

วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

ปีที่ 43 ฉบับที่ 1 มกราคม - กุมภาพันธ์ 2567

เจ้าของ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

วัตถุประสงค์

เพื่อส่งเสริมเผยแพร่ผลงานวิชาการและงานวิจัยที่มีคุณค่าต่อการพัฒนาองค์ความรู้ทางวิชาการ และเป็นสื่อกลางแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเชิงวิชาการ โดยครอบคลุมวิชาการด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ การศึกษาศิลปกรรม ดนตรี สถาปัตยกรรม ภาษาวรรณกรรม กำหนดการตีพิมพ์ปีละ 6 ฉบับ ออกราย 2 เดือน คือ เล่ม 1 มกราคม - กุมภาพันธ์/เล่ม 2 มีนาคม - เมษายน/เล่ม 3 พฤษภาคม - มิถุนายน/เล่ม 4 กรกฎาคม - สิงหาคม/เล่ม 5 กันยายน - ตุลาคม และ เล่ม 6 พฤศจิกายน - ธันวาคม
บทความวิชาการและบทความวิจัยที่จะนำมาตีพิมพ์ในวารสารมหาวิทยาลัยมหาสารคามนี้จะต้องได้รับการตรวจสอบทางวิชาการ (Peer review) ซึ่งพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิ 3 คน ทั้งภายในและภายนอกจากหลายหลายสถาบัน

ที่ปรึกษา

อธิการบดีมหาวิทยาลัยมหาสารคาม	
บรรณาธิการ ศาสตราจารย์ ดร.ปฐม หงษ์สุวรรณ	มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
ผู้ช่วยบรรณาธิการ รองศาสตราจารย์ ดร.พิทักษ์ น้อยวงศ์	มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
รองศาสตราจารย์ ดร.อิศพล อินตะเสนา	มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
อาจารย์ ดร.พิมพ์ยุพา ประพันธ์	มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

กองบรรณาธิการ

ศาสตราจารย์ ดร.ภูมิฐาน รั้งกุลณวัฒน์	มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย
ศาสตราจารย์ ดร.อรุณจักรี สัตยานุรักษ์	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
ศาสตราจารย์ ดร.เฉลิมศักดิ์ พิภุตศรี	มหาวิทยาลัยขอนแก่น
ศาสตราจารย์ ดร.กุลธิดา ท้วมสุข	มหาวิทยาลัยขอนแก่น
ศาสตราจารย์ ดร.ศุภชัย สิงห์ยะบุศย์	มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
รองศาสตราจารย์ ดร.ณรงค์ชัย ปิฎกวัชต์	มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
รองศาสตราจารย์ ดร.ศารัตน์ เมตตาริกานนท์	มหาวิทยาลัยขอนแก่น
รองศาสตราจารย์ ดร.ทวีศิลป์ สืบวัฒนะ	มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
รองศาสตราจารย์ ดร.บุญชม ศรีสะอาด	มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
รองศาสตราจารย์ ดร.มนวิภา ผดุงสิทธิ์	มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
รองศาสตราจารย์ ดร.สุจินดา เข้มศรีพงษ์	มหาวิทยาลัยนเรศวร
รองศาสตราจารย์ ดร.สุทธิวรรณ ตันติธรรมาวงศ์	มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
รองศาสตราจารย์ ดร.สุทธิวรรณ พิรศักดิ์โสภณ	มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
รองศาสตราจารย์ ดร.วนิช นิรันทรานนท์	มหาวิทยาลัยการกีฬาแห่งชาติ วิทยาเขตอุตรธานี
รองศาสตราจารย์ ยงยุทธ ชูแว่น	มหาวิทยาลัยศิลปากร
รองศาสตราจารย์ สิทธิพร ภิรมย์รัตน์	มหาวิทยาลัยศิลปากร
รองศาสตราจารย์ ดร.กมลพร สอนศรี	มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
รองศาสตราจารย์ ดร.ธัญญา สังข์พันธุพานนท์	มหาวิทยาลัยนเรศวร
รองศาสตราจารย์ ดร.เพชรวิทย์ จันทร์ศิริสิริ	มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
รองศาสตราจารย์ ดร.สมชัย ภัทรธรรณานันท์	มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
รองศาสตราจารย์ ดร.สุรศักดิ์ คำคง	มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กุเบศร์ สมุทรจักร	มหาวิทยาลัยมหิดล
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ พ.ต.ท.ดร.เกษมศักดิ์ โชติชาครพันธ์ุ	สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เอี่ยมพร หลินเจริญ	มหาวิทยาลัยนเรศวร
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุมินทร เบ้าธรรม	มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ฉัตรศิริ ปิยะพิมลสิทธิ์	มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นิคม นาคอ้าย	มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม
Mr. Adrian R. Plant	มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

เลขานุการ ผู้อำนวยการกองส่งเสริมการวิจัยและบริการวิชาการ

ผู้ช่วยเลขานุการ จิรรัตน์ ภูสีถุทธิ์ พัทศรีไฉล รุ่งวิสัย

สำนักงานกองบรรณาธิการ
มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
โทรศัพท์ 0 - 4375 - 4321 ต่อ 1754 หรือ 0 - 4375 - 4416
กำหนดการตีพิมพ์ปีละ 6 ฉบับ
ฉบับที่ 1 มกราคม - กุมภาพันธ์ ฉบับที่ 2 มีนาคม - เมษายน ฉบับที่ 3 พฤษภาคม - มิถุนายน
ฉบับที่ 4 กรกฎาคม - สิงหาคม ฉบับที่ 5 กันยายน - ตุลาคม ฉบับที่ 6 พฤศจิกายน - ธันวาคม

พิมพ์เผยแพร่เมื่อวันที่ 16 กุมภาพันธ์ 2567

Contents

Lexical Strategies Used for Representing an Ideology of Thai Women for Foreign Men in Online Romance Fictions <i>Kesanee Kumsuwan</i>	1
Strategies to Enhance Willingness to Pay Travel Insurance for Coronavirus Disease 2019 (COVID-19) Illness Coverage in the Greater Mekong Subregion <i>Komsit Kieanwatana</i>	13
Tourism Resources and Tourism Sites' Potential for Determining the Sustainable Tourist Routes in Bang Yai District, Nonthaburi Province <i>Nuttakrit Eakwannang, Kanlaya Swangkhong, Aswin Sangpikul</i>	31
Digital Citizenship Skills of Undergraduate Students <i>Thuntuch Viphatphumiprathes</i>	43
Tourism Logistics Management for Kok Raet, Surat Thani Province <i>Nongrat Sansompron, Jirayuth Chantanaphant, Chompunoot Duangjan, Siripat Chodchuang, Supaporn Chai-Arayalert</i>	54
Salt, Fish, Rice Fields and Conflicts with Potash Mining in Udon Thani Province <i>Nawaphat Tosuwan, Weera Wongsatjachock</i>	68
Guidelines for Quality Development at the Program Level under AUN-QA Criteria of the Faculty of Liberal Arts, Prince of Songkla University <i>Bannagorn Saelim</i>	84
The Development of an Information System to Support the Management of Kapiyoh Hat Business, Kamiyo Sub-district, Pattani Province <i>Muhammadsuhaimee Yanya, Thitima Theppaya, Domiree Esa</i>	97
A Transitivity Analysis of the Messages about Tax on Twitter <i>Witchatkarn Maythawiriyakul, Phennapha Klaisingto</i>	113
Factors Affecting Online Teaching Stress Among University Teachers in the COVID-19 Situation <i>Siriporn Seritanondh</i>	130
Guidelines for Supporting the Elderly Tourist Groups in Religious Tourism Development in Si Sa Ket Province <i>Sudaporn Samakphol</i>	147
Curriculum Development to Enhance Learning Management Ability for Non-Science Education Graduates In Elementary School <i>Uraiwan Hanwong</i>	167
Social Media Usage Behavior Aimed at Improving the Quality of Life of the Elderly in Roi Et Province <i>Sutanya Krittakom</i>	186

สารบัญ

กลวิธีทางศัพท์เพื่อสื่ออุดมการณ์ความเป็นหญิงไทยสำหรับผู้ชายต่างชาติ ในนวนิยายรักพาฝันออนไลน์ เกศนี คุ่มสุวรรณ	1
กลยุทธ์เสริมสร้างความเต็มใจจ่ายประกันภัยการเดินทางเพื่อความคุ้มครองการเจ็บป่วย ด้วยโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ในอนุภูมิภาคกลุ่มแม่น้ำโขง คมสิทธิ์ เกียนวัฒนา	13
ทรัพยากรการท่องเที่ยว และศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเพื่อกำหนดเส้นทางการท่องเที่ยว อย่างยั่งยืนในอำเภอบางใหญ่ จังหวัดนนทบุรี ณัฐกฤษฏี เอกวรรณัง, กัลยา สว่างคง, อัคริน แสงพิบูล	31
ทักษะการเป็นพลเมืองดิจิทัลของนักศึกษาในระดับปริญญาตรี ธัญรัช วิภัติภูมิประเทศ	43
การจัดการโลจิสติกส์เพื่อการท่องเที่ยวในชุมชนบ้านเกาะแรต จังหวัดสุราษฎร์ธานี ณรงค์รัตน์ แสนสมพร, จิรยุทธ์ จันทนพันธ์, ชมพูนุท ดั่งจันทร์, สิริภัทร โชติช่วง, สุภาภรณ์ ชัยอารยะเลิศ	54
เกลือ ปลา นาข้าว กับความขัดแย้งการทำเหมืองแร่โปแตช จังหวัดอุดรธานี นวกัทธ ไตสุวรรณ, วีระ หวังสัจจะโชค	68
แนวทางการพัฒนาคุณภาพระดับหลักสูตรตามเกณฑ์ AUN-QA คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ บรรณกร แซ่ลิ้ม	84
การพัฒนาระบบสารสนเทศเพื่อสนับสนุนการจัดการธุรกิจหมวกกะปิเยาะห์ ตำบลกะมียอ จังหวัดปัตตานี มูฮำหมัดสุไฮมี ยานยา, ฐิติมา เทพญา, โดมวีร์ อีซอ	97
การวิเคราะห์ชนิดกระบวนการของข้อคิดเห็นเกี่ยวกับภาพบนทวิตเตอร์ วิชชกานต์ เมธาวิริยะกุล, เพ็ญญา คล้ายสิงห์โต	113
ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความเครียดในการสอนออนไลน์ของอาจารย์มหาวิทยาลัย ในสถานการณ์โควิด-19 ศิริพร เสรีตานนท์	130
แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงศาสนาในจังหวัดศรีสะเกษเพื่อรองรับนักท่องเที่ยว กลุ่มผู้สูงอายุ สุดาภรณ์ สัมครผล	147
การพัฒนาหลักสูตรเพื่อเสริมสร้างความสามารถในการจัดกระบวนการจัดการเรียนรู้ ของครูที่จบการศึกษาไม่ตรงวุฒิทางวิทยาศาสตร์ในโรงเรียนประถมศึกษา อุไรวรรณ หาญวงศ์	167
พฤติกรรมการการใช้โซเชียลมีเดียต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในจังหวัดร้อยเอ็ด สุรัญญา กฤตาคม	186

กลวิธีทางศัพท์เพื่อสื่ออุดมการณ์ความเป็นหญิงไทยสำหรับผู้ชายต่างชาติ ในนวนิยายรักพาฝันออนไลน์

Lexical Strategies Used for Representing an Ideology of Thai Women for Foreign Men in Online Romance Fictions

เกศณี คุ่มสุวรรณ¹

Kesane Kumsuwan¹

Received: 24 January 2023

Revised: 24 April 2023

Accepted: 22 May 2023

บทคัดย่อ

บทความวิจัยฉบับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษากลวิธีทางศัพท์ที่นำเสนออุดมการณ์ความเป็นหญิงไทยสำหรับผู้ชายต่างชาติในนวนิยายรักพาฝันออนไลน์ เก็บรวบรวมนวนิยายรักพาฝัน ผ่านระบบร้านหนังสือออนไลน์ (อีบุ๊ก) หมวดหมูนิยายโรมานซ์สำนักพิมพ์ไลต์ออฟเลิฟบุ๊คส์ที่ขายดี (Best seller) 20 อันดับ เป็นระยะเวลา 5 ปี จำนวน 30 เล่ม ผลการวิจัยพบว่า ผู้ผลิตนวนิยายในฐานะผู้ผลิตวาทกรรมสาธารณะใช้กลวิธีทางศัพท์เพื่อสื่ออุดมการณ์พฤติกรรมและบุคลิกลักษณะที่พึงปรารถนาของผู้หญิงไทยให้เป็นต้นแบบทางสังคม สร้างสื่อความคิดความเชื่อให้พึงมีและกระทำให้มีเพื่อความสมบูรณ์แบบ อันมีชุดความคิดย่อย 21 ประการ เน้นประกอบสร้างให้ผู้หญิงไทยเป็นคนรักของผู้ชายต่างชาติอย่างสมบูรณ์ตามความเป็นแม่และเมียที่ดีตามอุดมคติภายใต้อำนาจปิตาธิปไตยเสมอ

คำสำคัญ: กลวิธีทางศัพท์, อุดมการณ์ความเป็นหญิงไทย, นวนิยายรักพาฝันออนไลน์

¹ อาจารย์, สาขาวิชาภาษาไทย, คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร
E-mail: newscnn27@hotmail.com

¹ Lecturer, Thai Language Major, Faculty of Humanities, Phranakhor Rajabhat University,
E-mail: newscnn27@hotmail.com

Abstract

This article focused on lexical strategies used for representing an ideology of Thai women for foreign men in online romance fictions. Works of romance fiction in the category of romance novels were collected through online bookstores (e-books). Light of Love Books publishing house sold most books (top twenty books) for a period of 5 years, totaling 30 books. It was found that romance fiction producers, as producers of public discourse, use lexical strategies to convey desirable ideologies, behaviors and personalities of Thai women as social role models. Constructed ideas and beliefs suggest perfection. There were 21 subsets of ideas emphasizing creating Thai women to be perfect lovers of foreign men according to the ideals of good mothers and wives but always under patriarchal power.

Keywords: Lexical selection strategies, ideology of Thai women, online romance fictions

บทนำ

นวนิยายออนไลน์ สารเพื่อความบันเทิงรูปแบบหนึ่งของวรรณกรรมจากการสมมติ ตัวละคร เหตุการณ์ โครงเรื่อง และสถานที่ เพื่อให้เกิดความสมจริงที่รังสรรค์โดยนักเขียนหน้าใหม่ หรือนักเขียนเดิมนำผลงานเผยแพร่ผ่านสื่ออินเทอร์เน็ตในเว็บไซต์และแอปพลิเคชัน โดยเฉพาะนวนิยายพาฝัน รักโรแมนติก “Romantic Novel” จัดเป็นหนึ่งในความนิยมของนวนิยายที่มีผู้อ่านบริโภคจำนวนมาก ด้วยสนองความรื่นรมย์ที่มีความรักเป็นแก่นสำคัญของเรื่อง ผวนกอารมณ์ความรู้สึกชวนฝัน หลงใหล เพื่อฝันตามจินตนาการ เน้นความรักใคร่ให้ผู้อ่านเบิกบานไปกับประสบการณ์ความรักผ่านตัวละคร จุดเด่นในนวนิยายพาฝันออนไลน์ประการหนึ่ง คือ การสร้างตัวละครเอกชายในเรื่อง หรือพระเอกเป็นชาวต่างชาติ ได้แก่ ชาวตะวันตก ชาวตะวันออกทั้งเอเชียอาคเนย์ และตะวันออกกลาง กับตัวละครเอกหญิง หรือนางเอกเป็น ชาวไทย ซึ่งเป็นผู้ดำเนินเรื่องหลักและเป็นเครื่องชูโรง แสดงให้เห็นความรักใคร่สมหวังอันมีแรงจูงใจ (motivation) อยู่เบื้องหลังของพฤติกรรมของตัวละคร โดยเฉพาะการสร้างบุคลิกลักษณะ แนวคิด อุดมการณ์ ต่างๆ สำหรับแบบฉบับความเป็นหญิงไทยที่

ผู้เขียนแฝงไว้อย่างน่าพิงปรารถนาให้การดำเนินเรื่องสุขสมหวังผ่านอารมณ์รักชวนฝันอย่างเข้มข้นกับผู้ชายต่างชาติ

ผู้เขียนในฐานะผู้ผลิตสารจึงเป็นผู้สร้างสื่อความคิดเกี่ยวกับความเป็นหญิงบางประการที่เกิดขึ้นในสังคมไทย ครอบงำให้ผู้รับสารเชื่อถือผ่านนวนิยายรักพาฝันออนไลน์ซึ่งเป็นวาทกรรมสาธารณะ (public discourse) กล่าวได้ว่า ตัวบทที่ปรากฏในนวนิยายรักพาฝันออนไลน์สามารถกระจายเข้าไปยังกลุ่มผู้รับสารจำนวนมาก และมีอิทธิพลในการสร้างความเชื่อ ชุดความรู้ อุดมการณ์ ความจริงบางประการ รวมทั้งเป็นสื่อกลางให้สังคมรับรู้ในวงกว้างอันผ่านกลวิธีทางภาษาในฐานะเครื่องมือสำคัญเพื่อประกอบสร้างความหมายที่สัมพันธ์ทางสังคมไปสู่การชี้แนะหรือกำหนดแบบแผนของผู้คน ดังที่ van Dijk (1995, 1998) กล่าวถึงอุดมการณ์ (ideology) ไว้ว่า ชุดความคิดที่สัมพันธ์กันอย่างเป็นระบบที่คิดในสังคมมีร่วมกัน อุดมการณ์เป็นความรู้ ความคิด ความเชื่อ ทศนคติ ค่านิยมอันเป็นที่ยอมรับในสังคม ยึดถือปฏิบัติตามกันมา และเพื่อผลประโยชน์ของคนบางกลุ่ม รวมทั้งเป็นสิ่งที่กำหนดพฤติกรรมและการกระทำ และสิ่งที่แสดงออกถึงอุดมการณ์ในวาทกรรมอย่างชัดเจนและควร

พิจารณาอันดับต้นคือการเลือกใช้ศัพท์เพื่อสื่อความหมายและแสดงความคิด สอดคล้องกับการวิเคราะห์ข้อความของ จันท์มา อังคพณิชกิจ (2557, หน้า 138-139) ที่ว่า กลวิธีทางภาษาเป็นกลวิธีของการผลิตตัวบท อาจมีหลายกลวิธีที่ผู้ผลิตสารเลือกใช้ภาษาที่แฝงวัตถุประสงค์หรือเจตนามุ่งหมายของผู้ผลิตสื่อไปยังผู้บริโภคตัวบทท่ามกลางกิจกรรมสื่อสารบางประการ ตัวบทหรือข้อความมักเจือปนด้วยกลวิธีทางภาษาที่แตกต่างกันไป กลวิธีทางภาษาอาจวิเคราะห์และตีความโดยอาศัยบริบทเป็นเกณฑ์ อย่างการวิเคราะห์การใช้ศัพท์ประกอบด้วย การใช้ชื่อและการเรียกชื่อ การเรียกขาน การอ้างถึง และการใช้คำกริยาแสดงเหตุการณ์ ดังนั้น กลวิธีทางศัพท์อธิบายแนวคิดความเป็นหญิงไทยที่พึงปรารถนาโดยสื่อผ่านพฤติกรรมและบุคลิกลักษณะ แสดงบทบาทหน้าที่สะท้อน ความเชื่อ และค่านิยม ผ่านช่องทางเพื่อเข้าถึงผู้คนในสังคมได้ ดังตัวอย่าง

นั่งลง จะรินน้ำให้ ยังไม่ได้เตรียมน้ำเลย
คราวนี้จ่อมพญานั่งลงแต่โดยดี ข้าวหอมมะลิร้อน
ส่งกลิ่นหอม...ชายหนุ่มนั่งลงอย่างว่าง่าย รอแสน
ล้านรินน้ำใส่แก้ว แล้วก็ยกมาวางบนโต๊ะ

(กัณฑ์กนิษฐี, หวนรักเพื่อนสนิท,
2564 หน้า 21)

จากตัวอย่างข้างต้นสื่ออุดมการณ์ด้านพฤติกรรมที่พึงประสงค์ของหญิงไทยผ่านกลวิธีทางภาษา กลวิธีทางศัพท์เลือกใช้คำหรือกลุ่มคำแสดงพฤติกรรมการเสนอตัวเป็นผู้กระทำ บริการหรืออำนวยความสะดวกแก่ผู้ชายเพื่อสะท้อนการดูแลเอาใจใส่อย่างการรินน้ำให้ดื่ม “รินน้ำให้” “รินน้ำใส่แก้ว” “ยกมาวางบนโต๊ะ”

กลวิธีทางภาษาด้วยการเลือกใช้ศัพท์ข้างต้นมุ่งประกอบสร้างขึ้นเพื่อสื่ออุดมการณ์ความเป็นหญิงไทยผ่านนางเอกให้เป็นที่น่าพึง

ปรารถนาสำหรับผู้ชายต่างชาติ ถ่ายทอดความคิดความเชื่อให้ผู้รับสารเชื่อถือ และเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมตามที่อุดมการณ์เหล่านั้นนำเสนอ นอกจากนี้ ยังทำให้เกิดค่านิยมซึ่งสังคมเป็นผู้กำหนด หรือคนในสังคมเป็นผู้กำหนดอย่างมีความสัมพันธ์และมีอิทธิพลกัน นวนิยายจึงกลายเป็นวาทกรรมสาธารณะ (public discourse) ประเภทหนึ่งที่มีบทบาทในการสร้างความหมายและเป็นสื่อกลางให้สังคมได้รับรู้ในวงกว้าง สะท้อนภาพสังคม ความจริง และแบบแผนของผู้คนในสังคม เสมือนเป็นกระจกสะท้อนให้เห็นสังคมวัฒนธรรมที่กว้างขึ้น ทั้งในการดำเนินชีวิต ค่านิยม และความรู้สึกนึกคิด ทำให้ผู้อ่านเกิดการซึมซับอย่างไม่รู้ตัว ซึ่งเป็นความคิดที่ผู้ผลิตต้องการแฝงผ่านอุดมการณ์ความเป็นหญิง ไปยังผู้บริโภคเป้าหมายเสมือนเป็นเรื่องธรรมดา อย่างไรก็ตามงานวิจัยทางด้านภาษาศาสตร์ที่ศึกษามิติภาษาในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับอุดมการณ์ หรือความเป็นหญิงในแง่มุมอื่นปรากฏการใช้แนวคิดกลวิธีทางศัพท์เช่นกัน การศึกษาภาพสะท้อนความรุนแรงในครอบครัวที่ปรากฏในนวนิยายครอบครัวไทย ของ รสริน ดิษฐบรรจง (2558) ปรากฏกลวิธีทางวิจนภาษาเหยียดหยามและน้ำเสียงสะท้อนการถูกทำร้ายทั้งร่างกายและจิตใจของเพศหญิงงานวิจัยของ ทินวัฒน์ สร้อยกุดเรือ (2558) ภาษากับอัตลักษณ์เมียฝรั่งในวาทกรรมสาธารณะสื่อการกำหนดผู้หญิงดีและไม่ดี บทบาทแม่และเมียของหญิง การแต่งงานข้ามวัฒนธรรมและพุทธศาสนา ด้าน “ความเป็นผู้หญิง” ในนิตยสารสตรีสารจากการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาษากับอุดมการณ์ ของ ชนกพร อังศุวิริยะ (2551) ตัวบทสะท้อนอุดมการณ์ปีศาจปีศาจไทยและอุดมการณ์สตรีนิยม ได้แก่ เรื่องของความงามที่ผู้หญิงต้องมีความงามและจัดการให้ตัวเองงามได้มีพฤติกรรมที่ตกเป็นรองผู้ชายหรือเป็นผู้รับและยังมีบทบาทหน้าที่ในการเป็นแม่และเมีย

นอกจากนี้ยังสร้างความเป็นผู้หญิงเพื่อรับใช้ผู้ชาย สะท้อนการครอบงำทางความคิดของอุดมการณ์ ปีศาจปไตย

ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงเห็นความสำคัญของการศึกษากลวิธีทางศัพท์เพื่อสื่ออารมณ์ความเป็นหญิงไทยสำหรับผู้ชายต่างชาติในนวนิยายรัก พาฝันออนไลน์ อีกแง่มุมหนึ่ง จุดเด่นของงานวิจัยเรื่องนี้จะสะท้อนให้เห็นมุมมองนักเขียนผ่านการนำเสนอความคิดที่น่าฟังปรารถนา ทำให้ผู้บริโภคเกิดความเชื่อและคล้อยตามอย่างไม่ทันระวังความคิดที่แฝงอยู่เหล่านั้นภายใต้การใช้ภาษาอันเป็นเครื่องมือสำคัญที่ตอกย้ำอุดมการณ์

วัตถุประสงค์ในการวิจัย

ผู้วิจัยกำหนดวัตถุประสงค์หลักของการศึกษาวิเคราะห์ คือ เพื่อศึกษากลวิธีทางศัพท์ที่สื่ออารมณ์ความเป็นหญิงไทยสำหรับผู้ชายต่างชาติในนวนิยายรักพาฝันออนไลน์

ขอบเขตของการวิจัย

ขอบเขตข้อมูลที่นำมาศึกษาในครั้งนี้ ประชากร คือ นวนิยายรักพาฝันในรูปแบบหนังสือ อิเล็กทรอนิกส์ (อีบุ๊ก) meb: mobile e-books หมวดหมู่ นิยายโรมานซ์สำนักพิมพ์ไลด์ออฟเฟลฟบุ๊กส์ ระหว่างปี 2560-2564 รวมระยะเวลา 5 ปี จากนั้นคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างของนวนิยายรักพาฝันในสื่อดังกล่าวจำนวน 30 เล่ม ผ่านการจัดอันดับนิยายขายดี (best seller) 20 อันดับ (top twenty) ดังนี้

- 1 ปรารถนาร้ายลงรัก
- 2 ร้อนรักเหยี่ยวทะเลทราย
- 3 เสน่หาอาญาใจ
- 4 ซาดานันพันธนาการรัก
- 5 จอมใจคนเถื่อน
- 6 เซลยรักจอมเผด็จการ

- 7 เสน่หรักราชันย์
- 8 รสรักเพลิงอสูร
- 9 สมยอมพิศवास
ไฟรักร้อยเล่ม
- 10 ท่านซี้คสมยอมรัก
วิวาห์รักเจ้าป่าอสูร
- 11 อ้อมกอดเทพบุตรกรีก
- 12 พ่ายรักคนเถื่อน
- 13 บอดีการ์ดที่ร้าย
- 14 หวนรักเพื่อนสนิท
ซาดานันรักร้าย
- 15 ซี้คเผด็จรัก
- 16 รอยรักไฟเหมันต์
พายุร้ายพ่ายพยศรัก
พ่ายรักนายหัวร้าย
เล่มรักจอมเถื่อน
- 17 บอสหนุ่มจอมหยิ่ง
- 18 บ่วงรักเล่มห่มมาร
สลายเล่มลวงใจ
- 19 ล้อมรักลวงใจ
บ่าเรอรักคนเถื่อน
- 20 ท่านซี้คคุกคามรัก
เพื่อนสนิทมาเพีย
ซี้คร้ายบงการรัก

วิธีดำเนินการวิจัย

บทความวิจัย เรื่องกลวิธีทางศัพท์ที่สื่ออารมณ์ความเป็นหญิงไทยสำหรับผู้ชายต่างชาติในนวนิยายรักพาฝันออนไลน์ เป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัย ศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative research) รวบรวมข้อมูลความรู้จาก

ตำราและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในประเด็นอุดมการณ์ วาทกรรม และกลวิธีทางภาษาด้านอรรถศาสตร์ เพื่อเป็นพื้นฐานการวิเคราะห์ข้อมูล ดังรายละเอียดของการดำเนินวิจัยต่อไปนี้

1. ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูล คือ นวนิยาย รักพาฝันในรูปแบบหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ (อีบุ๊ก) meb: mobile e-books หมวดหมูนิยายโรมานซ์ สำนักพิมพ์โลต้ออฟเลิฟบุ๊กส์ ปี พ.ศ.2560-2564 จากนั้นคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างในสื่อดังกล่าว

2. ผู้วิจัยเลือกนวนิยายรักพาฝันที่มีผู้นิยมสูงสุดจากการเข้าถึงได้จากหมวดหมูนิยายโรมานซ์ สำนักพิมพ์โลต้ออฟเลิฟบุ๊กส์ โดยมีตัวละครเอกฝ่ายชายเป็นชาวต่างชาติ จัดอันดับนวนิยายรักพาฝันที่มีผู้นิยมสูงสุด 20 อันดับ ได้ตัวแทนประชากรจำนวนทั้งสิ้น 30 เล่ม

3. ผู้วิจัยคัดเลือกตัวบทในนวนิยายรักพาฝันเพื่อใช้เป็นข้อมูลการวิเคราะห์ในงานวิจัย ตัวบทต้องปรากฏเกณฑ์กลวิธีทางภาษาแสดงลักษณะด้านต่าง ๆ ที่พึงปรารถนาเพื่อประกอบสร้างความเป็นหญิงไทยสำหรับผู้ชายต่างชาติตามกรอบแนวคิดที่กำหนดไว้

4. ผู้วิจัยกำหนดระยะเวลาการแสดงผลและเก็บข้อมูล สิ้นสุด ณ วันที่ 26 กรกฎาคม 2564

5. ผู้วิจัยทบทวนแนวคิดทฤษฎี เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดหลักเพื่อนำมาศึกษาวิเคราะห์ตัวบท โดยใช้กลวิธีทางภาษากล่าวคือ กลวิธีทางอรรถศาสตร์ ศึกษาคำศัพท์ และความหมายอันเป็นแนวคิดทางภาษาศาสตร์ ซึ่งผู้วิจัยนำมาประยุกต์ใช้กับตัวบท

6. ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้เครื่องมือวิจัยตามกรอบแนวคิดอุดมการณ์ (ideology) ของ van Dijk (1998) วิเคราะห์ตัวบท (text) ด้วยกลวิธีทางอรรถศาสตร์ ซึ่งศึกษาความหมายของคำ และกลุ่มคำ ความหมายในภาษาซึ่งเป็นการสัมพันธ์

ระหว่างรูปภาษาและสิ่งที่มีอยู่กับความคิด รวมถึงมโนทัศน์ของสิ่งเหล่านั้นที่ผู้ใช้ภาษากำหนดขึ้น ประยุกต์เพื่องานวิจัย กล่าวคือ การเลือกใช้ศัพท์กลวิธีที่คำศัพท์หรือกลุ่มคำสื่อความคิด มุมมองหรือประสบการณ์ของผู้ผลิตวาทกรรม อันสื่อให้เห็นอุดมการณ์ความเป็นหญิงไทยที่พึงปรารถนาสำหรับผู้ชายต่างชาติ จากนั้นประมวลชุดความคิดย่อยทั้งหมดเป็นอุดมการณ์พฤติกรรมและบุคลิกลักษณะที่สื่อผ่านกลวิธีทางศัพท์ให้สัมพันธ์

ผลการศึกษา

การศึกษาการกลวิธีทางศัพท์เพื่อสื่ออุดมการณ์ความเป็นหญิงไทยสำหรับผู้ชายต่างชาติในนวนิยายรักพาฝันออนไลน์ พบอุดมการณ์พฤติกรรมและบุคลิกลักษณะอันมีชุดความคิดย่อยดังต่อไปนี้

1. อุดมการณ์พฤติกรรมที่พึงปรารถนาสำหรับชาวต่างชาติ

ผู้ผลิตวาทกรรมกำหนดพฤติกรรมที่พึงปรารถนาของผู้หญิงไทยตามแบบแผนหรือบรรทัดฐานสังคมไทยที่ควรเป็นและพึงมี กล่าวได้ว่า ผู้หญิงไทยต้องมีคุณสมบัติ “แบบชนบท” แบบแผนที่กระทำกันมาอันเป็นต้นแบบชนบทธรรมเนียมภายใต้บริบท และปรากฏอยู่ในนิทานและนวนิยายเสมอมา โดยสื่อความหมายถึงพฤติกรรมนางเอกหรือผู้หญิงไทยตามกรอบสังคมดังตัวอย่าง

ตัวอย่างที่ 1

ผู้หญิงไทยมีมารยาทอ่อนน้อมกับผู้ใหญ่

ครบแต่ดี อาร์เธอเป็นลูกชายของผมนกับอัญชิตาครับ จังหวะนั้นอัญชิตาเดินเข้ามาหยุดยืนข้างๆ ชายหนุ่ม เธอกระพุ่มไหว้ผู้อาวุโสอย่างนอบน้อมพร้อมกับแนะนำตัวเองอย่างสุภาพ

(ธัญวลัย, สมยอมพิศवास, 2562 หน้า 176)

จากตัวอย่างข้างต้น กลวิธีทางศัพท์ กระพุ่มไหว้ว นอบน้อม สุภาพ แสดงสภาพ พฤติกรรมน่าพึงปรารถนาของผู้หญิงไทย กล่าวคือ นางเอกอย่างอัญชิตามีมารยาท นอบน้อมกับ บิดามารดาของสามี อันเป็นชุดความคิดย่อยที่ ผู้ผลิตตอกย้ำให้ผู้รับสารตระหนักถึงความคิด เกี่ยวกับกิริยามารยาทของผู้หญิงไทย

ตัวอย่างที่ 2

ผู้หญิงไทยใจดีมีน้ำใจ

เด็กน้อยมอมแมมก้มหน้า...การทำดีไม่ ควรเลือกปฏิบัติไม่ใช่เธอ ร้านตรงนั้นที่เด็กน้อย ซึ่เป็นร้านอาหาร มีคนมากมาย นักท่องเที่ยวชาว ต่างชาติเข้าออก เธอจับมือแล้วเดินพาเข้าเซเว่น พาซื้อข้าวและขนมรวมถึงน้ำด้วย เด็กน้อยดีใจ ใหญ่ มะนาวไม่รู้เลยว่าการกระทำของตนไปสะตุ ดาใครเข้า ความเอ็นดูต่อเด็ก ความมีน้ำใจโอบอ้อม อารีทำให้สายตากล้า นั้นเพ่งมองไม่วางตา

(กานต์มณี, ท่านซี้ดสมยอมรัก,
2563 หน้า 22)

จากตัวอย่างข้างต้น ด้วยทปปรากฏ การ เลือกใช้กลุ่มคำแสดงพฤติกรรมที่พึงประสงค์ จับมือพาเข้าเซเว่น พาซื้อข้าวและขนมรวมถึงน้ำ ร่วมกับส่วนขยายจากการกระทำหญิงสาวคือ มะนาว ในประโยคแสดงเหตุผล ด้วยคำว่า “ทำให้” ทำให้สายตากล้า นั้นเพ่งมองไม่วางตา แสดงถึง การชื่นชมและต้องการผู้หญิงอย่างนางเอกที่ใจดี มีน้ำใจโอบอ้อมอารีต่อผู้น้อย

ตัวอย่างที่ 3

ผู้หญิงไทยดูแลปรนนิบัติเพศชาย

หญิงสาวนวดคคั้งต้นคอให้ชายหนุ่ม (จอมพญา เลียม โคลตัน) เทน้ำมันนวดกลิ่นหอม แสนสบายเต็มลงไป แล้วก็นวดไปพร้อมกัน หญิงสาวก้มหน้าก้มตานวดให้เค้าไม่รู้สึก

เหน็ดเหนื่อย เพราะอยากปรนนิบัติดูแลเขาให้ได้ รับความสะอาดกสบายที่สุด

(กัณฑ์กนิษฐ, หวนรักเพื่อนสนิท,
2564 หน้า 43)

จากตัวอย่างข้างต้น การเลือกใช้ศัพท์ สื่อพฤติกรรมส่วนหนึ่งของผู้หญิงที่พึงประสงค์ ซึ่งแสดงบทบาทของเมียที่ดี คือ การบิบนวดให้ ฝ่ายชายผ่อนคลาย นวดคคั้ง นวดไปพร้อมกัน ก้มหน้าก้มตานวด และตอกย้ำความคิดดังกล่าว มากขึ้นในประโยคแสดงเหตุผล แสดงเหตุด้วย คำเชื่อม “เพราะ” อยากปรนนิบัติดูแลเขาให้ได้รับ ความสะอาดกสบายที่สุด ด้วยทปที่ผู้ผลิตถ่ายทอด จึงย้ำให้ผู้หญิงไทยตระหนักถึงบทบาทความเป็น เมียที่ดีด้วยการกระทำหรือบริการรองรับเพศชาย เสมอ เพื่อแสดงหน้าที่อย่างสมบูรณ์ตามที วาทกรรมนำเสนอ

ตัวอย่างที่ 4

ผู้หญิงไทยหวาดกลัวตื่นตระหนกง่าย กับผู้ชายต่างชาติ

น้ำค้างเผชิญหน้าอยู่กับผู้ชายร่างสูง ที่ทำให้เธอหวาดหวั่นตามลำพังสองคน

ใบหน้าของเธอชวนให้น่ามอง ดวงตา ตื่นตระหนกและริมฝีปากที่อวบอิมันระริกที่เจ้าตัว พยายามเม้มเอาไว้ ทำให้อยากกดจูบลงไป จริงๆ ...อับราฮิมกำลังจะจูบผู้หญิงตัวเล็ก ๆ ที่มีทำที่ หวั่นๆ

(พรรณารา, ร้อนรักเหยี่ยวทะเลทราย,
2562 หน้า 15, 21)

จากตัวอย่างข้างต้น การเลือกใช้ศัพท์ หวาดหวั่น หวั่นๆ ตื่นตระหนก สื่อพฤติกรรมของ ผู้หญิงที่หวาดกลัวผู้ชายต่างชาติ หากแต่

พฤติกรรมนั้นแสดงด้วยส่วนขยายบอกผลเชิงบวก ในมุมมองชายที่ผู้ผลิตแสดงผล ทำให้ยากกด จวบลงไปจริง ๆ ซึ่งอนุมานได้ว่าผู้หญิงไทยที่หวาดกลัวมีท่าทีที่ตื่นตระหนกง่ายเมื่อต้องใกล้ชิดกับเพศตรงข้ามนำพึงปรารถนามากกว่าผู้หญิงมั่นใจหรือหวากกล้าเข้าหาผู้ชายอย่างบริบทสมัยนิยม

2. อุดมการณ์บุคลิกลักษณะที่พึงปรารถนาสำหรับชาวต่างชาติ

วาทกรรมนวนิยายพาฝันออนไลน์ ถ่ายทอดบุคลิกลักษณะที่พึงปรารถนาของผู้หญิงที่มีต่อผู้ชายต่างชาติ ซึ่งแสดงคุณลักษณะเฉพาะตัว ลักษณะท่าทาง บุคลิกในด้านต่างๆ ทั้งภายนอกและภายในรวมถึงนิสัย โดยเป็นความต้องการของผู้ผลิตที่สร้างสื่อตามความกรอบทางสังคมที่ พึ่งประสงค์ตามแบบฉบับของสตรีเพศเพื่อ ความสมบูรณ์ และตอกย้ำให้ผู้รับสารเกิดความเชื่อใจว่าเป็นสิ่งดีงามที่แท้จริง ต้องมี และพึงมีอย่างไม่เปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลาดัง ชูจุด ความคิด ย่อยเกี่ยวกับอุดมการณ์บุคลิกลักษณะที่พึงปรารถนา ดังตัวอย่าง

ตัวอย่างที่ 5

ผู้หญิงไทยอ่อนโยน

หญิงสาวยิ้มหวานส่งให้ รอยยิ้มอ่อนโยน ดวงตาทอประกายวิบวับของเธอ... คีตลาขยับตัวไปยืนข้างเก้าอี้ของชายหนุ่ม กาคืนเอนตัวตาม ศีรษะของชายหนุ่มพียงเข้ากับเรือนกายของคีตลา การสัมผัสของเธออ่อนโยน หญิงสาวยิ้มอ่อนโยน เธอแตะมือเข้ากับแก้มเขา

(กัณฑ์กนิษฐ, เพื่อนสนิทมาเฟีย, 2562 หน้า 20-23)

จากตัวอย่างข้างต้น การเลือกใช้คำศัพท์อ่อนโยนซ้ำๆ ในตัวบทสื่อบุคลิกและการกระทำเชิงบวกของผู้หญิงอ่อนโยนกับผู้ชายต่างชาติผ่าน

บุคลิกลักษณะที่ผู้ชายปรารถนาอยากเข้าใกล้และการกระทำสัมผัสอย่างอ่อนโยนเมื่อต้องเป็นฝ่ายดูแลเพศตรงข้าม

ตัวอย่างที่ 6

ผู้หญิงไทยเรียบง่าย

เธออาบน้ำเสร็จใส่เสื้อคอกระเช้ากับผ้าถุง เรียบร้อย ผมยาวสลวยมัดเอาไว้เป็นมวยที่ด้านหลัง

(พรรณารา, เซลยรักจอมเผด็จการ, 2563 หน้า 12)

จากตัวอย่างข้างต้น กลวิธีเลือกใช้คำและกลุ่มคำ แสดงให้เห็นชุดความคิดย่อยของ ผู้หญิงไทยที่มีบุคลิกลักษณะเรียบง่ายอย่าง คนธรรมดาสามัญจากการแต่งกาย เสื้อคอกระเช้ากับผ้าถุง และทรงผมมัดเป็นมวย แสดงสภาพให้ผู้รับสารตระหนักถึงความคิดเกี่ยวกับบุคลิกภาพของผู้หญิงธรรมดาโดยไม่ได้มีชีวิตที่หรูหรา มีระดับหรือสะท้อนรสนิยม หากแต่สร้างสื่อผู้หญิงด้วยความรู้สึกพิศวงในสายตาผู้ชายต่างชาติผ่านความเรียบง่าย ตามการผลิตซ้ำให้ไหลเวียนตัวบท

ตัวอย่างที่ 7

ผู้หญิงไทยขี้น้อยใจ

สายตาเย็นชาไร้เยื่อใยของอาชญู (อาชญู คีรานอฟ) ทำให้อัญชิตาเดินกลับไปทำหน้าที่ของตัวเองด้วยความรู้สึกน้อยใจ...อาชญูจะมาใส่ใจเธอทำไมในเมื่อเธอไม่ใช่คนสำคัญ

(ธัญวลัย, สมยอมพิศवास, 2562 หน้า 33)

จากตัวอย่างข้างต้น กลวิธีการใช้คำน้อยใจ ในประโยคแสดงเหตุผล ด้วยคำว่า “ทำให้” ทำให้อัญชิตาเดินกลับไปทำหน้าที่ของตัวเองด้วย

ความรู้สึกน้อยใจ จากเหตุที่นางเอกอย่างอัฉริตา
เพียงแค่มะเข็ญกับสายตาของพระเอก (อาชัญ
ศิรานอฟ) ความน้อยใจจึงเกิดขึ้นอย่างไม่อาจ
เปิดเผยความรู้สึกนั้นให้ใครเข้าใจหรือรับรู้

ตัวอย่างที่ 8

ผู้หญิงไทยเจ้าน้ำตา

คริสเตียนโน้ตวาดเสียงดังลั่นโຕະ เพียง
ดาวถึงกับน้ำตาร่วงออกมา...น้ำตาร้อนๆ ที่ไหลริน
ออกมากับแววตาดัดพ้อต่อว่า เขาจะต้องไม่ใจอ่อน
กับน้ำตาของเพียงดาว

เพียงดาวระบายความอัดอั้นออกมาทั้ง
น้ำตาเจ็บปวดหนักคนที่เธอรักมาพูดแบบนี้ มันเจ็บ
ในหน้าอกจนทรมาณไปหมด

(พรรณารา, ซาดานรักร้าย,
2562 หน้า 378-379)

จากตัวอย่างข้างต้น กลวิธีเลือกใช้คำและ
กลุ่มคำ “น้ำตาร่วง” “น้ำตาร้อนๆ ที่ไหลริน” “ออก
มาทั้งน้ำตา” แสดงให้เห็นชุดความคิดย่อยของ
ผู้หญิงไทยที่เจ้าน้ำตาอ่อนไหวง่าย ผู้ผลิตแสดง
ภาพเกี่ยวกับบุคลิกภาพของผู้หญิงซ้ำๆ ผ่านการ
เลือกใช้ศัพท์ในดวบทจนเกิดการรับรู้ความคิด
เหล่านั้น

ตัวอย่างที่ 9

ผู้หญิงไทยถือทิฐิ

หญิงสาวคิดว่าจะรอให้หายโกรธเองแล้ว
ค่อยพูดกับเขาแต่มีความทิฐิเป็นตัวตั้งเลยไม่ยอม
หายเสียที...เพราะด้วยความโกรธและทิฐิที่มีอยู่ใน
ใจมากมายบวกกับความรันททำให้เมื่อเกือบสามปี
ก่อนปริณดาประกาศกร้าวว่าจะไม่ยอมใช้เงินของ

บิดาที่มีอยู่ในบัญชี ทว่าเมื่อความทิฐิในใจลดลง
ถึงรู้ว่าสิ่งที่ทำลงไปนั้นสร้างความลำบากให้กับ
ตัวเอง

(อัยย์ญาดา, ไพร์กร้อยเล่ห์,
2562 หน้า 60-61)

จากตัวอย่างข้างต้น กลวิธีการใช้คำนาม
ความทิฐิ ปรากฏซ้ำๆ ในประโยคปฏิเสธเชื่อม
ด้วยคำว่า “แต่” และในประโยคแสดงเหตุผลคำว่า
“ทำให้” แสดงให้เห็นว่าผู้หญิงไทยเป็นผู้มีทิฐิ
ดีร้อยทั้งกับคนรักอย่างผู้ชายต่างชาติ “เขา”
(อัศวินทร์ ศิรานอฟ) และผู้มีพระคุณคือบิดา
ความทิฐิในใจที่ผู้ผลิตนำเสนอแฝงความอวดดี
ถือดี และความแข็งแกร่งไม่ยอมลดทิฐิของตนลง
ในบางสถานการณ์

ชุดความคิดย่อยภายใต้อุดมการณ์
พฤติกรรมและบุคลิกลักษณะนิสัยของวาทกรรม
นวนิยายรักพาฝันออนไลน์ข้างต้น จึงเป็นสิ่งที่
ผู้ผลิตต้องการนำเสนอไปยัง ผู้หญิงไทย
ถ่ายทอดบุคลิกลักษณะที่พึงปรารถนาของผู้หญิง
ที่มีต่อผู้ชายต่างชาติคล้ายคลึงกับด้านพฤติกรรม
ที่พึงมี “แบบชนบ” ตามแบบฉบับ เพศหญิงเพื่อ
ความสมบูรณ์พร้อมกัน

สรุปและอภิปรายผล

จากผลการศึกษาอุดมการณ์พฤติกรรม
และบุคลิกลักษณะนิสัยของวาทกรรมนวนิยายรัก
พาฝันออนไลน์ เพื่อความเป็นมาตรฐานทางสังคม
สำหรับผู้หญิงไทยตามที่ผู้ผลิตนำเสนอ ผู้วิจัยสรุป
อุดมการณ์และชุดความคิดย่อยได้ ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ชุดความคิดย่อยด้านพฤติกรรมและบุคลิกลักษณะนิสัยที่ปรากฏในวาทกรรมนวนิยายรักพาฝันออนไลน์

อุดมการณ์ความเป็นหญิงไทยสำหรับผู้ชายต่างชาติ	
อุดมการณ์	ชุดความคิดย่อย
1. อุดมการณ์พฤติกรรมที่พึงปรารถนา	1) ผู้หญิงไทยขยันอดทนทำงาน 2) ผู้หญิงไทยมีมารยาทอ่อนน้อมกับผู้ชาย 3) ผู้หญิงไทยพูดจาไพเราะ 4) ผู้หญิงไทยใจดีมีน้ำใจ 5) ผู้หญิงไทยดูแลปรนนิบัติเพศชาย 6) ผู้หญิงไทยหวาดกลัวดินตระหนกง่ายกับผู้ชายต่างชาติ 7) ผู้หญิงไทยสุสัน (เฉพาะกับนางร้าย) 8) ผู้หญิงไทยกตัญญูต่อผู้มีพระคุณด้วยการแต่งงานกับผู้ชายที่ไม่รู้จัก 9) ผู้หญิงไทยบริสุทธิ์ ไม่มีประสบการณ์ทางเพศ 10) ผู้หญิงไทยปรับตัวเข้ากับกิจกรรมทางเพศได้ง่าย 11) ผู้หญิงไทยยอมรับความสัมพันธ์แบบไม่ผูกมัดของผู้ชายต่างชาติ
2. อุดมการณ์บุคลิกลักษณะที่พึงปรารถนา	1) ผู้หญิงไทยเข้มแข็งเด็ดเดี่ยว 2) ผู้หญิงไทยสุภาพอ่อนหวานนุ่มนวลอย่างเป็นธรรมชาติ 3) ผู้หญิงไทยอ่อนโยน 4) ผู้หญิงไทยเรียบง่าย 5) ผู้หญิงไทยเจียมตัว 6) ผู้หญิงไทยไร้เดียงสา 7) ผู้หญิงไทยเจ้าน้ำตา 8) ผู้หญิงไทยคิดมาก ขี้กังวล 9) ผู้หญิงไทยขี้น้อยใจ 10) ผู้หญิงไทยถือทิฐิ

ชุดความคิดย่อยภายใต้อุดมการณ์พฤติกรรมและบุคลิกลักษณะนิสัยที่นวนิยายรักพาฝันออนไลน์ถ่ายทอดนั้น แสดงคุณลักษณะเฉพาะตัวตามแบบฉบับและความคาดหวังของสังคมไทย อันเป็นสิ่งที่ผู้ผลิตต้องการฝากฝังความคิดความเชื่อทั้งหมดเหล่านี้แก่ผู้หญิงไทยและตอกย้ำเสมือนเป็นเรื่องดั่งงามที่แท้จริง ต้องมีและกระทำให้มี เพื่อให้ผู้ชายต่างชาติยอมรับอย่างสมบูรณ์ ผู้วิจัยเห็นว่า แม้ว่าผู้ผลิตกำหนดตัวละครต่างทั้งฐานะเชื้อชาติ วิถีชีวิต และบริบทสังคม แต่ชุดความคิดกลับทำให้ผู้รับสารยอมรับแนวคิดเปิดกว้าง สร้างบุคลิกลักษณะ แนวคิด อุดมการณ์ต่าง ๆ อันเป็นแบบฉบับของผู้หญิงไทยที่น่า

พึงปรารถนาให้รักสุขสมหวังผ่านอารมณ์เคลิบเคลิ้มชวนฝันกับผู้ชายต่างชาติอย่างเป็นเรื่องธรรมดา โดยมีได้ตระหนักถึงความเหลื่อมล้ำภาพสะท้อนทางสังคม และความเป็นจริงของผู้หญิงสมัยใหม่ที่ละทิ้งไปอย่างแนบเนียน สะท้อนสังคมวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องอุดมการณ์ความเป็นหญิง กล่าวคือ สะท้อนค่านิยมบทบาทหญิงชายแบบดั้งเดิม (traditional gender roles) เพศหญิงมีหน้าที่บริการรับใช้เพศชาย โดยเฉพาะกิจกรรมทางเพศที่ปรากฏเป็นชุดความคิดย่อยของอุดมการณ์พฤติกรรมนำพึงปรารถนา ชี้นำให้หญิงไทยเป็นผู้ไม่มีประสบการณ์จนคล้อยตามและยอมรับความสัมพันธ์แบบไม่ผูกมัดของผู้ชาย

ต่างชาติ สะท้อนวิถีเพศชายอำนาจปิตาธิปไตยในสังคมไหลเวียนอยู่อย่างย่นแย้งกับค่านิยมตามแบบชนบททางสังคม จนบางครั้งภาพเหล่านี้แสดงการหลีกเร้นจากสภาพที่เป็นอยู่ มุ่งหวังสู่การหลุดพ้น แม้ว่าเรื่องราวนั้นเน้นความเพ้อฝันชนหลงไหลในเรื่องรักใคร่

อย่างไรก็ตามอุดมการณ์ดังกล่าวแม้จะมีบริบทความคาดหวังทางสังคมกำกับ แต่ผู้ผลิตถ่ายทอดความคิดความเชื่อให้ผู้หญิงไทยได้รับการประเมินค่าเชิงบวก ซึ่งเป็นภาพตัวแทนที่แตกต่างไปจากเดิมเมื่อก้าวถึงความเป็นเมียฝรั่ง ดังบทความการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาษากับอัตลักษณ์เมียฝรั่งในนวนิยายเรื่อง ข้าวนอกนา ของ ทินวัฒน์ สร้อยกุดเรือ (2556) กลวิธีทางภาษา ได้แก่ การเลือกใช้คำศัพท์ การใช้มูลบท กล่าวอ้าง การประชด และการใช้อุปลักษณ์ แสดงการสร้างอัตลักษณ์เมียฝรั่งในวงกว้างและสร้างชุดความรู้ให้คนในสังคม อาทิ เมียฝรั่งเป็นผู้หญิงที่มีปัญหาการเงินและหลงไหลในวัตถุ ไม่แสดงบทบาทแม่ที่ดี ลักษณะทางกายภาพผอม ผิวคาคกล้า การถูกสังคมดูถูก ลักษณะนิสัย เห็นแก่ตัว กริยาจัดจ้าน และมีนัยยะสื่อไปถึงพฤติกรรมทางเพศ เช่นเดียวกับกรวิเคราะห้ วากรรมผู้หญิงไทย ในหนังสือพิมพ์: กรณีศึกษา นักเตะสโมสรเลสเตอร์ซิตี้อับบริการผู้หญิงไทย ของ รัฐกาญจน์ จ้วแจ่มใส (2559) เปรียบเทียบ วากรรมผู้หญิงไทย ในหนังสือพิมพ์ไทยและต่างประเทศแสดงถึงความเหลื่อมล้ำทางเพศในสังคม โดยเฉพาะถ้อยคำเรียกผู้หญิงไทยสื่อความหมายเชิงลบอันสะท้อนภาพลักษณ์ ผู้หญิงไทยในสายตาต่างชาติ Sroikudrua and Punksirikul (2013) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างกลวิธีทางภาษากับอัตลักษณ์เมียฝรั่งในภาพยนตร์เรื่อง “อีนางเอี้ยเซียงฝรั่ง บทความ The Discursive Construction of Identities of Mia Farang in the Movie: E-Nang Oie Koie Farang (White

Buffalo) พบกลวิธีทางภาษา เช่น การเลือกใช้คำศัพท์ การกล่าวอ้าง การใช้คำถามเชิงวาทศิลป์ และอุปลักษณ์ เพื่อประกอบสร้าง อัตลักษณ์เมียฝรั่ง ได้แก่ พื้นเพเป็นคนชนบทในภาคอีสานและเกษตรกร ความหลงไหลในวัตถุ ความรู้น้อยพูดภาษาอังกฤษไม่เก่ง ชีวิตสมรสกับฝรั่งประสบความสำเร็จและไม่ประสบความสำเร็จ ลักษณะกายภาพผิวคาคตัวเล็ก เอาใจเก่งและช่วยดูแลพ่อแม่ของฝรั่ง และรักนวลสงวนตัว

ขณะที่งานวิจัยภาษากับอัตลักษณ์เมียฝรั่งในวาทกรรมสาธารณะ ของ ทินวัฒน์ สร้อยกุดเรือ (2558) ผ่านกลุ่มข้อมูลเพลง นวนิยายเรื่องสั้น และหนังสือพิมพ์ กลวิธีทางภาษาแสดงให้เห็นว่าการสมรสกับฝรั่งทำให้ชีวิตประสบความสำเร็จ มีฐานะทางการเงินและสังคมมากกว่าคนไทย ส่วนการศึกษาวิเคราะห์สถานภาพและบทบาทสตรีผ่านตัวบทนวนิยาย ของ ทมยันตี ของ วคินี สุทธิวิภากร (2552) ตามแนวคิดวาทกรรมแสดงมิติต่างๆ ในสังคมเพื่อเรียกร้องความเสมอภาคทางเพศ ซึ่งกรอบความรู้ของผู้แตงนวนิยายอิงกับโครงสร้างสังคมแบบปิตาธิปไตย กล่าวคือสตรีถูกประกอบสร้างให้มีความก้าวหน้าเทียบเท่าบุรุษ แต่อีกด้านหนึ่งสตรีกลับถูกคาดหวังให้สานต่อคุณสมบัติความเป็นแม่และเมียที่ดี ภายใต้ในบริบทผู้ชายเป็นใหญ่ แม้ปัจจุบันสถานภาพและบทบาทเสมอภาค มากขึ้น แต่ผู้หญิงยังถูกคาดหวังให้ประพฤติปฏิบัติตามจารีตเช่นเดิม ดังเช่นการศึกษาอุดมการณ์ความเป็นหญิงไทยในนวนิยายรัก พาฝันออนไลน์ครั้งนี้ วากรรมประกอบสร้างให้ ผู้หญิงไทยที่ดีต้องเป็นเมียที่ดูแลปรนนิบัติสามี เอาอกเอาใจทำหน้าที่อย่างไม่ขาดตกบกพร่อง สร้างให้ผู้รับสารตระหนักและเชื่อมั่นว่าคุณลักษณะดังกล่าวเป็นส่วนสำคัญให้ชีวิตรักมีความสุข และครองคู่กันยืนยาว กลวิธีทางศัพท์จึงเป็นเครื่องมือที่เผยให้เห็นอุดมการณ์ความเป็น

หญิงไทยที่น่าพึงปรารถนาสำหรับชาวต่างชาติ ตามที่ผู้ผลิตเลือกใช้ภาษาเพื่อสร้างอำนาจทางความคิดให้แก่ผู้รับสารด้วยการผลิตซ้ำ ตอกย้ำให้ยอมรับอุดมการณ์ที่ไหลเวียนอยู่ในสังคม และครอบงำความคิดจนกำหนดพฤติกรรมขึ้นอย่างยอมรับด้วยความเต็มใจ ซึ่งสิ่งเหล่านี้ช่วยเผยปรากฏการณ์ อันเป็นวิถีชีวิตหรือเหตุการณ์ทางสังคมได้

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเพื่อต่อยอดจากงานวิจัยครั้งนี้ คือ การศึกษาวาทกรรมนวนิยายรักออนไลน์ ที่สื่ออุดมการณ์ความเป็นหญิงไทยและความเป็นชายเอเชียตะวันออก ผ่านกลวิธี ทางศัพท์ หรือ กลวิธีทางวจนปฏิบัติศาสตร์ ซึ่งแฝงความคิดและค่านิยมที่น่าพึงปรารถนาอย่างเป็นกระแสวิ่งในขณะนี้

เอกสารอ้างอิง

- กัณฑ์กนิษฐ. (2562). *เพื่อนสนิทมาเฟีย*. สำนักพิมพ์ไลต์ ออฟ เลิฟ พับลิชชิ่ง.
- กัณฑ์กนิษฐ. (2564). *หวานรักเพื่อนสนิท*. สำนักพิมพ์ไลต์ ออฟ เลิฟ โนเวล.
- กานต์มณี. (2563). *ท่านซีคสมยอมรัก*. สำนักพิมพ์ไลต์ ออฟ เลิฟ พับลิชชิ่ง.
- จันทิมา อังคพณิชกิจ. (2557). *การวิเคราะห์ข้อความ*. สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ชนกพร อังศุวิริยะ. (2551). "ความเป็นผู้หญิง" ใน *นิตยสารสตรีสาร (พ.ศ.2491-2539): การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาษากับอุดมการณ์* [วิทยานิพนธ์อักษรศาสตร์ดุสิตบัณฑิต สาขาภาษาไทย, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย]. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ชบาบรรณ. (2562). *ซาตานรักร้าย*. พิมพ์ดี.
- ทินวัฒน์ สร้อยกุดเรือ. (2556). ความสัมพันธ์ระหว่างภาษากับอัตลักษณ์เมียฝรั่งในนวนิยายเรื่อง *ข้าวนอกนา*. *วารสารคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มข.*, 30(3), 131-156.
- ทินวัฒน์ สร้อยกุดเรือ. (2558). *ภาษากับอัตลักษณ์เมียฝรั่งในวาทกรรมสาธารณะ* [วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุสิตบัณฑิต, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์]. มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- ธัญวาลย์. (2562). *สมยอมพิศวาส*. สำนักพิมพ์ไลต์ ออฟ เลิฟ บู้คส์.
- พรรณาร. (2562). *ร้อนรักเหยี่ยวทะเลทราย*. สำนักพิมพ์ไลต์ ออฟ เลิฟ พับลิชชิ่ง.
- พรรณาร. (2563). *เชลยรักจอมเผด็จการ*. สำนักพิมพ์ไลต์ ออฟ เลิฟ พับลิชชิ่ง.
- รสริน ดิษฐบรรจง. (2558). *ภาพสะท้อนความรุนแรงในครอบครัวที่ปรากฏในนวนิยายครอบครัวไทย* [วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุสิตบัณฑิต, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์]. มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- รัฐกาญจน์ จ้วแจ่มใส. (2559). *การวิเคราะห์วาทกรรมผู้หญิงไทยในหนังสือพิมพ์: กรณีศึกษานักเตะสโมสรเลสเตอร์ซิตีที่ซื้อบริการผู้หญิงไทย* [สารนิพนธ์นิเทศศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยกรุงเทพ]. มหาวิทยาลัยกรุงเทพ.
- วดีณี สุทธิวิภากร. (2552). *วาทกรรมของ มิเชล ฟูโกต์ ต่อสถานภาพและบทบาทสตรีไทยตามที่น่าเสนอ* ใน *นวนิยายของ คุณหญิงวิมล ศิริไพบูลย์* [วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่]. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- อัยย์ญาดา. (2562). *ไฟรักร้อยเล่ม*. สำนักพิมพ์ไลต์ ออฟ เลิฟ พับลิชชิ่ง.

- Sroikudrua, T., & Punkasirikul, P. (2013). The discursive construction of identities of Mia Farangin the Movie: E-Nang Oie Koie Farang (White Buffalo). *Thammasart Journal*, 32,(2).
- van Dijk, T. A. (1995). Discourse semantics and ideology. *Discourse and Society*. 6(2), 243-289.
- van Dijk, T. A. (1998). *Ideology: A multidisciplinary approach*. Sage.

กลยุทธ์เสริมสร้างความเต็มใจจ่ายประกันภัยการเดินทางเพื่อความคุ้มครองการเจ็บป่วยด้วยโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ในอนุภูมิภาคกลุ่มแม่น้ำโขง

Strategies to Enhance Willingness to Pay Travel Insurance for Coronavirus Disease 2019 (COVID-19) Illness Coverage in the Greater Mekong Subregion

คมสิทธิ์ เกียนวัฒนา
Komsit Kianwatana¹

Received: 27 April 2023

Revised: 15 July 2023

Accepted: 4 October 2023

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีความมุ่งหมายเพื่อพัฒนากลยุทธ์เสริมสร้างความเต็มใจจ่ายประกันภัยการเดินทางเพื่อความคุ้มครองการเจ็บป่วยด้วยโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ในอนุภูมิภาคกลุ่มแม่น้ำโขง กลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้บริหารหรือเจ้าหน้าที่บริษัทประกันภัย ผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยว และนักวิชาการ จำนวน 16 คน และนักท่องเที่ยวชาวไทย จำนวน 400 คน โดยการสัมภาษณ์เป็นแบบกึ่งโครงสร้าง (Semi Structured Interview) การวิเคราะห์ Modified Priority Needs Index (PNI_{modified}) การวิเคราะห์ TOWS Matrix ผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยภายนอกด้านการเมืองและปัจจัยภายในด้านผลิตภัณฑ์ มีค่าดัชนีการจัดลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็นสูงที่สุด สำหรับกลยุทธ์เพื่อเสริมสร้างความเต็มใจจ่ายประกันภัยการเดินทางสามารถแบ่งออกเป็น 3 กลยุทธ์หลัก ได้แก่ กลยุทธ์พัฒนาผลิตภัณฑ์ประกันภัยการเดินทางตามพลวัตโลก กลยุทธ์เพิ่มศักยภาพช่องทางการตลาดและช่องทางการขายสมัยใหม่ และกลยุทธ์การสร้าง ความเชื่อมั่นและเรียกความไว้วางใจของนักท่องเที่ยว

คำสำคัญ: กลยุทธ์, ความเต็มใจจ่าย, ประกันภัยการเดินทาง, โรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019

Abstract

The purpose of this research was to develop strategies to enhance insurance willingness to pay for coverage of coronavirus disease 2019 in the Greater Mekong Sub-Region. The research sample included 16 executives or insurance company officials, tourism operators and scholars, as well as 400 Thai tourists. The research methods were semi structured interview, Modified Priority Needs Index (PNI_{modified}) Analysis, and TOWS Matrix Analysis. The results showed that the political external factor and the product internal factor were ranked in the highest needs index. Strategies for enhancing willingness to pay for travel insurance can be divided into 3 main strategies. - (1) approach for creating

¹ อาจารย์ประจำ คณะวัฒนธรรมสิ่งแวดล้อมและการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

¹ Lecturer, Faculty of Environmental Culture and Ecotourism Srinakharinwirot University

travel insurance solutions based on global dynamics (2) tactics for increasing the potential of marketing channels, and (3) modern sales channels, as well as tactics for gaining tourist confidence and trust.

Keywords: Strategies, willingness to pay, travel insurance, coronavirus disease 2019 (COVID-19)

บทนำ

อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวนับเป็นอุตสาหกรรมที่มีการขยายตัวสูง มีบทบาทความสำคัญต่อการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจและสังคมเป็นอย่างมาก อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเป็นแหล่งรายได้ การจ้างงานที่สำคัญ และการกระจายความเจริญไปสู่ภูมิภาค โดยในปี พ.ศ. 2562 ประเทศไทยมีรายได้จากนักท่องเที่ยวต่างชาติกว่า 1.93 ล้านล้านบาท และสร้างรายได้เข้าประเทศ 5.43 แสนล้านบาท (กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2562) จนกระทั่งสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 เข้ามาในประเทศไทยส่งผลให้อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวไทยหยุดชะงัก ทั้งนี้สถานการณ์การท่องเที่ยวของโลกในปัจจุบันนับว่ามีการฟื้นตัวขึ้นอย่างรวดเร็วหลังจากได้รับผลกระทบจาการระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 จากรายงานสถิติขององค์การส่งเสริมการท่องเที่ยวโลก หรือ United Nation World Tourism Organization (UNWTO, 2022) พบว่าจำนวนนักท่องเที่ยวที่ท่องเที่ยวระหว่างประเทศกลับมาเดินทางมากขึ้นเกือบสามเท่าในช่วงเดือนมกราคมถึงกรกฎาคม ค.ศ. 2022 หรือเพิ่มขึ้นร้อยละ 1.72 เมื่อเปรียบเทียบกับช่วงเวลาเดียวกันของปี ค.ศ. 2021 ซึ่งหมายความว่า ภาคส่วนดังกล่าวฟื้นตัวได้เกือบร้อยละ 60 ของระดับก่อนเกิดโรคระบาด การฟื้นตัวอย่างต่อเนื่องสะท้อนถึงความต้องการที่เพิ่มขึ้นอย่างมากสำหรับการเดินทางระหว่างประเทศ ตลอดจนการผ่อนปรนหรือยกเลิกข้อจำกัดการเดินทางจนถึงปัจจุบัน ประเทศไทยก็เป็นอีกหนึ่งประเทศที่ได้รับผลกระทบจากการที่จำนวน

นักท่องเที่ยวทั่วโลกลดลงอย่างรวดเร็ว ส่งผลให้มีรายได้จากนักท่องเที่ยวต่างชาติลดลงเป็นอย่างมาก โดยในช่วงเดือนมกราคมถึงธันวาคม พ.ศ. 2563 รายได้จากนักท่องเที่ยวต่างชาติอยู่ที่ 3.3 แสนล้านบาท ลดลงจากช่วงเวลาเดียวกันของปี 2562 ซึ่งอยู่ที่ 1.9 ล้านล้านบาท (กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2563)

ภายหลังจากการคลี่คลายของการแพร่ระบาดของสถานการณ์โควิด-19 กลุ่มประเทศอนุภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขงได้มีความร่วมมือในการกระตุ้นการเดินทางของนักท่องเที่ยวภายในอนุภูมิภาคเน้นการเชื่อมต่อการเดินทางระหว่างอนุภูมิภาคให้พัฒนาขึ้นสู่ระดับเดียวกับสถานการณ์ก่อนการแพร่ระบาด โดยให้การเชื่อมต่อการเดินทางควบคู่กับความร่วมมือระดับอนุภูมิภาค รัฐบาลจึงมีนโยบายมุ่งเน้นการสร้างความตกลงร่วมกันในเรื่องการเดินทาง การท่องเที่ยว และการติดตามประวัติการสัมผัสแบบข้ามประเทศและภายในภูมิภาค ตลอดจนเปิดประเทศเพื่อต้อนรับนักท่องเที่ยวจากต่างประเทศ ภายใต้แนวปฏิบัติแบบเสมอภาค (สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬา กรุงเทพมหานคร, 2564) ประกอบกับภายหลังเหตุการณ์หรือสถานการณ์โควิด - 19 แพร่ระบาดทั่วโลก ความปกติรูปแบบใหม่ของการท่องเที่ยวถือเป็นการเปลี่ยนแปลงหนึ่งที่เกิดขึ้นอันเนื่องจากผลกระทบของวิกฤตเหล่านั้นด้วย อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวจึงจำเป็นต้องเตรียมพร้อมกับการเปลี่ยนแปลงอีกครั้งสำหรับการใช้ชีวิตรูปแบบใหม่ที่จะเกิดขึ้นในอนาคต ผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยวที่นักท่องเที่ยวมีความสนใจในการซื้อเพื่อลดความเสี่ยงจากการติดเชื้อไวรัส

โคโรนา 2019 ได้แก่ ประกันภัยการเดินทาง ทั้งนี้ ผลการศึกษาของสำนักงานคณะกรรมการกำกับและส่งเสริมการประกอบธุรกิจประกันภัย (2564) พบว่า แนวโน้มยอดขายประกันภัยการเดินทางถือว่าเติบโตสูงขึ้น โดยเฉพาะจำนวนผู้ซื้อประกันภัยการเดินทางที่คาดว่าจะเพิ่มขึ้นกว่าร้อยละ 20 - 30 ในขณะที่เบี้ยประกันอาจจะเติบโตได้ประมาณร้อยละ 10 เนื่องจากภาวะการแข่งขันสูงทำให้มีการปรับลดราคาเบี้ยประกันลงเพื่อจูงใจนักท่องเที่ยวชาวไทยที่ซื้อประกันส่วนใหญ่จะเดินทางไปโซนเอเชียและยุโรปเป็นหลัก การเอาประกันภัยส่วนใหญ่จะมาจากคำรักษาสุขภาพและบาดเจ็บในต่างประเทศ ส่วนเที่ยวบินและกระเป๋าสำหามีจำนวนเล็กน้อย

เมื่อการเดินทางท่องเที่ยวมีความเสี่ยง การทำประกันภัยการเดินทางเป็นทางเลือกหนึ่งของนักท่องเที่ยว ที่ช่วยบริหารความเสี่ยงจากเหตุการณ์ที่ไม่คาดฝันซึ่งให้ความคุ้มครองแก่ผู้เดินทางหรือนักท่องเที่ยว หากนักท่องเที่ยวประสบอุบัติเหตุ หรือเกิดการบาดเจ็บต้องได้รับการรักษาพยาบาล สูญเสียอวัยวะต่างๆ หรือเสียชีวิต นอกจากการคุ้มครองค่าใช้จ่ายจากอุบัติเหตุ ยังคุ้มครองความเสียหายในด้านอื่นๆ เช่น การยกเลิกเที่ยวบิน ความล่าช้าของสายการบิน ความเสียหายของกระเป๋าเดินทาง และสูญเสียทรัพย์สินส่วนตัว ทั้งนี้อุบัติเหตุที่เกิดขึ้นจะต้องเกิดขึ้นภายในระยะเวลาการเดินทางที่กำหนดไว้หรือตลอดระยะเวลาที่นักท่องเที่ยวเดินทางไปท่องเที่ยวต่างประเทศ ดังนั้น บริษัทประกันภัยต่างๆ จึงออกแบบประกันภัยรูปแบบหนึ่งขึ้นมา เพื่อตอบสนองความต้องการของผู้เดินทางหรือนักท่องเที่ยวที่ต้องการความคุ้มครองความเสี่ยงในการเดินทางตามจำนวนวันที่เดินทางด้วยการทำประกันภัยอุบัติเหตุการเดินทาง โดยส่วนมากจะออกแบบมาใช้สำหรับการเดินทางท่องเที่ยว

ในต่างประเทศ แต่นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่มักไม่ให้ความสำคัญกับการทำประกันภัยอุบัติเหตุการเดินทาง เนื่องจากมองว่าสิ้นเปลือง อุบัติเหตุเป็นเรื่องไกลตัว มีโอกาสเกิดขึ้นได้น้อย และคิดว่าการทำประกันเป็นเรื่องที่ยุ่งยาก โดยนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่มักเก็บเงินในการทำประกันไปใช้จ่ายสำหรับการท่องเที่ยวมากกว่า (สำนักงานคณะกรรมการกำกับและส่งเสริมการประกอบธุรกิจประกันภัย, 2564) เมื่อก้าวถึงประโยชน์ของประกันภัยการเดินทางการให้ความคุ้มครอง และเป็นหลักประกันความมั่นคงในชีวิตและทรัพย์สินให้แก่ชีวิตของตนเองและครอบครัวคือ เป็นหลักประกันความมั่นคงให้แก่ผู้เอาประกันภัย และช่วยแบ่งเบาภาระของสังคมทำให้เกิดความมั่นใจหากเกิดอุบัติเหตุและความเสียหายขึ้น ผู้ประสบภัยจะได้รับการชดเชยค่าสินไหมทดแทน ตลอดจนลดปัญหาสาธารณสุขของประเทศต้นทางและปลายทาง

จากสาเหตุที่ได้กล่าวมาข้างต้น พบว่ากรมธรรม์ประกันภัยการเดินทางจะปรับเปลี่ยนให้ครอบคลุมถึงการเจ็บป่วยด้วยโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ดังนั้นผู้วิจัยจึงสนใจศึกษากลยุทธ์เสริมสร้างความเต็มใจจ่ายประกันภัยการเดินทางเพื่อความคุ้มครองการเจ็บป่วยด้วยโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ในอนุภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขง โดยเน้นการศึกษาทั้งในมุมมองของนักท่องเที่ยวและผู้ประกอบการเพื่อสร้างกลยุทธ์ เนื่องจากการศึกษาและวิเคราะห์กลยุทธ์ดังกล่าวจะส่งผลต่อการปรับเปลี่ยนนโยบายให้เหมาะสมสำหรับการเจ็บป่วยด้วยโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ในอนุภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขง และลดความเสี่ยงภัยจากการท่องเที่ยวได้

วัตถุประสงค์

เพื่อศึกษาองค์ประกอบกลยุทธ์และออกแบบกลยุทธ์เสริมสร้างความเต็มใจจ่าย

ประกันภัยการเพื่อความคุ้มครองการเจ็บป่วย
ด้วยโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ในอนุภูมิภาค
ลุ่มแม่น้ำโขง

การทบทวนวรรณกรรม

1. การประเมินความต้องการจำเป็น

สุวิมล ว่องวาณิช (2558) กล่าวว่า การจัด
เรียงลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็น
เป็นการศึกษาวิเคราะห์ความต้องการจำเป็นแต่ละ
ประเด็น จากนั้นนำความต้องการจำเป็นมาจัด
เรียงลำดับ (sort) ตั้งแต่ความสำคัญมากไปหาน้อย
โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อระบุความต้องการจำเป็น
ที่มีความสำคัญมากที่สุดและมีความเร่งด่วนที่ต้อง
ได้รับการพัฒนา ก่อนภายใต้เงื่อนไขทรัพยากร
ที่มีจำกัด

ในปัจจุบันการจัดเรียงลำดับความ
ต้องการจำเป็นโดยใช้เทคนิคการจัดลำดับสำหรับ
ข้อมูลแบบการตอบสนองคู่ ที่มีพื้นฐานแนวคิดของ
การนิยามความต้องการจำเป็นตามโมเดลความ
แตกต่าง (discrepancy mode) วิธีการจัดเรียงลำดับ
ความสำคัญของความต้องการจำเป็นสามารถ
กระทำทั้งนี้ ในการประเมินความต้องการจำเป็น
กลุ่มวิธีที่ใช้หลักประเมินความแตกต่างเป็นกลุ่มวิธี
ที่นิยมใช้มากมีรากฐานมากจากการประเมินความ
ต้องการจำเป็นที่ใช้โมเดลความแตกต่าง ซึ่งมีการ
รวบรวมข้อมูลแบบการตอบสนองคู่จากมาตรวัด
ที่แสดงระดับความสำคัญ (I = Importance) ของ
ข้อความนั้น เปรียบเสมือนค่าที่บอกระดับของ
“What Should Be” และมาตรวัดที่แสดงระดับที่ข้อ
รายการนั้นได้รับการตอบสนองหรือระดับสัมฤทธิ์
ผล (D = Degree of Success) ที่เป็นอยู่ในขณะนั้น
เปรียบเสมือนค่าที่บอกระดับของ “What Is” โดยวิธี
Priority Needs Index (PNI) แบบปรับปรุง เป็นสูตร
ที่ปรับปรุงจากสูตร PNI ดั้งเดิมเป็นวิธีการที่หาค่า
ผลต่างของ (I - D) แล้วหารด้วยค่า D เพื่อควบคุม
ขนาดของความต้องการจำเป็นให้อยู่ในพิสัยที่ไม่มี

ช่วงกว้างมากเกินไปและให้ความหมายเชิงเปรียบ
เทียบ เมื่อใช้ระดับของสภาพที่เป็นอยู่เป็นฐานใน
การคำนวณค่าอัตราการพัฒนาเข้าสู่สภาพที่คาด
หวัง

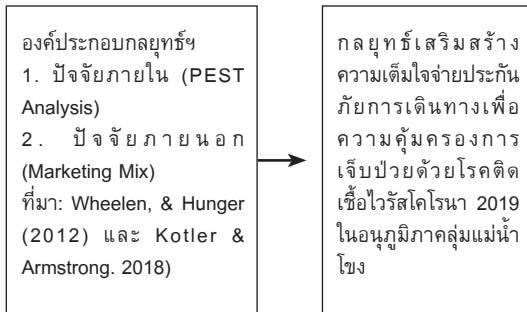
$$PNI_{\text{modified}} = (I-D) / D$$

2. ปัจจัยทางการท่องเที่ยว

ปัจจัยทางการท่องเที่ยวทำให้เกิด
พฤติกรรมการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยว โดย
มีปัจจัยภายในและภายนอกที่มีอิทธิพลต่อการ
ตัดสินใจของนักท่องเที่ยว ผู้วิจัยใช้ทฤษฎีการ
วิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายนอก (PEST analysis)
(Wheelen & Hunger, 2012) เป็นเครื่องมือที่ใช้
วิเคราะห์ข้อมูลของปัจจัยภายนอกประกอบด้วย
1. ปัจจัยด้านการเมือง (political) เป็นการวิเคราะห์
นโยบายและกฎเกณฑ์ต่างๆ ที่น่าจะมีผลทั้งในเชิง
บวกและเชิงลบต่อการดำเนินงาน 2. ปัจจัยด้าน
เศรษฐกิจ (economics) เป็นการวิเคราะห์การเงิน
งบประมาณในการสนับสนุน 3. ปัจจัยด้านสังคม
และวัฒนธรรม (sociocultural) เป็นการวิเคราะห์
สถานะทางสังคมและวัฒนธรรม ความเชื่อ ค่านิยม
และวัฒนธรรมแบบแผนการดำเนินชีวิตและ
พฤติกรรม 4. ปัจจัยด้านเทคโนโลยี (technological)
เป็นการวิเคราะห์ด้านเทคโนโลยีที่จะมีผลต่อการ
ดำเนินงาน นอกจากนี้ผู้วิจัยใช้ทฤษฎีการวิเคราะห์
สภาพแวดล้อมภายใน (marketing mix) (Kotler
& Armstrong, 2018) เป็นเครื่องมือที่ใช้วิเคราะห์
ข้อมูลของปัจจัยภายในประกอบด้วย 1. ผลิตภัณฑ์
(product) คือสิ่งที่ธุรกิจประกันภัยเดินทาง
ต้องการขายให้กับนักท่องเที่ยวและต้องเป็นสิ่งที่
นักท่องเที่ยวต้องการ 2. ราคา (price) คือ คุณค่า
หรือมูลค่าของตัวผลิตภัณฑ์ที่แสดงออกมาใน
รูปของตัวเงิน 3. ช่องทางการจัดจำหน่าย (place)
คือปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับที่ตั้งและรูปแบบสถานที่
ให้บริการ 4. การส่งเสริมการตลาด (promotion)

คือการสื่อสารกันระหว่างธุรกิจและผู้บริโภค เพื่อกระตุ้นการขายผ่านช่องทางและกลยุทธ์ต่างๆ

กรอบแนวคิดการวิจัย

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

วิธีการศึกษา

การศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาวิจัยในรูปแบบผสมผสาน (Mixed Methods Research) รูปแบบการประเมินหลายขั้นตอน (multistage evaluation design) โดยมี 2 ขั้นตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 การศึกษาองค์ประกอบกลยุทธ์ ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ในการวิจัยครั้งนี้ได้ทำการศึกษาประชากร 3 กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหารหรือเจ้าหน้าที่บริษัทประกันภัย ผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยว และนักวิชาการที่เกี่ยวข้องกับประกันภัยการเดินทางและอุตสาหกรรมท่องเที่ยว สำหรับกลุ่มตัวอย่างนั้น ผู้วิจัยทำการสุ่มตัวอย่าง (sample) ที่มีลักษณะตัวแทน (representative) ของกลุ่มตัวอย่างในขนาดที่เหมาะสม (Adequate Size) ผู้วิจัยเลือกเลือกแบบเจาะจง (purposive sampling) จำนวนรวม 16 คน ได้แก่

1. กลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้บริหารหรือเจ้าหน้าที่บริษัทประกันภัยเดินทางที่มีประสบการณ์ไม่น้อยกว่า 3 ปี จำนวน 3 คน

2. กลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยวต่าง ๆ ในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว โดยมีประสบการณ์ไม่น้อยกว่า 3 ปี รวมทั้งสิ้น 4 คน

3. กลุ่มตัวอย่างที่เป็นนักวิชาการหรือผู้เชี่ยวชาญจากสถาบันการศึกษา หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับประกันภัยการเดินทางและอุตสาหกรรมท่องเที่ยว โดยมีประสบการณ์ไม่น้อยกว่า 3 ปี รวมทั้งสิ้น 9 คน

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยใช้สัมภาษณ์เชิงลึกทางโทรศัพท์ โดยใช้การสัมภาษณ์เป็นแบบกึ่งโครงสร้าง (semi-structured interview) ผู้วิจัยเก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ และจัดบันทึกตามประเด็นหลักในการสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย หลังจากนั้นนำมาวิเคราะห์และปรับปรุงเพื่อให้ได้ร่างกลยุทธ์เสริมสร้างความเต็มใจจ่ายประกันภัยการเดินทางส่วนเพิ่มเพื่อความคุ้มครองการเจ็บป่วยด้วยโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019

การวิเคราะห์ข้อมูล

ข้อมูลจากการสัมภาษณ์คณะผู้วิจัยได้ใช้การวิเคราะห์ข้อมูลแบบการวิเคราะห์เนื้อหา (content analysis) โดยจัดระเบียบข้อมูล ตีความและสรุปผล จากนั้นนำมาถอดเทปอย่างละเอียดแบบคำต่อคำ (transcription of data) และผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูล จับใจความสำคัญ จัดกลุ่มข้อมูล พิจารณาความเหมือนและแตกต่าง และนำมาเรียบเรียงเพื่อนำเสนอข้อมูลในรูปแบบความเรียง โดยการตรวจสอบข้อมูลของงานวิจัยในครั้งนี้ใช้การตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้าด้านข้อมูล (data triangulation) โดยพิจารณาข้อมูลจากแหล่งบุคคลที่แตกต่างกัน หลังจากนั้นผู้วิจัยนำองค์ประกอบกลยุทธ์ ที่ได้จากการวิเคราะห์มาสร้างแบบสอบถามให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัย แบบสอบถามที่ได้รับการ

ตรวจสอบและแก้ไขแล้ว ส่งให้ผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 16 ท่านอีกครั้ง เพื่อตรวจสอบความถูกต้องและตรวจสอบความตรงตามเนื้อหา (Content validity) จากนั้นนำผลที่ได้มาคำนวณหาค่า Index of Item Objective Congruence (IOC) ซึ่งถ้าหากคำนวณแล้วผลการคำนวณของแต่ละข้อมีค่า IOC ตั้งแต่ 0.5 ขึ้นไป แสดงว่าแบบสอบถามมีความตรงตามเนื้อหาสามารถใช้เป็นเครื่องมือวิจัยในระยะถัดไปได้ แต่ถ้าหากผลการคำนวณน้อยกว่า 0.5 แสดงว่าแบบสอบถามไม่ถูกต้องหรือไม่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ (Rovinnelli & Hambleton, 1977)

ตอนที่ 2 การออกแบบกลยุทธ์

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ คือนักท่องเที่ยวชาวไทยที่เคยมีประสบการณ์การซื้อประกันภัยการเดินทางโดยเป็นผู้ที่มีอายุ 18 ปีบริบูรณ์ขึ้นไป ผู้วิจัยได้กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างที่โดยคำนวณขนาดกลุ่มตัวอย่างจากสูตรของคอคแรน (Cochran, 1953) ทั้งนี้จากการคำนวณพบว่าขนาดกลุ่มตัวอย่างจำนวนต่ำสุดที่ยอมรับได้เท่ากับ 385 คน ทั้งนี้ผู้วิจัยจึงกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างในการศึกษาวิจัยครั้งนี้เท่ากับ 400 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ผู้วิจัยนำองค์ประกอบกลยุทธ์ที่ผ่านการประเมินจากผู้ทรงคุณวุฒิทั้ง 16 ท่านจากระยะการวิจัยก่อนหน้ามาสร้างแบบสอบถามโดยทำการตรวจสอบความเชื่อมั่น (reliability) โดยนำแบบสอบถามที่ได้ไปใช้ในการทดลองกับนักท่องเที่ยวที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง (Try out) จำนวน 30 คน และนำข้อมูลที่ได้มาทำการหาค่าความเชื่อมั่น โดยใช้ค่าสัมประสิทธิ์อัลฟาของครอนบัค (Cronbach's alpha coefficient) ซึ่งคณะผู้วิจัยได้กำหนดเกณฑ์ค่าสัมประสิทธิ์อัลฟาตั้งแต่ 0.7 ขึ้นไป (Nunnally & Bernstein, 1994) และจากการหาค่าสัมประสิทธิ์อัลฟาเท่ากับ 0.98 จึงถือว่าเป็นที่ยอมรับในงานวิจัย

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการเก็บข้อมูลปฐมภูมิและกำหนดวันเดินทางและทำการเก็บแบบสอบถามผ่านช่องทางออนไลน์ ผู้วิจัยทำการสุ่มเก็บแบบสอบถามใช้การเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบบังเอิญ (accidental sampling) จำนวน 400 ชุด โดยเฉลี่ยปัจจัยส่วนบุคคล ขั้นตอนการแจกแบบสอบถามแก่ผู้ตอบแบบสอบถามนั้น ขั้นแรกผู้วิจัยจะสอบถามเบื้องต้นว่า “ท่านยินยอมตอบแบบสอบถามด้วยความสมัครใจหรือไม่ และท่านเคยมีประสบการณ์การซื้อประกันภัยการเดินทางหรือไม่” พร้อมกับอธิบายค่าใช้จ่ายการวิจัยเบื้องต้น หากผู้ตอบแบบสอบถามยินยอมตอบแบบสอบถามด้วยความสมัครใจ ผู้วิจัยจึงแจกแบบสอบถามให้ผู้ตอบแบบสอบถามตอบแบบสอบถามได้ หลังจากนั้นให้ผู้ตอบแบบสอบถามอ่านและตอบแบบสอบถามด้วยตนเอง หากมีข้อสงสัยผู้วิจัยจะเป็นผู้ตอบข้อสงสัยนั้น เมื่อผู้ตอบแบบสอบถามตอบคำถามเรียบร้อยแล้ว ผู้วิจัยนำแบบสอบถามที่ได้มาตรวจสอบความสมบูรณ์ ลงรหัสข้อมูล และนำไปวิเคราะห์ผล

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยทำการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

1. ศึกษาสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของปัจจัยสภาพแวดล้อมภายในและนอก โดยวิเคราะห์เป็นค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน

2. การจัดลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็นร่างกลยุทธ์เสริมสร้างความเต็มใจจ่ายประกันภัยการเดินทางส่วนเพิ่มเพื่อความคุ้มครองการเจ็บป่วยด้วยโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 โดยใช้วิธี Modified Priority Needs Index (PNI_{modified}) ซึ่งเป็นวิธีการคำนวณหาค่าดัชนีการจัดลำดับความสำคัญจากการหาค่าผลต่างของน้ำหนักคะแนนตามสภาพที่คาดหวัง (I) กับสภาพ

ปัจจุบัน (D) แล้วหารด้วยน้ำหนักคะแนนตามสภาพปัจจุบัน (D)

3. กำหนดเกณฑ์การพิจารณาจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และภาวะคุกคามโดยใช้การอิงเกณฑ์และแปลผลตามเกณฑ์ (สุวิมล ว่องวานิช, 2550) ดังนี้

การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายใน โดยนำค่าดัชนี PNI^{Modified} สูงที่สุด ลบด้วยค่าดัชนี PNI^{Modified} ต่ำที่สุด แล้วหารระยะห่างที่ได้มาจัดกลุ่มค่า PNI^{Modified} โดยแบ่งเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มที่มีค่าดัชนี PNI^{Modified} สูง เป็นจุดอ่อน ส่วนกลุ่มที่มีค่าดัชนี PNI^{Modified} ต่ำเป็นจุดแข็ง

การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายนอก โดยนำค่าดัชนี PNI^{Modified} สูงที่สุด ลบด้วยค่าดัชนี PNI^{Modified} ต่ำที่สุด แล้วหารระยะห่างที่ได้มาจัดกลุ่มค่า PNI^{Modified} โดยแบ่งเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มที่มีค่าดัชนี PNI^{Modified} สูง เป็นภาวะคุกคาม ส่วนกลุ่มที่มีค่าดัชนี PNI^{Modified} ต่ำเป็น โอกาส ทั้งนี้ผู้วิจัยได้กำหนดค่าดัชนี PNI^{Modified} มากกว่าหรือเท่ากับ 0.30 ถือเป็น ความต้องการจำเป็นเร่งด่วน (สุวิมล ว่องวานิช, 2550)

4. การวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ TOWS Matrix ผู้วิจัยได้กำหนดการจับคู่เพื่อพัฒนา กลยุทธ์ ดังนี้ การจับคู่จุดแข็ง-โอกาส (SO) กำหนดกลยุทธ์ที่เสริมจุดแข็ง และเสริมโอกาส การจับคู่จุดแข็ง-ภาวะคุกคาม (ST) กำหนดกลยุทธ์ที่เสริมจุดแข็งและหลีกเลี่ยงภาวะคุกคาม การจับคู่จุดอ่อน-โอกาส (WO) กำหนดกลยุทธ์เพื่อลดจุดอ่อนและ เสริมโอกาส และการจับคู่จุดอ่อน-ภาวะคุกคาม (WT) กำหนดกลยุทธ์เพื่อลดจุดอ่อน และหลีกเลี่ยงภาวะคุกคาม

ผลการศึกษา

ตอนที่ 1 การศึกษาองค์ประกอบกลยุทธ์

ผลการตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาด้วยการวิเคราะห์ค่าดัชนี IOC พบว่า

องค์ประกอบกลยุทธ์ ที่มีค่าดัชนี IOC มากกว่า 0.5 ดังต่อไปนี้

ปัจจัยภายนอก

1. ด้านการเมือง (political)

1.1 ความมั่นคงทางการเมืองของประเทศไทยและประเทศปลายทาง

1.2 การลดหย่อนภาษีจากข้อประกันภัยการเดินทาง

1.3 นโยบายกระตุ้นให้นักท่องเที่ยวเห็นถึงความสำคัญของประกันภัยการเดินทาง

1.4 ระบบสาธารณสุขประเทศปลายทางไม่สามารถรองรับนักท่องเที่ยวได้อย่างเพียงพอ

1.5 ระบบสาธารณสุขประเทศปลายทางไม่ทันสมัยและปัญหาในการสื่อสารระหว่างนักท่องเที่ยวกับสถานพยาบาล

2. ด้านเศรษฐกิจ (economics)

2.1 ภาวะค่าใช้จ่ายจากการตรวจรักษาอาการติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ณ ต่างประเทศ

2.2 ภาวะค่าใช้จ่ายจากการตรวจรักษาอาการติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ณ ประเทศไทย

2.3 ค่าเสียโอกาสจากการไม่สามารถประกอบอาชีพเมื่อติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019

2.4 ภาวะค่าใช้จ่ายระหว่างการพักผ่อนจากการติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ณ ต่างประเทศ

2.5 ภาวะค่าใช้จ่ายระหว่างการพักผ่อนจากการติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ณ ประเทศไทย

3. ด้านสังคม (social)

3.1 การสร้างความเชื่อมั่นในบริษัทประกันภัยต่อสังคม

3.2 ทศนคติต่อความซื่อสัตย์ของบริษัทประกันภัย

3.3 การบังคับข้อประกันภัยของประเทศต้นทางและปลายทาง

3.4 กระแสการเดินทางท่องเที่ยวเพิ่ม
มากขึ้นภายหลังสถานการณ์โควิด

3.5 สถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อ
ไวรัสโคโรนา 2019 สายพันธุ์ใหม่

4. ด้านเทคโนโลยี (technology)

4.1 การใช้เทคโนโลยีใหม่สำหรับการซื้อ
ผลิตภัณฑ์ประกันภัยการเดินทาง

4.2 การใช้เทคโนโลยีต่อการสื่อสารการ
ตลาดประกันภัยการเดินทาง

4.3 การใช้เทคโนโลยีใหม่สำหรับการ
เคลมประกันภัยการเดินทาง

4.4 การใช้เทคโนโลยีต่อการรับรู้ข่าวสาร
จากหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้องต่อการประกันภัย
การเดินทาง

4.5 การใช้เทคโนโลยีต่อการสื่อสารกับ
เจ้าหน้าที่บริษัทประกันภัยสำหรับการช่วยเหลือ
ระหว่างเดินทางท่องเที่ยว

ปัจจัยภายใน

1. ด้านผลิตภัณฑ์ (product)

1.1 ประกันภัยการเดินทางควรมีข้อมูล
ที่ครบถ้วนและมีการระบุเงื่อนไขอย่างชัดเจน

1.2 ประกันภัยการเดินทางควรมีแพ็คเกจ
ที่หลากหลายเหมาะสมสำหรับทุกช่วงอายุ

1.3 ประกันภัยการเดินทางควรมีเพิ่มค่า
ชดเชยรายวันให้มากขึ้น

1.4 บริษัทผู้รับประกันภัยเดินทางควรมี
บริการลูกค้าเมื่อต้องการยื่นเอกสารเพื่อเอา
ประกันภัย

1.5 บริษัทผู้รับประกันภัยเดินทางควรมี
บริการล่ามแปลภาษา ทางออนไลน์ 24 ชั่วโมง
เพื่อช่วยเหลือกรณีสื่อสารคำศัพท์เฉพาะทาง
การแพทย์

2. ด้านการกำหนดราคา (price)

2.1 หากเดินทางแบบกรุ๊ปทัวร์ ควรคิด
ราคาประกันภัยการเดินทางรวมกับโปรแกรมทัวร์

2.2 ผู้เอาประกันภัยควรสามารถเลือก
ราคาประกันภัยการเดินทางได้หลากหลายตาม
การประเมินความเสี่ยงของประเทศปลายทาง เช่น
ประเทศที่รัฐบาลมีมาตรการกวดขันเข้มงวดควรมี
เบี้ยประกันสูงกว่าประเทศที่ไม่เข้มงวด

2.3 ผู้เอาประกันภัยควรสามารถเลือก
ราคาประกันภัยเดินทางได้หลากหลายตามระยะ
เวลาเดินทาง เช่น แบบเหมาจ่ายรายปี รายเดือน
รายสัปดาห์ รายวัน

2.4 ผู้เอาประกันภัยควรสามารถเลือก
ราคาประกันภัยเดินทางได้หลากหลายตามระดับ
ของสถานพยาบาล เช่น สถานพยาบาลระดับ
ไฮเอนด์ ระดับกลาง ระดับทั่วไป

2.5 ผู้เอาประกันภัยควรสามารถเลือก
ราคาประกันภัยเดินทางได้หลากหลายตามระดับ
ค่าชดเชยรายวันกรณีต้องหยุดทำงานพักรักษาตัว

3. ด้านการจัดจำหน่าย (place)

3.1 บริษัทผู้รับประกันภัยเดินทางควร
ใช้ช่องทางออนไลน์ หรือแอปพลิเคชัน เพื่อความ
สะดวกแก่นักท่องเที่ยว

3.2 บริษัทผู้รับประกันภัยเดินทางควรมี
ช่องทางจัดจำหน่ายผ่านตัวแทนออนไลน์โดยมี
การเปรียบเทียบรายละเอียดกรมธรรม์และราคา
อย่างชัดเจน

3.3 บริษัทผู้รับประกันภัยเดินทางควรมี
การประสานงานผ่าน Chatbot หรือมีสาย Hotline
ตลอด 24 ชั่วโมง

3.4 บริษัทผู้รับประกันภัยเดินทางควรมี
ช่องทางการจัดจำหน่ายทางตรงจากบริษัทและ
ทางอ้อมโดยผ่านตัวแทนออนไลน์บริษัทอื่นๆ

3.5 บริษัทผู้รับประกันภัยเดินทางควรมี การชำระค่าเบี้ยประกันที่หลากหลาย

4. ด้านการส่งเสริมการตลาด (promotion)

4.1 บริษัทผู้รับประกันภัยเดินทางควรมีการใช้บุคคลผู้มีชื่อเสียงเพื่อปรับหรือพัฒนา ภาพลักษณ์สินค้า

4.2 บริษัทผู้รับประกันภัยเดินทางควรมีการโฆษณาผ่านช่องทางโซเชียลมีเดีย

4.3 บริษัทผู้รับประกันภัยเดินทางควรมีการจัดโปรโมชั่นเพื่อส่งเสริมการตลาดให้เหมาะกับ

ทุกกลุ่มอายุ

4.4 บริษัทผู้รับประกันภัยเดินทางควรมีการจัดกิจกรรมเพื่อสังคมต่างๆ ให้ผู้บริโภคมีส่วนร่วม แสดงให้เห็นการรับผิดชอบต่อสังคมอย่างจริงจัง

4.5 บริษัทผู้รับประกันภัยเดินทางควรมีการจัดโปรโมชั่นเพื่อส่งเสริมการตลาดให้เหมาะกับทุกกลุ่มเพศ

4.6 บริษัทผู้รับประกันภัยควรมีการจัดโปรโมชั่นร่วมกับคู่ค้าอื่น เช่น สายการบิน บริษัทรถทัวร์ เป็นต้น

ตารางที่ 1 สภาพความต้องการจำเป็นปัจจัยสภาพแวดล้อมภายนอกและภายในขององค์กรประกอบ กลยุทธ์

ปัจจัย	สภาพปัจจุบัน			สภาพที่พึงประสงค์			PNI _{modified}	ลำดับ
	\bar{x}	S.D.	แปลผล	\bar{x}	S.D.	แปลผล		
ปัจจัยภายนอก								
ด้านการเมือง	3.24	.359	ปานกลาง	4.15	.300	มาก	0.28	1
ด้านเศรษฐกิจ	3.90	.398	มาก	4.66	.272	มากที่สุด	0.19	4
ด้านสังคม	3.74	.336	มาก	4.50	.242	มากที่สุด	0.20	3
ด้านเทคโนโลยี	3.62	.364	มาก	4.38	.276	มากที่สุด	0.21	2
รวม	3.62	.195	มาก	4.42	.143	มากที่สุด	0.22	-
ปัจจัยภายใน								
ด้านผลิตภัณฑ์	3.02	.366	ปานกลาง	3.97	.329	มาก	0.31*	1
ด้านการกำหนดราคา	3.35	.431	ปานกลาง	4.22	.335	มากที่สุด	0.26	3
ด้านการจัดจำหน่าย	3.94	.351	มาก	4.75	.239	มากที่สุด	0.21	4
ด้านการส่งเสริมการตลาด	3.30	.330	ปานกลาง	4.19	.261	มาก	0.27	2
รวม	3.40	.187	ปานกลาง	4.28	.145	มากที่สุด	0.26	-

* ความต้องการจำเป็นเร่งด่วน (PNI_{modified} ≥ 0.30)

ตอนที่ 2 การออกแบบกลยุทธ์

สภาพความต้องการจำเป็นปัจจัยสภาพแวดล้อมภายนอกและภายในขององค์กรประกอบ กลยุทธ์

จากตารางที่ 1 พบว่า การวิเคราะห์สภาพปัจจุบันของปัจจัยสภาพแวดล้อมภายนอกขององค์กรประกอบกลยุทธ์เสริมสร้างความเต็มใจจ่ายประกันภัยการเดินทางส่วนเพิ่มเพื่อความ

คุ้มครองการเจ็บป่วยด้วยโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ภาพรวมมีค่าเฉลี่ยความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.62$, S.D. =.195) โดยมีปัจจัยภายนอกด้านเศรษฐกิจมีค่าเฉลี่ยความพึงพอใจสูงที่สุดอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.90$, S.D. =.398) เมื่อพิจารณาค่าดัชนีการจัดลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็น (PNI_{Modified}) พบว่า ค่าดัชนีการจัดลำดับความสำคัญในภาพรวม มีค่าเท่ากับ 0.22 (PNI_{Modified} = 0.22) เมื่อพิจารณาเป็นรายปัจจัยพบว่า ไม่มีปัจจัยที่มีความต้องการจำเป็นเร่งด่วน โดยมีปัจจัยภายนอกด้านการเมืองมีค่าดัชนีการจัดลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็นสูงที่สุด (PNI_{Modified} = 0.28)

สำหรับการวิเคราะห์สภาพปัจจุบันของปัจจัยสภาพแวดล้อมภายในขององค์กรประกอบ

กลยุทธ์เสริมสร้างความเต็มใจจ่ายประกันภัยการเดินทางส่วนเพิ่มเพื่อความคุ้มครองการเจ็บป่วยด้วยโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ภาพรวมมีค่าเฉลี่ยความพึงพอใจอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.40$, S.D. =.187) โดยมีปัจจัยภายในด้านการจัดจำหน่ายมีค่าเฉลี่ยความพึงพอใจสูงที่สุดอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.94$, S.D. =.351) เมื่อพิจารณาค่าดัชนีการจัดลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็น (PNI_{Modified}) พบว่า ค่าดัชนีการจัดลำดับความสำคัญในภาพรวม มีค่าเท่ากับ 0.26 (PNI_{Modified} = 0.26) เมื่อพิจารณาเป็นรายปัจจัยพบว่า มีปัจจัยที่มีความต้องการจำเป็นเร่งด่วน 1 ปัจจัย โดยมีปัจจัยภายในด้านผลิตภัณฑ์มีค่าดัชนีการจัดลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็นสูงที่สุด (PNI_{Modified} = 0.31)

ตารางที่ 2 การจัดกลุ่มวิเคราะห์ความต้องการจำเป็น จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาสและอุปสรรคของกลยุทธ์ฯ

จุดแข็ง (strengths)	PNI _{Modified}	จุดอ่อน (weaknesses)	PNI _{Modified}
S1 หากเดินทางแบบกรุ๊ปทัวร์ ควรคิดราคาประกันภัยการเดินทางรวมกับโปรแกรมทัวร์	0.21	W1 ประกันภัยการเดินทางควรมีข้อมูลที่ครบถ้วนและมีภาระเบงูเงื่อนไขอย่างชัดเจน	0.32*
S2 ผู้เอาประกันภัยควรสามารถเลือกราคาประกันภัยเดินทางได้หลากหลายตามระดับของสถานพยาบาล เช่น สถานพยาบาลระดับไฮเอนด์ ระดับกลาง ระดับทั่วไป	0.20	W2 ประกันภัยการเดินทางควรมีแพคเกจที่หลากหลายเหมาะสมสำหรับทุกช่วงอายุ	0.31*
S3 ผู้เอาประกันภัยควรสามารถเลือกราคาประกันภัยเดินทางได้หลากหลายตามระดับค่าชดเชยรายวันกรณีต้องหยุดทำงานพักรักษาตัว	0.29	W3 ประกันภัยการเดินทางควรมีค่าชดเชยรายวันให้มากขึ้น	0.31*
S4 บริษัทผู้รับประกันภัยเดินทางควรมีช่องทางออนไลน์หรือแอปพลิเคชัน เพื่อความสะดวกแก่นักท่องเที่ยว	0.20	W4 บริษัทผู้รับประกันภัยเดินทางควรมีบริการลูกค้าเมื่อต้องการยื่นเอกสารเพื่อเอาประกันภัย	0.31*
S5 บริษัทผู้รับประกันภัยเดินทางควรมีช่องทางจัดจำหน่ายผ่านตัวแทนออนไลน์โดยมีการเปรียบเทียบรายละเอียดกรมธรรม์และราคาอย่างชัดเจน	0.19	W5 บริษัทผู้รับประกันภัยเดินทางควรมีบริการล่ามแปลภาษา ทางออนไลน์ 24 ชม. เพื่อช่วยเหลือกรณีสื่อสารคำศัพท์เฉพาะทางการแพทย์	0.33*
S6 บริษัทผู้รับประกันภัยเดินทางควรมีการประสานงานผ่าน Chatbot หรือมีสาย Hotline ตลอด 24 ชั่วโมง	0.22	W6 ผู้เอาประกันภัยควรสามารถเลือกราคาประกันภัยการเดินทางได้หลากหลายตามการประเมินความเสี่ยงของประเทศปลายทาง	0.31*
S7 บริษัทผู้รับประกันภัยเดินทางควรมีช่องทางการจัดจำหน่ายทางตรงจากบริษัทและทางอ้อมโดยผ่านตัวแทนออนไลน์บริษัทอื่นๆ	0.21	W7 ผู้เอาประกันภัยควรสามารถเลือกราคาประกันภัยเดินทางได้หลากหลายตามระยะเวลาเดินทาง	0.33*

ตารางที่ 2 การจัดกลุ่มวิเคราะห์ความต้องการจำเป็น จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาสและอุปสรรคของกลยุทธ์ (ต่อ)

จุดแข็ง (strengths)	PNI _{Modified}	จุดอ่อน (weaknesses)	PNI _{Modified}
S8 บริษัทผู้รับประกันภัยเดินทางควรมี การชำระค่า เบี้ยประกันที่หลากหลาย	0.21	W8 บริษัทผู้รับประกันภัยเดินทางควรมีการใช้ บุคคลผู้มีชื่อเสียงเพื่อปรับหรือพัฒนาภาพลักษณ์ สินค้า	0.30*
S9 บริษัทผู้รับประกันภัยเดินทางควรเน้นการโฆษณา ผ่านช่องทางโซเชียลมีเดีย	0.20	W9 บริษัทผู้รับประกันภัยเดินทางควรจัดโปรโมชั่น เพื่อส่งเสริมการตลาดให้เหมาะกับทุกกลุ่มอายุ	0.32*
S10 บริษัทผู้รับประกันภัยควรจัดโปรโมชั่นร่วมกับคู่ค้า อื่น เช่น สายการบิน บริษัทรถทัวร์ เป็นต้น	0.19	W10 บริษัทผู้รับประกันภัยเดินทางควรจัดกิจกรรม เพื่อสังคมต่างๆ ให้ผู้บริโภคร่วมกันมีส่วนร่วม แสดงให้เห็น การรับผิดชอบต่อสังคมอย่างจริงจัง	0.32*
		W11 บริษัทผู้รับประกันภัยเดินทางควรจัดโปรโมชั่น เพื่อส่งเสริมการตลาดให้เหมาะกับทุกกลุ่มเพศ	0.33*
โอกาส (opportunities)	PNI _{Modified}	อุปสรรค (threats)	PNI _{Modified}
O1 ระบบสาธารณสุขประเทศปลายทางไม่ทันสมัยและ ปัญหาในการสื่อสารระหว่างนักท่องเที่ยวกับสถาน พยาบาล	0.20	T1 ความมั่นคงทางการเมืองของประเทศไทยและ ประเทศปลายทาง	0.31*
O2 ภาวะค่าใช้จ่ายจากการตรวจรักษาอาการติดเชื้อไวรัส โควิด 2019 ณ ต่างประเทศ	0.18	T2 การลดหย่อนภาษีจากข้อรับประกันภัยการเดินทาง	0.30
O3 ภาวะค่าใช้จ่ายจากการตรวจรักษาอาการติดเชื้อไวรัส โควิด 2019 ณ ประเทศไทย	0.20	T3 นโยบายกระตุ้นให้นักท่องเที่ยวเห็นถึงความ สำคัญของประกันภัยการเดินทาง	0.32*
O4 ค่าเสียโอกาสจากการไม่สามารถประกอบอาชีพเมื่อ ติดเชื้อไวรัสโควิด 2019	0.20	T4 ระบบสาธารณสุขประเทศปลายทางไม่สามารถ รองรับนักท่องเที่ยวได้อย่างเพียงพอ	0.31*
O5 ภาวะค่าใช้จ่ายระหว่างการพักผ่อนจากการติดเชื้อ ไวรัสโควิด 2019 ณ ต่างประเทศ	0.19	T5 การบังคับซื้อประกันภัยของประเทศต้นทาง และปลายทาง	0.32*
O6 ภาวะค่าใช้จ่ายระหว่างการพักผ่อนจากการติดเชื้อ ไวรัสโควิด 2019 ณ ประเทศไทย	0.20	T6 สถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัส โควิด 2019 สายพันธุ์ใหม่	0.31*
O7 การสร้างความเชื่อมั่นในบริษัทประกันภัยต่อสังคม	0.17	T7 การใช้เทคโนโลยีใหม่สำหรับการเคลมประกัน ภัยการเดินทาง	0.40*
O8 ทศนคติต่อความซื่อสัตย์ของบริษัทประกันภัย	0.14	T8 การใช้เทคโนโลยีต่อการรับรู้ข่าวสารจากหน่วย งานอื่นที่เกี่ยวข้องต่อการประกันภัยการเดินทาง	0.33*
O9 กระแสการเดินทางท่องเที่ยวเพิ่มมากขึ้นภายหลัง สถานการณ์โควิด	0.14		
O10 การใช้เทคโนโลยีใหม่สำหรับการซื้อผลิตภัณฑ์ ประกันภัยการเดินทาง	0.14		
O11 การใช้เทคโนโลยีต่อการสื่อสารการตลาดประกัน ภัยการเดินทาง	0.14		
O12 การใช้เทคโนโลยีต่อการสื่อสารกับเจ้าหน้าที่บริษัท ประกันภัยสำหรับการช่วยเหลือระหว่างเดินทางท่องเที่ยว	0.15		

* ความต้องการจำเป็นเร่งด่วน (PNI_{modified} ≥ 0.30)

2. การจัดกลุ่มวิเคราะห์ความต้องการจำเป็น จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาสและอุปสรรคของ กลยุทธ์ฯ

ผู้วิจัยนำข้อมูลจากการประเมินความ
ต้องการจำเป็นขององค์ประกอบกลยุทธ์เสริมสร้าง
ความเต็มใจจ่ายประกันภัยการเดินทางส่วน
เพิ่มเพื่อความคุ้มครองการเจ็บป่วยด้วยโรค
ติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 มาวิเคราะห์ จุดแข็ง
จุดอ่อน โอกาสและอุปสรรค ผู้วิจัยนำเสนอผล
การวิเคราะห์ จุดแข็งและจุดอ่อนที่ควรได้รับการ
พัฒนา โดยการแบ่งกลุ่มใช้หลักการคำนวณค่า
ดัชนี $PNI_{Modified}$ สูงสุดลบด้วย $PNI_{Modified}$ ต่ำสุดและ
หารด้วยจำนวนช่วงที่ต้องการ คือ 2 ระดับ ได้แก่
ความต้องการจำเป็นต่ำและความต้องการจำเป็น
สูง ซึ่งจากข้อมูลพบว่าค่าดัชนี $PNI_{Modified}$ สูงสุด =
0.40 ลบด้วยค่าดัชนี $PNI_{Modified}$ ต่ำสุด = 0.14 ได้
ผลลัพธ์เท่ากับ $(0.40 - 0.14 = 0.26)$ นำค่าที่ได้
มาจัดกลุ่ม $PNI_{Modified}$ แบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม $(0.26/2$
 $= 0.13)$ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายนอก
กลุ่มที่มีค่าดัชนี $PNI_{Modified}$ สูง = 0.27 - 0.40
หมายถึง อุปสรรค (Threats) และกลุ่มที่มีค่าดัชนี
 $PNI_{Modified}$ ต่ำ = 0.14 - 0.26 หมายถึง โอกาส
(Opportunities)

การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายใน กลุ่ม
ที่มีค่าดัชนี $PNI_{Modified}$ สูง = 0.27 - 0.40 หมายถึง
จุดอ่อน (Weaknesses) กลุ่มที่มีค่าดัชนี $PNI_{Modified}$
ต่ำ = 0.14 - 0.26 หมายถึง จุดแข็ง (Strengths)

การวิเคราะห์ความต้องการจำเป็น โดย
ใช้ $PNI_{Modified}$ เป็นเกณฑ์จัดลำดับมีผลการวิจัย ดัง
ตารางที่ 2

3. ผลการกำหนดร่างกลยุทธ์เสริมสร้าง ความเต็มใจจ่ายประกันภัยการเดินทางส่วนเพิ่มเพื่อ ความคุ้มครองการเจ็บป่วยด้วยโรคติดเชื้อ ไวรัสโคโรนา 2019

จากการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมสภาพ
ปัจจุบันและปัญหาโดยการวิเคราะห์จุดแข็ง
จุดอ่อน โอกาสและอุปสรรคแล้ว ผู้วิจัยได้นำ
ข้อมูลทั้งหมดมาวิเคราะห์ความสัมพันธ์แบบ
แมตริกซ์โดยใช้ตาราง TOWS Matrix เป็นตาราง
การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของข้อมูลแต่ละคู่
เพื่อทราบถึงความสัมพันธ์ ระหว่างจุดแข็งกับ
โอกาส จุดแข็งกับข้อจำกัด จุดอ่อนกับโอกาสและ
จุดอ่อนกับอุปสรรคเพื่อกำหนดเป็นกลยุทธ์ ตาม
ตารางดังต่อไปนี้

การกำหนดร่างกลยุทธ์เสริมสร้าง
ความเต็มใจจ่ายประกันภัยการเดินทางส่วนเพิ่มเพื่อ
ความคุ้มครองการเจ็บป่วยด้วยโรคติดเชื้อไวรัส
โคโรนา 2019 ผู้วิจัยได้นำการวิเคราะห์จุดแข็ง
จุดอ่อน โอกาสและอุปสรรคในรูปแบบของตาราง
TOWS Matrix เพื่อกำหนดกลยุทธ์ ดังตาราง
ที่ 3 ภายหลังจากการวิเคราะห์ TOWS Matrix
ผู้วิจัยสรุปเป็นกลยุทธ์เพื่อเสริมสร้าง
ความเต็มใจจ่ายประกันภัยการเดินทางส่วนเพิ่มเพื่อ
ความคุ้มครองการเจ็บป่วยด้วยโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา
2019 (COVID-19) ดังตารางที่ 4

ตารางที่ 3 การวิเคราะห์กลยุทธ์เชิงรุก (SO) กลยุทธ์เชิงป้องกัน (ST) กลยุทธ์เชิงปรับ (WO) และกลยุทธ์เชิงรับ (WT)

กลยุทธ์เชิงรุก (SO)	กลยุทธ์เชิงป้องกัน (ST)
<p>SO1 การพัฒนาผลิตภัณฑ์ประกันภัยการเดินทางร่วมกับพันธมิตรทางการค้าทางการท่องเที่ยว</p> <p>$S1+S2+S3+S10+O1+O2+O3+O4+O5+O6+O9$ = การพัฒนาผลิตภัณฑ์ประกันภัยให้มีความหลากหลายตามความต้องการของลูกค้าทุกกลุ่ม โดยทำการส่งเสริมการตลาดร่วมกับพันธมิตรทางการค้าทางการท่องเที่ยว เช่น สายการบิน บริษัทรถทัวร์ เป็นต้น</p> <p>SO2 การพัฒนาช่องทางจัดจำหน่ายโดยใช้การตลาดดิจิทัลเพื่อเพิ่มความสามารถในการแข่งขันให้กับประกันภัยการเดินทาง</p> <p>$S4+S5+S6+S7+S8+O7+O8+O9+O10+O11+O12$ = การตลาดดิจิทัลเพื่อเพิ่มความสามารถในการแข่งขันให้กับประกันภัยการเดินทาง ได้แก่ การออกแบบช่องทางการจัดจำหน่ายด้วยสื่อดิจิทัล การส่งเสริมการขายด้วยช่องทางการตลาดดิจิทัล และช่องทางการตลาดดิจิทัลเชิงกิจกรรม</p>	<p>ST1 การสร้างความตระหนักต่อประกันภัยการเดินทาง</p> <p>$S1+S2+S3+S9+ST1+T2+T3+T4+T5+T6$ = การกระตุ้นให้นักท่องเที่ยวตระหนักถึงปัญหาหรืออุปสรรคต้นให้เกิดความต้องการในการตัดสินใจจ่ายประกันภัยการเดินทางส่วนเพิ่มเพื่อความคุ้มครองการเจ็บป่วยด้วยโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ด้วยช่องทางดิจิทัล</p> <p>ST2 การปรับปรุงพัฒนาสินค้าประกันภัยการเดินทางให้สอดคล้องยุคสมัย</p> <p>$S4+S5+S6+S7+S8+S10+T6+T7+T8$ = การพัฒนาสินค้าประกันภัยการเดินทางใหม่และการบริการหลังการขายให้มีความหลากหลายสนองตอบความต้องการของนักท่องเที่ยวให้สอดคล้องยุคสมัย</p>
กลยุทธ์เชิงปรับ (WO)	กลยุทธ์เชิงรับ (WT)
<p>WO1 การชดเชยค่าสินไหมทดแทนที่สะดวก รวดเร็ว และเป็นธรรม</p> <p>$W2+W3+W6+W7+W9+O1+O2+O3+O4+O5+O6$ = ปรับปรุงการชดเชยค่าสินไหมทดแทนอย่างทันเวลาที่และน่าพึงพอใจแก่นักท่องเที่ยว</p> <p>WO2 การปรับปรุงภาพลักษณ์บริษัทรับประกันภัยการเดินทาง</p> <p>$W1+W4+W5+W8+W10+W11+O7+O8+O9+O10+O11+O12$ = การปรับปรุงภาพลักษณ์บริษัทรับประกันภัยการเดินทาง ด้วยการสื่อสารที่ชัดเจนต่อเนื่อง สร้างความเชื่อมั่นต่อนักท่องเที่ยว นำไปสู่การปฏิบัติในทุกมิติขององค์กรเพื่อความเป็นองค์กรที่ทันสมัยและยุติธรรม</p>	<p>WT1 กลยุทธ์ประกันภัยการเดินทางยืดหยุ่นแบบตามสภาวการณ์โลกที่เปลี่ยนแปลงไป</p> <p>$W1+W2+W3+W4+W5+W7+W8+W9+W10+W11+T1+T2+T3+T4+T5+T6+7+T8+T9$ = บริษัทประกันภัยปรับผลิตภัณฑ์ประกันภัยการเดินทางให้ความยืดหยุ่นในการปรับตัวสูงต่อสถานการณ์ปัจจุบัน เรื่อง โควิด -19 นโยบายการต่างประเทศใหม่ๆ ตลอดจนเทคโนโลยีใหม่ๆ</p>

ตารางที่ 4 กลยุทธ์เพื่อเสริมสร้างความเต็มใจจ่ายประกันภัยการเดินทางเพื่อความคุ้มครองการเจ็บป่วยด้วยโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019

กลยุทธ์หลัก	กลยุทธ์รอง	แนวทางปฏิบัติ
1. กลยุทธ์พัฒนาผลิตภัณฑ์ประกันภัยการเดินทางตามพลวัตโลก (SO1+ST2+WT1)	1. การพัฒนาผลิตภัณฑ์ประกันภัยการเดินทางให้ตรงตามความต้องการของนักท่องเที่ยวที่เปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดได้ง่ายขึ้น	1. การออกแบบผลิตภัณฑ์ประกันภัยการเดินทางที่หลากหลาย โดยการออกแบบผลิตภัณฑ์ให้ตรงกับสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป เช่น ผู้เอาประกันภัยควรสามารถเลือกราคาประกันภัยการเดินทางได้หลากหลายตามการประเมินความเสี่ยงของประเทศปลายทาง ผู้เอาประกันภัยควรสามารถเลือกราคาประกันภัยการเดินทางได้หลากหลายตามระยะเวลาเดินทาง เป็นต้น
	2. การแสวงหาความร่วมมือและพันธมิตรทางธุรกิจท่องเที่ยว	1. การร่วมมือพันธมิตรทางการค้ากับบริษัทท่องเที่ยวชั้นนำเพื่อก่อให้เกิดมุมมองแนวคิดใหม่ๆ ทั้งในเรื่องการพัฒนาผลิตภัณฑ์ การเพิ่มผลประโยชน์สำหรับนักท่องเที่ยว การเกิดเอกลักษณ์ของผลิตภัณฑ์เฉพาะ รวมถึงส่งเสริมการขายการให้สิทธิพิเศษของลูกค้าของแต่ละฝ่าย
2. กลยุทธ์เพิ่มศักยภาพช่องทางการตลาดและช่องทางการขายสมัยใหม่ (SO2+WO1+WT1)	1. การพัฒนาช่องทางการตลาดประกันภัยเกินทางรูปแบบออนไลน์ที่หลากหลาย	1. การพัฒนาช่องทางการขายที่หลากหลาย เพื่อรองรับกับสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปเป็นสังคมออนไลน์โดยเน้นการใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ 2. การเพิ่มศักยภาพช่องทางการขายเดิมโดยเน้นการสร้างความเข้าใจ ความผูกพันกับลูกค้า เช่น มีการอบรมพัฒนาทักษะของตัวแทนประกันชีวิต ให้ความรู้ด้านผลิตภัณฑ์ การให้บริการ การสร้างความเข้าใจลูกค้าและความต้องการของลูกค้ายุคใหม่
	2. การเพิ่มขีดความสามารถช่องทางจำหน่ายแบบไร้รอยต่อทั้งออฟไลน์และออนไลน์	1. การพัฒนาการตลาดแบบช่องทางไร้รอยต่อ (Omni-channel) โดยผสมผสานทั้งออฟไลน์และออนไลน์เข้าด้วยกัน เช่น ตัวแทนจำหน่าย, เว็บไซต์, โทรศัพท์, แอปพลิเคชัน หรือโซเชียลมีเดีย ฯลฯ
3. กลยุทธ์การสร้าง ความเชื่อมั่นและเรียกความไว้วางใจของนักท่องเที่ยว (ST+WO1+WO2)	1. การสร้างความตระหนักรู้ปัญหาของการไม่ซื้อประกันภัยการเดินทาง	1. การสร้างความมั่นใจให้ลูกค้าด้วยมาตรการสุจริตและยุติธรรม เน้นการสื่อสารทางการตลาดแก่ลูกค้าเพื่อสร้างความเข้าใจและสร้างการยอมรับระหว่างบริษัทประกันภัยการเดินทางกับผู้บริโภค โดยมุ่งหวังให้เกิดผลสำคัญคือ ช่วยกระตุ้นการขายและสร้างความจงรักภักดีของลูกค้า
	2. การปรับปรุงภาพลักษณ์บริษัทรับประกันภัยการเดินทาง	1. การปรับปรุงภาพลักษณ์บริษัทประกันภัยการเดินทางด้วยเทคโนโลยีสารสนเทศ เช่น การวิเคราะห์ความสัมพันธ์และความหมายของข้อมูล (semantic search / information retrieval) โดยกำหนดภาพลักษณ์ที่พึงประสงค์ (wish image or desired image) เพื่อสนับสนุนการตลาดของบริษัทประกันภัยการเดินทางตัวได้อย่างมีประสิทธิภาพผ่านกิจกรรมการสื่อสารการตลาดและกิจกรรมส่งเสริมการขาย

อภิปรายผล

ปัจจัยภายนอกด้านการเมืองมีค่าดัชนีการจัดลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็นสูงสุด เนื่องจากการตัดสินใจซื้อประกันภัยการเดินทางเพื่อความคุ้มครองการเจ็บป่วยด้วยโรค

ติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 นั้นมีความเกี่ยวข้องข้องเกี่ยวกับนโยบายทางการท่องเที่ยว นโยบายการเข้าออกเมืองของประเทศต้นทางและปลายทางในอนุภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขง นโยบายของภาครัฐถือเป็นสิ่งที่กำหนดถึงความจำเป็นต่อการซื้อประกันภัยการเดินทางเพื่อความคุ้มครองการ

เจ็บป่วย รวมถึงระบบสาธารณสุขประเทศปลายทางที่เป็นข้อกังวลใจของนักท่องเที่ยวในกลุ่มประเทศอนุภูมิภาคกลุ่มแม่น้ำโขง บริษัทประกันภัยจึงควรติดตามสถานการณ์ของการแพร่ระบาดของ การปรับเปลี่ยนนโยบายของภาครัฐเพื่อนำไปสู่ การปรับปรุงผลิตภัณฑ์ประกันภัยเดินทางเพื่อความคุ้มครองการเจ็บป่วยได้อย่างเหมาะสม จากแนวคิดพื้นฐานความต้องการของมนุษย์ของ มาสโลว์ (Maslow, 1943) พบว่าระดับขั้นความต้องการที่มีความจำเป็นอันดับรองจากความ ต้องการทางกายภาพ นั่นคือ ความต้องการด้าน ปลอดภัยและมั่นคงในด้านสุขภาพและทรัพย์สิน ของตนเอง ดังนั้นการซื้อประกันภัยการเดินทาง ถือเป็นหนึ่งในสิ่งที่มีมนุษย์มีความต้องการเพื่อ ตอบโจทย์ความต้องการด้านปลอดภัยและมั่นคง และสอดคล้องกับแนวคิดที่ระบุว่า กลยุทธ์การลด ความเสี่ยงสามารถเห็นได้ชัดโดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในช่วงเวลาที่เกิดวิกฤติด้านสุขภาพ (เช่น สงคราม ระหว่างประเทศ ภัยธรรมชาติ และโรคระบาด ทั่วโลก) เนื่องจากค่านิยมส่วนบุคคลและตัวขับเคลื่อนแรงจูงใจที่เป็นประโยชน์ (Kerr, & Kelly, 2018) ภาครัฐจึงควรออกนโยบายหรือกฎหมาย กระตุ้นการซื้อประกันภัยเดินทางเพื่อความ คุ้มครองการเจ็บป่วยด้วยโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ของนักท่องเที่ยวเพื่อลดค่าใช้จ่ายทาง สาธารณสุขกับประเทศ

สำหรับปัจจัยภายในด้านผลิตภัณฑ์มีค่า ดัชนีการจัดลำดับความสำคัญของความต้องการ จำเป็นสูงที่สุด เนื่องจากผลิตภัณฑ์ประกันภัยการ เดินทางที่หลากหลาย มีความคุ้มครองที่ชัดเจน และคุ้มค่า ค่าเบี้ยประกันมีความเหมาะสม และมีการบริการหลังการขายที่ดีเป็นสิ่งที่นักท่องเที่ยว ต้องการเป็นอันดับต้นๆ ทั้งนี้บริษัทประกันภัย จึงควรพัฒนาผลิตภัณฑ์ประกันภัยเดินทางให้มีความหลากหลายเพื่อตอบสนองความต้องการ

ของนักท่องเที่ยวในกลุ่มประเทศอนุภูมิภาคกลุ่ม แม่น้ำโขงได้ครบถ้วน สอดคล้องกับงานวิจัยของ หวังและคณะ (Wang *et al.*, 2019) พบว่า การ ได้ผลประโยชน์ส่วนบุคคลสูงสุดจากข้อตกลง ของบริษัทประกัน และการให้บริการเมื่อบาดเจ็บ และเข้ารับรักษาพยาบาล รวมทั้งค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับ สุขภาพส่งผลกระทบต่อปัจจัยการซื้อประกันการเดินทาง ต่างประเทศถือเป็นปัจจัยหลักที่ได้รับการพิจารณา ในการซื้อประกันภัยการเดินทางต่างประเทศ และ งานวิจัยของเจียง (Jiang, 2019) พบว่า ความตั้งใจ ในการซื้อประกันภัยอุบัติเหตุการเดินทางได้รับ อิทธิพลจากความต้องการส่วนบุคคล จากการรับรู้ ความเสี่ยงในการเดินทาง และบริษัทประกันภัย มีการผลิตผลิตภัณฑ์ประกันภัยที่มีอยู่ให้เป็น รูปแบบต่างๆ หลายรูปแบบ และมีความน่าสนใจ เพื่อตอบสนองความต้องการเป็นรายบุคคลของ ลูกค้า

จากปัจจัยภายนอกและภายในที่มีความ ต้องการจำเป็นสูงสุด ผู้วิจัยได้อภิปรายผลราย กลยุทธ์ดังนี้

1. กลยุทธ์พัฒนาผลิตภัณฑ์ประกันภัย การเดินทางตามพลวัตโลก เนื่องด้วย ความเปลี่ยนแปลงที่สำคัญในโลกยุคปัจจุบัน การ ออกแบบผลิตภัณฑ์ประกันภัยการเดินทางที่ หลากหลายครอบคลุมกับพฤติกรรมและความ ต้องการของนักท่องเที่ยวในกลุ่มประเทศ อนุภูมิภาคกลุ่มแม่น้ำโขงได้ครบทุกกลุ่มตามกระแส สังคมที่เปลี่ยนแปลงไป บริษัทประกันภัยควร ร่วมมือกันในลักษณะพันธมิตรทางการค้ากับ บริษัทท่องเที่ยวชั้นนำเพื่อก่อให้เกิดการ ถือเป็น การเพิ่มโอกาสสร้างยอดขายให้โตขึ้นได้ ด้วยซึ่งความร่วมมือกันจะสร้างให้เกิดมุมมองแนว คิดใหม่ๆ ทั้งในเรื่องการพัฒนาผลิตภัณฑ์ ให้มี เงื่อนไขที่ความชัดเจนและการสร้างประโยชน์ สำหรับนักท่องเที่ยว สอดคล้องกับงานวิจัยของ

วัชระ ศิริโอวัฒน์ และชินโสณ วิสิฐนธิกร (2559) ที่พบว่า ผลิตภัณฑ์มีความสัมพันธ์กับการตัดสินใจซื้อประกันภัย รวมทั้งเบญญา รัตมีโกเมน และ วิโรจน์ เจริญลักษณ์ (2559) ระบุว่า กลยุทธ์ในการแข่งขันของธุรกิจประกันชีวิตทั้งหมด ควรมี 7 กลยุทธ์ คือ กลยุทธ์การขยายช่องทางการขายที่หลากหลาย กลยุทธ์การออกแบบผลิตภัณฑ์ที่หลากหลาย กลยุทธ์พันธมิตรกลยุทธ์การเพิ่มศักยภาพของช่องทางการขาย กลยุทธ์การรักษาลูกค้า กลยุทธ์การสื่อสารทางการตลาด กลยุทธ์บุคลากร โดยใช้กลยุทธ์การขยายช่องทางการขายที่หลากหลาย และกลยุทธ์การออกแบบผลิตภัณฑ์ที่หลากหลายเป็นกลยุทธ์หลัก

2. กลยุทธ์เพิ่มศักยภาพช่องทางการตลาดและช่องทางการขายสมัยใหม่ เนื่องจากนักท่องเที่ยวต้องการช่องทางการจัดจำหน่ายที่หลากหลาย สะดวก และทันสมัย เน้นการตลาดแบบช่องทางไร้รอยต่อ (Omni-channel) นอกจากนี้การตัดสินใจซื้อประกันภัยเดินทางต้องอาศัยการสื่อสารข้อมูลและประชาสัมพันธ์ให้นักท่องเที่ยวรับรู้ถึงประโยชน์ที่จะได้รับรวมถึงการดูแลหลังการขายที่ดี สอดคล้องกับรสรินพัชรกัญญา และคณะ (2560) ที่พบว่า เงื่อนไขความคุ้มครองของกรมธรรม์ที่ชัดเจนและข้อมูลที่บริษัทนำเสนอทางเว็บไซต์มีความชัดเจนเป็นประเด็นที่สำคัญ และสอดคล้องกับผลการวิจัยของธาดาริเบตร์ ภูทอง (2561) พบว่า ปัจจัยการยอมรับและการใช้เทคโนโลยีด้านความคาดหวังในความพยายามส่งผลต่อการยอมรับเว็บไซต์สื่อสังคมออนไลน์เพื่อการแบ่งปันข้อมูลประสบการณ์การท่องเที่ยว

3. กลยุทธ์การสร้างเชื่อมั่นและเรียกความไว้วางใจของนักท่องเที่ยว เนื่องด้วยผลการวิจัยพบว่าภาพลักษณ์ของการประกัยภัยเดินทางเพื่อความคุ้มครองการเจ็บป่วยด้วยโรคติดเชื้อ

ไวรัสโคโรนา 2019 มีภาพลักษณ์ของผลิตภัณฑ์ที่ไม่ดี เน้นการสร้างภาพลักษณ์ของการประกัยภัยเดินทางที่สุจริต ยุติธรรม ทั้งนี้บริษัทประกัยภัยควรเร่งสร้างความตระหนักต่อภัยที่คุกคามนักท่องเที่ยวจากการไม่ซื้อประกันภัยเดินทางเพื่อความคุ้มครองการเจ็บป่วยด้วยโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ในกลุ่มประเทศอนุภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขง ดังเช่นสภาประกัยภัยแห่งออสเตรเลีย (Insurance Council of Australia, 2016) ระบุว่า เหตุที่นักท่องเที่ยวไม่สนใจทำประกันภัยเดินทางต่างประเทศเนื่องจากไม่เห็นความสำคัญของการประกัยภัย นอกจากนี้กิจกรรมทางสังคมมีอิทธิพลต่อการซื้อประกันการเดินทางและการรับรู้ความเสี่ยงส่งผลต่อการรับรู้ของผู้เดินทางอย่างมีนัยสำคัญภายหลังสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อโควิด-19 (Petrus *et al.*, 2022)

สรุป

ในทัศนคติของนักท่องเที่ยวในกลุ่มประเทศอนุภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขงนั้นปัจจัยภายนอกด้านการเมืองและปัจจัยภายในด้านผลิตภัณฑ์มีความสำคัญของความต้องการจำเป็นสูงที่สุดในการพิจารณาตัดสินใจซื้อการประกัยภัยเดินทางเพื่อความคุ้มครองการเจ็บป่วยด้วยโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 นอกจากนี้กลยุทธ์เพื่อเสริมสร้างความเต็มใจจ่ายประกัยภัยการเดินทางส่วนเพิ่มเพื่อความคุ้มครองการเจ็บป่วยด้วยโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ประกอบด้วย 3 กลยุทธ์หลัก 6 กลยุทธ์รอง 7 แนวทางปฏิบัติ

ข้อเสนอแนะ

1. บริษัทประกัยภัยควรพัฒนาออกแบบผลิตภัณฑ์ประกัยภัยการเดินทางที่หลากหลายและยืดหยุ่นตามพฤติกรรมนักท่องเที่ยวที่เปลี่ยนแปลงไป

2. บริษัทประกันภัยควรเร่งปรับปรุงภาพลักษณ์ของผลิตภัณฑ์ประกันภัยเดินทางเพื่อเพิ่มความเชื่อมั่นในบริษัทประกันภัย

3. บริษัทประกันภัยควรเร่งประยุกต์ใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่มาปรับปรุงช่องทางจัดจำหน่ายและการดูแลนักท่องเที่ยวให้สะดวกและรวดเร็วตามยุคสมัย

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยนี้ที่ได้รับทุนสนับสนุนจากคณะวัฒนธรรมสิ่งแวดล้อมและการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ และงานวิจัยครั้งนี้ได้รับการพิจารณาจากคณะกรรมการจริยธรรมสำหรับพิจารณาโครงการวิจัยที่ทำในมนุษย์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เลขที่ การรับรอง SWUEC/E-129/2565

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. (2562). *นักท่องเที่ยวต่างชาติปี 62 โต 4.2% จีนเข้าไทยเฉียด 11 ล้านคน*. <https://bit.ly/3sgcNIO>
- กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. (2565). *รายงานประจำปี 2563 กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา*. ภาพพิมพ์.
- ชาดาธิเบศร์ ภูทอง. (2561). ปัจจัยที่ส่งผลต่อการยอมรับเว็บไซต์สื่อสังคมออนไลน์เพื่อการแบ่งปันข้อมูลประสบการณ์การท่องเที่ยว. *Veridian E-Journal Silpakorn University*, 11(2), 2077 - 2099.
- เบญญา รัตมีโกเมน และวิโรจน์ เจษฎาลักษณ์. (2559). กลยุทธ์ผลิตภัณฑ์ประกันชีวิตของธุรกิจประกันชีวิตสำหรับผู้สูงอายุในกรุงเทพมหานคร. *Veridian E-Journal Silpakorn University*, 9(1), 1129 - 1142.
- รสริน พัทธ์ภัญญา และคณะ. (2560). ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่มีผลต่อการเลือกซื้อประกันภัยรถยนต์ภาคสมัครใจ. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชพฤกษ์*, 2(3), 28-39.
- วัชระ ศิริโอวัฒน์ และชินโสณ วิสิฐนธิกจิภา. (2559). ปัจจัยทางการตลาดที่มีผลต่อพฤติกรรมการตัดสินใจซื้อประกันภัยรถยนต์ประเภท 1 ของผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานคร. *Veridian E-Journal Silpakorn University*, 9(2), 2242-2254.
- สุวิมล ว่องวาณิช. (2550). *การวิจัยการประเมินความต้องการจำเป็น* (พิมพ์ครั้งที่ 2). สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุวิมล ว่องวาณิช. (2558). *การวิจัยประเมินความต้องการจำเป็น* (พิมพ์ครั้งที่ 3). วี.พี.รินทร์.
- สำนักงานการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย กรุงเทพมหานคร. (2564). *ยุทธศาสตร์การฟื้นฟูภาคการท่องเที่ยวในช่วงการแพร่ระบาดของโรคโควิด-19*. <https://iao.bangkok.go.th/content-detail/22438>
- สำนักงานคณะกรรมการกำกับและส่งเสริมการประกอบธุรกิจประกันภัย. (2562). *การประกันภัยอุบัติเหตุการเดินทาง*. <https://www.oic.or.th/th/education/insurance/accident/travel>
- Cochran, W. G. (1953). *Sampling techniques*. John Wiley.
- Insurance Council of Australia. (2016). *Insurance of Australia travel insurance*. Insurance Council of Australia Council of Australia.

- Kerr, G. & Kelly, L. (2018). Travel insurance: the attributes, consequences, and values of using travel insurance as a risk-reduction strategy. *Journal of Travel & Tourism Marketing*, 36, 1-13.
- Kotler, P. & Armstrong, G. (2018). *Principles of marketing* (17th ed.). Prentice Hall.
- Maslow, A. H. (1943). *A theory of human motivation*. Psychological Review.
- Nunnally, J. C., & Bernstein, I. H. (1994). The assessment of reliability. *Psychometric Theory*, 3, 248-292.
- Petrus, S., Yahya, A.F., & Yahya, F., (2022). Domestic travelers' perceptions and intention to purchase travel insurance. *Proceedings of International Academic Symposium of Social Science 2022* (p. 71). MDPI.
- UNWTO. (2022). *International tourism back to 60% of pre-pandemic levels in January-July 2022*. <https://www.unwto.org/news/international-tourism-back-to-60-of-pre-pandemic-levels-in-january-july-2022>
- Wang, S.P., Chen, L.C., Chen, M.S., Li, M.J. (2019). Purchasing factors for travel insurance by Asian consumers. *International Journal of Human Resource Studies*, 9(1), 312-329.
- Wheelen, Thomas L., Hunger, J. David. (2012). *Strategic management and business policy: Toward global sustainability* (13th ed.). Pearson.
- Rovinelli, R. J., & Hambleton, R. K. (1977). On the use of content specialists in the assessment of criterion-referenced test item validity. *Tijdschrift voor Onderwijsresearch*, 2(2), 49-60.

ทรัพยากรการท่องเที่ยว และศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเพื่อกำหนดเส้นทางการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนในอำเภอบางใหญ่ จังหวัดนนทบุรี

Tourism Resources and Tourism Sites' Potential for Determining the Sustainable Tourist Routes in Bang Yai District, Nonthaburi Province

ณัฐกรฤกษ์ เอศวรณัง¹, กัลยา สว่างคง², อัศวิน แสงพิกุล³
Nuttakrit Eakwannang¹, Kanlaya Swangkong², Aswin Sangpikul³

Received: 16 April 2023

Revised: 15 June 2023

Accepted: 20 June 2023

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่อง ทรัพยากรการท่องเที่ยว และศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเพื่อกำหนดเส้นทางการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนในอำเภอบางใหญ่ จังหวัดนนทบุรี มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาทรัพยากรการท่องเที่ยว และศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวในอำเภอบางใหญ่ จังหวัดนนทบุรี และออกแบบเส้นทางการท่องเที่ยวและกิจกรรมการท่องเที่ยว 4 เส้นทาง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสำรวจทรัพยากรการท่องเที่ยว แบบประเมินศักยภาพทรัพยากรการท่องเที่ยว และตารางวิเคราะห์เพื่อสร้างเส้นทางท่องเที่ยว ผลการวิจัยพบว่า ทรัพยากรการท่องเที่ยวในอำเภอบางใหญ่ จังหวัดนนทบุรี มีจำนวนทั้งสิ้น 47 แห่ง เป็นทรัพยากรการท่องเที่ยวทางธรรมชาติจำนวน 15 แห่ง และทางวัฒนธรรมจำนวน 32 แห่ง ทรัพยากรการท่องเที่ยวในอำเภอบางใหญ่ ร้อยละ 44.68 มีศักยภาพทางการท่องเที่ยวอยู่ในระดับปานกลาง รองลงไปร้อยละ 27.66 มีศักยภาพทางการท่องเที่ยวอยู่ในระดับค่อนข้างต่ำ ร้อยละ 19.15 มีศักยภาพทางการท่องเที่ยวอยู่ในระดับค่อนข้างสูง และร้อยละ 8.51 มีศักยภาพทางการท่องเที่ยวอยู่ในระดับต่ำ ส่วนการออกแบบเส้นทางการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนตามศักยภาพและความพร้อมสำหรับกิจกรรมการท่องเที่ยว 4 เส้นทาง ได้ผลดังนี้ (1)เส้นทางการท่องเที่ยวทางธรรมชาติ 2 เส้นทาง ได้แก่ เส้นทางที่ 1 การ์เด้น เซ็นเตอร์ บุญยง ตลาดต้นไม้ สวนปามี 98 และสวนชะลอม คาเฟ่ และเส้นทางที่ 2 ป่าจ๊อบ ฟาร์ม ตลาดขายส่งต้นไม้พระเงิน และ Garden'9 Café และ (2) เส้นทางการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม 2 เส้นทาง ได้แก่

¹ อาจารย์, สาขาการจัดการการท่องเที่ยว, คณะการท่องเที่ยวและการโรงแรม มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์,
E-mail: nuttakrit.eak@dpu.ac.th

² ผู้ช่วยศาสตราจารย์, ศูนย์วิจัย พัฒนา และนวัตกรรม, มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์, E-mail: kanlaya.swa@dpu.ac.th

³ รองศาสตราจารย์, สาขาการจัดการการท่องเที่ยว, คณะการท่องเที่ยวและการโรงแรม มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์,
E-mail: aswin.sal@dpu.ac.th

¹ Lecturer, Department of Tourism Management, Faculty of Tourism and Hospitality, Dhurakij Pundit University,
E-mail: nuttakrit.eak@dpu.ac.th

² Assistant Professor, Center of Innovation Research and Development, Dhurakij Pundit University,
E-mail: kanlaya.swa@dpu.ac.th

³ Associate Professor, Department of Tourism Management, Faculty of Tourism and Hospitality, Dhurakij Pundit University,
E-mail: aswin.sal@dpu.ac.th

เส้นทางที่ 1 วัดสวนแก้ว บ้านสวนบัว (ตลาดน้ำพระราชวังสวนบัว) วัดดอนสะแก วัดราษฎร์ประคองธรรม และวัดพระนอน และเส้นทางที่ 2 บ้านสุขไพบุญโฮมสเตย์ วัดคงคา ตลาดน้ำบางคูวัด ศาลเจ้าพ่อจ้อย บางคูวัด วัดปรังค์หลวง และวัดอัมพวัน

คำสำคัญ: ทรัพยากรการท่องเที่ยว, ศักยภาพแหล่งท่องเที่ยว, เส้นทางการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน, อำเภอบางใหญ่

Abstract

The objectives of this research were to study the tourism resources and the tourism sites' potential in Bang Yai District, Nonthaburi Province and design 4 tourist routes together with tourism activities on those routes. The research tools were a tourism resource survey form, tourism resource potential assessment form and analytical tables for creating the tourist routes. The results showed that there were 47 tourism resources in Bang Yai District, Nonthaburi Province, of which 15 were natural tourism resources and 32 cultural resources. 44.68% of tourism resources in Bang Yai District had the moderate level of tourism potential, followed by 27.66% which had a relatively low level of tourism potential, 19.15% had a relatively high level of tourism potential and 8.51% had a low level of tourism potential. The design of 4 sustainable tourist routes according to their potential and readiness for tourism activities considered. - (1) 2 natural tourist routes, namely Route 1- Garden Center, Boonyong: Tree Market, Suan Pa Mee 98, and Suan Chalom Cafe and Route 2- Pa Jeep Farm, Phra Ngern Tree Wholesale Market and Garden'9 Café, and (2) 2 cultural tourist routes, namely Route 1- Wat Suan Kaew, Ban Suan Bua (Pracharat Suan Bua Floating Market), Wat Don Sakae, Wat Ratprakong Tham and Wat Phra Non and Route 2- Baan Sukpaiboon Homestay, Wat Kongka, Bang Khu Lat Floating Market, Chao Pho Jui Bang Khu Lat Shrine, Wat Prang Luang and Wat Amphawan.

Keywords: Tourism resources, tourism sites' potential, sustainable tourist routes, Bang Yai district

บทนำ

ปัจจุบันการท่องเที่ยวของประเทศไทย อยู่ภายใต้แผนพัฒนาการท่องเที่ยวฉบับที่ 2 ปี พ.ศ. 2562-2564 ซึ่งมีการปรับใหม่เพื่อนำมาใช้ในปี พศ 2563-2565 จากรายงานสถิติการท่องเที่ยวในครึ่งปีแรกของปี 2562 แม้ในภาพรวมจำนวนนักท่องเที่ยว และรายได้จากการท่องเที่ยวมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้น แต่พบว่าอัตราการเติบโตมีแนวโน้มชะลอตัวลง ในปี 2562 ประเทศไทยมี

นักท่องเที่ยวมาเยือนจำนวน 307.14 ล้านคน และมีรายได้จากการท่องเที่ยวจำนวน 2,727 ล้านล้านบาท โดยภาคธุรกิจที่มีรายได้มากที่สุด 3 อันดับแรก คือ ธุรกิจอาหารและเครื่องดื่ม (23%) ธุรกิจขายสินค้าและของที่ระลึก (22%) และธุรกิจที่พัก (21%) ตามลำดับ (กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2564) ด้วยเหตุนี้ประเทศไทยจึงมีแผนกระตุ้นการท่องเที่ยว โดยมุ่งเน้น 1. กลุ่มนักท่องเที่ยวจากตลาดต่างชาติที่มีแนวโน้มขยายตัว

กลุ่มนักท่องเที่ยวคุณภาพ และนักท่องเที่ยวที่สามารถเดินทางได้ตลอดปี 2. การนำเสนอรูปแบบการท่องเที่ยวที่น่าสนใจ รวมถึงการสนับสนุนการท่องเที่ยวในเมืองรอง เพื่อเป็นการกระจายรายได้ และลดความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจ จากการวิเคราะห์สถานการณ์การท่องเที่ยวทั่วโลกโดยกระทรวงการท่องเที่ยวพบว่า กระแสสังคมมีการเปลี่ยนแปลง และพฤติกรรมนักท่องเที่ยวที่มีความหลากหลาย รวมถึงการให้ความสำคัญกับความต้องการส่วนบุคคล ส่งผลให้เกิดนักท่องเที่ยวกลุ่มใหม่ๆ ได้แก่ การท่องเที่ยวของผู้สูงอายุ การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ การท่องเที่ยวแบบหรูหรา การท่องเที่ยวแบบธุรกิจควบคู่กับการพักผ่อน และการท่องเที่ยวเชิงอาหาร เป็นต้น (กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2563)

ผลกระทบจากสถานการณ์แพร่ระบาดใหญ่ของโควิด19 ส่งผลให้การเดินทางระหว่างประเทศหยุดชะงัก และรัฐบาลหันมาสนับสนุนการท่องเที่ยวภายในประเทศ โดยเฉพาะการท่องเที่ยวชุมชน ประชาชนนิยมเดินทางในระยะใกล้ และเดินทางโดยรถส่วนตัวมากขึ้น เพื่อความปลอดภัยและหลีกเลี่ยงจากการติดเชื้อ

อำเภอบางใหญ่ ตั้งอยู่ในจังหวัดนนทบุรี เป็นอำเภอหนึ่งที่ตั้งอยู่ไม่ไกลจากกรุงเทพมหานคร นับเป็นพื้นที่ที่มีศักยภาพในการพัฒนาเพื่อรองรับนักท่องเที่ยวจากกรุงเทพมหานคร และจังหวัดใกล้เคียง ในการเดินทางมาท่องเที่ยว แบบเข้าไปเย็นกลับ หรือพักค้างคืน อำเภอบางใหญ่ แบ่งออกเป็น 6 ตำบล ได้แก่ ตำบลบางม่วง ตำบลบางแม่นาง ตำบลบางเลน ตำบลเสาธงหิน ตำบลบางใหญ่ และตำบลบ้านใหม่ อำเภอบางใหญ่มีแหล่งน้ำทางธรรมชาติสำคัญถึง 3 แหล่ง คือ คลองบางกอกน้อย คลองอ้อมนนท์ และคลองบางใหญ่ พื้นที่ส่วนใหญ่ใช้ทำนาทำสวน ปลูกไม้ดอกไม้ประดับ ทางด้านการเกษตร

มีผลผลิตการเกษตรที่สำคัญ คือ กล้วย มะละกอมะม่วง ทุเรียน ไม้ดอกไม้ประดับ และพืชผักสวนครัว นอกจากนี้ยังมีโบราณสถาน และศาสนสถานสำคัญหลายแห่ง เช่น วัดปราสาทหลวง วัดสวนแก้ว วัดราษฎร์ประคองธรรม วัดตันเชือก การท่องเที่ยวที่มีอยู่ในปัจจุบัน คือ การล่องเรือชมธรรมชาติสองฝั่งคลอง การท่องเที่ยวเชิงเกษตรชมและซื้อต้นไม้/ผลไม้ การชมโบราณสถาน การชมวัดต่างๆ นอกจากนี้ยังมีกลุ่มแม่บ้าน กลุ่มชมรมไทยวิสาหกิจชุมชน และกลุ่มแสงประทีปวิสาหกิจชุมชน ในด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นมีการทำเรือจิว และมีสินค้าของที่ระลึก คือ ดอกไม้ประดิษฐ์ มีประเพณีสำคัญ คือ การทำบุญตักบาตรพระ108 จากทรัพย์สินที่กล่าวมาข้างต้น จึงนับได้ว่าอำเภอบางใหญ่เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีศักยภาพในการพัฒนาอย่างยิ่ง

อนึ่ง จากกรอบทิศทางการพัฒนาจังหวัดนนทบุรี (องค์การบริหารส่วนจังหวัดนนทบุรี, 2560) ที่มียุทธศาสตร์การพัฒนา 4 ประเด็น โดยหลายประเด็นสอดคล้องกับการพัฒนาการท่องเที่ยว ได้แก่

ยุทธศาสตร์ที่ 1 เพิ่มประสิทธิภาพการผลิตและความร่วมมือกับสถานประกอบการกับชุมชนเพื่อส่งเสริมอุตสาหกรรมและการเกษตรเชิงสร้างสรรค์ โดยมีกลยุทธ์ที่ 1 ส่งเสริมงานวิจัยที่บ่งชี้ถึงภูมิปัญญาท้องถิ่น และวัดคู่ชีพในการอุปโภคบริโภคที่มีความเป็นเอกลักษณ์ของกลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนบน 1 ที่หาได้ยากจากพื้นที่

ยุทธศาสตร์ที่ 2 เสริมความโดดเด่นของการท่องเที่ยว ด้านการผสมผสานระหว่างเทคโนโลยี ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม ธรรมชาติและภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยมีกลยุทธ์ที่ 1 ด้านการส่งเสริมการจัดกิจกรรมท่องเที่ยวด้านประวัติศาสตร์ งานประเพณี และประชาสัมพันธ์เชิงรุกด้านการท่องเที่ยว และความน่าสนใจ

และมีคุณภาพของการท่องเที่ยวค้างคืนในกลุ่ม
จังหวัดภาคกลางตอนบน 1 กลยุทธ์ที่ 2 ส่งเสริม
การพัฒนาและฟื้นฟูแหล่งท่องเที่ยวที่มีศักยภาพ
ด้านการเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์ของกลุ่มจังหวัด
ภาคกลางตอนบน 1 และกลยุทธ์ที่ 3 เพิ่มความ
แปลกใหม่ให้กับการท่องเที่ยวด้วยการประยุกต์
เทคโนโลยีมาผสมผสานกับการท่องเที่ยวเชิง
ประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม และเพิ่มความ
ประจักษ์ของภูมิปัญญาท้องถิ่น ผสมผสาน
การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ ประวัติศาสตร์ และ
วัฒนธรรมเข้าด้วยกัน

จากการศึกษากรอบแผนพัฒนาข้างต้น
และการศึกษาข้อมูลด้านการท่องเที่ยวของอำเภอ
บางใหญ่ โครงการวิจัยนี้ ผู้วิจัยจึงมีวัตถุประสงค์
ที่จะเพิ่มการกระจายรายได้จากการท่องเที่ยวสู่
ชุมชนท้องถิ่นอย่างกว้างขวางในอำเภอบางใหญ่
ด้วยการศึกษาทรัพยากรการท่องเที่ยวเพื่อให้
ทราบจำนวนทรัพยากรการท่องเที่ยวที่ชัดเจน
ยิ่งขึ้น และศึกษาศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยว
พร้อมทั้งออกแบบเส้นทางท่องเที่ยวเพื่อนำไปใช้
ในการพัฒนา ส่งเสริม และจัดการการท่องเที่ยว
อย่างยั่งยืนทั้งทางด้านสิ่งแวดล้อม สังคม-
วัฒนธรรม และเศรษฐกิจของอำเภอบางใหญ่ต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. ศึกษาทรัพยากรการท่องเที่ยวใน
อำเภอบางใหญ่ จังหวัดนนทบุรี
2. ศึกษาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวใน
อำเภอบางใหญ่ จังหวัดนนทบุรี
3. ออกแบบเส้นทางท่องเที่ยวและ
กิจกรรมการท่องเที่ยว 4 เส้นทาง (ทางธรรมชาติ
2 เส้นทาง และทางวัฒนธรรม 2 เส้นทาง)

ระเบียบวิธีวิจัย

1. ประชากรในการวิจัย

ประชากรในการวิจัย คือ ทรัพยากร
การท่องเที่ยว/แหล่งท่องเที่ยวในอำเภอบางใหญ่
จังหวัดนนทบุรี ซึ่งมีจำนวน 14 แห่งตามข้อมูล
ของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (2566) แต่ใน
การวิจัยนี้จะทำการค้นคว้าเพิ่มเติมจากเอกสาร
ที่เกี่ยวข้อง อินเทอร์เน็ต และการสำรวจพื้นที่
ซึ่งจะทำให้มีทรัพยากรการท่องเที่ยวมากขึ้นได้

2. นิยามศัพท์เชิงปฏิบัติการ

ทรัพยากรการท่องเที่ยวทางธรรมชาติ
หมายถึง พื้นที่ที่มีสิ่งที่มีในธรรมชาติซึ่งอาจเกิดขึ้น
เอง หรือมนุษย์สร้างขึ้น และสิ่งเหล่านั้นสามารถ
ดึงดูดให้นักท่องเที่ยวเดินทางไปเยี่ยมชม
ได้แก่ ภูมิประเทศตามธรรมชาติ สัตว์ป่า
พันธุ์ไม้ ลำคลอง สวนเกษตร และตลาดต้นไม้

ทรัพยากรการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม
หมายถึง พื้นที่ที่มีสิ่งที่มีมนุษย์สร้างขึ้นที่แสดงให้
เห็นถึงศิลปะ วัฒนธรรม หรือประเพณีของพื้นที่
และสิ่งเหล่านั้นสามารถดึงดูดให้นักท่องเที่ยว
เดินทางไปเยี่ยมชม ได้แก่ ศาสนสถาน แหล่ง
โบราณคดี วิถีชีวิตความเป็นอยู่ อนุสาวรีย์ อนุสรณ์
สถาน และบ้านของบุคคลสำคัญ

ศักยภาพแหล่งท่องเที่ยว หมายถึง ระดับ
ความพร้อมของพื้นที่ที่มีทรัพยากรการท่องเที่ยวที่
สามารถเอื้อต่อการพัฒนา หรือปรับปรุงให้ดีขึ้น

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

3.1 แบบสำรวจทรัพยากรการท่องเที่ยว
ในอำเภอบางใหญ่ จังหวัดนนทบุรี

3.2 แบบประเมินศักยภาพทรัพยากรการ
ท่องเที่ยวในอำเภอบางใหญ่ จังหวัดนนทบุรี

3.3 ตารางวิเคราะห์เพื่อสร้างเส้นทาง
ท่องเที่ยว ซึ่งปรับปรุงและพัฒนามาจากแนวคิด
และงานวิจัยของนักวิชาการหลายฝ่าย (United
Nation, 1960; ศูนย์บริการวิชาการ มหาวิทยาลัย
ขอนแก่น, 2539; การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย,

2540; สกุล จริยาแจ่มสิทธิ์ และกวิณ วงศ์ลีดี, 2555; Swarbrooke, 2005; Richards, 2010)

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยดำเนินการ ดังต่อไปนี้

วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 ศึกษาทรัพยากรการท่องเที่ยวในอำเภอบางใหญ่ จังหวัดนนทบุรี ดำเนินการ ดังนี้

1. ศึกษาเอกสาร (ทั้ง off-line และ on-line) ทรัพยากรการท่องเที่ยวที่มีอยู่เดิมของอำเภอบางใหญ่ พร้อมทั้งหาข้อมูลจากบุคคล ชุมชน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และนำข้อมูลที่ได้มาทำการจำแนกประเภททรัพยากร

2. สำรวจพื้นที่หาจุดที่ตั้งทรัพยากรการท่องเที่ยวทั้งที่มีอยู่เดิม และหาทรัพยากรการท่องเที่ยวใหม่ พร้อมทั้งกำหนดพิกัด GPS ทุกจุด ทรัพยากรการท่องเที่ยว รวบรวมข้อมูลอื่นๆ ในพื้นที่ และถ่ายภาพทรัพยากรการท่องเที่ยวแต่ละแห่ง

3. จัดทำแผนที่แสดงการกระจายของทรัพยากรการท่องเที่ยวในอำเภอบางใหญ่ จังหวัดนนทบุรี

วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 ศึกษาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวในอำเภอบางใหญ่ จังหวัดนนทบุรี ดำเนินการดังนี้

1. เนื่องจากผู้วิจัยต้องทำการประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวในอำเภอบางใหญ่ จังหวัดนนทบุรีทุกแห่ง และประยุกต์ใช้แนวคิดการประเมินแบบมุ่งเน้นการใช้ประโยชน์ (utilization-focused evaluation: UFA) อันหมายถึง การให้ผู้ใช้ประโยชน์แหล่งท่องเที่ยวเป็นผู้ร่วมประเมินกับนักวิจัย ดังนั้น ผู้วิจัยจึงทำการกำหนดจำนวนประชาชนที่จะทำการประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวร่วมกับผู้วิจัยไว้จำนวนแหล่งละ 2 คน

แบบไม่จำเป็นต้องเป็นคนเดียวกันในทิวทัศน์ที่เดินทางไปประเมินแหล่งท่องเที่ยว ทั้งนี้ ผู้วิจัยได้ทำการประกาศรับสมัครผู้ร่วมประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวท่องเที่ยวในอำเภอบางใหญ่ จังหวัดนนทบุรีในช่องทางต่างๆ พร้อมทั้งระบุวันและโปรแกรมที่จะลงพื้นที่ทำการประเมินให้ผู้ร่วมประเมินสามารถเลือกเดินทางไปกับผู้วิจัยได้ตามความสะดวกของแต่ละคน อนึ่ง การประเมินแบบนี้มีลักษณะคล้ายกับการวิจัยแบบมีส่วนร่วม (participatory action research: PAR) แต่ใช้ผู้ร่วมประเมินเพียง 2 ฝ่ายเท่านั้น

2. นำแบบประเมินไปดำเนินการประเมินในพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวทุกแห่ง ด้วยการประเมินโดยนักวิจัย 1 คน และผู้ร่วมประเมิน 2 คน/แหล่งท่องเที่ยว

วัตถุประสงค์ข้อที่ 3 ออกแบบเส้นทางการท่องเที่ยวและกิจกรรมการท่องเที่ยว 4 เส้นทาง (ทางธรรมชาติ 2 เส้นทาง และทางวัฒนธรรม 2 เส้นทาง) ดำเนินการ ดังนี้

1. สร้างเกณฑ์ในการออกแบบเส้นทางการท่องเที่ยว และทำเป็นตารางวิเคราะห์เพื่อสร้างเส้นทางท่องเที่ยว

2. นำผลการจัดลำดับศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวมาพิจารณาประกอบการออกแบบเส้นทางท่องเที่ยว

3. ทำการให้คะแนนตามเกณฑ์ลงในแบบฟอร์มการสร้างเส้นทางท่องเที่ยว

4. ออกแบบเส้นทางการท่องเที่ยวทางธรรมชาติ และทางวัฒนธรรม ประเภทละ 2 เส้นทาง พร้อมทั้งกำหนดกิจกรรมการท่องเที่ยวในแต่ละเส้นทางตามเกณฑ์ที่กำหนด

5. จัดทำแผนที่เส้นทางท่องเที่ยวทางธรรมชาติและทางวัฒนธรรมประเภทละ 2 เส้นทาง พร้อมระบุกิจกรรมท่องเที่ยวในแต่ละเส้นทาง

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

ข้อมูลเชิงปริมาณที่ได้จากการประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวได้นำไปวิเคราะห์ด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ สถิติที่ใช้ คือ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ส่วนการออกแบบเส้นทางท่องเที่ยว และกำหนดกิจกรรมการท่องเที่ยว จากการพิจารณาลักษณะพื้นที่ของอำเภอบางใหญ่ การกระจายของแหล่งท่องเที่ยว และจำนวนที่พักแล้ว ผู้วิจัยเห็นว่า เส้นทางท่องเที่ยวและกิจกรรมการท่องเที่ยว 4 เส้นทาง (ทางธรรมชาติ 2 เส้นทาง และทางวัฒนธรรม 2 เส้นทาง) ของอำเภอบางใหญ่ควรออกแบบให้เป็นการท่องเที่ยวแบบ 1 วัน (day-trip) และแบบวนรอบ (roundtrip) โดยดำเนินการตามขั้นตอนต่อไปนี้

- 1) กำหนดค่าคะแนนในตารางวิเคราะห์เพื่อสร้างเส้นทางท่องเที่ยวในแต่ละประเด็น
- 2) ผู้วิจัยทำการประเมินและให้คะแนนตามเกณฑ์ที่กำหนด

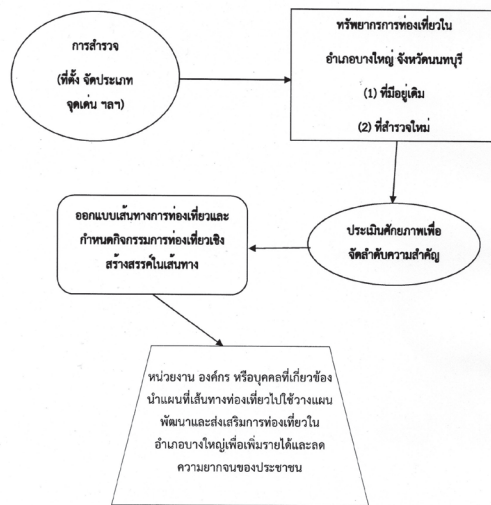
3) จัดลำดับแหล่งท่องเที่ยวทั้งทางธรรมชาติและทางวัฒนธรรมตามคะแนนประเมินที่ได้

4) กำหนดให้แหล่งท่องเที่ยวลำดับที่ 1 ถึง 4 ของแต่ละประเภทถือเป็นแหล่งท่องเที่ยวหลักของแต่ละเส้นทาง ซึ่งจะถูกจัดวางอยู่ในเส้นทางท่องเที่ยว โดยให้จัดวางเส้นทางละ 2 แหล่งไม่ซ้ำกัน และ 2 แหล่งหลักดังกล่าวไม่ควรห่างกันตามเส้นทางถนนเกินกว่า 15 กิโลเมตร

5) จากนั้นจัดแหล่งท่องเที่ยวแต่ละประเภทเพิ่มลงในเส้นทางท่องเที่ยวแต่ละเส้นทางตามเกณฑ์ที่กำหนด

6) จำนวนแหล่งท่องเที่ยวในแต่ละเส้นทางที่จัดวางควรมีไม่น้อยกว่า 3 แห่ง ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับกิจกรรมที่ให้นักท่องเที่ยวทำในแต่ละแหล่งว่า ใช้เวลามากน้อยเพียงใด และระยะห่างของแหล่งท่องเที่ยวแต่ละแหล่ง โดยถ้าห่างกันไม่มาก (ไม่เกิน 5 กิโลเมตร) ก็สามารถเพิ่มแหล่งท่องเที่ยวเข้าไปในเส้นทางนั้นๆ ได้

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ภาพที่ 1 แสดงกรอบแนวคิดในการวิจัย

ผลการวิจัย

1. ทรัพยากรการท่องเที่ยวในอำเภอ บางใหญ่ จังหวัดนนทบุรี

ทรัพยากรการท่องเที่ยวในอำเภอ
บางใหญ่ จังหวัดนนทบุรีมีจำนวนทั้งสิ้น 47 แห่ง
(ไม่นับรวมทรัพยากรการท่องเที่ยวที่เป็นประเพณี
ซึ่งจัดตามช่วงเวลา) จำแนกตามตำบลได้ดังนี้

1) ตำบลบางใหญ่ พบทรัพยากรการท่องเที่ยว 6 แห่ง ได้แก่ ตลาดน้ำบางคูวัด ศาลเจ้าพ่อ
จุกยบางคูวัด วัดบ้านเฑียรธรรม วัดเอนกดิษฐาราม
แพให้อาหารปลา 2 จังหวัด และสะพานไม้เก่าแห่ง
ความสามัคคี

2) ตำบลบางม่วง พบทรัพยากรการท่องเที่ยว 15 แห่ง ได้แก่ ตลาดขายส่งต้นไม้พระ-เงิน
ตลาดสามสายน้ำบางม่วง บ้านสุขไพบุลย์โฮม
สเตย์ บิ๊ก การ์เด้น พระเงิน การ์เด้นท์ & Olive
Garden Thailand วัดคงคา วัดปรางค์หลวง
วัดไผ่เหลือง วัดพระเงิน วัดพิบูลเงิน วัดสังวร
พิมลไพบุลย์ วัดอัมพวัน ศาลเจ้าพ่อบางใหญ่
ศูนย์พันธุ์ไม้วัดพระเงิน และแสงอารี การ์เด้น

3) ตำบลบางเลน พบทรัพยากรการท่องเที่ยว 6 แห่ง ได้แก่ บ้านสวนบัว (ตลาดน้ำประชา
รัฐสวนบัว) วัดบางเลนเจริญ วัดยุคันธราวาส
วัดศรีราษฎร์ วัดสวนแก้ว และวัดสะแก

4) ตำบลเสาธงหิน พบทรัพยากรการท่องเที่ยว 6 แห่ง ได้แก่ การ์เด้น เซ็นเตอร์ เทวาลัย
พระพิฆเนศบางใหญ่ บุญยงตลาดต้นไม้ วัดราษฎร์
ประคองธรรม วัดเสาธงหิน และวัดอินทร์

5) ตำบลบางแม่นาง พบทรัพยากรการท่องเที่ยว 8 แห่ง ได้แก่ Smart Nine Farm วัดดอน
สะแก วัดบางโค วัดพระนอน วัดส้มเกลี้ยง วัดหลัง
บาง วิหารพระแม่กวนอิม และสวนพฤกษชาติไม้
ดอก-ไม้ประดับ

6) ตำบลบ้านใหม่ พบทรัพยากรการท่องเที่ยว 6 แห่ง ได้แก่ Garden'9 Café ป่าจิปฟาร์ม
(Pa Jeep Farm) วัดต้นเชือก สวนกล้วยไม้ก้าน
แวน สวนชะลอม คาเฟ่ และสวนปามี 98

ทรัพยากรการท่องเที่ยวในอำเภอ
บางใหญ่ จังหวัดนนทบุรีแสดงเป็นแผนที่แสดง
การกระจายของที่ตั้งได้ดังภาพที่ 2

ภาพที่ 2 แผนที่แสดงการกระจายของแหล่งท่องเที่ยวในอำเภอบางใหญ่ จังหวัดนนทบุรี

อนึ่ง ทรัพยากรการท่องเที่ยวทั้ง 47 แห่ง จำแนกเป็นทรัพยากรการท่องเที่ยวทางธรรมชาติ จำนวน 15 แห่ง ดังนี้ ในตำบลบางใหญ่ 1 แห่ง คือ แผลให้อาหารปลา 2 จังหวัด ในตำบลบางม่วง 5 แห่ง คือ แสงอารี การ์เด้น ตลาดขายส่งต้นไม้พระเงิน พระเงิน การ์เด้น & Olive Garden Thailand บิ๊ก การ์เด้น และศูนย์พันธุ์ไม้วัดพระเงิน ในตำบลเสาธงหิน 2 แห่ง คือ การ์เด้น เซ็นเตอร์ และบุญยง ตลาดต้นไม้ ในตำบลบางแม่นาง 2 แห่ง คือ สวนพฤกษชาติไม้ดอก-ไม้ประดับ และ Smart Nine Farm ในตำบลบ้านใหม่ 5 แห่ง คือ ป่าจิบ ฟาร์ม (Pa Jeep Farm) Garden'9 Café สวนปามี 98 สวนชะลอม คาเฟ่ และสวนกล้วยไม้ก้านแวน และเป็นทรัพยากรการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม 32 แห่ง ดังนี้ ในตำบลบางใหญ่ 5 แห่ง คือ วัดเอนกดิษฐาราม วัดท่าบ้านเทิงธรรม ตลาดน้ำบางคูวัด ศาลเจ้าพ่อจ้อยบางคูวัด และสะพานไม้เก่าแห่งความสามัคคี ในตำบลบางม่วง 10 แห่ง คือ วัดพิกุลเงิน วัดคงคา วัดปราสาทหลวง ตลาดสามสายน้ำ บางม่วง วัดอัมพวัน วัดไผ่เหลือง บ้านสุขใจบุญลย์โฮมสเตย์หรือ The Thai House & Thai Cooking Experiences วัดสังวรพิมลบุญลย์ วัดพระเงิน และศาลเจ้าพ่อบางใหญ่ ในตำบลบางเลน 6 แห่ง คือ วัดสวนแก้ว บ้านสวนบัว (ตลาดน้ำพระราชรัฐสวนบัว) วัดบางเลนเจริญ วัดสะแก วัดยุคันธรา-वास และวัดศรีราษฎร์ ในตำบลเสาธงหิน 4 แห่ง คือ เทวาลัยพระพิฆเนศบางใหญ่ วัดราษฎร์ประคองธรรม วัดอินทร์ และวัดเสาธงหิน ในตำบลบางแม่นาง 6 แห่ง คือ วิหารพระแม่กวนอิม วัดบางโค วัดดอนสะแก วัดหลังบาง วัดพระนอน และวัดส้มเกลี้ยง ในตำบลบ้านใหม่ 1 แห่ง คือ วัดต้นเชือก

2. ศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวในอำเภอ บางใหญ่ จังหวัดนนทบุรี

จากการศึกษาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยว

ในอำเภอบางใหญ่ จังหวัดนนทบุรี พบว่า วัดพิกุลเงินมีค่าคะแนนศักยภาพทางการท่องเที่ยวสูงที่สุดในอำเภอบางใหญ่ แต่ก็ไม่แตกต่างจากวัดสวนแก้วที่ได้คะแนนรองลงมาเพียงเล็กน้อย อย่างไรก็ตามศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวของอำเภอบางใหญ่ทำได้ดีที่สุดแค่ “ระดับค่อนข้างสูง” โดยมีจำนวน 9 แห่งจาก 47 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 19.15 ส่วนใหญ่ของแหล่งท่องเที่ยวในอำเภอบางใหญ่คือ ร้อยละ 44.68 หรือ 21 แห่งมีศักยภาพทางการท่องเที่ยวอยู่ในระดับปานกลาง รองลงไปอยู่ในระดับค่อนข้างต่ำ จำนวน 13 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 27.66 ของแหล่งท่องเที่ยวในอำเภอบางใหญ่ และมีศักยภาพอยู่ในระดับต่ำร้อยละ 8.51 หรือ 4 แห่งโดยแหล่งท่องเที่ยวที่มีศักยภาพต่ำที่สุดคือ สะพานไม้เก่าแห่งความสามัคคี

หากพิจารณาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวในอำเภอบางใหญ่ จังหวัดนนทบุรีจำแนกตามตำบล 6 ตำบล พบว่า ตำบลเสาธงหินเป็นตำบลที่แหล่งท่องเที่ยวมีศักยภาพทางการท่องเที่ยวสูงที่สุดในอำเภอบางใหญ่ คือ อยู่ในระดับค่อนข้างสูง ในขณะที่แหล่งท่องเที่ยวใน 4 ตำบลของอำเภอบางใหญ่ คือ ตำบลบางม่วง ตำบลบางเลน ตำบลบางแม่นาง และตำบลบ้านใหม่มีศักยภาพทางการท่องเที่ยวอยู่ในระดับปานกลาง มีเพียงตำบลเดียวคือ ตำบลบางใหญ่ ที่แหล่งท่องเที่ยวมีศักยภาพทางการท่องเที่ยวอยู่ในระดับค่อนข้างต่ำ

และหากพิจารณาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวของอำเภอบางใหญ่ จังหวัดนนทบุรีจำแนกตามประเภทของทรัพยากรการท่องเที่ยวพบว่า แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติในอำเภอบางใหญ่ จังหวัดนนทบุรีมีศักยภาพทางการท่องเที่ยวเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง แต่ก็มีแหล่งท่องเที่ยวร้อยละ 20.00 ที่มีศักยภาพทางการท่องเที่ยวในระดับค่อนข้างสูง คือ การ์เด้น เซ็นเตอร์ บุญยง ตลาดต้นไม้ และป่าจิบ ฟาร์ม (Pa Jeep Farm) ใน

ขณะที่ร้อยละ 40.00 มีศักยภาพในระดับค่อนข้างต่ำ และต่ำ ส่วนแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมนั้นก็มียุทธภาพทางการท่องเที่ยวเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลางเช่นกัน แต่ก็มีแหล่งท่องเที่ยวร้อยละ 18.75 ที่มีศักยภาพทางการท่องเที่ยวในระดับค่อนข้างสูง คือ วัดพิบูลเงิน วัดสวนแก้ว เทวาลัยพระพิฆเนศบางใหญ่ วัดราษฎร์ประคองธรรม วัดคงคา และวัดปราศรัยหลวง ในขณะที่ร้อยละ 34.38 มีศักยภาพในระดับค่อนข้างต่ำ และต่ำ

3. การออกแบบเส้นทางการท่องเที่ยวและกิจกรรมการท่องเที่ยวทางธรรมชาติและทางวัฒนธรรมของอำเภอบางใหญ่ จังหวัดนนทบุรี

จากการพิจารณาลักษณะพื้นที่ของอำเภอบางใหญ่ การกระจายของทรัพยากรการท่องเที่ยว และจำนวนที่พักแล้ว ผู้วิจัยเห็นว่าเส้นทางการท่องเที่ยวและกิจกรรมการท่องเที่ยว 4 เส้นทาง (ทางธรรมชาติ 2 เส้นทาง และทางวัฒนธรรม 2 เส้นทาง) ของอำเภอบางใหญ่ จังหวัดนนทบุรีควรออกแบบให้เป็นการท่องเที่ยวแบบ 1 วัน (day-trip) และแบบวนรอบ (roundtrip) โดยดำเนินการตามวิธีการวิจัยที่กำหนดเพื่อวิเคราะห์และวางแผนการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน และกิจกรรม

การท่องเที่ยวจนได้เส้นทางการท่องเที่ยวและกิจกรรมเชิงสร้างสรรค์ที่เหมาะสมกับพื้นที่และเส้นทาง ดังนี้

เส้นทางการท่องเที่ยวทางธรรมชาติ

เส้นทางที่ 1 การ์์เดิน เซ็นเตอร์ บุญยง ตลาดต้นไม้ สวนปามี 98 และสวนชะลอม คาเฟ่ กิจกรรมเชิงสร้างสรรค์ในเส้นทาง คือ กิจกรรมการเรียนรู้วิถีเกษตรกรรมในสวนปามี98 เช่น เรียนรู้การปลูกอินทผลัม ทุเรียน ฯลฯ (ควรติดต่อล่วงหน้าก่อนเข้าไปทำกิจกรรม) หรือที่สวนชะลอมคาเฟ่ ที่สามารถเรียนรู้การทำเกษตร และสามารถเก็บพืชผักไม้ต่างๆ ในสวนได้ด้วยตัวเอง (คิดเงินตามน้ำหนักและประเภทของพืชผลที่เก็บ และควรติดต่อล่วงหน้าก่อนเข้าไปทำกิจกรรม) (ดูภาพที่ 3 ประกอบ)

เส้นทางที่ 2 ป่าจ๊ีบ ฟาร์ม (Pa Jeep Farm) ตลาดขายส่งต้นไม้พระเงิน และ Garden'9 Café กิจกรรมเชิงสร้างสรรค์ในเส้นทาง คือ กิจกรรมการเรียนรู้วิถีเกษตรกรรมในป่าจ๊ีบ ฟาร์ม (Pa Jeep Farm) โดยเฉพาะกับเด็กและเยาวชน เช่น การเพาะเลี้ยงกบนา การลงโคลนดำนาปลูกข้าว การดูกรรมวิธี ไก่ฟักไข่ ฯลฯ (ควรติดต่อล่วงหน้าก่อนเข้าไปทำกิจกรรม) (ดูภาพที่ 4 ประกอบ)

ภาพที่ 3 แผนที่เส้นทางการท่องเที่ยวทางธรรมชาติในอำเภอบางใหญ่ จังหวัดนนทบุรี เส้นทางที่ 1

ภาพที่ 4 แผนที่เส้นทางท่องเที่ยวทางธรรมชาติในอำเภอบางใหญ่ จังหวัดนนทบุรี เส้นทางที่ 2

เส้นทางท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม
เส้นทางที่ 1 วัดสวนแก้ว บ้านสวนบัว (ตลาดน้ำพระราชวังสวนบัว) วัดดอนสะแก วัดราษฎร์ประคองธรรม และวัดพระนอน กิจกรรมเชิงสร้างสรรค์ในเส้นทาง คือ กิจกรรมของวิสาหกิจชุมชนบ้านสวนบัว เช่น การทำทองพับสมุนไพรรักษาโรค (จัดดำเนินการเป็นหมู่คณะ) การล่องเรือคลองอ้อมนนท์และคลองบางใหญ่ ชมกรรมวิธีการนึ่งปลาทุเก่าแก่ที่ทำมาแล้วกว่า 80 ปี ฯลฯ (ควรติดต่อล่วงหน้าก่อนเข้าไปทำกิจกรรม) (ดูภาพที่ 5 ประกอบ)

เส้นทางที่ 2 บ้านสุขใจพูนลัยโฮมสเตย์หรือ The Thai House & Thai Cooking Experiences วัดคงคา ตลาดน้ำบางคูวัด ศาลเจ้าพ่อจ้อยบางคูวัด วัดปรังค์หลวง และวัดอัมพวัน กิจกรรมเชิงสร้างสรรค์ในเส้นทาง คือ กิจกรรมเรียนรู้การทำอาหารไทยโบราณที่บ้านสุขใจพูนลัยโฮมสเตย์ เช่น ขนมเบื้องญวน 2 ตำหรับ ยำวันเส้นอัญมณี แกงแดง ก๋วยเตี๋ยวแซ่บ ฯลฯ (ควรติดต่อล่วงหน้าก่อนเข้าไปทำกิจกรรม) (ดูภาพที่ 6 ประกอบ)

ภาพที่ 5 แผนที่เส้นทางท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมในอำเภอบางใหญ่ จังหวัดนนทบุรี เส้นทางที่ 1

ภาพที่ 6 แผนที่เส้นทางท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมในอำเภอบางใหญ่ จังหวัดนนทบุรี เส้นทางที่ 2

วิจารณ์

ผลจากการวิจัยเรื่องนี้ ผลลัพธ์หลักที่ได้คือ แผนที่เส้นทางท่องเที่ยว และกิจกรรมการท่องเที่ยวบนเส้นทางท่องเที่ยว 4 เส้นทาง ซึ่งแผนที่เหล่านี้ หน่วยงาน องค์กร หรือบุคคลที่เกี่ยวข้องสามารถนำไปใช้ในการวางแผนพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยวในอำเภอบางใหญ่ เช่น การประชาสัมพันธ์เส้นทาง การพัฒนาจุดแวะพักตามแนวเส้นทางท่องเที่ยว ฯลฯ เพื่อให้เกิดการกระจายรายได้ และเพิ่มรายได้ในลักษณะของ “ผลทวีคูณ (multiplier effect)” ต่อระบบเศรษฐกิจให้กับประชาชน ชุมชน และสถานประกอบการต่างๆ ที่เกี่ยวข้องตามแนวเส้นทางท่องเที่ยวที่แนะนำทั้ง 4 เส้นทาง เช่น แหล่งท่องเที่ยวอื่นๆ ใกล้เคียง ร้านอาหารและเครื่องดื่ม ร้านขายผลิตภัณฑ์การเกษตรของชุมชน เป็นต้น อันถือได้ว่าเป็นการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนอีกรูปแบบหนึ่ง และในท้ายที่สุดจะส่งผลให้ช่วยลดความยากจนของประชาชนและชุมชนในอำเภอบางใหญ่ได้เป็นอย่างดี

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะจากผลการวิจัย

1. หน่วยงานและองค์กรที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาการท่องเที่ยวในอำเภอบางใหญ่ควรดำเนินการพัฒนาเพื่อเพิ่มศักยภาพทรัพยากรการท่องเที่ยวให้มากขึ้น เช่น การทำป้ายสื่อความหมายทางธรรมชาติหรือทางวัฒนธรรมในแหล่งท่องเที่ยว การปรับปรุงถนนให้สะดวกต่อการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว เป็นต้น

2. หน่วยงานและองค์กรที่เกี่ยวข้องกับส่งเสริมการท่องเที่ยวในอำเภอบางใหญ่ควรนำแผนที่เส้นทางท่องเที่ยวที่ได้จากการวิจัยนี้ไปใช้การประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวแบบ 1 วัน (day-trip) เพื่อกระตุ้นให้เกิดการเดินทางท่องเที่ยวในพื้นที่อำเภอบางใหญ่ให้มากขึ้นอันเป็นการช่วยกระตุ้นเศรษฐกิจในพื้นที่และกระจายรายได้ให้กับชุมชนท้องถิ่น

3. หน่วยงานและองค์กรที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาการท่องเที่ยวในอำเภอบางใหญ่ควรสนับสนุนการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวตามเส้นทางท่องเที่ยวที่ได้จากการวิจัยนี้ให้มากขึ้น เช่น การปรับปรุงเส้นทางถนน การประชาสัมพันธ์ให้กับแหล่งท่องเที่ยวตามเส้นทางท่องเที่ยว เป็นต้น

4. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนา และส่งเสริมการท่องเที่ยวในอำเภอบางใหญ่ ควรดำเนินการส่งเสริมให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวในอำเภอบางใหญ่ให้มากที่สุด

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรทำการศึกษาเพื่อวางแผนแม่บท (master plan) การพัฒนาการท่องเที่ยวในอำเภอบางใหญ่ จังหวัดนนทบุรี

2. ควรทำการศึกษาขีดความสามารถในการรองรับการท่องเที่ยว (carrying capacity) ของ

แหล่งท่องเที่ยวที่มีศักยภาพค่อนข้างสูง

3. ควรทำการศึกษาความพร้อมของชุมชนในการจัดการการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน และสร้างสรรค์

กิตติกรรมประกาศ

คณะผู้วิจัยขอขอบคุณสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (สกสว.) ที่สนับสนุนงบประมาณในการวิจัยเรื่องดังกล่าวนี้ รวมทั้งผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องที่ช่วยทำให้งานวิจัยสำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. (2563). *เอกสารประกอบการประชุม การปรับปรุงแผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2560-2564)*. กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา.
- กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. (2564). *รายงานประจำปี 2562 กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา*. บริษัท ภาพพิมพ์ จำกัด.
- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. (2566). *นนทบุรี*. <https://thai.tourismthailand.org/Destinations/Provinces/นนทบุรี/226>
- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. (2540). *สรุปคู่มือการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวทางด้านกายภาพ*. การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย
- ศูนย์บริการวิชาการ มหาวิทยาลัยขอนแก่น. (2539). *รายงานฉบับสมบูรณ์จังหวัดอุดรธานี: เส้นทางพัฒนาการท่องเที่ยวจังหวัดอุดรธานี*. ขอนแก่นการพิมพ์.
- สกุล จริยาแจ่มสิทธิ์ และ กวิน วงศ์ลีดี. (2555). *การศึกษาเส้นทางท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวชาวมาเลเซียในประเทศไทย: กรณีศึกษาที่อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา*. มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา.
- องค์การบริหารส่วนจังหวัดนนทบุรี. (2560). *แผนพัฒนาท้องถิ่นสี่ปี (พ.ศ. 2561-2564) ขององค์การบริหารส่วนจังหวัดนนทบุรี*. องค์การบริหารส่วนจังหวัดนนทบุรี.
- Richards, G. (2010). *Creative tourism and cultural events*. https://www.researchgate.net/publication/254783790_Creative_tourism_and_cultural_events
- Swarbrooke, J. (2005). *Sustainable tourism management* (5 ed). Biddles Ltd.
- United Nations. (1960). *Guidelines on integrated planning for sustainable tourism development*. United Nations Publication.

ทักษะการเป็นพลเมืองดิจิทัลของนักศึกษาระดับปริญญาตรี

Digital Citizenship Skills of Undergraduate Students

ธัญชัช วิกิตภูมิประเทศ¹

Thuntuch Viphatphumprathes¹

Received: 17 April 2023

Revised: 2 June 2023

Accepted: 16 June 2023

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาทักษะการเป็นพลเมืองดิจิทัลของนักศึกษาระดับปริญญาตรี และ 2) ศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อทักษะการเป็นพลเมืองดิจิทัลของนักศึกษาระดับปริญญาตรี เครื่องมือที่ใช้คือ แบบสอบถาม ซึ่งมีค่า IOC อยู่ระหว่าง .66 - 1.00 และมีค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาคที่ระดับ .972 เก็บรวบรวมข้อมูลในภาคการศึกษาที่ 2/2565 จากนักศึกษากลุ่มตัวอย่างจำนวน 142 คน ซึ่งคำนวณขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้โปรแกรม G*Power และใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบชั้นภูมิตามสัดส่วน วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์การถดถอยพหุโดยใช้วิธีคัดเลือกแบบขั้นตอน

ผลการวิจัย พบว่า 1) นักศึกษามีทักษะการเป็นพลเมืองดิจิทัลในภาพรวมที่ระดับสูง ($\bar{X} = 3.75$, $SD = .66$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ทักษะการคิดวิเคราะห์หรืออย่างมีวิจารณญาณเป็นทักษะที่มีระดับสูงสุด ($\bar{X} = 3.97$, $SD = .77$) ส่วนทักษะการรักษาข้อมูลส่วนตัวเป็นทักษะที่มีระดับต่ำสุด ($\bar{X} = 3.60$, $SD = .76$) และ 2) ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อทักษะการเป็นพลเมืองดิจิทัลของนักศึกษาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ได้แก่ เจตคติต่ออินเทอร์เน็ต/สื่อสังคมออนไลน์ (X_1) การรับรู้ความสามารถของตนเองในด้านคอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ต (X_3) และผลการเรียน (X_2) โดยทั้ง 3 ปัจจัยสามารถร่วมกันพยากรณ์ทักษะการเป็นพลเมืองดิจิทัลได้ร้อยละ 58.1 ดังสมการพยากรณ์ $\hat{Y} = .478 + .383(X_1) + .346(X_3) + .142(X_2)$

คำสำคัญ: ทักษะการเป็นพลเมืองดิจิทัล, นักศึกษาระดับปริญญาตรี

Abstract

The aims of this research were to study the digital citizenship skills of undergraduate students and to examine the factors affecting their digital citizenship skills. Data were collected in semester 2/2022 using a questionnaire, for which the IOC was 0.66-1.00, and Cronbach's Alpha coefficient was 0.972. The sample group comprised 142 undergraduate students selected with the proportional stratified sampling method. The G*Power Program was utilized to calculate the size of the sample

¹ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี สถาบันเทคโนโลยีปทุมวัน E-mail: thuntuch18@gmail.com

¹ Assistant Professor, Faculty of Science and Technology, Pathumwan Institute of Technology, E-mail: thuntuch18@gmail.com

group. Mean, standard deviation, and multiple regression analysis with the stepwise method were used to analyze the collected data.

The research results illustrated that the overall digital citizenship skills of undergraduate students were at a high level ($\bar{X} = 3.75$, $SD = .66$). When considered by aspect, analytical thinking was at the highest level ($\bar{X} = 3.97$, $SD = .77$), whereas personal information protection was at the lowest level ($\bar{X} = 3.60$, $SD = .76$). In addition, the factors affecting the digital citizenship skills of undergraduate students with a statistical significance of 0.05 included attitudes toward the internet and social media (X_4), perceived self-efficacy with regard to computers and the internet (X_3), and learning achievement (X_2). All three of these factors predicted the digital citizenship skills of undergraduate students at 58.1%. The prediction equation was $\hat{Y} = .478 + .383(X_4) + .346(X_3) + .142(X_2)$.

Keywords: Digital citizenship skills, undergraduate students

บทนำ

สังคมปัจจุบันเป็นสังคมดิจิทัลที่สื่อและเทคโนโลยีดิจิทัลได้เข้ามามีบทบาทในด้านต่างๆ ของชีวิตประจำวันของผู้คน รวมถึงปฏิสัมพันธ์ระหว่างคนในครอบครัว การศึกษา การทำงาน การประกอบธุรกิจ และกิจกรรมในเวลาว่างโดยเฉพาะอย่างยิ่งสื่อสังคมออนไลน์ (รัชชัช วิกิตภูมิประเทศ, 2562) จากการสำรวจพฤติกรรมผู้ใช้อินเทอร์เน็ตในประเทศไทย (สำนักงานพัฒนาธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม, 2564) พบว่า กลุ่ม Gen Z (ผู้ที่เกิดระหว่างปี พ.ศ.2540-2555) เป็นกลุ่มที่มีสถิติการใช้งานอินเทอร์เน็ตมากที่สุด (เฉลี่ยวันละ 12 ชั่วโมง 5 นาที) โดยกิจกรรมที่กลุ่มนี้ใช้เวลากับอินเทอร์เน็ตมากที่สุด คือ การเรียนออนไลน์ (เฉลี่ยวันละ 5 ชั่วโมง 23 นาที) รองลงมา คือ การดูรายการโทรทัศน์ การดูคลิป การดูภาพยนตร์/ฟังเพลงออนไลน์ (เฉลี่ยวันละ 4 ชั่วโมง 11 นาที) และการติดต่อสื่อสารออนไลน์ (เฉลี่ยวันละ 3 ชั่วโมง 39 นาที) ตามลำดับ อย่างไรก็ตาม จากการสำรวจสถานการณ์เกี่ยวกับภัยออนไลน์ของเยาวชนไทย (ศรีรัตตันทะอรพิพานิช, 2563) พบว่า เยาวชนมีความเชื่อและพฤติกรรมออนไลน์ที่เสี่ยงหรืออาจนำภัย

มาถึงตัวได้ เช่น การรับคนแปลกหน้าเป็นเพื่อน การใส่ข้อมูลส่วนตัวบนสื่อสังคมออนไลน์ การส่งต่อข้อมูลข่าวสารโดยไม่ได้ตรวจสอบ การนำข้อมูล/ภาพ/เสียงมาใช้โดยไม่ได้ขออนุญาตหรืออ้างอิงแหล่งที่มา และการเข้าถึงสื่อลามกอนาจาร นอกจากนี้ เยาวชนบางส่วนได้ตกเป็นเหยื่อและได้รับผลกระทบแล้ว เช่น การถูกกลั่นแกล้งรังแกทางออนไลน์หรือการกระทำความผิดทางไซเบอร์ (cyberbullying) การถูกละเมิดทางเพศโดยการพูดคุย/ส่งภาพ/ส่งสื่อลามกอนาจาร

ดังนั้น ในยุคสังคมดิจิทัล เยาวชนจึงจำเป็นต้องมีความเป็นพลเมืองดิจิทัล (digital citizenship) กล่าวคือ มีความเข้าใจในหลักการใช้งานอินเทอร์เน็ต/สื่อสังคมออนไลน์อย่างสร้างสรรค์และมีวิจารณญาณ มีความสามารถในการวิเคราะห์บทบาทของเทคโนโลยีในสังคมและผลกระทบต่อชีวิตประจำวัน รวมถึงบทบาทในการใช้สื่อดิจิทัลในการสร้างความรู้และทำให้เกิดการมีส่วนร่วมทางสังคม โดยรวมแล้วพลเมืองดิจิทัลต้องมีความเข้าใจ/ความสามารถในการวิเคราะห์ ผลิตและใช้สื่อดิจิทัลอย่างวิพากษ์ มีจริยธรรม มีความปลอดภัย สร้างสรรค์ มีความเคารพ/เห็นอกเห็นใจผู้อื่น และรับผิดชอบ (Morduchowicz, 2020, p. 4; Tan *et al.*, 2015, pp. 12-13) หรือ

กล่าวได้ว่า จะต้องมี “ทักษะการเป็นพลเมืองดิจิทัล” ซึ่งหมายถึง พลเมืองที่ใช้งานสื่อดิจิทัลและสื่อสังคมออนไลน์อย่างมีความเข้าใจบรรทัดฐานของการปฏิบัติตนให้เหมาะสม รวมถึงมีความสามารถในการใช้สื่อและเทคโนโลยีอย่างปลอดภัย มีประสิทธิภาพและมีความรับผิดชอบ (ซุติมา สัจจามันท์, 2564, หน้า 4-31; สุมน อยู่สิน, 2563, หน้า 12-52) ทั้งนี้ ทักษะการเป็นพลเมืองดิจิทัลที่มีคุณภาพควรมีลักษณะสำคัญ (ซุติมา สัจจามันท์, 2564, หน้า 4-32 - 4-33; สุมน อยู่สิน, 2563, หน้า 12-53 - 12-54) ดังนี้ 1) ทักษะการรักษาอัตลักษณ์ที่ดีของตนเอง 2) ทักษะการคิดวิเคราะห์อย่างมีวิจารณญาณ 3) ทักษะการรักษาความปลอดภัยของตนเองในโลกออนไลน์ 4) ทักษะการรักษาข้อมูลส่วนตัว 5) ทักษะการบริหารจัดการเวลาในโลกออนไลน์ 6) ทักษะการบริหารจัดการข้อมูล/ร่องรอยทางดิจิทัล 7) ทักษะการรับมือกับการกลั่นแกล้งบนโลกออนไลน์ และ 8) ทักษะการใช้สื่อออนไลน์อย่างมีน้ำใจและมีมารยาท

จากปรากฏการณ์ในยุคสังคมดิจิทัลดังกล่าว ประกอบกับความสำคัญของการมีทักษะการเป็นพลเมืองดิจิทัล จึงทำให้ผู้วิจัยสนใจศึกษาทักษะการเป็นพลเมืองดิจิทัล โดยการศึกษาในครั้งนี้มุ่งศึกษากลุ่มนักศึกษาระดับปริญญาตรีในสถาบันอุดมศึกษาในกรุงเทพฯ ว่ามีทักษะในเรื่องดังกล่าวอย่างไร รวมถึงศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อทักษะการเป็นพลเมืองดิจิทัลซึ่งได้แก่ เพศ ผลการเรียน การรับรู้ความสามารถของตนเองในด้านคอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ต และเจตคติต่ออินเทอร์เน็ต/สื่อสังคมออนไลน์ ซึ่งตัวแปรอิสระเหล่านี้ได้มาจากการทบทวนแนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง (ธัญชัช วิภัติภูมิประเทศ, 2564; ฤทธิติยา ธรรมสวาสดิ์, 2564; วลัยชพร ท่งสงค์ และลักขณา ศรีวัฒน์, 2562; Al-Zahrani, 2015; Ke & Xu, 2017) โดยการวิจัยในครั้งนี้จะเป็นประโยชน์ต่อการกำหนดแนวทางในการพัฒนาทักษะการเป็นพลเมืองดิจิทัลให้แก่

นักศึกษาได้อย่างเหมาะสมต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาทักษะการเป็นพลเมืองดิจิทัลของนักศึกษาระดับปริญญาตรี
2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อทักษะการเป็นพลเมืองดิจิทัลของนักศึกษาระดับปริญญาตรี

วิธีการศึกษา

1. ประชากรและตัวอย่าง

ประชากรในงานวิจัยนี้ คือ นักศึกษาระดับปริญญาตรีในสถาบันอุดมศึกษาในกรุงเทพฯ ซึ่งเป็นสถาบันของรัฐและเอกชนอย่างละ 1 แห่ง ที่มีการเปิดสอนในสายวิศวกรรมศาสตร์/วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี โดยสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ (A) มีนักศึกษาจำนวน 1,099 คน และสถาบันอุดมศึกษาของเอกชน (B) มีนักศึกษาจำนวน 9,081 คน รวมทั้งสิ้น 10,180 คน

ตัวอย่างในงานวิจัย ผู้วิจัยได้คำนวณโดยใช้โปรแกรม G*Power ในการคำนวณขนาดตัวอย่างสำหรับการทดสอบการวิเคราะห์ด้วยสถิติการวิเคราะห์การถดถอยพหุ (multiple regression analysis) (นิพิฐพนธ์ สนิทเหลือ และคณะ, 2562, หน้า 505) โดยกำหนดขนาดอิทธิพล (effect sizes f^2) ที่ระดับปานกลาง.15 ความคลาดเคลื่อนในการทดสอบ (α) ที่ระดับ.05 อำนาจการทดสอบ (power หรือ $1 - \beta$) ที่ระดับ.95 และมีตัวแปรอิสระจำนวน 4 ตัวแปร คำนวณแล้วได้ขนาดตัวอย่างจำนวน 129 คน ทั้งนี้ ผู้วิจัยได้เพิ่มจำนวนตัวอย่างอีกร้อยละ 10 เพื่อป้องกันความไม่สมบูรณ์ของการออกแบบสอบถาม จึงได้จำนวนตัวอย่างรวม 142 คน และดำเนินการเก็บข้อมูลโดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบชั้นภูมิตามสัดส่วน (proportional stratified sampling) ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ขนาดประชากรและขนาดตัวอย่าง

รายการ	ขนาดประชากร	ขนาดตัวอย่าง
สถาบันอุดมศึกษาของรัฐ (A)	1,099	15
สถาบันอุดมศึกษาของเอกชน (B)	9,081	127
รวม	10,180	142

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือในการวิจัยคือ แบบสอบถาม ซึ่งแบ่งออกเป็น 3 ตอน ได้แก่ ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม (เพศ และผลการเรียน) ตอนที่ 2 การรับรู้ความสามารถของตนเองในด้านคอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ต (จำนวน 11 ข้อ) และเจตคติต่ออินเทอร์เน็ต/สื่อสังคมออนไลน์ (จำนวน 5 ข้อ) และตอนที่ 3 ทักษะการเป็นพลเมืองดิจิทัล (จำนวน 32 ข้อ) โดยแบบสอบถามตอนที่ 2 และ 3 มีลักษณะเป็นแบบมาตราประเมินค่า (rating scale) 5 ระดับ โดยมาตราวัดทั้งตอนที่ 2 และ 3 นั้น ผู้วิจัยได้สร้างขึ้นจากการทบทวนแนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง (ซุติมา สัจจามันท์, 2564; รินทร์ลภัส เกตุวีระพงศ์, 2564; ฤทธิติยา ธรรมสวาสดี, 2564; วลัยชพร ท่งสงค์ และลักขณา ศรีวิวัฒน์, 2562; ศศิประภา เอี่ยมภูมิ, 2563; สุขมน อยู่สิน, 2563; Al-Zahrani, 2015; Ke & Xu, 2017)

ทั้งนี้ แบบสอบถามได้มีการปรับแก้ข้อความคำถามตามคำแนะนำของผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 3 ท่าน โดยมีความตรงตามเนื้อหา (content validity) หรือ IOC อยู่ระหว่าง.66-1.00 และมีความเชื่อมั่น (reliability) โดยมีค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's alpha coefficient) ของแบบสอบถามทั้งฉบับที่ระดับ.972

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยแบบสอบถามออนไลน์ผ่านลิงก์ของ google form ในระหว่างภาคการศึกษาที่ 2/2565 ระหว่างเดือนมกราคม-กุมภาพันธ์ 2566 โดยดำเนินการ

ติดต่อประสานงานกับอาจารย์ผู้สอนในสถาบันอุดมศึกษาเพื่อส่งลิงก์แบบสอบถามให้นักศึกษากลุ่มตัวอย่าง สำหรับสาเหตุที่ใช้ google form นั้น เนื่องจากเป็นวิธีการที่สะดวกต่อการเก็บรวบรวมข้อมูล (เชษฐภูมิ วรรณไพศาล, 2562, หน้า 114) ประกอบกับสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดต่อ COVID-19 และรูปแบบการเรียนการสอนของสถาบันอุดมศึกษาในปัจจุบันที่เน้นการสอนแบบออนไลน์ ทั้งนี้ ผู้วิจัยได้คำนึงถึงจริยธรรมในการวิจัยในด้านหลักการปกป้องความเป็นส่วนตัวและการรักษาความลับ และหลักความยินยอมของผู้ให้ข้อมูล โดยได้มีการชี้แจงในแบบสอบถามว่า ข้อมูลที่นักศึกษาตอบจะเป็นความลับ ไม่ต้องระบุชื่อของนักศึกษาในแบบสอบถาม การนำเสนอผลการวิจัยจะนำเสนอแบบภาพรวมโดยไม่ได้จำแนกเป็นรายบุคคลและไม่ระบุชื่อมหาวิทยาลัย นอกจากนี้ การตอบแบบสอบถามเป็นไปตามความสมัครใจ หากนักศึกษาไม่ต้องการตอบแบบสอบถาม จะไม่มีผลใดๆ ต่อตัวนักศึกษาในภายหลัง

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

4.1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม รวมถึงด้านการรับรู้ความสามารถของตนเองในด้านคอมพิวเตอร์ เจตคติต่ออินเทอร์เน็ต/สื่อสังคมออนไลน์ และทักษะการเป็นพลเมืองดิจิทัล วิเคราะห์โดยใช้ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน โดยกำหนดเกณฑ์การแปลความหมายของค่าเฉลี่ย (Mahadir et al., 2021, p. 840) ของการรับรู้ความสามารถของตนเอง

ในด้านคอมพิวเตอร์ เจตคติต่ออินเทอร์เน็ต/สื่อสังคมออนไลน์ และทักษะการเป็นพลเมืองดิจิทัล คือ คะแนน 1.00-2.33 หมายถึง ระดับต่ำ คะแนน 2.34-3.66 หมายถึง ระดับปานกลาง คะแนน 3.67-5.00 หมายถึง ระดับสูง

4.2 การวิเคราะห์ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อระดับทักษะการเป็นพลเมืองดิจิทัลของนักศึกษาใช้สถิติการวิเคราะห์การถดถอยพหุ โดยใช้วิธีคัดเลือกแบบขั้นตอน (stepwise) ทั้งนี้ข้อมูลที่น่ามาวิเคราะห์เป็นไปตามข้อตกลงเบื้องต้นของหลักการวิเคราะห์การถดถอยพหุ คือ

4.2.1 ตัวแปรอิสระและตัวแปรตามมีความสัมพันธ์เชิงเส้น โดยพบว่ามีตัวแปรอิสระ 2 ตัวแปร คือ การรับรู้ความสามารถของตนเองในด้านคอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ต และเจตคติต่ออินเทอร์เน็ต/สื่อสังคมออนไลน์ มีความสัมพันธ์เชิงเส้นกับตัวแปรตาม คือ ทักษะการเป็นพลเมืองดิจิทัล โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (r) มากกว่า .40 คือ .619 และ .676 ตามลำดับอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

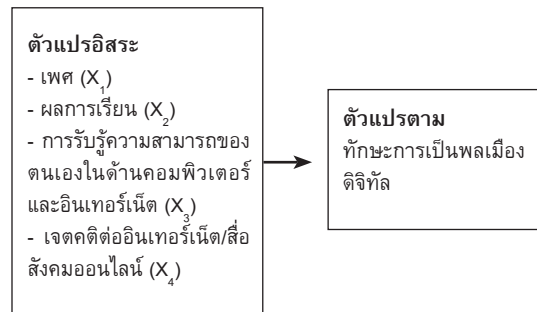
4.2.2 ตัวแปรอิสระแต่ละตัวเป็นอิสระหรือ ตัวแปรอิสระไม่มีความสัมพันธ์กันเอง (multicollinearity) โดยพบว่า ตัวแปรอิสระแต่ละคู่มีความสัมพันธ์ไม่เกิน .65 มีค่า Tolerance ระหว่าง .755 -.947 (ซึ่งมีค่าไม่เข้าใกล้ 0 และมีค่ามากกว่า .10) และมีค่า VIF ระหว่าง 1.057 - 1.324 (ซึ่งมีค่าน้อยกว่า 10) (ณัฐทิศา โจนประศาสน์ และประเสริฐ ทองหนู่น้อย, 2557, หน้า 380)

4.2.3 ค่าความคลาดเคลื่อนเป็นอิสระกันหรือไม่มีความสัมพันธ์กัน โดยพบว่า มีค่า Durbin-Watson อยู่ที่ 1.915 ซึ่งมีค่าอยู่ในเกณฑ์ระหว่าง 1.5 - 2.5 (กัลยา วาณิชย์ปัญญา, 2561, หน้า 191)

4.2.4 ค่าความแปรปรวนของความคลาดเคลื่อนมีค่าคงที่ (homoscedasticity)

เป็นไปตามเกณฑ์กล่าวคือ มีค่าความคลาดเคลื่อนมาตรฐานกระจายอย่างสม่ำเสมอในช่วง -3 ถึง +3 (ณัฐทิศา โจนประศาสน์ และประเสริฐ ทองหนู่น้อย, 2557, หน้า 382)

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ผลการวิจัย

1. ทักษะการเป็นพลเมืองดิจิทัลของนักศึกษาระดับปริญญาตรี

ผลการวิจัยพบว่า นักศึกษาระดับปริญญาตรี มีทักษะการเป็นพลเมืองดิจิทัลในภาพรวมที่ระดับสูง ($\bar{X} = 3.75$, $SD = .66$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ทักษะที่อยู่ในระดับสูงมี 5 ด้าน ได้แก่ ทักษะการคิดวิเคราะห์หรืออย่างมีวิจารณญาณ ($\bar{X} = 3.97$, $SD = .77$) รองลงมา คือ ทักษะการรักษาความปลอดภัยของตนเองในโลกออนไลน์ ($\bar{X} = 3.80$, $SD = .80$) ทักษะการบริหารจัดการข้อมูล/ร่องรอยทางดิจิทัล ($\bar{X} = 3.78$, $SD = .85$) ทักษะการรักษาอัตลักษณ์ที่ดีของตนเอง ($\bar{X} = 3.77$, $SD = .75$) และทักษะการใช้สื่อออนไลน์อย่างมีน้ำใจและมีมารยาท ($\bar{X} = 3.77$, $SD = .87$) สำหรับทักษะที่อยู่ในระดับปานกลางมี 3 ด้าน ได้แก่ ทักษะการบริหารจัดการเวลาในโลกออนไลน์ ($\bar{X} = 3.66$, $SD = .79$) รองลงมา คือ ทักษะการรับมือกับการกลั่นแกล้งบนโลกออนไลน์ ($\bar{X} = 3.65$, $SD = .82$) และทักษะการรักษาข้อมูลส่วนตัว ($\bar{X} = 3.60$, $SD = .76$) ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ทักษะการเป็นพลเมืองดิจิทัลของนักศึกษาาระดับปริญญาตรี

ทักษะการเป็นพลเมืองดิจิทัล	x	SD	ความหมาย
1.ทักษะการรักษาอัตลักษณ์ที่ดีของตนเอง	3.77	.75	สูง
2.ทักษะการคิดวิเคราะห์อย่างมีวิจารณญาณ	3.97	.77	สูง
3.ทักษะการรักษาความปลอดภัยของตนเองในโลกออนไลน์	3.80	.80	สูง
4.ทักษะการรักษาข้อมูลส่วนตัว	3.60	.76	ปานกลาง
5.ทักษะการบริหารจัดการเวลาในโลกออนไลน์	3.66	.79	ปานกลาง
6.ทักษะการบริหารจัดการข้อมูล/ร่องรอยทางดิจิทัล	3.78	.85	สูง
7.ทักษะการรับมือกับการกลั่นแกล้งบนโลกออนไลน์	3.65	.82	ปานกลาง
8.ทักษะการใช้สื่อออนไลน์อย่างมีน้ำใจและมีมารยาท	3.77	.87	สูง
ภาพรวม	3.75	.66	สูง

2. ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อทักษะการเป็นพลเมืองดิจิทัลของนักศึกษาาระดับปริญญาตรี

จากการศึกษาปัจจัย/ตัวแปรอิสระจำนวน 4 ตัวแปร ได้แก่ เพศ (X_1) ผลการเรียน (X_2) การรับรู้ความสามารถของตนเองในด้านคอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ต (X_3) และเจตคติต่ออินเทอร์เน็ต/สื่อสังคมออนไลน์ (X_4) โดยใช้วิธีคัดเลือกแบบขั้นตอนพบว่า มี 3 ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อทักษะการเป็นพลเมืองดิจิทัลของนักศึกษาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.05 ได้แก่ เจตคติต่ออินเทอร์เน็ต/สื่อสังคมออนไลน์ (X_4) การรับรู้ความสามารถของตนเองในด้านคอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ต (X_3) และผลการเรียน (X_2) โดยทั้ง 3 ปัจจัยสามารถร่วมกันพยากรณ์ทักษะการเป็นพลเมือง

ดิจิทัลได้ร้อยละ 58.1 ทั้งนี้ ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อทักษะการเป็นพลเมืองมากที่สุด คือ เจตคติต่ออินเทอร์เน็ต/สื่อสังคมออนไลน์ ($\beta = .470$) รองลงมา คือ การรับรู้ความสามารถของตนเองในด้านคอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ต ($\beta = .388$) และผลการเรียน ($\beta = .116$) ตามลำดับ ดังรายละเอียดในตารางที่ 3 ซึ่งสามารถเขียนเป็นสมการพยากรณ์ได้ดังนี้

สมการพยากรณ์ในรูปคะแนนดิบ

$$\hat{Y} = .478 + .383(X_1) + .346(X_3) + .142(X_2)$$

สมการพยากรณ์ในรูปคะแนนมาตรฐาน

$$\hat{Z}_y = .470(Z_{x_4}) + .388(Z_{x_3}) + .116(Z_{x_2})$$

ตารางที่ 3 ค่าสัมประสิทธิ์ความถดถอยของปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อทักษะการเป็นพลเมืองดิจิทัลของนักศึกษาาระดับปริญญาตรี

ตัวแปร	B	S.E.	β	t	p-value
เจตคติต่ออินเทอร์เน็ต/สื่อสังคมออนไลน์(X_4)	.383	.051	.470	7.497	.000*
การรับรู้ความสามารถของตนเองในด้านคอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ต (X_3)	.346	.055	.388	6.315	.000*
ผลการเรียน (X_2)	.142	.069	.116	2.063	.041*

Constant = .478 R² = .590 Adjusted R² = .581 F = 66.095 p-value = .000

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.05

สรุปและอภิปรายผล

1. จากผลการวิจัยที่พบว่า นักศึกษาระดับปริญญาตรีมีทักษะการเป็นพลเมืองดิจิทัลในภาพรวมที่ระดับสูง ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากปัจจุบันนักศึกษาส่วนใหญ่อยู่ในช่วงวัยที่ใช้งานอินเทอร์เน็ตสูงที่สุดโดยมีวัตถุประสงค์การใช้งานที่หลากหลาย เช่น การเรียนออนไลน์ การทำกิจกรรมบันเทิงต่างๆ ผ่านทางออนไลน์ และการติดต่อสื่อสารออนไลน์ (สำนักงานพัฒนาธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม, 2564) ประกอบกับ Giddens & Sutton (2021, p. 800) อธิบายว่า เยาวชนผู้ที่โตมากับอินเทอร์เน็ต เทคโนโลยีดิจิทัล และสื่อสังคมออนไลน์ จะมีการแสดงออก/การมีส่วนร่วมทางพลเมืองสูง โดยสามารถใช้สื่อสังคมออนไลน์ในการร่วมสนับสนุน แบ่งปัน และมีความรู้สึกร่วมกับผู้อื่นผ่านทางออนไลน์ เช่น การเล่นเกมออนไลน์ การแสดงความคิดเห็นและการเผยแพร่รูปภาพทางออนไลน์ หรือกล่าวได้ว่า เยาวชนได้รับการขัดเกลาทางดิจิทัล (digital socialization) ด้วยการเรียนรู้ผ่านเทคโนโลยีและอุปกรณ์ดิจิทัลในชีวิตประจำวันและในสถาบันการศึกษามาเป็นเวลาหลายปี จึงส่งผลให้นักศึกษามีทักษะพลเมืองดิจิทัลในภาพรวมที่ระดับสูง ข้อค้นพบจากการวิจัยครั้งนี้สอดคล้องกับงานวิจัยในประเทศของทวงทอง เขาวงกตพิงค์ และสมชัย วงษ์นายะ (2563) ซึ่งพบว่า นักศึกษามีทักษะการเป็นพลเมืองดิจิทัลโดยภาพรวมในระดับสูง นอกจากนี้ ยังสอดคล้องกับข้อค้นพบของงานวิจัยในต่างประเทศ กล่าวคือนักศึกษาในประเทศซาอุดีอาระเบีย (Al-Zahrani, 2015) นักศึกษาในประเทศมาเลเซีย (Mahadir *et al.*, 2021) และนักศึกษาในประเทศจีน (Ke & Xu, 2017) พบว่า มีทักษะการเป็นพลเมืองดิจิทัลในระดับสูง

เมื่อพิจารณาทักษะการเป็นพลเมืองดิจิทัลในรายด้านพบว่า นักศึกษามีทักษะการคิดวิเคราะห์หรืออย่างมีวิจรณาญาณอยู่ในระดับสูงสุด และมีทักษะด้านการรักษาข้อมูลส่วนตัวในระดับต่ำสุด สะท้อนให้เห็นได้ว่า แม้ว่านักศึกษาจะสามารถวิเคราะห์แยกแยะข้อมูลที่ถูกต้องและผิด หรือข้อมูลที่เป็นประโยชน์และเข้าข่ายอันตรายได้นั้น แต่นักศึกษายังขาดดุลพินิจในการบริหารจัดการข้อมูลส่วนตัว หรือขาดทักษะการรู้เท่าทันภัยคุกคามทางอินเทอร์เน็ต/การปกป้องข้อมูลความเป็นส่วนตัว โดยเฉพาะการเปลี่ยนรหัสผ่านอย่างเสมอ ซึ่งสอดคล้องกับการสำรวจสถานการณ์ภัยออนไลน์สำหรับเยาวชนที่พบว่า เยาวชนมีความเสี่ยงประการหนึ่งต่อภัยออนไลน์โดยมีการใส่ข้อมูลส่วนตัวบนสื่อสังคมออนไลน์ (ศรีรัตนทะอริพานิช, 2563) ทั้งนี้ สอดคล้องกับงานวิจัยของวาลัญชพร ทุงสงค์ และลักขณา สริวัฒน์ (2562) ซึ่งพบว่า นักเรียนมีทักษะการเป็นพลเมืองดิจิทัลในด้านการรักษาข้อมูลส่วนตัวในระดับปานกลาง

2. จากผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อทักษะการเป็นพลเมืองดิจิทัลของนักศึกษาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.05 ได้แก่ เจตคติต่ออินเทอร์เน็ต/สื่อสังคมออนไลน์ การรับรู้ความสามารถของตนเองในด้านคอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ต และผลการเรียน โดยทั้ง 3 ปัจจัยสามารถร่วมกันพยากรณ์ทักษะการเป็นพลเมืองดิจิทัลได้ร้อยละ 58.1 ดังนี้

2.1 เจตคติต่ออินเทอร์เน็ต/สื่อสังคมออนไลน์ พบว่าเป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อทักษะการเป็นพลเมืองดิจิทัลมากที่สุด ทั้งนี้สามารถอธิบายโดยใช้แนวคิดเรื่องเจตคติ (attitude) (Feldman, 2015, pp. 579, 581) ได้ว่า เจตคติเป็นการประเมินผู้คน วัตถุประสงค์ของ ความคิด และพฤติกรรมของผู้คนในสังคม โดยเจตคติจะมีอิทธิพลต่อพฤติกรรม ดังนั้น หากนักศึกษา

มีเจตคติต่ออินเทอร์เน็ต/สื่อสังคมออนไลน์ในระดับสูง เช่น มีความรู้สึกเฟลิดเฟลิน เห็นประโยชน์/ความจำเป็นของอินเทอร์เน็ตและสื่อสังคมออนไลน์ ก็จะมีผลต่อแนวโน้มที่จะแสดงออกทางพฤติกรรมหรือทักษะการเป็นพลเมืองดิจิทัลด้วยเช่นกัน ข้อค้นพบในครั้งนี้สอดคล้องกับงานวิจัยในประเทศของรินทรลภัส เกตุวีระพงศ์ (2564) และ ฤทธิติยา ธรรมสวาสดี (2564) ซึ่งพบว่า ความตระหนัก/เจตคติที่มีต่อสื่อสังคมออนไลน์มีความสัมพันธ์กับทักษะการเป็นพลเมืองดิจิทัลของนักเรียน และสอดคล้องกับงานวิจัยของต่างประเทศ Al-Zahrani (2015) และ Ke & Xu (2017) ซึ่งพบว่า เจตคติต่ออินเทอร์เน็ตมีอิทธิพลต่อทักษะการเป็นพลเมืองดิจิทัลของนักศึกษา โดยนักศึกษาที่มีเจตคติต่ออินเทอร์เน็ตในระดับสูงจะมีทักษะการเป็นพลเมืองดิจิทัลในภาพรวมที่สูงขึ้นตาม

2.2 การรับรู้ความสามารถของตนเอง ในด้านคอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ต พบว่า เป็นปัจจัยหนึ่งที่มีอิทธิพลต่อทักษะการเป็นพลเมืองดิจิทัลของนักศึกษา ทั้งนี้สามารถอธิบายโดยใช้แนวคิดเรื่องการรับรู้ความสามารถของตนเอง (perceived self-efficacy) (Feldman, 2015, p. 453) ได้ว่า การรับรู้ความสามารถของตนเอง คือ ความเชื่อในความสามารถของตนเองว่าจะทำงานได้อย่างบรรลุเป้าหมายหรือเพื่อให้ได้ผลลัพธ์ตามที่ต้องการ ผู้ที่มีการรับรู้ความสามารถของตนเองสูงจะยังมีแรงบันดาลใจและความพากเพียรในการทำงานเพื่อให้บรรลุเป้าหมาย/ประสบความสำเร็จ ดังนั้น นักศึกษาที่มีการรับรู้ความสามารถของตนเองในด้านคอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ตสูง ก็จะส่งผลให้มีความเชื่อมั่นว่าตนเองมีทักษะการเป็นพลเมืองดิจิทัลสูงตามไปด้วย ข้อค้นพบในงานวิจัยครั้งนี้สอดคล้องกับงานวิจัยในประเทศของฤทธิติยา ธรรมสวาสดี (2564) ซึ่ง

พบว่า การประเมินตนเองเกี่ยวกับผลการเรียนรู้ด้านคอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ตเป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลทางตรงต่อทักษะการเป็นพลเมืองดิจิทัล นอกจากนี้ ยังสอดคล้องกับงานวิจัยในต่างประเทศของ Al-Zahrani (2015) และ Ke & Xu (2017) พบว่า นักศึกษาที่มีระดับการรับรู้ความสามารถของตนในด้านคอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ต จะมีระดับทักษะการเป็นพลเมืองดิจิทัลโดยภาพรวมที่สูงขึ้น

2.3 ผลการเรียนรู้ พบว่า เป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่มีอิทธิพลต่อทักษะการเป็นพลเมืองดิจิทัลของนักศึกษา ทั้งนี้สามารถอธิบายโดยใช้แนวคิดเรื่องทักษะการเป็นพลเมืองดิจิทัล (สุมน อยู่สิน, 2563, หน้า 12-52; เสนีย์ คำสุข, 2564, หน้า 14-26) ได้ว่า การที่พลเมืองจะมีทักษะการเป็นพลเมืองที่ดีหรือมีทักษะความฉลาดทางดิจิทัล (digital literacy) นั้น เกิดขึ้นได้จากการเรียนรู้ การศึกษา การฝึกฝน และประสบการณ์ที่ได้รับ ซึ่งการจะเป็นพลเมืองที่มีคุณภาพได้นั้นจำเป็นที่จะต้องมีความฉลาดทางสติปัญญา (intelligence quotient: IQ) ควบคู่ไปกับทักษะความฉลาดทางอารมณ์ (emotional quotient: EQ) และทักษะความฉลาดทางดิจิทัล (digital quotient: DQ) ดังนั้น การที่ผลการเรียนมีอิทธิพลต่อทักษะการเป็นพลเมืองดิจิทัล จึงสะท้อนได้ว่า การที่นักศึกษาใส่ใจต่อการเรียนรู้ การศึกษา การฝึกฝน และประสบการณ์ที่ได้รับจากการเรียนนั้น จะเป็นปัจจัยประการหนึ่งที่ช่วยส่งเสริมให้นักศึกษามีทักษะการเป็นพลเมืองดิจิทัลสูงขึ้นไปด้วย ข้อค้นพบจากงานวิจัยในครั้งนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของ ธัญรัช วิกิตภูมิประเทศ (2556) และ ธัญรัช วิกิตภูมิประเทศ (2564) ซึ่งพบว่า ผลการเรียนรู้เป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความเป็นพลเมืองของนักศึกษาโดยผู้ที่มีผลการเรียนสูงจะมีระดับความเป็นพลเมืองสูงขึ้นไปตาม

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะต่อการทำผลการวิจัย ไปใช้

1.1 จากผลการวิจัยที่พบว่า นักศึกษามีทักษะความเป็นพลเมืองดิจิทัลในด้านการรักษาข้อมูลส่วนตัวต่ำที่สุด ดังนั้น สถาบันการศึกษาจึงควรให้ความรู้ความเข้าใจในประเด็นดังกล่าวแก่นักศึกษา โดยให้ความรู้/ยกกรณีศึกษาสอดแทรกผ่านรายวิชาในหมวดวิชาศึกษาทั่วไป

1.2 จากผลการวิจัยที่พบว่า เจตคติต่ออินเทอร์เน็ต/สื่อสังคมออนไลน์ เป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อทักษะการเป็นพลเมืองดิจิทัลของนักศึกษา ดังนั้น สถาบันการศึกษาจึงควรสร้างความตระหนักถึงความสำคัญของการใช้งานอินเทอร์เน็ต/สื่อสังคมออนไลน์ ควบคู่กับการรู้เท่าทันสื่อผ่านรายวิชาในหมวดวิชาศึกษาทั่วไป/กิจกรรมเสริมหลักสูตร

1.3 จากผลการวิจัยที่พบว่า การรับรู้ความสามารถของตนเองในด้านคอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ต เป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อทักษะการ

เป็นพลเมืองดิจิทัลของนักศึกษา ดังนั้น สถาบันการศึกษาควรส่งเสริม/พัฒนาความสามารถ/ทักษะด้านคอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ตให้แก่ นักศึกษา

1.4 จากผลการวิจัยที่พบว่า ผลการเรียนรู้เป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อทักษะการเป็นพลเมืองของนักศึกษา ดังนั้น สถาบันการศึกษาควรพัฒนาผลการเรียนรู้ของนักศึกษาทั้งในด้านทักษะความฉลาดทางสติปัญญา ควบคู่ไปกับทักษะความฉลาดทางอารมณ์ และทักษะความฉลาดทางดิจิทัล

2. ข้อเสนอแนะต่อการทำวิจัยครั้ง ต่อไป

2.1 ควรศึกษาวิจัยและพัฒนาแนวทางเพื่อพัฒนาทักษะการเป็นพลเมืองดิจิทัลที่เหมาะสมสำหรับนักศึกษา

2.2 ควรใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพมาช่วยในการศึกษาวิจัยเพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกเกี่ยวกับทักษะการเป็นพลเมืองดิจิทัลของนักศึกษา

เอกสารอ้างอิง

- กัลยา วานิชย์บัญชา. (2561). *สถิติสำหรับงานวิจัย* (พิมพ์ครั้งที่ 12). หจก.สามลดา.
- ชุตติมา สัจจานันท์. (2564). หน่วยที่ 4 ความฉลาดรู้เรื่องสารสนเทศ สื่อและดิจิทัล. *เอกสารการสอนชุดวิชาทักษะชีวิต หน่วยที่ 1-7*. สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- เชษฐภุมิ วรณไพศาล. (2562). *เครื่องมือการวิจัยทางสังคมศึกษา* (พิมพ์ครั้งที่ 3). ศูนย์บริหารงานวิจัยมหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ณัฐทิศา โรจนประศาสน์ และประเสริฐ ทองหนูหน้อย. (2557). *การวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติเพื่อการจัดการทรัพยากรชายฝั่ง*. โอเดียนสโตร์.
- ทวนทอง เขาวกัรติพงศ์ และสมชัย วงษ์นายะ. (2563). แนวทางการพัฒนาความเป็นพลเมืองดิจิทัลของนักศึกษาครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร. *สักทอง: วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์*, 26(4), 72-85.
- ธัญรัช วิกิตภูมิประเทศ. (2556). *ความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยของนักศึกษามหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์*. มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์.

- รัฐฯ ศึกษาศาสตร์. (2562). สังคมวิทยาดิจิทัล: แนวคิดและการนำไปใช้. *วารสารราชภัฏสุราษฎร์ธานี*, 6(1), 43-55.
- รัฐฯ ศึกษาศาสตร์. (2564). เจตคติต่อความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยของนักศึกษาสถาบันเทคโนโลยีปทุมวัน. *วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร*, 9(3), 908-923.
- นิพัทธ์พร สนิทเหลือ, วัชรวิพร สาทร์พีชร์, และญาดา นภาอารักษ์. (2562). การคำนวณขนาดตัวอย่างด้วยโปรแกรมสำเร็จรูป G*Power. *วารสารวิชาการสถาบันเทคโนโลยีแห่งสุวรรณภูมิ (สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์)*, 5(1), 496-507.
- รินทร์ลภัส เกตุวีระพงศ์. (2564). พฤติกรรมการใช้สื่อสังคมออนไลน์ การรู้เท่าทันสื่อ และการตระหนักรู้การกลั่นแกล้งกันบนโลกออนไลน์ของเยาวชนในจังหวัดเชียงใหม่. *พจนานุกรมสาร*, 17(2), 143-160.
- ฤทธิธิดา ธรรมสวัสดิ์. (2564). ปัจจัยเชิงสาเหตุทุกระดับที่ส่งผลต่อความเป็นพลเมืองดิจิทัลของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น จังหวัดมุกดาหาร [วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาสารคาม].
- วัลลภพร ท่งสงค์ และลักษณา ศรีวัฒน์. (2562). การศึกษาความฉลาดทางดิจิทัลในระดับความเป็นพลเมืองดิจิทัลของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนสารคามพิทยาคม อำเภอเมืองจังหวัดมหาสารคาม. *วารสารการบริหารและนิเทศการศึกษา มหาวิทยาลัยมหาสารคาม*, 10(3), 19-34.
- ศรีดา ตันทะอธิพานิช. (2563). การสำรวจสถานการณ์เด็กไทยกับภัยออนไลน์ 2563. มูลนิธิอินเทอร์เน็ตร่วมพัฒนาไทย.
- ศศิประภา เอี่ยมภูมิ. (2563). การพัฒนาแบบวัดความเป็นพลเมืองดิจิทัลสำหรับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย [วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ].
- สำนักงานพัฒนาธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม. (2564). ผลสำรวจพฤติกรรมผู้ใช้อินเทอร์เน็ตในประเทศไทย ปี 2564. <https://www.eta.or.th/th/pr-news/ETDA-released-IUB-2021.aspx>
- สุนน อยู่สิน. (2563). หน่วยที่ 12 อิทธิพลและผลกระทบของสื่อมวลชน. *เอกสารการสอนชุดวิชาความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับสื่อมวลชน หน่วยที่ 8-15*. สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- เสนีย์ คำสุข. (2564). หน่วยที่ 14 คุณธรรม จริยธรรม มารยาทและความรู้ด้านความเป็นพลเมือง. *เอกสารการสอนชุดวิชาทักษะชีวิต หน่วยที่ 8-15*. สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- Al-Zahrani, A. (2015). Toward digital citizenship: Examining factors affecting participation and involvement in the internet society among higher education students. *International Education Studies*, 8(12), 203-217.
- Feldman, R. S. (2015). *Understanding psychology* (12th Edition). McGraw-Hill Education.
- Giddens, A. & Sutton, P. W. (2021). *Sociology* (9th Edition). Polity Press.

-
- Ke, D. & Xu, S. (2017). A research on factors affecting college students' digital citizenship. In L., Juhong, N., Shoji, Z., Hai, & J. Qun (Eds.) *The Sixth International Conference on Educational Innovation through Technology (EITT)* (pp. 61-64). <https://ieeexplore.ieee.org/document/8308508>
- Mahadir, N. B., Baharudin, N. H., & Ibrahim, N. N. (2021). Digital citizenship skills among undergraduate students in Malaysia: A preliminary study. *International Journal of Evaluation and Research in Education*, 10(3), 835-844.
- Morduchowicz, R. (2020). *Digital citizenship as a public policy in education in Latin America*. UNESCO.
- Tan, M. M., Park, J., Patravanich, S., & Cheong, J. (2015). *Fostering digital citizenship through safe and responsible use of ICT*. UNESCO.

การจัดการโลจิสติกส์เพื่อการท่องเที่ยวในชุมชนบ้านเกาะแรต จังหวัดสุราษฎร์ธานี

Tourism Logistics Management for Kok Raet, Surat Thani Province

ณรงค์รัตน์ แสนสมพร¹, จิรายุทธ์ จันทนพันธ์¹, ชมพูนุท ดั่งจันทร์¹,
สิริภัทร์ โชติช่วง¹, สุภาภรณ์ ชัยอารายเลิศ²

Nongrat Sansompron¹, Jirayuth Chantanaphant¹, Chompunoot Duangjan¹,
Siripat Chodchuang¹, Supaporn Chai-Arayalert²

Received: 23 February 2023

Revised: 3 May 2023

Accepted: 15 May 2023

บทคัดย่อ

การวิจัยมีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาพฤติกรรมการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยว 2) ศึกษา
ระดับความคิดเห็นการจัดการโลจิสติกส์เพื่อการท่องเที่ยว 3) ศึกษาอิทธิพลของการจัดการโลจิสติกส์
เพื่อการท่องเที่ยวและประสบการณ์การท่องเที่ยวที่มีผลต่อความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว กลุ่มตัวอย่าง
คือ นักท่องเที่ยวที่เคยเดินทางมาท่องเที่ยวในพื้นที่ชุมชนบ้านเกาะแรต จังหวัดสุราษฎร์ธานี จำนวน
400 ราย เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบสอบถาม สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์
ข้อมูล ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ
ผลการศึกษา พบว่า วัตถุประสงค์หลักของการเดินทางท่องเที่ยวในชุมชนบ้านเกาะแรต คือ เพื่อพักผ่อน
หย่อนใจ ชมทิวทัศน์รอบเกาะ รับประทานอาหาร และถ่ายภาพ ส่วนใหญ่เดินทางมาท่องเที่ยว
กับครอบครัว สำหรับระดับความคิดเห็นการจัดการโลจิสติกส์เพื่อการท่องเที่ยว ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่
ให้ความสำคัญด้านการไหลทางการเงิน ด้านการไหลทางกายภาพ และด้านการไหลของสารสนเทศ
ตามลำดับ โดยรวมมีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ผลการทดสอบสมมติฐาน พบว่า การจัดการ
โลจิสติกส์เพื่อการท่องเที่ยว การไหลทางการเงิน และด้านการไหลของสารสนเทศ มีอิทธิพลต่อความ
พึงพอใจของนักท่องเที่ยว และประสบการณ์การท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวมีอิทธิพลต่อความพึงพอใจ
ของนักท่องเที่ยว อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

คำสำคัญ: การจัดการโลจิสติกส์, การท่องเที่ยว, ชุมชนบ้านเกาะแรต

¹ คณะศิลปศาสตร์และวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตสุราษฎร์ธานี E-mail: nongrat.s@psu.ac.th

² คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีอุตสาหกรรม มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตสุราษฎร์ธานี

¹ Faculty of Liberal Arts and Management Sciences, Prince of Songkla University, Surat Thani Campus
E-mail: nongrat.s@psu.ac.th

² Faculty of Science and Industrial Technology, Prince of Songkla University, Surat Thani Campus

Abstract

The purpose of this study was to. - (1) study tourists' tourism behaviours. (2) investigate the level of opinions on tourism logistics management, and (3) examine the influence of the tourism logistics management as well as tourism experiences towards tourists' satisfaction. The sample group consisted of 400 tourists who had visited Koh Raet community, Surat Thani Province. The data collecting tool was a questionnaire while the statistics used in data analysis were frequency, percentage, mean, standard deviation and multiple regression analysis.

The results showed that the main objectives of touring around Koh Raet were relaxation, sightseeing, dining and photography. The visitors mostly travelled with families. As for the level of opinions on tourism logistics management, most respondents respectively focused on financial flow, physical flow and Information flow and the management was at a high level. The hypothesis test results also revealed that the management, financial flow and Information flow had an effect on tourists' satisfaction whereas the tourism experiences simultaneously affected their satisfaction at a statistically significant level of 0.05.

Keywords: Logistics management, tourism, Kok Raet

บทนำ

อุตสาหกรรมการท่องเที่ยว มีบทบาทสำคัญต่อความเจริญก้าวหน้าและเสถียรภาพทางเศรษฐกิจและสังคมของประเทศไทยเป็นอย่างมาก เป็นที่มาของรายได้จากเงินตราต่างประเทศที่สำคัญ โดยมีความเจริญก้าวหน้าด้านการคมนาคมเป็นกลไกหลักที่ผลักดันให้การเดินทางท่องเที่ยวขยายวงกว้างมากขึ้น (อุบลรัตน์จันทร์, 2558) ซึ่งการท่องเที่ยวถือเป็นการพักผ่อนที่ช่วยลดความตึงเครียด รวมทั้งสร้างความเข้าใจอันดีระหว่างผู้มาเยือนและเจ้าของท้องถิ่น ผลผลิตหลักที่นักท่องเที่ยวได้รับคือบริการในรูปแบบต่างๆ รวมถึงความสะดวกสบายตลอดการเดินทางท่องเที่ยว วัตถุประสงค์หลักของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว คือ ความสวยงามตามธรรมชาติ ศิลปกรรมขนบธรรมเนียมประเพณี ตลอดจนวิถีชีวิตของประชาชน โดยคาดหวังให้เกิดความพึงพอใจและมุ่งเน้นการเดินทางเข้า

พักผ่อนของนักท่องเที่ยวที่เพิ่มมากขึ้น มีระยะการพักค้างคืนในประเทศที่ยาวนานขึ้น และใช้จ่ายเพื่อการท่องเที่ยวเพิ่มสูงขึ้น ซึ่งจะส่งผลทางตรงในการกระจายรายได้ไปยังชุมชนผ่านธุรกิจในท้องถิ่นที่เกี่ยวข้อง และส่งผลทางอ้อมในการฟื้นฟูขนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรม รวมถึงการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว และสาธารณูปโภคในท้องถิ่น ยกกระดับคุณภาพชีวิตและความเป็นอยู่ของประชาชนให้ดีขึ้น นำไปสู่การพัฒนาและขยายตัวของการท่องเที่ยวชุมชน (ณัฐพัชร มณีโรจน์, 2560)

การจัดการโลจิสติกส์เพื่อการท่องเที่ยว เป็นหนึ่งเครื่องมือสำคัญที่นำมาช่วยบริหารจัดการการท่องเที่ยวให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ด้วยการจัดการโลจิสติกส์เป็นกระบวนการเคลื่อนย้ายสินค้า หรือบริการทั้งภาคการผลิตและภาคบริการ จากต้นทางไปสู่ปลายทาง การจัดการโลจิสติกส์เพื่อการท่องเที่ยวจะครอบคลุมตั้งแต่ การขนส่ง

นักท่องเที่ยวและวัตถุประสงค์ของการไหลเวียนทางกายภาพ) การให้และรับข้อมูลข่าวสาร (การไหลเวียนทางด้านสารสนเทศ) และการรับจ่ายเงิน (การไหลเวียนทางการเงิน) (กมลชนก สุทธิวาหนฤพุฒิ และคณะ, 2547) ทำให้นักท่องเที่ยวเกิดความพึงพอใจ หรือประทับใจ มีความสะดวก รวดเร็ว และคุ้มค่าคุ้มทุนสำหรับการจัดการโลจิสติกส์ของการท่องเที่ยวที่สมบูรณ์แบบนั้น ต้องให้ความสนใจกับการจัดการการไหลเวียนของนักท่องเที่ยว การไหลเวียนของข้อมูล การท่องเที่ยว และการจัดการไหลเวียนของกระแสการเงินไปพร้อมๆ กัน เพื่อก่อให้เกิดความพึงพอใจสูงสุดแก่นักท่องเที่ยว ซึ่งนับว่าจะเป็นส่วนที่เพิ่มและสนับสนุนศักยภาพในการแข่งขันทางการท่องเที่ยว (คณพศ สิริทธิเลิศ, 2554)

ชุมชนบ้านเกาะแรด ตั้งอยู่ในหมู่ที่ 3 ตำบลดอนสัก อำเภอดอนสัก จังหวัดสุราษฎร์ธานี ประชากรส่วนใหญ่เป็นคนไทยเชื้อสายจีน ประกอบอาชีพประมงพื้นบ้าน มีการวางอวนปู การรอกุ้งเคย และเริ่มมีการท่องเที่ยวเข้าไปในปี พ.ศ. 2552 มีความโดดเด่นด้านการท่องเที่ยว คือ วัฒนธรรมชาวจีนดั้งเดิม บรรยากาศในการพักผ่อน ฐานทรัพยากรสมบูรณ์ และอาหารทะเลสดใหม่ มีกิจกรรมนันทนาการรองรับนักท่องเที่ยว (พรปวีณ์ ปานสวี และคณะ, 2560) นอกจากนี้ ชุมชนบ้านเกาะแรดเป็น 1 ใน 25 หมู่บ้านของจังหวัดสุราษฎร์ธานี ที่ได้รับคัดเลือกให้เป็นหมู่บ้านท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี ที่มีของดีแฝงอยู่ในชุมชนอย่างมากมาย อีกทั้งยังมีธรรมชาติที่สวยงาม ซึ่งโครงการดังกล่าวเป็นการมุ่งเน้นการพัฒนาเชิงพื้นที่เพื่อสร้างและพัฒนาอาชีพในหมู่บ้านโดยการใช้เสน่ห์วิถีชีวิตและวัฒนธรรมการดำรงชีวิตในชุมชนมาสร้างสรรค์มาพัฒนายกระดับผลิตภัณฑ์ OTOP และผลิตภัณฑ์ชุมชนตลอดจนการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกและ

การประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวของหมู่บ้านให้เป็นที่รู้จักของนักท่องเที่ยวมากยิ่งขึ้น แต่อย่างไรก็ตาม ชุมชนบ้านเกาะแรดมีข้อจำกัดในด้านพื้นที่ ทำให้สามารถรองรับจำนวนนักท่องเที่ยวได้ไม่เกิน 120 คนต่อวัน กิจกรรมที่ดึงดูดและรองรับนักท่องเที่ยวให้ใช้เวลาบนเกาะนานขึ้น ค่อนข้างน้อย (พรปวีณ์ ปานสวี และคณะ, 2560)

จากความสำเร็จดังกล่าว ผู้วิจัยจึงทำการศึกษาเรื่อง การจัดการโลจิสติกส์เพื่อการท่องเที่ยวในชุมชนบ้านเกาะแรด จังหวัดสุราษฎร์ธานี เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาระบบโลจิสติกส์ การท่องเที่ยว และตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยว นำไปสู่การเพิ่มอุปสงค์ทางการท่องเที่ยว โอกาสทางธุรกิจ และสร้างรายได้ให้ชุมชนเพิ่มขึ้น จากการท่องเที่ยวของชุมชนเกาะแรด จังหวัดสุราษฎร์ธานีต่อไป

วัตถุประสงค์

- 1) เพื่อศึกษาพฤติกรรมการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวที่เข้ามาท่องเที่ยวชุมชนบ้านเกาะแรด
- 2) ศึกษาระดับความคิดเห็นการจัดการโลจิสติกส์เพื่อการท่องเที่ยว ประสบการณ์ และความพึงพอใจ
- 3) ศึกษาอิทธิพลของการจัดการโลจิสติกส์เพื่อการท่องเที่ยวที่มีผลต่อความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว
- 4) ศึกษาอิทธิพลของประสบการณ์การท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวที่มีผลต่อความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว

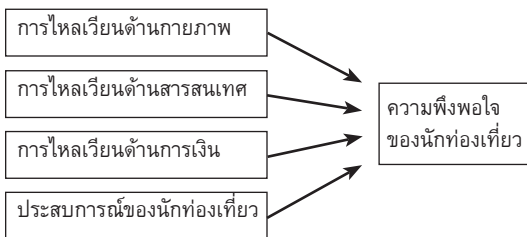
สมมติฐานการวิจัย

- 1) การจัดการโลจิสติกส์เพื่อการท่องเที่ยวที่แตกต่างกันมีอิทธิพลต่อความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวแตกต่างกัน

2) ประสิทธิภาพการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวที่แตกต่างกันมีอิทธิพลต่อความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวแตกต่างกัน

กรอบแนวคิดการวิจัย

การศึกษาการจัดการโลจิสติกส์เพื่อการท่องเที่ยวในชุมชนบ้านเกาะแตรต จังหวัดสุราษฎร์ธานี มีกรอบแนวคิดการวิจัย ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

การทบทวนวรรณกรรม

พฤติกรรมการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยว (tourism behavior) หมายถึง กิจกรรมต่างๆ ที่บุคคลกระทำเพื่อให้ได้สินค้าหรือบริการ (อดุลย์ จตุรงค์กุล, 2550) สอดคล้องกับ ชวัลนุช อุทยาน (2551) กล่าวว่า พฤติกรรมนักท่องเที่ยว เป็นการกระทำของนักท่องเที่ยว ไม่ว่าจะการกระทำนั้นนักท่องเที่ยวจะรู้ตัวหรือไม่รู้ตัวก็ตาม และบุคคลอื่นจะสังเกตการกระทำนั้นได้หรือไม่ก็ตาม เพื่อมุ่งตอบสนองสิ่งใดสิ่งหนึ่งในสภาพการณ์ใดสภาพการณ์หนึ่ง โดยพฤติกรรมภายนอกของนักท่องเที่ยว (tourist's overt behavior) เป็นพฤติกรรมที่ผู้อื่นสังเกตเห็นได้ โดยอาศัยประสาทสัมผัส ส่วนพฤติกรรมภายในของนักท่องเที่ยว (tourist's covert behavior) เป็นการทำงานของอวัยวะต่างๆ ภายในร่างกาย รวมทั้งความรู้สึกนึกคิดและอารมณ์ที่ถูกควบคุมอยู่ภายในจะมีความสัมพันธ์กัน โดยพฤติกรรมภายในจะเป็นตัวกำหนดพฤติกรรมภายนอกเป็นส่วนใหญ่

การจัดการโลจิสติกส์เพื่อการท่องเที่ยว (tourism logistics) โลจิสติกส์ด้านการท่องเที่ยวถือเป็นศาสตร์ใหม่ที่น่าแนวคิดและนำประสบการณ์ที่ประสบความสำเร็จทางด้านการจัดการโลจิสติกส์ในเชิงธุรกิจที่มีการศึกษาอย่างแพร่หลายเพื่อเข้ามาใช้กับแนวคิดด้านการบริการในการจัดการการท่องเที่ยว ซึ่งเกี่ยวข้องกับศาสตร์หลายแขนงทั้งการจัดการการท่องเที่ยว (tourism management) และการจัดการโลจิสติกส์ (logistics management) โดยการพิจารณารูปแบบการจัดการโลจิสติกส์ทางด้านการท่องเที่ยวมีความจำเป็นที่ต้องทำความเข้าใจถึงห่วงโซ่อุปทานของการท่องเที่ยว เนื่องจากแนวคิดและรูปแบบการจัดการโลจิสติกส์เป็นการบริหารจัดการการไหลเวียนภายในห่วงโซ่อุปทานที่ประกอบด้วยการจัดการทางด้านกายภาพ (physical) การเงิน (financial) และสารสนเทศ (information) เพื่อให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลสูงสุด (กสิณ รังสิกรพุม, 2563)

Augustyn (1998) กล่าวว่า โลจิสติกส์การท่องเที่ยว (tourism logistics) คือ การวางแผนการจัดตารางการท่องเที่ยวให้มีประสิทธิภาพการประสานงานกันระหว่างที่พัก สถานที่ท่องเที่ยว รถที่ใช้ให้บริการเพื่ออำนวยความสะดวกด้านการท่องเที่ยวและให้เป็นไปตามแผนที่วางไว้ให้ได้มากที่สุด โดยเป้าหมายสูงสุดของการจัดการห่วงโซ่อุปทานหรือการจัดการโลจิสติกส์ในการท่องเที่ยว คือการสร้างคามพึงพอใจสูงสุดให้กับนักท่องเที่ยว (Zhang et al., 2009)

ในงานวิจัยของ มนทิวา สังข์ทอง (2556) กล่าวถึง คมสัน สุริยะ (2551) ว่าในแต่ละขั้นตอนของระบบโลจิสติกส์สำหรับการท่องเที่ยวมีการไหลหรือการเคลื่อนที่ (flow) ที่เกี่ยวข้องของการท่องเที่ยวอยู่ 3 ประเภท คือ การเคลื่อนที่ทางกายภาพ (physical flow) การเคลื่อนที่ของข้อมูล

ข่าวสาร (information flow) และการเคลื่อนที่ด้านการเงิน (financial flow) การเคลื่อนที่ดังกล่าวมุ่งตรงไปยังนักท่องเที่ยวเพื่อให้นักท่องเที่ยวเกิดความพึงพอใจ การไหลหรือการเคลื่อนที่ (flow) ทั้ง 3 ด้าน มีรายละเอียด ดังนี้

1. การไหลเวียนทางกายภาพ (physical flows) หมายถึง การดำเนินงานด้านต่างๆ ที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับการจัดการการท่องเที่ยวในพื้นที่ต่างๆ เช่น การเดินทางของนักท่องเที่ยว การขนส่งนักท่องเที่ยว การจัดการสัมภาระของนักท่องเที่ยว การจัดการทางด้านที่พัก และโปรแกรมท่องเที่ยว เป็นต้น ซึ่งนักท่องเที่ยวควรได้รับความสะดวกสบายและปลอดภัยในการดำเนินการจัดการการท่องเที่ยวในทุกด้าน

2. การไหลเวียนทางด้านสารสนเทศ (information flows) หมายถึง การจัดการด้านข้อมูลข่าวสารตั้งแต่ข้อมูลที่ใช้ในการตัดสินใจเลือกสถานที่ท่องเที่ยว จนถึงข้อมูลที่ได้รับเมื่อมาถึงสถานที่ท่องเที่ยวต่างๆ เช่น การให้ข้อมูลข่าวสารแก่นักท่องเที่ยว ป้ายบอกทาง ป้ายแนะนำสถานที่ คำแนะนำเรื่องข้อควรปฏิบัติในสถานที่ และคำเตือนให้ระมัดระวัง เป็นต้น ซึ่งนักท่องเที่ยวควรเข้าถึงข้อมูลทุกด้านได้อย่างสะดวก รวดเร็ว ครบถ้วน และถูกต้อง

3. การไหลเวียนทางการเงิน (financial flows) หมายถึง การจัดการการอำนวยความสะดวกทางการเงิน เช่น การจ่ายชำระค่าสินค้าหรือบริการท่องเที่ยว การแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศ การใช้บัตรเครดิต เครื่องมืออำนวยความสะดวกทางการเงิน เป็นต้น ซึ่งนักท่องเที่ยว ควรได้รับความสะดวกในการให้บริการ (รัชชัย จงสุขสันติกุล, 2549) และ (คมสัน สุริยะ, 2551)

ประสบการณ์ของนักท่องเที่ยว (tourist experiences) หมายถึง ความสามารถ

ของนักท่องเที่ยวในการจดจำและระลึกถึงเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจากการท่องเที่ยวในครั้งนั้นๆ (Kim & Chen, 2019; Kim and Ritchie, 2014) ประสบการณ์ของนักท่องเที่ยวมีความสำคัญอย่างยิ่งต่ออุตสาหกรรมการท่องเที่ยว และประสบการณ์ของนักท่องเที่ยวเป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อความพึงพอใจและความภักดีต่อสถานที่ท่องเที่ยว (Vada, et al. 2019) สอดคล้องกับ Sirakaya-Turk et al. (2015) พบว่า ประสบการณ์การท่องเที่ยวในอดีตของนักท่องเที่ยวมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการมาเยือนของนักท่องเที่ยวในอนาคต ซึ่งประสบการณ์การท่องเที่ยวเป็นปัจจัยที่ส่งผลให้นักท่องเที่ยวกลับมาท่องเที่ยวในจุดหมายปลายทางเดิมอีกครั้ง

ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว (tourist satisfaction) หมายถึง ระดับความรู้สึกของบุคคลที่รู้สึกพึงพอใจหรือรู้สึกไม่พอใจ เมื่อเปรียบเทียบการรับรู้ ประโยชน์ คุณค่าที่ได้รับจากการซื้อสินค้าหรือบริการ และเกิดการเชื่อมโยงสู่ความคาดหวังของผู้บริโภค โดยผู้บริโภคแต่ละรายมีระดับความพึงพอใจแตกต่างกัน โดยทั่วไปจะขึ้นอยู่กับประสบการณ์การซื้อที่ผ่านมา ความคิดเห็น รวมไปถึงข้อมูลทางการตลาดและคู่แข่ง (Kotler & Armstrong, 2010) เพียงใจ คงพันธ์ และภัทรารวรรณ วังบุญคง (2563) ให้นิยามความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวไว้ว่า ความรู้สึกที่เกิดจากการได้รับการตอบสนองทางด้านจิตใจและร่างกาย ซึ่งมีทั้งในแง่บวกและแง่ลบของนักท่องเที่ยวชาวไทย ด้านบริการและความปลอดภัยด้านสิ่งอำนวยความสะดวกในแหล่งท่องเที่ยว ด้านสถานที่ท่องเที่ยว และด้านการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว สอดคล้องกับ ชลิตา เฉลิมรักชาติ (2560) กล่าวว่าความพึงพอใจการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยว จะเกิดขึ้นก็ต่อเมื่อมีการเปรียบเทียบกันระหว่างความคาดหวังต่างๆ

กับประสบการณ์ที่ได้รับจากแหล่งท่องเที่ยว ความคาดหวังของนักท่องเที่ยวมักจะเกิดขึ้นก่อนการเดินทาง และประสบการณ์จากการเดินทางไปเยือน แหล่งท่องเที่ยวจะเป็นผลลัพธ์ที่ทำให้นักท่องเที่ยวประเมินว่าพึงพอใจหรือไม่พึงพอใจ เช่น ความพอใจต่อสิ่งอำนวยความสะดวก (การคมนาคม ร้านอาหาร ที่พัก ฯลฯ) ความพึงพอใจต่อสภาพแวดล้อมธรรมชาติ (ความสวยงาม ความเป็นธรรมชาติ ทิวทัศน์ ฯลฯ) หรือความพึงพอใจต่อการบริการต่างๆ เป็นต้น หากนักท่องเที่ยวได้รับประสบการณ์ที่ดีและได้รับการตอบสนองเท่าที่คาดหวังหรือเกินกว่าที่หวังไว้ ความพึงพอใจก็จะเกิดขึ้น แต่ถ้าหากนักท่องเที่ยวได้รับประสบการณ์ที่ไม่ดี ไม่ตอบสนองต่อความคาดหวังก็จะทำให้เกิดความไม่พึงพอใจ สิ่งเหล่านี้ล้วน แล้วแต่มีผลกระทบต่อแหล่งท่องเที่ยว ถ้าหากนักท่องเที่ยวเกิดความพอใจต่อแหล่งท่องเที่ยวก็จะทำให้มีการแนะนำบอกต่อนักท่องเที่ยวคนอื่นให้มาเยี่ยมชม แต่ถ้าความไม่พึงพอใจเกิดขึ้นก็อาจทำให้ไม่มีการบอกต่อหรือกล่าวถึงแหล่งท่องเที่ยวในด้านลบซึ่งนั่นจะส่งผลให้แหล่งท่องเที่ยวเกิดความเสียหายได้

วิธีการศึกษา

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง คือ นักท่องเที่ยวชาวไทยที่เคยเดินทางมาท่องเที่ยวในพื้นที่ชุมชนบ้านเกาะแตรต จังหวัดสุราษฎร์ธานี เพื่อขนาดตัวอย่าง คำนวณจากสูตรของ W.G.cochran กำหนดระดับค่าความเชื่อมั่นร้อยละ 95 จำนวนตัวอย่าง 400 ตัวอย่าง

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถาม ประกอบด้วย ข้อมูลทั่วไป ข้อมูลเกี่ยวกับพฤติกรรมนักท่องเที่ยว องค์ประกอบของโลจิสติกส์เพื่อการท่องเที่ยว ประสบการณ์การท่องเที่ยว ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว

ขั้นตอนการสร้างเครื่องมือวิจัย

1) ศึกษาทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อสร้างกรอบแนวคิดการวิจัย 2) สร้างแบบสอบถามให้สอดคล้องกับกรอบแนวคิดการวิจัยและนำแบบสอบถามที่สร้างขึ้นตรวจสอบความเที่ยงตรง (validity) ต่อผู้เชี่ยวชาญหรือผู้ทรงคุณวุฒิ 3 ท่าน และนำมาวิเคราะห์ดัชนีความสอดคล้อง (index of item-objective congruence) อีกทั้งตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือทั้งความครบถ้วนและความสอดคล้องของเนื้อหา (content validity) รวมทั้งการตรวจสอบการใช้ภาษา แล้วนำกลับมาปรับปรุงแก้ไขเพื่อให้ได้แบบสอบถามที่สมบูรณ์ ก่อนจะนำไปทดลองใช้ ผลการทดสอบพบว่า ค่าตามทุกข้อมีค่า IOC อยู่ระหว่าง 0.6 - 1.00 จึงสามารถนำไปใช้ในการตรวจสอบความเชื่อมั่นต่อไป 3) นำแบบสอบถามที่ดำเนินการปรับปรุงแก้ไขแล้ว คำนวณหาค่าความเชื่อมั่น (reliability) โดยการทดลองเก็บข้อมูลจากกลุ่มเป้าหมายที่มีลักษณะเหมือนกับกลุ่มตัวอย่างจำนวน 30 ชุด ซึ่งพบว่าผลการวิเคราะห์ค่าความเชื่อมั่นได้ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Cronbach's Alpha) เท่ากับ 0.936 ซึ่งค่าที่ได้มากกว่า 0.7 ถือว่าผ่านเกณฑ์ (Nunnally, 1978) 4) นำแบบสอบถามฉบับสมบูรณ์เก็บข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูล ดำเนินการฝากลิงก์ผ่านสื่อสังคมออนไลน์ต่างๆ ในเพจและกลุ่มสื่อสังคมออนไลน์ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว และดำเนินการเก็บแบบสอบถามในสถานที่ท่องเที่ยวชุมชนบ้านเกาะแตรต การวิเคราะห์ข้อมูล สถิติเชิงพรรณนา ประกอบด้วย ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และสถิติเชิงอ้างอิง โดยการวิเคราะห์การถดถอยเชิงเส้นพหุคูณ

ผลการศึกษา

ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง กลุ่ม Gen Y ช่วงอายุระหว่าง 21 - 37 ปี สถานภาพโสด ประกอบอาชีพทำธุรกิจส่วนตัว รายได้ต่อเดือนไม่เกิน 15,000 บาท มีระดับการศึกษาปริญญาตรี และมีภูมิลำเนาภายในจังหวัดสุราษฎร์ธานี

พฤติกรรมการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวที่เข้ามาท่องเที่ยวชุมชนบ้านเกาะแรด ส่วนใหญ่เดินทางมาท่องเที่ยวในชุมชนบ้านเกาะแรดเป็นครั้งแรก โดยใช้ระยะเวลาในการมาท่องเที่ยวในชุมชนบ้านเกาะแรดน้อยกว่า 3 ชั่วโมง แวะเที่ยวในอำเภอดอนสัก จังหวัดสุราษฎร์ธานี รวมทั้งชุมชนบ้านเกาะแรด 2 แห่ง ได้รับข้อมูลข่าวสารการท่องเที่ยวของชุมชนบ้านเกาะแรดจากเพื่อน/ญาติ เดินทางมาท่องเที่ยวโดยใช้รถยนต์ส่วนตัว/เช่า วางแผนค่าใช้จ่ายในการท่องเที่ยวต่อครั้งคือ 1,001 - 2,000 บาท มีวัตถุประสงค์หลักของการเดินทางท่องเที่ยวในชุมชนบ้านเกาะแรดคือ เพื่อพักผ่อนหย่อนใจ มีกิจกรรมที่ทำในชุมชนบ้านเกาะแรดพร้อมกับการท่องเที่ยว คือ ชมทิวทัศน์รอบเกาะ รับประทานอาหาร และถ่ายภาพ ซึ่งมีปัจจัยที่สำคัญที่ทำให้ตัดสินใจมาท่องเที่ยว คือ ความดึงดูดใจของสถานที่ท่องเที่ยว เดินทางมาท่องเที่ยวกับครอบครัว โดยคิดว่าช่วงเวลาที่เหมาะสมในการท่องเที่ยว คือ ช่วงเย็น และมีรูปแบบการท่องเที่ยวแบบไม่พักค้างคืน

ระดับความคิดเห็นการจัดการโลจิสติกส์เพื่อการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวในชุมชนบ้านเกาะแรด ประกอบด้วย ด้านการไหลทางกายภาพ ด้านการไหลของสารสนเทศ ด้านการไหลของการเงิน มีระดับความคิดเห็นในภาพรวมระดับมาก หากพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านการไหลทางกายภาพ ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ให้ความสำคัญ 3 อันดับแรก ได้แก่ ร้านจำหน่ายอาหารและเครื่องดื่มมีจำนวนเพียงพอ มีค่าเฉลี่ยสูงสุดเท่ากับ 4.61 รองลงมา คือ การเข้าถึงแหล่งอาหารและเครื่องดื่มได้ง่าย มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.46 มีเส้นทางการเดินทางอย่างชัดเจนรอบชุมชนบ้านเกาะแรด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.40 ตามลำดับ ด้านการไหลของสารสนเทศ ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ให้ความสำคัญ 3 อันดับแรก ได้แก่ คนในพื้นที่ให้คำแนะนำหรือตอบข้อซักถามอย่างชัดเจน มีค่าเฉลี่ยสูงสุดเท่ากับ 4.57 รองลงมา คือ ข้อมูลสถานที่พักผ่อน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.55 ข้อมูลด้านสถานที่ท่องเที่ยว มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.35 ตามลำดับ ด้านการไหลของการเงิน ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ให้ความสำคัญ 3 อันดับแรก ได้แก่ ราคาอาหาร เครื่องดื่ม และของฝากเหมาะสม มีค่าเฉลี่ยสูงสุดเท่ากับ 4.57 รองลงมา คือ มีบริการรูปแบบการชำระเงินที่หลากหลาย มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.33 ราคาการเข้าร่วมกิจกรรมเหมาะสม มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.30 ตามลำดับ ดังแสดงข้อมูลในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานการจัดการโลจิสติกส์เพื่อการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยว ในชุมชนบ้านเกาะแรด

การจัดการโลจิสติกส์เพื่อการท่องเที่ยว (Tourism Logistics Management)	ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบน มาตรฐาน	แปลผล
ด้านการไหลทางกายภาพ			
การเข้าถึงแหล่งอาหารและเครื่องดื่มได้ง่าย	4.46	0.66	มากที่สุด
ร้านจำหน่ายอาหารและเครื่องดื่มมีจำนวนเพียงพอ	4.61	0.63	มากที่สุด
ความปลอดภัย ณ สถานที่ท่องเที่ยว	4.29	0.78	มากที่สุด
ความสะอาดของสถานที่ท่องเที่ยว	4.08	0.78	มาก
พื้นที่จอดรถเพียงพอในสถานที่ท่องเที่ยว	3.27	0.94	ปานกลาง
ห้องน้ำสะอาดและเพียงพอ	3.70	0.94	มาก
มีเส้นทางเดินเท้าอย่างชัดเจนรอบชุมชนบ้านเกาะแรด	4.40	0.71	มากที่สุด
การเดินทางในกรณีฉุกเฉิน เช่น อุบัติเหตุ จุดพยาบาล/หน่วยแพทย์ฉุกเฉิน/ การส่งต่อโรงพยาบาล	3.91	0.80	มาก
ภาพรวม	4.08	0.51	มาก
ด้านการไหลของสารสนเทศ			
ข้อมูลด้านสถานที่ท่องเที่ยว	4.35	0.69	มากที่สุด
ข้อมูลกิจกรรมการท่องเที่ยวของชุมชนบ้านเกาะแรด	4.25	0.77	มากที่สุด
ข้อมูลสถานที่พักผ่อน	4.55	0.69	มากที่สุด
ข้อมูลการท่องเที่ยวจากเว็บไซต์ของชุมชนบ้านเกาะแรด	3.97	0.81	มาก
ข้อมูลการท่องเที่ยวจากสื่อสังคมออนไลน์ของชุมชนบ้านเกาะแรด	4.00	0.79	มาก
ข้อมูลการเดินทาง	4.23	0.77	มากที่สุด
การเดินทางมีป้ายสัญลักษณ์บอกทางชัดเจน	3.75	0.92	มาก
มีผู้รับผิดชอบให้ข้อมูลข่าวสารแก่นักท่องเที่ยว	3.77	0.81	มาก
คนในพื้นที่ให้คำแนะนำหรือตอบข้อซักถามอย่างชัดเจน	4.57	0.64	มากที่สุด
มีเอกสารแนะนำการท่องเที่ยวให้กับนักท่องเที่ยว	3.51	0.73	มาก
มีป้ายบอกทางบริเวณจุดท่องเที่ยวอย่างชัดเจน	3.84	0.85	มาก
มีผู้รับความคิดเห็น	3.40	0.78	ปานกลาง
มีระบบประเมินผลความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว	3.43	0.76	มาก
ภาพรวม	3.96	0.50	มาก

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานการจัดการโลจิสติกส์เพื่อการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยว
ในชุมชนบ้านเกาะแรด (ต่อ)

การจัดการโลจิสติกส์เพื่อการท่องเที่ยว (Tourism Logistics Management)	ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบน มาตรฐาน	แปลผล
ด้านการไหลของการเงิน			
มีบริการตู้ ATM	3.42	1.19	มาก
มีบริการรูปแบบการชำระเงินที่หลากหลาย	4.33	0.81	มากที่สุด
ราคาการเข้าร่วมกิจกรรมเหมาะสม	4.30	0.70	มากที่สุด
ราคาอาหาร เครื่องดื่ม และของฝากเหมาะสม	4.57	0.62	มากที่สุด
ภาพรวม	4.15	0.61	มาก

ระดับความคิดเห็นด้านประสบการณ์
ของนักท่องเที่ยว ภาพรวมระดับความคิดเห็นของ
นักท่องเที่ยวอยู่ในระดับมากที่สุด หากพิจารณา
เป็นรายข้อ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีโอกาส
สัมผัสวัฒนธรรมท้องถิ่นในชุมชนอย่างใกล้ชิด
มีค่าเฉลี่ยสูงสุดเท่ากับ 4.67 รองลงมา คือ ท่าน

มีความสุขกับการท่องเที่ยวในชุมชนบ้านเกาะแรด
มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.41 ท่านรู้สึกตัดสินใจถูกต้อง
สำหรับ การท่องเที่ยวในชุมชนบ้านเกาะแรด
มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.37 ตามลำดับ ดังแสดงข้อมูล
ในตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานประสบการณ์ของนักท่องเที่ยวในชุมชนบ้านเกาะแรด

ประสบการณ์ของนักท่องเที่ยว	ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบน มาตรฐาน	แปลผล
ท่านมีความสุขกับการท่องเที่ยวในชุมชนบ้านเกาะแรด	4.41	0.59	มากที่สุด
ท่านรู้สึกตัดสินใจถูกต้องในการท่องเที่ยวชุมชนบ้านเกาะแรด	4.37	0.62	มากที่สุด
ท่านสนุกกับประสบการณ์การท่องเที่ยวในชุมชนบ้านเกาะแรด	4.27	0.63	มากที่สุด
ท่านเรียนรู้บางอย่างเกี่ยวกับตัวเองจากประสบการณ์การท่องเที่ยวในชุมชนบ้านเกาะแรด	4.28	0.66	มากที่สุด
ท่านมีโอกาสสัมผัสวัฒนธรรมท้องถิ่นในชุมชนอย่างใกล้ชิด	4.67	0.55	มากที่สุด
ภาพรวม	4.54	0.48	มากที่สุด

ระดับความคิดเห็นความพึงพอใจของ
นักท่องเที่ยว ภาพรวมระดับความคิดเห็นของ
นักท่องเที่ยวอยู่ในระดับมากที่สุด หากพิจารณา
เป็นรายข้อ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามพึงพอใจ
อาหารในชุมชนบ้านเกาะแรด มีค่าเฉลี่ยสูงสุด
เท่ากับ 4.63

รองลงมา คือ ท่านพึงพอใจการท่องเที่ยว
ในชุมชนบ้านเกาะแรด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.33
ท่านรู้สึกชื่นชอบกับการเดินทางท่องเที่ยวใน
ชุมชนบ้านเกาะแรด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.30
ตามลำดับ แสดงข้อมูลในตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวในชุมชนบ้านเกาะแตร

ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว	ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน	แปลผล
ท่านพึงพอใจการท่องเที่ยวในชุมชนบ้านเกาะแตร	4.33	0.60	มากที่สุด
ท่านพึงพอใจในกิจกรรมการท่องเที่ยวในชุมชนบ้านเกาะแตร	4.15	0.65	มาก
ท่านพึงพอใจอาหารในชุมชนบ้านเกาะแตร	4.63	0.57	มากที่สุด
ท่านรู้สึกสนุกสนานกับการเดินทางท่องเที่ยวในชุมชนบ้านเกาะแตร	4.21	0.66	มากที่สุด
ท่านรู้สึกชื่นชอบกับการเดินทางท่องเที่ยวในชุมชนบ้านเกาะแตร	4.30	0.61	มากที่สุด
ภาพรวม	4.31	0.51	มากที่สุด

ผลการทดสอบสมมติฐาน การจัดการโลจิสติกส์เพื่อการท่องเที่ยวที่มีอิทธิพลต่อความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว พบว่า การไหลทางกายภาพ ไม่มีอิทธิพลต่อความพึงพอใจของผู้ซื้อ ในขณะที่เดียวกัน การไหลของสารสนเทศ และการไหลของการเงิน มีอิทธิพลต่อความพึงพอใจของผู้ซื้อ ที่ระดับนัยสำคัญ 0.05 ร้อยละ 33.2 ($R^2 = .332$) จากการตรวจสอบ Multicollinearity โดยใช้ Variance

Inflation Factor (VIF) ซึ่งควรมีค่าไม่เกิน 10 (กัลยา วาณิชย์บัญชา และ จิตา วาณิชย์บัญชา, 2564 พบว่า VIF มีค่า 1.605 ซึ่งไม่เกิน 10 แสดงว่าความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระไม่ก่อให้เกิดปัญหา Multicollinearity ดังแสดงในตารางที่ 4 และสามารถนำมาเขียนเป็นสมการแสดงความสัมพันธ์ได้ดังต่อไปนี้

$$TL = 2.169 + .334(IF) + .199(FF)$$

ตารางที่ 4 ผลการวิเคราะห์การถดถอยเชิงเส้นแบบพหุคูณ ปัจจัยการจัดการโลจิสติกส์เพื่อการท่องเที่ยวที่มีอิทธิพลต่อความพึงพอใจ ของนักท่องเที่ยว

ตัวพยากรณ์	B	S.E.	β	t	sig.	VIF
ค่าคงที่	2.169	.155		14.009		
การไหลทางกายภาพ	.021	.060	.023	.341	.733	2.705
การไหลของสารสนเทศ	.334	.047	.371	7.140	.000	1.605
การไหลของการเงิน	.199	.039	.268	5.167	.000	1.605

$R^2 = .332$ F = 98.704 P- Value 0.000 *นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ผลการทดสอบสมมติฐาน ปัจจัยประสบการณ์ของนักท่องเที่ยวที่มีอิทธิพลต่อความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว พบว่า ปัจจัยประสบการณ์ของนักท่องเที่ยว (experience; E) มีอิทธิพลต่อความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว ที่ระดับนัยสำคัญ 0.05

ร้อยละ 49.3 ($R^2 = .493$) ดังแสดงในตารางที่ 5 และสามารถนำมาเขียนเป็นสมการแสดงความสัมพันธ์ได้ดังต่อไปนี้

$$TE = .879 + .760(E)$$

ตารางที่ 5 ผลการวิเคราะห์การถดถอยเชิงเส้นแบบพหุคูณ ประสิทธิภาพของนักท่องเที่ยวที่มีอิทธิพลต่อความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว

ตัวพยากรณ์	B	S.E.	β	t	sig.	VIF
ค่าคงที่	.862	.176		4.902	.000	
ประสิทธิภาพของนักท่องเที่ยว	.796	.040	.702	19.657	.000*	1.000

R² = .493 F = 386.388 P- Value 0.000 * นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

อภิปรายผล

องค์ประกอบการจัดการด้านการไหลของสารสนเทศ และด้านการไหลของการเงิน มีอิทธิพลต่อความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ สอดคล้องกับงานวิจัยของชนิศา มณีรัตน์รุ่งโรจน์ และคณะ (2562) พบว่า องค์ประกอบโลจิสติกส์การท่องเที่ยวด้านการไหลทางกายภาพ การไหลของข้อมูล และการให้บริการมีผลบวกต่อความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว และสอดคล้องกับผลการวิจัยของเถกิงศักดิ์ ชัยชาญ (2555) พบว่า องค์ประกอบของโลจิสติกส์การท่องเที่ยวในคุณค่าการได้รับจากการจัดการด้านการไหลของสารสนเทศ ในประเด็น (1) ข้อมูลด้านสถานที่ท่องเที่ยว (2) ข้อมูลด้านอาหารและเครื่องดื่ม (3) ข้อมูล ณ สถานที่พักแรม (4) ข้อมูลด้านที่พัก (5) ข้อมูลจากเว็บไซต์อย่างเป็นทางการ (6) ข้อมูล ณ สถานที่ท่องเที่ยว (7) ข้อมูล ณ สำนักงานการท่องเที่ยวนครราชสีมา และ (8) ข้อมูลการเดินทาง และด้านค่าใช้จ่ายในประเด็น (1) ค่าใช้จ่ายในการท่องเที่ยวเหมาะสม (ยกเว้นค่าเดินทาง) และ (2) การเก็บค่าธรรมเนียมการเข้าชมมีความเหมาะสม มีความสัมพันธ์กับความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว และการกลับมาเที่ยวซ้ำของนักท่องเที่ยวอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ในขณะที่ผลทดสอบสมมุติฐานพบว่า องค์ประกอบการจัดการด้านการไหลทางกายภาพ ไม่มีอิทธิพลต่อความพึงพอใจ

ของนักท่องเที่ยว อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ สอดคล้องกับงานวิจัย เถกิงศักดิ์ ชัยชาญ (2555) พบว่า องค์ประกอบการจัดการด้านการไหลทางกายภาพ ประกอบด้วย (1) การเข้าถึงแหล่งอาหารและเครื่องดื่มได้ง่าย (2) ความพร้อมของบริษัททัวร์/แพ็คเกจทัวร์ (3) ความปลอดภัยในสถานที่พักแรม (4) ความปลอดภัย ณ สนามบิน/สถานีขนส่ง (5) ความปลอดภัย ณ สถานที่ท่องเที่ยว (6) การลงทะเบียนเข้าพัก/เข้าเยี่ยมชมสถานที่ (7) ความปลอดภัยในเขตเมือง (8) ความปลอดภัยในบริเวณฝูงชนแออัด (9) การเดินทางท่องเที่ยวในชนบทโดยขนส่งมวลชน (10) ระบบขนส่งมวลชน และ (11) การเดินทางในกรณีฉุกเฉิน จำแนกตามสถานภาพ ไม่มีอิทธิพลต่อความพึงพอใจนักท่องเที่ยวที่แตกต่างกัน ที่ระดับนัยสำคัญ 0.05

ประสิทธิภาพของนักท่องเที่ยว มีอิทธิพลต่อความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ สอดคล้องกับงานวิจัยของกนก บุญศักดิ์ และคณะ (2562) พบว่า ภาพลักษณ์การท่องเที่ยว คุณภาพการบริการ และประสิทธิภาพการท่องเที่ยว มีอิทธิพลต่อคุณค่าที่ได้รับจากการท่องเที่ยวและความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และยังสอดคล้องกับการศึกษาของ Rajan (2015) ที่พบว่า ประสิทธิภาพของนักท่องเที่ยวและความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวมีความสัมพันธ์กัน ซึ่งประสิทธิภาพของนักท่องเที่ยวมีผลต่อความ

พึงพอใจที่นักท่องเที่ยวได้รับ ประสบการณ์ที่ดีของนักท่องเที่ยวเป็นสิ่งที่มีให้บริการทางการท่องเที่ยวควรให้ความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง เนื่องจากนักท่องเที่ยวจะเกิดความพึงพอใจจากประสบการณ์ที่ดีที่นักท่องเที่ยวได้รับจากแหล่งท่องเที่ยว

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์ หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว ผู้ประกอบการ ควรให้ความสำคัญกับการพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวในชุมชนบ้านเกาะแรดอย่างสม่ำเสมอ เพื่อดึงดูดความสนใจของนักท่องเที่ยว รวมถึงจำนวนร้านอาหาร อาหารและเครื่องดื่มที่จัดจำหน่ายในชุมชนเกาะแรด ให้บริการอย่างเพียงพอ พร้อมทั้งพิจารณาถึง ราคาของอาหาร เครื่องดื่ม และของ

ฝากให้มีความเหมาะสม ในขณะเดียวกัน ควรมีการเตรียมความพร้อมและพัฒนาคนคนในชุมชนในการให้ข้อมูลคำแนะนำหรือตอบข้อซักถามอย่างชัดเจนให้กับนักท่องเที่ยว ซึ่งปัจจัยดังกล่าวสามารถสร้างความพึงพอใจให้กับนักท่องเที่ยวได้ และเมื่อนักท่องเที่ยวเกิดความพึงพอใจจะทำให้นักท่องเที่ยวมีความภักดีต่อชุมชน เกิดการเดินทางกลับมาเที่ยวซ้ำ สร้างรายได้ให้กับชุมชนและนำไปสู่การพัฒนาพื้นที่ชุมชนต่อไป

ข้อเสนอแนะการวิจัยครั้งต่อไป ควรมีการศึกษาปัจจัยอื่นๆ เพิ่มเติม และดำเนินการศึกษาเปรียบเทียบกับแหล่งท่องเที่ยวประเภทใกล้เคียงในจังหวัดอื่นๆ เพื่อนำข้อมูลมาพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวต่อไป อีกทั้งควรศึกษาแนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวชุมชนบ้านเกาะแรด จังหวัดสุราษฎร์ธานี ให้เกิดความยั่งยืนต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- กนก บุญศักดิ์ สิทธิชัย พรหมสุวรรณ เสรี วงษมณฑา และวาสนา กิรติจำเริญ. (2562). อิทธิพลของปัจจัยที่มีต่อความภักดีของนักท่องเที่ยวต่อการท่องเที่ยวบนฐานชุมชนภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่างของประเทศไทย. *วารสารชุมชนวิจัย*, 12(1), 10-28.
- กมลชนก สุทธิวาหนฤพุฒิ, ศลิษา ภมรสติถิตย์ และ จักรกฤษณ์ ดวงพิศตรา. (2547). *การจัดการโซ่อุปทานและโลจิสติกส์*. สำนักพิมพ์ท็อป.
- กสิณ รังสิกรรพุม(2563), การวิเคราะห์เส้นทางและปัจจัยที่ส่งผลต่อโลจิสติกส์เพื่อการท่องเที่ยวในจังหวัดอุบลราชธานี (An examination for routing and factors impacting tourism logistics in Ubonratchathani Province), *วารสารวิศวกรรมศาสตร์ ม. เชียงใหม่*, 27(2), 52-65.
- คณพศ สิทธิเลิศ. (2554). โลจิสติกส์กับการท่องเที่ยวยุคปัจจุบัน. *ศิลปศาสตร์ปริทัศน์*, 6(11), 1-14.
- คมสัน สุริยะ. (2551). *กรอบแนวคิดโลจิสติกส์สำหรับการท่องเที่ยว*. <http://www.tourismlogistics.com>
- ชนิศา มณีรัตนรุ่งโรจน์ พัชรี ทองคำ กนกวรรณ มัติโก พงศกร ไพโรโต พิชามณูษ์ ชูพุดชา และศศิครันย์ ฉัตรคำภ. (2562). โลจิสติกส์การท่องเที่ยวที่มีผลต่อความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวที่อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่. *วารสารสหศาสตร์*, 18(2), 184-209.
- ชลิตา เฉลิมรักชาติ. (2560). *ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวชาวไทยที่มีต่ออัตรารองชุมชน จังหวัดเชียงราย* [การค้นคว้าแบบอิสระศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยกรุงเทพ]. มหาวิทยาลัยกรุงเทพ.
- ชวัลนุช อุทยาน. (2551). *พฤติกรรมนักท่องเที่ยว*. <https://touristbehaviour.wordpress.com/1/>

- ณัฐพัชร์ มณีโรจน์. (2560). การจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน. *วารสารวิชาการการท่องเที่ยวไทย นานาชาติ*, 13(2), 25-46.
- เถกิงศักดิ์ ชัยชาญ. (2555). การจัดการโลจิสติกส์สำหรับการท่องเที่ยวในอำเภอวังน้ำเขียวจังหวัด นครราชสีมา. *วารสารเทคโนโลยีสุรนารี (สังคมศาสตร์)*, 6(2), 17-33.
- ธวัชชัย จงสุขสันติกุล, (2549). การศึกษาความเป็นไปได้ในการนำโปรแกรมสำเร็จรูปมาใช้ในการติดตาม กำกับกับการปฏิบัติราชการ กรณีศึกษารวมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข [การค้นคว้าแบบ อิสระวิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย]. มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย.
- พรปวีณ์ ปานสี, มณฑาทิพย์ กังวานสุระ และเบญจมาศ ณ แก้วทอง. (2560). การศึกษาผลกระทบ ทางการท่องเที่ยวด้านสังคมจิตวิทยา ชุมชนเกาะแรด อำเภอดอนสัก จังหวัดสุราษฎร์ธานี. *การประชุมวิชาการระดับชาติ การประชุม Liberal Arts and Management Sciences National Conference & Exhibition* (pp. 249-258).
- เพียงใจ คงพันธ์ และ ภัทราวรรณ วังบุญคง. (2563). ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวชาวไทยที่มีต่อการ ท่องเที่ยวเขาสุณีย์. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี*, 12(1), 15-29.
- มนทิรา สังข์ทอง. (2556). โลจิสติกส์ด้านการท่องเที่ยวเพื่อความสำเร็จของวิสาหกิจชุมชน ในจังหวัด นครศรีธรรมราช (รายงานผลการวิจัย). มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช.
- อดุลย์ จตุรงค์กุล. (2550). *พฤติกรรมผู้บริโภค* (พิมพ์ครั้งที่ 3). โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- อุบลรัตน์ จันทร์รังษ์, กัมพล พรพัฒน์ไพศาลกุล, รัตติยากร ลิ้มณตชัย และปภัสสร แสงสุขสันต์. (2558). *ทำอย่างไรให้ภาคการท่องเที่ยวขับเคลื่อนเศรษฐกิจไทยได้อย่างยั่งยืน?*. www.bot.or.th/Thai/MonetaryPolicy/EconomicConditions/AAA/Paper_TourismEngineGrowth.pdf
- Augustyn, M. (1998). National strategies for rural tourism development and sustainability: The Polish experience. *Journal of Sustainable Tourism*, 6(3), 191-209.
- Kim, H., & Chen, J.S. (2019). The memorable travel experience and its reminiscence functions. *Journal of Travel Research*, 58(4), 637-649.
- Kim, J.-H., & Ritchie, J.B. (2014). Cross-cultural validation of a memorable tourism experience scale (MTES). *Journal of Travel Research*, 53(3), 323-335.
- Kotler, P., & Armstrong, G. (2010). *Principles of marketing*. Pearson education.
- Nunnally, J.C. (1978). *Psychometric theory*. McGraw-Hill Book.
- Rajan, V. (2015). Factors affecting tourist destination loyalty a case study of munnar, India as a tourism destination. *International Conference on Business, Economics and Management (ICBEM'15)*. Thailand.
- Sirakaya-Turk, E., Ekinci, Y., & Martine, D. (2015). The efficacy of shopping value in predicting destination loyalty. *Journal of Business Research*, 68(9), 1878-1885.
- Vada, S., Prentice, C., & Hsiao, A. (2019). The influence of tourism experience and well-being on place attachment. *Journal of Retailing and Consumer Services*, 47, 322-330.

Zhang, Y, Moqtaderi, Z, Rattner, B.P., Euskirchen, G., Snyder, M., Kadonaga, J.T., Liu, X.S., Struhl, K. (2009). Intrinsic histone-DNA interactions are not the major determinant of nucleosome positions in vivo. *Nature Structural & Molecular Biology*, 16(8), 847-852.

เกลือ ปลา นาข้าว กับความขัดแย้งการทำเหมืองแร่โพแทช จังหวัดอุดรธานี¹

Salt, Fish, Rice Fields and Conflicts with Potash Mining in Udon Thani Province¹

นาวภัทร โตสุวรรณ^{2*}, วีระ หวังสัจจะโชค³
Nawaphat Tosuwan^{2*}, Weera Wongsatjachock³

Received: 23 March 2023

Revised: 24 May 2023

Accepted: 30 May 2023

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษากระบวนการและปัญหาการระดมทรัพยากรของการรวมกลุ่ม รูปแบบ พลวัตของยุทธวิธีการต่อสู้ และตอบโต้ต่อภาครัฐ มุมมอง ที่มีต่อวิธีการหรือการหาทางออกของปัญหาที่เกิดขึ้นในการต่อต้านการทำเหมืองแร่ของ ขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมของกลุ่มอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมอุดรธานี ภายใต้กรอบแนวคิดความขัดแย้งเชิงนิเวศวิทยาการเมือง โดยเก็บข้อมูลในพื้นที่กลุ่มเป้า 24 คน ที่อาศัยรอบบริเวณโครงการเหมืองแร่ฯ และวิเคราะห์เนื้อหาโดยใช้การบรรยายเชิงพรรณนา ผลการศึกษาพบว่ากระบวนการจัดระดมทรัพยากร เป็นการสร้างเครือข่าย โดยการอาศัยเริ่มต้นจากระดับของครอบครัว แล้วค่อยๆ ยกระดับเป็นชุมชน ตำบล และหลายๆ ตำบลรวมกัน ซึ่งมีลักษณะการจัดตั้งกลุ่มแบบเป็นทางการ มีโครงสร้างองค์กรอย่าง ชัดเจนและเป็นรูปธรรม มีการสร้างกิจกรรมต่างๆ ในพื้นที่ ด้วยปัญหาของการจัดการทรัพยากร การ ระดมทรัพยากรในการดำเนินกิจกรรมของกลุ่มนั้น เป็นการเกิดจากความรู้สึกโดยรวมของประชาชนใน จังหวัดอุดรธานี ที่รับรู้ถึง “ความไม่เป็นธรรม” ทำให้มีรูปแบบ พลวัตของยุทธวิธีการต่อสู้ และตอบโต้ต่อ ภาครัฐ ที่ใช้คือการทำทนายในระบบการเมืองปกติ เช่น การยื่นหนังสือต่อหน่วยงานของภาครัฐที่เกี่ยวข้อง และการขัดขวางระบบปกติ เช่น การใช้อารยะขัดขืน หรือการถือแฟง ตลอดจนใช้วิธีการประท้วง และ สุดท้ายเมื่อการเคลื่อนไหวในรูปแบบอื่นๆ ไม่เป็นไปตามเป้าหมายของกลุ่มจึงเกิดการเริ่มใช้ความรุนแรง ผลกระทบที่จะตามมาทั้งด้านของความเสียหายต่อทรัพย์สินและร่างกาย สุดท้ายมุมมองของกลุ่มที่มีต่อ การหาทางออกของปัญหาที่เกิดขึ้นในพื้นที่นั้น ภาครัฐต้องคำนึงถึงการมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่ ที่ได้รับผลกระทบ จากโครงการของภาครัฐในการพัฒนาเศรษฐกิจที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิต และวิถีของชุมชน

คำสำคัญ: การระดมทรัพยากร, ความขัดแย้ง, ยุทธวิธี

¹ บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์เรื่อง องค์การการเคลื่อนไหวของขบวนการทางสังคมต่อต้านเหมืองแร่โปแตชและเกลือหิน ของ “คนรักบ้านเกิดบ้านเกิดบ้านเกิด”

² นิสิตหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร E-mail: nawaphat2534@gmail.com

³ อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์, ผู้ช่วยศาสตราจารย์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร

¹ Organization for the Movement of Social Movement Against Potash Mining and Stone Salt of the “Khon Rak Ban Kerd Bumnet Narong Chaiyaphum”

² Student of Doctor of Philosophy, Political Science Faculty, Social Sciences, Naresuan University

³ Dissertation Advisor, Assistant Professor, Faculty of Social Sciences, Naresuan University

Abstract

This research is a qualitative study on the process and problems of resource mobilization through grouping, forms, and the dynamics of combat tactics and retaliation against the government, perspectives towards methods or solutions to the problems arising in the anti-mining social movement of the Udon Thani Environmental Conservation Group under the concept of eco-political conflict. Data was collected from the target group of 24 people living around the mining project area and the content was analyzed using descriptive narration. The results of the study revealed that the resource mobilization process was a network-building process, starting at the level of the family, then gradually elevating to the community, sub-district, and many sub-districts combined. The formation was characterized as a formal group with a clear and concrete organizational structure. Various activities were conducted in the area. Due to the problems of resource management, the mobilization of resources for the organization's activities was affected by the overall feelings of the people of Udon Thani who recognized "injustice", leading to the formation of a dynamic strategy to confront the government with a challenge to the normal political system, such as filing a letter to the relevant government agency and disrupting normal systems, such as through civil disobedience, as well as using protest methods. When other forms of movement did not meet the group's goals, violence began, resulting in consequences that damaged both property and person. Finding solutions to problems that arose in the area required the government to take into account the participation of people in the affected area in government projects for economic development related to livelihoods and ways of the community.

Keywords: Resource mobilization, conflict, strategy

บทนำ

“ตั้งแต่ 2540 เป็นต้นมา กว่า 20 ปี ที่มีการต่อสู้กับเหมืองแร่โปแตช ซึ่งชุมชนนี้แต่ก่อนก็อยู่ดีมีความสุข ทำไร่ทำนา ข้าวในนา ปลาในน้ำ ก็รู้สึกมีความสุขสบาย” นางมณี บุญรอด แกนนำกลุ่มอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมอุดรธานี (นักข่าวพลเมือง, 2565)

ปฐมบทของเรื่องราว เมื่อครั้งมีคณะสำรวจแร่ถือนหนังสือทางการลงมาในหมู่บ้านพร้อมข่าวลือที่บอกว่า “จะมาขุดเจาะหาบ่อน้ำมัน” ซึ่งใครๆ ก็อยากให้เขาเข้ามาขุดเจาะในที่ดิน

ของตน เพื่อโชคดีเจอบ่อน้ำมันแล้วชีวิตพลิกผันจากชาวนา ชาวไร่ กลายเป็นมหาเศรษฐี และบนแผ่นดินอีสานที่เคยมีการสำรวจแหล่งนำบาดาลโดยกรมทรัพยากรธรณี ในปี 2512-2513 และพบแร่เกลือหินและแร่โปแตช (ชนิดคาร์บอเนต) ครอบคลุมพื้นที่ตลอดทั่วทั้งภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 2 แอ่งใหญ่ คือ แอ่งเหนือ หรือ แอ่งสกนนคร อยู่ทางตอนเหนือของที่ราบสูงโคราช ครอบคลุมพื้นที่ของจังหวัดอุดรธานีหนองคาย สกนนคร และนครพนม เนื้อที่ประมาณ 17,000 ตร.กม. ส่วนแอ่งใต้ หรือ แอ่งโคราช อยู่ทางตอนใต้ของที่ราบสูงโคราชครอบคลุมพื้นที่ของจังหวัด

ขอนแก่น มหาสารคาม กาฬสินธุ์ ร้อยเอ็ด ยโสธร
อุบลราชธานี นครราชสีมา ชัยภูมิ สุรินทร์ และ
บุรีรัมย์ เนื้อที่ประมาณ 33,000 ตร.กม. และหาก
คิดความหนาเฉลี่ยของแหล่งแร่ทั้งหมดเพียง 200
เมตร จะมีปริมาณแร่ไม่น้อยกว่า 21.6 ล้านล้าน
ตันและหากคิดราคาแร่ 500 บาท/ตัน จะมีมูลค่า
ถึง 10,800 ล้านล้านบาท (กรมส่งเสริมคุณภาพ
สิ่งแวดล้อม, 2554, หน้า 12)

“เกลือ ปลา นาข้าว คือรากเหง้าของ
ชาวอีสาน” สามารถบ่งบอกถึงวิถีชีวิต ความ
เป็นอยู่ ความอุดมสมบูรณ์ สภาพภูมินิเวศ ฐาน
การผลิตของคนอีสานได้เป็นอย่างดี ที่ได้พึ่งพา
อาศัยทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่ตามพื้นถิ่นแล้ว
มีการสั่งสม สืบทอดจากรุ่นสู่รุ่น ขณะเดียวกัน
ก็ยึดหลักการทำมาหากินที่พอเพียง ใครมีอะไร
ก็นำมาแลกเปลี่ยน จนเจือซึ่งกันและกัน นำมา
สู่สังคม วัฒนธรรมของชาวอีสานจนถึงปัจจุบัน
แต่เดิมนั้น การทำเกลือของชาวอีสานมีกรรมวิธี
ที่มองดูเรียบง่ายแต่แฝงเร้นด้วยภูมิปัญญาของ
ชุมชน โดยการขุดเอา “ดินเอือด” หรือคราบเกลือ
บนผิวดินมาผสมกับน้ำ ซึ่งจะมีบ่อพักเจาะรูได้
พื้นรางที่ทำจากไม้ไผ่เพื่อรองรับน้ำเกลือที่กลั่น
เก็บไว้ในบ่อเล็ก ๆ ที่เตรียมไว้จากนั้นก็เป็นการ
เคี่ยวจากบ่อน้ำเล็กที่เตรียมไว้ทำให้ตกตะกอน
2-3 วันน้ำที่ได้จากการเคี่ยวเกลือนี้จะใสสะอาด
จริงๆ เพราะทำการกลั่นแล้ว หลังจากนั้นก็นำไป
ต้มแล้วจึงได้เกลือมาเพื่อการบริโภคในครัวเรือน
ปรุงอาหาร ทำปลาแดก (ปลาร้า) รวมทั้งเป็น
สินค้าใช้แลกเปลี่ยนกับสินค้าในแต่ละท้องถิ่น เช่น
เครื่องจักสาน เครื่องปั้นดินเผา ข้าว ปลา เป็นต้น
(เดชา คำเป่าเมือง, 2548)

จากอดีตจนถึงปัจจุบันธุรกิจการทำ
เหมืองยิ่งนับวันยังมีมากขึ้นในประเทศไทย โดย
เหมืองแร่สร้างความร่ำรวยให้กับประเทศชาติ
และผู้ประกอบการอย่างมาก แต่เบื้องหลังกับ

สร้างความปวดร้าวให้กับประชาชนเป็นอย่างมาก
(โสตา นุราช, 2553) แต่ปัจจุบันนั้นเกลือที่
ชาวบ้านซื้อตามท้องตลาดเพียงกิโลกรัมละไม่กี่
สตางค์เพื่อนำมาบริโภคนั้น น้อยคนนักที่จะรู้ว่ามี
มูลค่ามหาศาลต่อภาคอุตสาหกรรม และมีนัยทาง
ประวัติศาสตร์ ตำนานการต่อสู้ของกระบวนการ
ภาคประชาชนจากอดีตจนถึงปัจจุบัน ทำให้การ
ลุกขึ้นต่อสู้ของประชาชนมีลักษณะเป็นระบบ
มากและทิศทางมากขึ้นจากการยึดหลักการ
“ความยุติธรรมทางนิเวศ” (ปริษา เปี่ยมพงศ์สาน
ต์, 2543, หน้า 164) จนนำไปสู่การเปลี่ยนแปลง
ทางแนวคิดที่เกี่ยวกับการพัฒนาของรัฐที่เกิดขึ้น
ในพื้นที่ของแต่ละท้องถิ่น ที่รัฐอนุญาตให้กลุ่มทุน
เข้าไปดำเนินการโครงการพัฒนาในพื้นที่ ทาง
ภาครัฐได้กล่าวอ้างความชอบธรรมว่าเป็นการ
พัฒนาประเทศที่จะส่งเสริมเศรษฐกิจของชุมชน
และประเทศต่อไป

ในลักษณะเช่นนี้ย่อมทำให้เกิดความ
ขัดแย้งในพื้นที่ ส่งผลให้เกิดการลุกขึ้นสู้ของ
ประชาชนที่ได้รับผลกระทบจากโครงการพัฒนา
ต่างๆ นโยบายสาธารณะในการพัฒนาของรัฐ
นั่นเอง และเมื่อใดที่มีการรวมตัวกันเป็นกลุ่มของ
ประชาชนและแสดงออกในลักษณะต่างๆ บนพื้นที่
สาธารณะในรูปแบบต่างๆ นั้นย่อมหมายความว่า
ในการรวมตัวกันของประชาชนในกลุ่มเล็กๆ
นั้นสามารถขยายเป็นวงกว้างและนำไปสู่การ
เคลื่อนไหวทางสังคมของประชาชนในลักษณะของ
การต่อสู้ การคัดค้านหรือการต่อต้านกับการใช้
อำนาจของรัฐผ่านการอ้างความชอบธรรมในกา
รดำเนินโครงการพัฒนาของรัฐเพื่อให้ได้มาซึ่ง
คำว่า “ความเจริญ” (เวริยา ด้วงน้อย, 2562,
หน้า 1-2)

อย่างไรก็ดีความเจริญนี้เองได้ส่งผลให้
เกิดผลพวงจากการรุกรานชุมชนท้องถิ่นของ
รัฐและกลุ่มทุนอย่างต่อเนื่องมานับตั้งแต่รัฐได้

พัฒนาประเทศตามกรอบยุทธศาสตร์การพัฒนาอุตสาหกรรมเพื่อการส่งออกนำความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ ได้ก่อให้เกิดรอยแตกกว้าง ภายใต้โครงสร้างอำนาจที่เหลื่อมล้ำจนปะทุเป็นความขัดแย้งในการแย่งชิงทรัพยากรดิน น้ำ ป่า และแร่ธาตุ ที่สัมพันธ์อยู่กับความเปลี่ยนแปลงในการใช้และเข้าถึงทรัพยากร (วิเชิต ทวีกุล, 2548, หน้า 42-45) ระหว่างรัฐและกลุ่มทุนกับชุมชนท้องถิ่นที่สั่งสมพอกพูน แดกแขนง เป็นปัญหาในมิติต่างๆ เกี่ยวพัน กันจนกลายเป็นปมปัญหาที่สลับซับซ้อน พร้อมกับการปรากฏตัวของขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมซึ่งเป็นการกระทำร่วมของกลุ่มชาวบ้านในชุมชนท้องถิ่นผู้ไร้ซึ่งอำนาจ ไร้สิทธิ ไร้เสียงและมักเป็นกลุ่มคนที่ถูกกีดกันออกจากพื้นที่ทางการเมืองในกระบวนการตัดสินใจต่อการจัดการและใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ (เหมือง) รวมถึงสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติอันเป็นฐานทรัพยากรในการดำรงชีพของตนเองทั่วทุกภูมิภาคของประเทศ ดังเห็นได้จาก กรณีขบวนการคัดค้านเหมืองถ่านหินลิกไนต์ อ.แม่เมาะ จ.ลำปาง กรณีขบวนการคัดค้านโครงการระเบิดหินเข้าถ้ำแรด อ.ห้วยยอด จ.ตรัง และกลุ่มอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมอุดรธานี (ฐากูร สรวรงค์ศิริ และมณีมัย ทองอยู่, 2553, หน้า 137)

ความขัดแย้งดังกล่าวนี้เกิดขึ้นระหว่าง “ภาครัฐ” กับ “ประชาชน” ยังปรากฏชัดในสังคมตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน รูปแบบของการเคลื่อนไหวในแต่ละบริบทนั้นมีความแตกต่างกันไปทำให้เกิดขบวนการการลุกขึ้นสู้ของประชาชนที่ได้รับผลกระทบจากโครงการพัฒนาของรัฐนั้นๆ โดยการเคลื่อนไหวแบบสันติวิธี หรือในรูปแบบอื่นๆ ที่ประชาชนในท้องถิ่น (วริยา ด้วงน้อย, 2562, หน้า 2-3) นั้นสามารถทำได้โดยอาศัยผ่านความเชื่อ วิถีชีวิต วัฒนธรรมในแต่ละพื้นที่

ล้วนได้รับผลกระทบของโครงการพัฒนาของรัฐ โดยการอนุญาตให้กลุ่มทุนข้ามชาติเข้ามามีบทบาทสำคัญในการพัฒนาในรูปแบบของโครงการต่างๆ โดยที่รัฐอ้างว่าเป็นการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ เพื่อสร้างความชอบธรรมในการใช้อำนาจของตนเองที่มีต่อโครงการพัฒนาที่รัฐเห็นว่า เป็นประโยชน์ต่อประชาชน โดยอนุมัติให้กลุ่มทุนในระดับต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นกลุ่มทุนข้ามชาติ กลุ่มทุนระดับชาติและระดับท้องถิ่น สามารถเข้าดำเนินการในกิจการต่างๆ ต่อการใช้พื้นที่ของท้องถิ่น ในการหาผลประโยชน์จากทรัพยากรในหลายๆ พื้นที่ทั่วประเทศ โดยที่ชาวบ้านในพื้นที่ไม่ได้มีส่วนร่วมในการพัฒนาที่เกิดขึ้นในพื้นที่ของตนเองอย่างทั่วถึงและแท้จริง และโครงการรัฐกล่าวอ้างถึงพัฒนาจนทำให้ชาวบ้านได้รับผลกระทบจากรัฐดังกล่าว นั้นจะนำไปสู่ปรากฏการณ์ของการลุกขึ้นสู้ของชาวบ้านที่ได้รับผลกระทบจากผลของการดำเนินโครงการของรัฐที่ร่วมกับพันธมิตรและกลุ่มทุนต่างๆ

การทำเหมืองแร่เป็นอุตสาหกรรมพื้นฐานอีกหนึ่งประเภทที่รัฐใช้เป็นปัจจัยสำคัญประการหนึ่งในการพัฒนาทรัพยากรธรณี ทรัพยากรแร่ ทรัพยากรแหล่งปิโตรเลียมต่างๆ ล้วนมีความสำคัญในการใช้ชีวิตประจำวันของมนุษย์ในปัจจุบันการขยายตัวของประชากรในอัตราสูงอย่างรวดเร็วส่งผลถึงการบริโภคเกี่ยวกับการใช้ทรัพยากรธรรมชาติเหล่านี้สูงขึ้นเป็นอย่างมาก ความเจริญและการพัฒนาของสังคมค่อนข้างเป็นแนวทางเดียวกันกับการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรต่างๆ เหล่านี้การทำเหมืองแร่ซึ่งจัดเป็นปัจจัยขั้นพื้นฐานในอดีตนั้นจึงเกิดตั้งแต่สมัยก่อนประวัติศาสตร์จากการหาแร่มาถลุงใช้ในครัวเรือนและขยายการผลิตเป็นเชิงอุตสาหกรรมมากขึ้น ดังปรากฏในประวัติศาสตร์การทำเหมืองแร่ในหลายประเทศแถบยุโรปโดยการขยายตัวอย่าง

รวดเร็วของอุตสาหกรรมเหมืองแร่ที่เกิดขึ้นหลังจากยุคปฏิวัติอุตสาหกรรมจัดว่าเป็นช่วงหัวเลี้ยวหัวต่อของการทำเหมืองที่เริ่มพบผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมตามมาอย่างชัดเจน (จักรพันธ์ สุทธิรัตน์, 2558, หน้า 1) ประเทศไทยมีการทำอุตสาหกรรมเหมืองแร่ก็เริ่มมีการส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตของชุมชนบริเวณรอบเหมืองแร่ ตลอดจนระบบนิเวศทางสิ่งแวดล้อมและวิถีชีวิตของชุมชนในท้องถิ่นนั้นๆ ดังที่ปรากฏให้เห็นในสังคมไทยที่ผ่านมา และโครงการเหมืองแร่โพแทช จังหวัดอุดรธานี มีพื้นที่ครอบคลุม 25 ตารางกิโลเมตร ตั้งอยู่ที่บ้านหนองตาไก่ ต.หนองไผ่ อ.เมือง จ.อุดรธานี โครงการนี้เริ่มจากกรมทรัพยากรธรณี กระทรวงอุตสาหกรรมเซ็นสัญญาให้สัมปทานสำรวจและผลิตแร่โพแทชแต่เพียงผู้เดียวกับบริษัทไทย อะกริโปแทช จำกัด เมื่อวันที่ 4 ตุลาคม พ.ศ. 2527 ต่อมาบริษัทเอเชีย แปซิฟิคโพแทช คอร์ปอเรชั่น จำกัด หรือเอฟพีซี ได้เข้ามาถือหุ้นแทนกลายเป็นผู้ดำเนินการหลักใน โครงการเหมืองแร่โพแทชนี้ โดยชาวบ้านได้มองว่าการทำสัญญาสัมปทานครั้งนี้เป็นสัญญาที่ภาครัฐและนายทุนสร้างขึ้นโดยไม่โปร่งใส เช่น การจัดทำรายงานผลกระทบสิ่งแวดล้อมที่มีส่วนแตกต่าง โดยรัฐได้ให้อำนาจเด็ดขาดต่อบริษัทในการจุดแร่ที่รุกราล้ำเข้าไปในบริเวณบ้านเรือน ถนน วัดวาอาราม โรงเรียน สถานือนามัย (วิเชียร บุราณรักษ์, 2548, หน้า 9-10) ทั้งนี้กระบวนการตัดสินใจต่อโครงการฯ ได้ถูกดำเนินการอย่างปิดบังซ่อนเร้น และขาดการมีส่วนร่วมของชาวบ้านในพื้นที่เขตคำขอประทานบัตรโครงการมาโดยตลอด กระทั่งในช่วงปลาย พ.ศ.2544 ได้มีองค์กรพัฒนาเอกชนเครือข่ายทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมภาคอีสาน ได้ลงพื้นที่เพื่อให้ข้อมูลเกี่ยวกับโครงการเหมืองแร่โพแทช รวมทั้งสร้างเสริมกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับชาวบ้านในชุมชนต่างๆ อย่างต่อเนื่อง จนนำมาสู่การปรากฏตัวของขบวนการเคลื่อนไหว

ทางสังคมในนาม “กลุ่มอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมอุดรธานี” โดยมีเป้าหมายเพื่อเคลื่อนไหวต่อสู้กับโครงการเหมืองแร่โปแตช พร้อมทั้งติดป้ายผ้าและประดับธงสีเขียว เพื่อแสดงเชิงสัญลักษณ์ถึงการคัดค้านการทำเหมืองแร่ในชุมชน (เดชา คำเป่าเมือง, 2548) และเมื่อ 29 มีนาคม 2566 กลุ่มอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมอุดรธานี ได้มีการเดินทางไปยังศาลปกครองอุดรธานี เพื่อยื่นฟ้องต่อศาลให้เพิกถอนการออกประทานบัตรโครงการเหมืองแร่โปแตช จ.อุดรธานี รวมถึงกระบวนการและขั้นตอนทั้งหมดเกี่ยวกับการออกประทานบัตรพร้อมยืนยัน แนวทางการเคลื่อนไหวปกป้องสิทธิชุมชนได้ใช้กระบวนการต่อสู้ผ่านอำนาจอธิปไตยของรัฐทั้ง 3 ฝ่าย คือ 1.อำนาจนิติบัญญัติ ได้แก่ การร่วมผลักดันข้อเสนอในรัฐธรรมนูญ บัญญัติ ว่าด้วยเรื่องสิทธิมนุษยชน สิทธิชุมชน และสิทธิชุมชนท้องถิ่นในการมีส่วนร่วมกับรัฐเพื่อบำรุงรักษา อนุรักษ์ ปันฟู และจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน 2. อำนาจบริหาร กลุ่มอนุรักษ์ฯ มีการยื่นข้อเรียกร้องคัดค้านโครงการฯ ตั้งแต่ระดับนายก อบต. กระทั่งถึงนายกรัฐมนตรี ซึ่งผ่านมาแล้วทั้งหมด 7 คน 3. อำนาจตุลาการ กลุ่มชาวบ้าน ใช้ช่องทางต่อสู้ผ่านกระบวนการยุติธรรม โดยการฟ้องศาลปกครองอุดรธานี มาแล้ว 1 ครั้ง เพื่อขอให้ศาลมีคำพิพากษาหรือมีคำสั่ง เพิกถอนรายงานในใบไตสวน ทั้ง 4 คำขอ ตามประทานบัตร และเพิกถอนกระบวนการขั้นตอนที่มีการดำเนินการต่อเนื่องตามรายงานในใบไตสวน ซึ่งศาลก็ได้มีคำพิพากษา ให้เพิกถอนรายงานใบไตสวนดังกล่าว รวมถึง ล่าสุดในวันที่ 29 มีนาคม 66 เพื่อฟ้องเพิกถอนประทานบัตรโครงการ (นักข่าวพลเมือง, 2566)

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงให้ความสนใจที่จะศึกษาเกี่ยวกับการขัดแย้งที่เกิดขึ้นจากพื้นที่ในจังหวัดอุดรธานีที่ได้รับผลกระทบหนักจนกระทั่งรัฐต้อง

ดำเนินการสั่งให้ยุติการดำเนินกิจกรรม เป็นผลให้กลุ่มทุนเริ่มขยายพื้นที่ในการสำรวจแร่ในการดำเนินอุตสาหกรรมเหมืองแร่ไปยังพื้นที่จังหวัดอื่นๆ มากขึ้น ทำให้ประชาชนในหลายพื้นที่มีการรับรู้และเริ่มรวมตัวกันมากขึ้น เพื่อต่อสู้และคัดค้านไม่ให้กลุ่มทุนได้เข้ามาดำเนินการสำรวจแร่เพื่อขยายพื้นที่หรือกิจกรรมใดๆ ที่เกี่ยวข้องในการดำเนินงานของการทำอุตสาหกรรมเหมืองแร่ในพื้นที่ของตน ซึ่งผู้วิจัยจึงให้ความสนใจในการรวมตัวของขบวนการหรือกลุ่มเคลื่อนไหวนั้น เกิดจากสาเหตุหรือแรงจูงใจ มีเป้าหมายและวางยุทธศาสตร์ในการเคลื่อนไหวอย่างไร มีกลยุทธ์และหรือวิธีการของการต่อสู้การต่อสู้ และตอบโต้ต่อภาครัฐของขบวนการเคลื่อนไหวทั้งรูปแบบการทำทนายในระบบการเมืองปกติ, การขัดขวางระบบปกติ และการใช้ความรุนแรง ตลอดจนการศึกษามุมมองที่เป็นทางออกของปัญหาที่เกิดขึ้น โดยผู้วิจัยจึงยึดเอาพื้นที่และระยะเวลาที่มีการดำเนินการเคลื่อนไหวต่อต้านการดำเนินเหมืองนำมาสู่การขัดแย้งในการทำเหมืองแร่ของชาวจังหวัดอุดรธานี เป็นพื้นที่หลักในการศึกษา เพื่อให้ทราบผลการศึกษาตามประเด็นต่างๆ ที่ได้กล่าวมา

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษากระบวนการและปัญหาการระดมทรัพยากรของการรวมกลุ่มต่อต้านการทำเหมืองแร่ของขบวนการเคลื่อนไหวต่อต้านเหมืองแร่ของกลุ่มอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมอุดรธานี
2. เพื่อศึกษารูปแบบ พลวัตของยุทธวิธีการต่อสู้ และตอบโต้ต่อภาครัฐของขบวนการเคลื่อนไหวทั้งรูปแบบการทำทนายในระบบการเมืองปกติ, การขัดขวางระบบปกติ และการใช้ความรุนแรง
3. เพื่อศึกษามุมมองทางออกของปัญหาที่เกิดขึ้นในของกลุ่มอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมอุดรธานี

วิธีการศึกษา

การศึกษาวิจัยนี้เป็นการวิจัยแบบเชิงคุณภาพ (qualitative research) การวิจัยครอบคลุมระยะเวลาคือ ระหว่าง พ.ศ. 2545-2565 เนื่องจากเป็นระยะเวลาการรวมตัวหรือการก่อรูปของขบวนการเคลื่อนไหวและกลุ่มเคลื่อนไหวพัฒนาการของการเคลื่อนไหวทางสังคมของกลุ่มเครือข่ายที่เกิดขึ้นอย่างเข้มข้น ทั้งนี้มีขอบเขตการวิจัยพื้นที่ คือ ชาวบ้านกลุ่มเป้าหมายที่อาศัยรอบบริเวณโครงการเหมืองแร่ฯ อำเภอเมืองจังหวัดอุดรธานี จำนวน 24 คน ซึ่งเหตุผลที่เลือกพื้นที่ในการทำการศึกษานี้เนื่องจากเป็นพื้นที่ได้รับผลกระทบจากการพัฒนาและเกิดความขัดแย้งระหว่างประชาชน นายทุน ภาครัฐ โดยวิธีการดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. การเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แบ่งการเก็บรวบรวมข้อมูลออกเป็น 2 ส่วน

1) การเก็บข้อมูลจากจากเอกสารต่างๆ เช่น ตำรา บทความวิจัย วิทยานิพนธ์ ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับทฤษฎีนิเวศวิทยาการเมืองและแนวคิดที่ว่าด้วยขบวนการทางสังคม เป็นหลัก และค้นคว้าเพิ่มเติมจากเว็บไซต์ วารสาร หนังสือพิมพ์ต่างๆ โดยรวมถึงเอกสารของทางราชการที่ได้รับการเปิดเผยเกี่ยวกับความขัดแย้งเรื่องโพแทส จังหวัดอุดรธานี

2) การใช้แนวทางการสัมภาษณ์เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยการใช้การสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง (non-structure interview) และการสังเกตการณ์แบบไม่มีส่วนร่วม (non-participant observation) ควบคู่กันไปในการเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม

2. การวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ การวิเคราะห์ข้อมูลแบ่งออกเป็น 2 ส่วน

1) การวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสาร

2) การวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการเก็บข้อมูลภาคสนามด้วยวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ ซึ่งการวิเคราะห์ข้อมูลนี้ผู้วิจัยได้ดำเนินการทั้งระหว่างการเก็บรวบรวมข้อมูลและหลังการเก็บข้อมูลเสร็จ การนำเสนอข้อมูลผู้วิจัยได้นำเสนอในลักษณะการพรรณนาเชิงวิเคราะห์ (analysis description)

ผลการศึกษา

ผลจากการศึกษาสามารถสรุปผลตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ได้ดังต่อไปนี้

1. กระบวนการและปัญหาในการระดมทรัพยากรของการรวมกลุ่มต่อต้านการทำเหมืองแร่โพแทช จังหวัดอุดรธานี พบว่ารูปแบบการก่อตัวกันของกลุ่มอนุรักษ์ ที่เกิดขึ้นมีลักษณะของการการรวมตัวกันของชาวบ้านในพื้นที่รอบบริเวณเหมืองฯ เป็นหลัก และมีการขยายการสร้างเครือข่ายของการเคลื่อนไหวทางสังคมของกลุ่มมีลักษณะบนพื้นฐานความสัมพันธ์ของชุมชน ที่ค่อยๆ พัฒนาจากจากห้าเป็นสิบหมู่บ้าน จากสองเป็นสาม สามเป็นสี่ตำบล จนกระทั่งสามารถสร้างแกนนำชาวบ้านและขยายแนวร่วมชาวบ้านได้ในหลายตำบล และการเคลื่อนไหวนั้นชาวบ้านได้มีการร่วมเคลื่อนไหวกับกลุ่มนักพัฒนาเอกชน (NGOs) พบว่า เกิดขึ้นของกลุ่มเป็นการรวมตัวกันของคนในชุมชนเป็นหลัก โดยในบางพื้นที่มีผู้นำชุมชนและสมาชิกอบต. เป็นตัวแสดงหลักในการดำเนินการเคลื่อนไหว และมีนักพัฒนาเอกชนคอยเป็นที่ปรึกษาให้คำปรึกษา โดยในลักษณะมีสมาชิกในการร่วมดำเนินการหรือการเข้ามามีส่วนร่วมในกลุ่มด้วยตนเอง โดยมีปัจจัยหลักคือ การได้รับผลกระทบจากการดำเนินการขุดเจาะของโรงการเหมืองแร่ฯ ในพื้นที่ของกลุ่มทุน โดยจากการรวมกลุ่มมีลักษณะของการจัดตั้งอย่างเป็นทางการเข้ามาร่วมเป็นสมาชิกของกลุ่มฯ นั้นล้วนมาจากการที่ชาวบ้านทุกคนนั้นเกิดความห่วงแหน

ต่อชุมชนของตน ซึ่งสมาชิกกลุ่มอนุรักษ์ รายหนึ่งกล่าวว่าที่เข้าร่วมเคลื่อนไหวนั้นเพราะ “แม่ตั้งคำถามว่ามันคืออะไรกันแน่ ถ้าบอกว่าบ่อน้ำมันทำไมน้ำที่ไหลออกมามันเค็มเหมือนเกลือ จนได้มีเอ็นจีโอเข้ามาและบอกว่า มันคือแร่โปแตช เขาจะทำเหมืองแร่ใต้ดิน โดยขุดเป็นโโมงค์ใต้ถุนบ้านของเรา พวกแม่จึงลุกขึ้นมารวมกลุ่มกันคัดค้าน เมื่อปี 2544” โดยกระบวนการระดมทรัพยากรของกลุ่มฯ นั้นมีลักษณะการดำเนินงานอย่างทางการมีรูปแบบโครงสร้างที่ชัดเจนหรือเป็นรูปธรรม โดยมีการแบ่งหน้าที่กันในการดำเนินการเคลื่อนไหวและมีการสรรหาแกนนำในการเป็นหัวหน้ากลุ่มฯ และกลุ่มฯ เองยังมีการระดมทรัพยากรด้านทุนทรัพย์ ด้วยการดำเนินด้านกิจกรรมต่างๆ และมีการจำหน่ายสินค้าที่เป็นเอกลักษณ์ของกลุ่มฯ ให้แก่สมาชิกในพื้นที่ มีการส่งเสริมให้สมาชิกได้มีการแลกเปลี่ยนองค์ความรู้หรือการสร้างความเข้าใจของการขับเคลื่อนของกลุ่มฯ ทำให้เกิดความรู้สึกร่วม ของชาวบ้านในพื้นที่รอบโครงการเหมืองแร่โพแทช อุดรธานี ทำให้มีการพูดคุยกันในกลุ่ม การวางยุทธศาสตร์ในการต่อต้าน/คัดค้านขึ้นมา โดยทำแบบค่อยเป็นค่อยไป อย่างเช่น มีการสร้างกระบวนการเรียนรู้แก่ประชาชน ได้ตระหนักถึง เหมืองแร่โพแทช มีค่าคืออะไร มีการสำรวจจุดเจาะพื้นที่ไปแล้ว แค่นั้นและบริเวณไหนบ้าง พร้อมทั้งมีการกระตุ้นให้ประชาชนได้รับรู้ถึงผลกระทบที่จะตามมาว่าเหมืองแร่ ซึ่งมีสารพิษโลหะหนักปนเปื้อนทางธรรมชาติหรือเมื่อเข้าสู่ร่างกายแล้ว ผลจะเป็นอย่างไร จะส่งผลต่อการทำการเกษตรทั้งการทำสวน ทำไร่ ทำนาของประชาชนก็จะเปลี่ยนแปลงไปตลอดกาล ซึ่งที่กล่าวมานั้นล้วนแต่มีตัวอย่างให้เห็นได้อย่างเป็นรูปธรรมและชัดเจน กลุ่มคนอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมอุดรธานี ยังพยายามสร้างเครือข่าย จากช่องทางโซเชียลมีเดีย เช่น ทวี เฟซบุ๊ก ไปสู่โลกแห่งความเป็นจริงโดยเฉพาะกับประชาชน

ที่อยู่ในพื้นที่รอบโครงการเหมืองแร่ฯ ให้ได้ทราบข้อเท็จจริงในข้อมูลประเด็นต่างๆ จากนั้นจึงได้มีการรวมกันการวางแผนเป็นระยะๆ มีการทำงานเชิงรุก รู้ทัน เฝ้าระวัง และติดตามตรวจสอบโครงการเหมืองแร่โพแทช จ.อุดรธานี ซึ่งเป็นสิ่งที่ทางกลุ่มเริ่มต้นจนมาถึงปัจจุบันนั่นเอง

ประเด็นปัญหาการระดมทรัพยากรของการรวมกลุ่มต่อต้านการทำเหมืองแร่ของขบวนการเคลื่อนไหวต่อต้านเหมืองแร่ของกลุ่มอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมอุดรธานี พบว่า การการระดมทรัพยากรในการดำเนินกิจกรรมของกลุ่มนั้น เป็นการเกิดจากความรู้สึกรวมของประชาชนจังหวัดอุดรธานีรอบโครงการเหมืองแร่โพแทชที่รับรู้ถึง “ความไม่เป็นธรรม” เป็นประเด็นหลักของกรอบการกระทำร่วมหรือกรอบการต่อสู้คือความไม่เป็นธรรมในการจัดการทรัพยากรแร่โดยรัฐแต่นอกเหนือจากที่ได้รับรู้ประเด็นปัญหาไว้ตามทฤษฎีการศึกษาครั้งนี้ได้ค้นพบว่า ขบวนการยังได้ระบุสิ่งที่เป็นประเด็นปัญหานอกเหนือจาก “ความไม่เป็นธรรม” ได้แก่ การมองปัญหาและนโยบายของภาครัฐไม่สอดคล้องกับการดำเนินชีวิตของชาวบ้านและวิถีชุมชน การร่วมมือกันระหว่างภาครัฐกับกลุ่มนายทุนที่เป็นการสะท้อนถึงการสมคบคิดนั่นเอง (Benford et al., 2000)

ทั้งนี้สิ่งที่กลุ่มฯ ระบุว่าประเด็นปัญหานั้น ได้มีการ พูดคุย พบปะ แลกเปลี่ยน หาข้อสรุปของประเด็นปัญหาอย่างแท้จริง โดยไม่ก่อให้เกิดความขัดแย้งต่อทุกฝ่าย เนื่องจากการจัดกระบวนการเรียนรู้และการพัฒนาจิตสำนึกได้ทำให้ชาวบ้านมองเห็นประเด็นปัญหาที่สอดคล้องกันและมองเห็นปัญหาที่เกิดขึ้น เป็นความเดือดร้อนร่วมจนทำให้เกิดมีการพูดคุยกันในวงแคบๆ แล้วจากนั้นได้จึงเริ่มขยายเป็นวงกว้างขึ้นเรื่อยๆ จากหมู่บ้านเป็นตำบล และรวมกลุ่มกันเป็นหลายตำบล จนกระทั่งรวมกัน “กลุ่มอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

อุดรธานี” อย่างเป็นทางการในวันที่ 17 มกราคม 2545 พร้อมกับการเคลื่อนไหวคัดค้านโครงการเหมืองแร่โพแทชจังหวัดอุดรธานีมาอย่างต่อเนื่องจวบจนปัจจุบัน

2. พลวัตของยุทธวิธีการต่อสู้ และตอบโต้ต่อภาครัฐของขบวนการเคลื่อนไหว ทั้งรูปแบบการทำทนาย ในระบบการเมืองปกติ, การขัดขวางระบบปกติ และการใช้ความรุนแรง พบว่า กลุ่มอนุรักษ์ฯ ได้ใช้ยุทธวิธีในการต่อสู้ที่หลากหลายปรับเปลี่ยน เลือกใช้อย่างสอดคล้องกับจังหวะและโอกาส ที่เหมาะสมกับสถานการณ์แต่ละช่วงตอนที่ขบวนการได้เผชิญอยู่โดยตลอด เราจึงเห็นวิธีการต่อสู้ของกลุ่มอนุรักษ์ฯ มีลักษณะที่เป็นการผสมผสานทั้งยุทธวิธีตามช่องทางระบบการเมืองปกติ ซึ่งได้แก่การยื่นหนังสือผ่านกลไกของระบบราชการ เป็นวิธีแรกสุดที่กลุ่มอนุรักษ์ฯ เลือกใช้มาตลอดตั้งแต่ (พ.ศ.2545-2565) การยื่นหนังสือผ่านกลไกราชการ เป็นวิธีการเคลื่อนไหวตั้งแต่ยุคเริ่มแรกของการก่อตั้งกลุ่มอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมอุดรธานี โดยระยะแรกเนื้อหาหรือ “ตัวบท” (text) ของหนังสือที่ยื่นส่วนมากเป็นการร้องเรียนต่อหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้อง เพื่อชี้ให้เห็นถึงผลกระทบจากการดำเนินกิจการเหมืองแร่โพแทชที่มีต่อชาวบ้าน และมีความหลากหลายมากขึ้นในระยะต่อมา ทั้งการประกาศจุดยืน การต่อต้านประท้วงตลอดจนประณามการกระทำของฝ่ายรัฐและกลุ่มนายทุน (บริษัท เอเชีย แปซิฟิค โปแตช คอร์ปอเรชั่น จำกัด (APPC)) เพื่อเรียกร้องให้รัฐทำตามข้อเสนอของชาวบ้าน และเพื่อการตรวจสอบ และได้มีการยื่นฟ้องร้องต่อศาลปกครองอุดรธานี ตามคำกล่าวของแกนนำรายหนึ่งกล่าวว่า “เราต่อสู้มากกว่า 20 ปี กับการเคลื่อนไหวไม่เอาเหมืองโพแทช ปัญหาต่างๆ ที่เกี่ยวข้องระหว่างกลุ่มอนุรักษ์ฯ กับโครงการเหมืองแร่

โพแทชยังคงค้างอยู่ที่ศาล โดยศาลยังไม่ได้มีคำสั่งตัดสินใดๆ ใครอยากจะชุดหรือเจาะก็ให้ไปทำที่บริเวณบ้านเขาเอง จะมาบุกรุกชุดกันง่ายๆ คงไม่ได้” ซึ่งยุทธวิธีตามช่องทางระบบการเมืองปกติ นั้น ทรงชัย ทองปาน (2559, หน้า 46-82) กล่าวว่าช่องการส่งจดหมาย/หนังสือ นั้น ส่วนใหญ่เป็นการดำเนินการเพื่อชี้แจง ตอบโต้และให้ข้อมูลแก่ผู้รับสารที่กระทำในช่วงเวลาที่ต้องการความรวดเร็ว ความเร่งด่วน และทันกับสถานการณ์ โดยเฉพาะเรื่องที่จะก่อให้เกิดผลกระทบเชิงลบต่อองค์กรเคลื่อนไหว ทำให้ “สาธารณชนผู้เฝ้ามอง” ได้รับความรู้ถึงการเคลื่อนไหวของกลุ่มอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมอุดรธานี ซึ่งนอกจากจะก่อให้เกิด “ความเห็นใจ” แล้วการตอบโต้ยังทันที่ทันใดดังกล่าวยังทำให้กลุ่มสามารถ “ให้ข้อมูลที่ถูกต้อง” หรือ “แก้ข่าว” ได้อย่างทันท่วงทีแม้บางช่วงเวลาฝ่ายตรงข้ามจะไม่มีเคลื่อนไหวใดๆ ก็ตาม ทั้งนี้จากการศึกษาพบว่าการยื่นหนังสือผ่านกลไกระบบราชการของกลุ่มอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมอุดรธานี ไม่ว่าจะมีเป้าหมายเพื่ออะไรก็ตาม วิธีการนี้ชาวบ้านจะเลือกใช้เป็นวิธีการตอบโต้แรกสุด เมื่อไม่สามารถนำไปสู่เป้าหมายที่วางไว้หรือถูกเพิกเฉยจากฝ่ายราชการชาวบ้านจึงนำวิธีการตอบโต้ในรูปแบบอื่นเข้ามาเคลื่อนไหวหนุนเสริม

ยุทธวิธีการขัดขวางทำลายระบบปกติ เป็นวิธีการที่มีความคล้ายคลึงกับการ “ปฏิบัติการซึ่งหน้า” (direct action) หมายถึงปฏิบัติการทางการเมืองโดยไม่ใช้กระบวนการที่เป็นกลไกทางการเมืองในระบบปกติ เพื่อแก้ไขเยียวยาความ อยุติธรรมทางสังคม (ภักวดี วีระภัสพงษ์, 2550, หน้า 62) เช่น การประท้วงของขบวนการเคลื่อนไหวทางด้านสิทธิความเป็นพลเมือง ขบวนการต่อต้านทางสงครามเวียดนาม เป็นต้น โดยยุทธวิธีดังกล่าวถือว่าเป็นรูปแบบใหม่ในการ

เข้าไปขัดขวางกีดกันกระบวนการตัดสินใจทางการเมืองของรัฐ และฝ่ายที่เผชิญหน้า นอกจากนี้ยังเป็นวิธีการที่สะท้อนให้เห็นถึงการขอความเห็นอกเห็นใจและการตั้งคำถามกับความชอบธรรมที่ดำรงอยู่ ซึ่งสามารถแบ่งได้เป็น 2 ระดับคือ ระดับแรกเป็นปฏิบัติการแบบทำหายที่ไม่ผิดกฎหมาย แต่ใช้ความกล้าหาญ กล้าได้กล้าเสียของการกระทำ การ โดยมีต้นทุนเป็นความเสียหายที่ผู้กระทำการต้องจ่าย หรืออาจเกิดขึ้นจากผลของการกระทำการระดับที่ 2 เป็นกิจกรรมที่มีลักษณะละเมิดกฎหมาย แต่มีการปฏิบัติการด้วยยุทธวิธีที่ไร้ความรุนแรง (ประภาส ปิ่นตบแต่ง, 2552, หน้า 157-158) โดยสามารถจำแนกรูปแบบของกิจกรรมได้ดังนี้

อารยะขัดขืน หรือคือเพ่ง (civil disobedience) เป็นการปฏิบัติการทางการเมืองที่มีลักษณะเป็นสาธารณะ (public) สันติภาพ (nonviolent) และมีมโนสำนึกที่ขัดต่อกฎหมายปกติ โดยมุ่งให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางกฎหมาย หรือนโยบายของรัฐที่ไม่เป็นธรรม และเป็นกิจกรรมการเคลื่อนไหวที่จะไม่กระทำตามกฎหมายหรือยอมผิดกฎหมาย อาศัยการกระทำดังกล่าวเพื่อปลุกจิตสำนึก และมีมโนสำนึกของผู้คนในสังคมให้ตระหนักถึงความอยุติธรรมของกฎหมายหรือนโยบาย และโครงสร้างอันอยุติธรรมของสังคม ให้ผู้คนในสังคมเข้ามาเห็นด้วย หรือสนับสนุน (ประภาส ปิ่นตบแต่ง, 2552 หน้า 158)

การกีดกันและการนั่งประท้วง ได้แก่ การกีดกันและการประท้วงเป็นยุทธวิธีที่กลุ่มอนุรักษ์ฯ มักใช้ในสถานการณ์ที่วงจรการต่อต้านตามช่องทางของระบบปกติไม่ได้รับการตอบสนอง เพื่อกดดันผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับประเด็น ให้รู้ถึงความไม่เป็นธรรมและความไม่โปร่งใสของกระบวนการต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับประเด็นปัญหา ซึ่งการเดินขบวนในแต่ละครั้งจะมีปริมาณผู้เข้าร่วมราว 200-

300 คน การกระทำของเป้าหมายแบบเฉพาะหน้า และการนั่งประท้วง (Sit-Ins) เป็นการบุกเข้าไปนั่งประท้วงในสถานที่เฉพาะ ซึ่งมักจะเป็นสถานที่หวงห้ามหรือไม่มีสิทธิหน้าที่ ที่ถูกระบุไว้ในความสัมพันธ์ทางสังคมปกติสำหรับกลุ่มคนที่บุกเข้าไป เช่น การบุกเข้าไปนั่งในสถานที่ราชการ หรือที่ทำงานของผู้มีอำนาจทางการเมือง สำหรับรูปแบบอื่นๆ ที่ถูกนำมาใช้ในการเคลื่อนไหวและพบเห็นได้ทั่วไป ได้แก่การปิดล้อมสถานที่ เพื่อขัดขวางไม่ให้คนเข้าไปดำเนินกิจกรรมตามปกติ เช่น ปิดล้อมโรงงาน ปิดล้อมสถานที่ราชการ ปิดถนน ฯลฯ (ประภาส ปิ่นตบแต่ง, 2552, หน้า 160-161)

การใช้ความรุนแรง ชาร์ลส์ ทิลลี (Tilly, 1995) ได้นิยามยุทธวิธีในการใช้ความรุนแรงว่าเป็นการทำให้เกิดการบาดเจ็บล้มตาย หรือทำให้เกิดความเสียหายต่อทรัพย์สิน หรือทั้งสองอย่าง ในประวัติศาสตร์วิธีการใช้ความรุนแรงได้ถูกนำมาใช้ในขบวนการเคลื่อนไหวขนาดใหญ่ เพื่อสร้างอัตลักษณ์ความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของผู้คน แนวโน้มการใช้ความรุนแรงที่ผู้วิจัยได้ค้นพบในการเคลื่อนไหวของกลุ่มอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมอุดรธานี ที่มีการบันทึกไว้เป็นหลักฐานนั้น ได้แก่ เหตุการณ์ที่แกนนำกลุ่มฯ นั้นได้ประกาศลงในแถลงการณ์ “เราจะต่อสู้ด้วยวิถีทางของเรา เพื่อให้ไม่หวั่นผู้ใดเข้ามาทำลายทรัพยากรบ้านเรา และเราจะปกป้องผืนดินอันอุดมสมบูรณ์นี้แก่ลูกหลานสืบไป...มีงสร้างกูเฝ้า!!” (กรีนนิวส์, 2565) โดยในสังคมประชาธิปไตยในปัจจุบันวิธีการใช้ความรุนแรงได้ถูกนำมาใช้น้อยลง เนื่องจากรัฐบาลได้ดำเนินการควบคุมผูกขาดความชอบธรรมในการใช้กลไกการปราบปรามและได้เข้าควบคุมการใช้ความรุนแรง

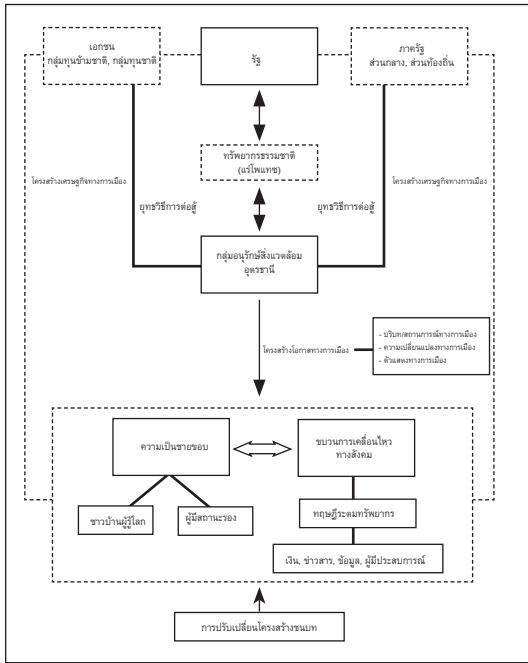
3. ผลการศึกษามุมมองทางออกของปัญหาที่เกิดขึ้นในของกลุ่มอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมอุดรธานีพบว่ากระบวนการเคลื่อนไหวของกลุ่มฯ

ซึ่งหลายคนค่อนข้างจะมีกระบวนการสืบค้นและศึกษาข้อมูลมาเป็นอย่างดี และมีการประสานงานกับเครือข่ายภายนอก พร้อมมีตัวอย่างที่เป็นที่ชัดเจนเป็นรูปธรรมให้เห็นในหลายๆ จุดที่ประสบกับปัญหาอย่างแท้จริง กลุ่มเครือข่าย จึงมีความพร้อมและยินดีที่จะร่วมเวทีในการชี้แจงข้อมูลกับทุกเวทีที่จัดขึ้นเกี่ยวกับงานที่เป็นการกล่าวถึงหมิ่นแรงแและการเคลื่อนไหว แต่ผลนั้นกลับพบว่าจบแบบไม่มีต้นสายปลายเหตุหรือจบแบบไม่จบที่ไม่สามารถหาข้อสรุปได้ในการดำเนินการของเหมืองแร่โพแทช และยังคงเกิดการเคลื่อนไหวที่ต่อต้านของภาคประชาชนในการขุดเจาะเหมืองแร่ในปัจจุบัน

สรุปและอภิปรายผล

ผลจากการศึกษาวิจัยเรื่อง เกลือ ปลายข้าว กับความขัดแย้งการทำเหมืองแร่โพแทชจังหวัดอุดรธานี ขึ้นนี้เป็นการประกอบด้วยการทำความเข้าใจรูปแบบของกระบวนการในการระดมทรัพยากร ของกลุ่มอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมอุดรธานี ที่มีการรวมตัวกันเคลื่อนไหวต่อต้านการดำเนินการของโครงการเหมืองแร่โพแทช โดยใช้ทฤษฎีการระดมทรัพยากร แนวคิดความเป็นชายขอบ ในการรวมกลุ่มขึ้นในพื้นที่ชุมชนที่มีความเป็นชายขอบของภาคเศรษฐกิจประเทศที่ภาครัฐดำเนินเข้ามาทำเหมืองแร่ การผ่านโครงสร้างเศรษฐกิจการเมืองที่ค้ำึงถึงผลทางเศรษฐกิจของประเทศ ทุกคนที่เข้าร่วมกลุ่มฯ มีที่มาจากความตระหนักถึงผลกระทบที่เกิดจากการทำเหมืองแร่ของภาครัฐและกลุ่มนายทุน และมองกลุ่มฯ ที่ต่อต้านการทำเหมืองแร่ฯ ผ่านมุมมองการปรับเปลี่ยนโครงสร้างชนบท ที่มีการอาศัยโอกาสทางการเมืองที่เป็นช่องทางในการการระดมทรัพยากรและช่องทางยุทธวิธีต่อสู้ และโครงสร้างเศรษฐกิจการเมือง ในการเคลื่อนไหวต่อต้านของชาว “กลุ่มอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมอุดรธานี” ที่ปรากฏ

ในการศึกษาโดยสามารถสรุปจากการศึกษา ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 สรุปผลจากการศึกษา

1. ผลการศึกษากระบวนการและปัญหาการระดมทรัพยากรของการรวมกลุ่มต่อต้านการทำเหมืองแร่ของขบวนการเคลื่อนไหวต่อต้านเหมืองแร่ของกลุ่มอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมอุดรธานี มีข้อค้นพบที่น่าสนใจคือ การเกิดขึ้นของกลุ่มเป็นการรวมตัวกันของคนในชุมชนที่มาจากผลกระทบที่ได้รับจากการพัฒนาของรัฐที่เข้าไปบุกรุก และละเมิดสิทธิชุมชน นั้นเป็นปรากฏการณ์การเคลื่อนไหวที่สะท้อนความเป็นมาจากสาเหตุเดียวกัน (ประภาส ปิ่นตบแต่ง 2552, หน้า138) โดยรัฐได้เข้าถึงการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจของประเทศเป็นเครื่องมือที่ว่าแร่โพแทช คือแหล่งรายได้สำคัญของประเทศ จนเกิดการกล่าวว่ “เมื่อเหมืองแร่โพแทชเกิดขึ้น จะทำให้ปุ๋ยที่เราใช้

ในการทำเกษตรกรรมนั้นถูกลงและเศรษฐกิจของประเทศจะดีขึ้น” แต่เมื่อเหมืองแร่ฯ เกิดขึ้นกับส่งผลกระทบต่อ การดำเนินชีวิตและการเปลี่ยนแปลงไปอย่างที่ไม่เคยเกิดขึ้นกับวิถีของชุมชน คือการที่ชุมชนนั้นไม่สามารถที่จะทำการเกษตรกรรมต่างๆ ได้ เช่น การทำไร่ ทำนา หรือทำสวน เนื่องจากค่าดินที่เปลี่ยนไปเป็นดินเค็มชาวบ้านจึงต้องออกมาเคลื่อนไหวเพื่อเรียกร้องสิทธิของตนเอง และสิทธิชุมชน

แม้การที่ชาวบ้านได้ออกมาเคลื่อนไหวของกลุ่มอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมอุดรธานีนั้นจะมีลักษณะเป็นขั้นเป็นตอนและมีพัฒนามานานกว่า 2 ทศวรรษในการเคลื่อนไหวต่อต้านถึงบางช่วงของการเคลื่อนไหวจะมีการเจียบหายไปบ้าง แต่ชาวบ้านเองก็มีการปรับเปลี่ยนยุทธวิธีโดยใช้รูปแบบการปิดชุมชน แต่ก็มีความพร้อมเสมอเมื่อหน่วยงานของภาครัฐหรือกลุ่มทุนที่พยายามจะกลับมาเปิดเหมืองอีกรอบก็จะกลับมาต่อต้านอีกครั้ง เห็นได้ว่าการเคลื่อนไหวของกลุ่มฯ นั้นเป็นวัฏจักรตามที่ Christiansen (2009) ระบุไว้โดยเริ่มตั้งแต่ขั้นแรกของการปรากฏออกมา (emergence) ขั้นของการรวมตัว (coalescence) ขั้นของการจัดองค์กร (bureaucratization) และขั้นของการถดถอย (decline) ซึ่งเป็นขั้นตอนที่แสดงให้เห็นได้จากการสิ้นสุดการเคลื่อนไหวของมวลชน (Christiansen, 2009, p. 2) สำหรับการเคลื่อนไหวของกลุ่มอนุรักษ์ฯ มีลักษณะที่ การดำเนินงานอย่างทางการมีรูปแบบโครงสร้างที่ชัดเจนหรือเป็นรูปธรรมและมีความชัดเจนในการดำเนินการเคลื่อนไหว โดยมีการแบ่งหน้าที่กันในการดำเนินการเคลื่อนไหว และมีการสรรหาแกนนำในการเป็นหัวหน้ากลุ่มฯ และสมาชิกกลุ่มฯ

ในส่วนของกระบวนการในการระดมทรัพยากรของกลุ่มอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมอุดรธานีนั้น มีลักษณะที่สอดคล้องกับการศึกษาของ ปาณิสรา

เทียนอ่อน และประภาส ปิ่นตบแต่ง (2558) ที่ศึกษา “การเคลื่อนไหวของเครือข่ายประชาชนในลุ่มแม่น้ำแม่กลองในการต่อต้านนโยบายบริหารจัดการน้ำของรัฐบาลยิ่งลักษณ์ ชินวัตร” ผลิตของการต่อสู้ของขบวนการดังกล่าวได้ อย่างเป็นรูปธรรมมากยิ่งขึ้น การศึกษาแสดงให้เห็นว่า ขบวนการเคลื่อนไหวในการต่อต้านนโยบายบริหารจัดการน้ำในพื้นที่ลุ่มแม่น้ำแม่กลองนั้น ถือว่าเป็นเครือข่ายที่มีความเข้มแข็งและประสบความสำเร็จขบวนการหนึ่ง ที่เกิดจากความสามารในการขยายเครือข่ายเพื่อใช้เป็นพลังในการต่อรองกับรัฐบาลได้และนำไปสู่ความเข้มแข็งขององค์กรโดยมีฐานแนวคิดอยู่ที่ปัญหาความเดือดร้อนซึ่งเป็นเงื่อนไขที่สำคัญและจำเป็นจากการศึกษาการเคลื่อนไหวที่มีความเชื่อมโยงกันของ คน หรือระหว่างพันธมิตร มีความเชื่อมโยงกันระหว่างศูนย์กลางและความเป็นชายขอบต่าง ๆ ของกระบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมที่เกิดขึ้น ในรูปของการร่วมมือกันระหว่างองค์กรกับภาคส่วนอื่นๆ โดยกลุ่มอนุรักษ์ นั้นเป็นกลุ่มชาวบ้านที่ได้รับผลกระทบโดยตรงจากการสร้างเหมืองแร่โพแทชอุดรธานี ของภาครัฐที่ร่วมมือกับกลุ่มนายทุน ถือว่าเป็นองค์กรที่เข้ามามีบทบาทในการระดมทรัพยากร (คน เงิน เครือข่าย) และทำหน้าที่ในการสร้างกิจกรรมการเคลื่อนไหวของกลุ่ม เพื่อเป็นการช่วงชิงทรัพยากรต่างๆ ตลอดจนสร้างและประยุทวิวิธีการเคลื่อนไหวต่างๆ ให้มีความเหมาะสมและทันต่อเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น จนสามารถบรรลุวัตถุประสงค์ของขบวนการซึ่งเป็นไปตามทฤษฎีการระดมทรัพยากรที่มองว่าการเคลื่อนไหวทางสังคมมีพื้นที่อยู่ตรงชายขอบหรือนอกระบบการเมืองปกติในขณะที่กลุ่มผลประโยชน์กระทำ การอยู่ภายในโครงสร้างการเมืองปกติ (ประภาส ปิ่นตบแต่ง, 2552, หน้า 78)

การระดมทรัพยากร ของกลุ่มเคลื่อนไหวที่เกิดขึ้นในพื้นที่มีลักษณะของการเกิดขึ้นในลักษณะของการรวมตัวกันของคนในพื้นที่เป็นหลักการสร้างเครือข่ายของขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมของกลุ่มมีลักษณะบนพื้นฐานความสัมพันธ์ของชุมชนที่ค่อยๆ พัฒนาจากจากห้า เป็นสิบหมู่บ้าน จากสองเป็นสาม สามเป็นสี่ตำบล จนกระทั่งสามารถสร้างแกนนำชาวบ้านและขยายแนวร่วมชาวบ้านได้ในหลายตำบล และการเคลื่อนไหวนั้นชาวบ้านได้มีการรวมเคลื่อนไหวกับกลุ่มนักพัฒนาเอกชน (NGOs) พบว่า เกิดขึ้นของกลุ่มเป็นการรวมตัวกันของคนในชุมชนเป็นหลัก โดยในบางพื้นที่มีผู้นำชุมชนและสมาชิก อบต. เป็นตัวแสดงหลักในการดำเนินการเคลื่อนไหว และมีนักพัฒนาเอกชนคอยเป็นที่เลี้ยงให้คำปรึกษา โดยในลักษณะมีสมาชิกในการร่วมดำเนินการหรือการเข้ามามีส่วนร่วมในกลุ่มด้วยตนเองและมีการดำเนินกิจกรรมที่กระทำผ่านกลุ่มอนุรักษ์ ภายในชุมชน ซึ่งบ้างกิจกรรมนั้นถือได้ว่าเป็น รูปแบบหนึ่งของการระดมทรัพยากรที่มีประสิทธิภาพอย่างมาก ผ่านกิจกรรมดังกล่าวยังเป็นช่องทางให้ระดมกลุ่มคนอื่น ๆ โดยการเชิญเข้าร่วมกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับผลกระทบที่เกิดขึ้นจากเหมืองแร่ฯ เช่น กลุ่มสตรีหรือกลุ่มเยาวชนที่มักจะเป็นกลุ่มที่สามารถติดต่อและเชื่อมโยงกลับสื่อมวลชนได้ดี โดยแต่ละกลุ่มนั้นล้วนมีปัจจัยหลักคือ การได้รับผลกระทบจากการดำเนินการขุดเจาะของโรงการเหมืองแร่ฯ ในพื้นที่ของกลุ่มทุน โดยจากการรวมกลุ่มมีลักษณะของการจัดตั้งอย่างเป็นทางการ การเข้ามาร่วมเป็นสมาชิกของกลุ่มฯ นั้นล้วนมาจากการที่ชาวบ้านทุกคนนั้นเกิดความหวงแหนต่อชุมชนของตน ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ นพพล แก่งจำปา และธิดิญา เหล่าอัน (2561, หน้า 86-97) ที่ศึกษาวิจัย การเมืองภาคประชาชน: กรณีศึกษาการเคลื่อนไหวต่อต้านเหมืองแร่ทองคำของ

ชาวบ้าน “กลุ่มรักษ์บ้านเกิด” ตำบลเขาหลวง อำเภอวังสะพุง จังหวัดเลย พบว่า ชาวบ้านรวมตัวกันภายใต้ “กลุ่มรักษ์บ้านเกิด” ล้วนได้รับผลกระทบจากการประกอบกิจการเหมืองแร่ทองคำ จึงได้รวมตัวกันโดยเริ่มจากหมู่บ้านต่อหมู่บ้าน และขยายเพิ่มมากขึ้นเพื่อเคลื่อนไหวต่อต้านการประกอบกิจการอุตสาหกรรมเหมืองแร่ทองคำ และพยายามจัดการทรัพยากรในท้องถิ่นตามแนวทางของตน ด้วยความที่ชาวบ้านเชื่อมโยงกับสังคมภายนอกอย่างกว้างขวาง รวมทั้งการสัมผัสกับเทคโนโลยีใหม่ๆ ที่เข้ามาพร้อมกับความเปลี่ยนแปลงของสังคมชนบท ส่งผลให้โลกทัศน์และวิถีคิดในการเคลื่อนไหวต่อต้านเหมืองแร่ทองคำนั้นมีรูปแบบการเคลื่อนไหวที่ความหลากหลาย ปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นของกลุ่มอนุรักษ์ สะท้อนถึงความสามารถของสมาชิกภายในกลุ่มที่เคลื่อนไหวเพื่อระดมทรัพยากรและระดมทรัพยากร (ทุน คน เครือข่าย) เพื่อให้สามารถบรรลุเป้าหมายของการเคลื่อนไหว โดยมีกลุ่มแกนนำ ที่เป็นผู้กำหนดยุทธวิธีในการตั้งกลุ่มพลังที่ยังไม่ถูกนำ มาใช้ออกมา มีการระดมเงินทองและผู้สนับสนุน ได้รับความสนใจจากสื่อมวลชน สร้างพันธมิตรกับผู้ที่มีอำนาจและสร้างองค์กรขึ้นมาเพราะถ้าไม่มีทรัพยากรเหล่านั้น การเคลื่อนไหวทางสังคมจะไม่เกิดประสิทธิผล องค์การการเคลื่อนไหวจึงมีความสำคัญ และเป็นเงื่อนไขของความสำเร็จทำให้เห็นปฏิสัมพันธ์ระหว่างองค์กรของขบวนการทางสังคม (social movement organization) อื่นๆ เป็นไปตามทฤษฎีการระดมทรัพยากร (มณีมัย ทองอยู่, 2557, หน้า 51-52)

ผลการศึกษารูปแบบ พลวัตของยุทธวิธีการต่อสู้ และตอบโต้ต่อภาครัฐของขบวนการเคลื่อนไหว ทั้งรูปแบบการทำทนายในระบบการเมืองปกติ, การขัดขวางระบบปกติ และการ

ใช้ความรุนแรง เช่น วิธีการต่อสู้ตามช่องทางการเมืองปกติได้แก่ การยื่นหนังสือผ่านกลไกของหน่วยงานราชการ วิธีการขัดขวาง ทำทนายระบบปกติ ได้แก่ การกดดัน การนั่งประท้วง ปิดสถานที่ราชการ ปิดถนน ยุทธวิธีการใช้ความรุนแรง สอดคล้องกับกรอบแนวคิดการวิเคราะห์ทางทฤษฎีการระดมทรัพยากร ในเรื่องของรูปแบบและวิธีการเคลื่อนไหว ซึ่งได้มีการแบ่งวิธีรูปแบบการเคลื่อนไหวออกเป็นสามแนวทางการต่อต้าน คือ วิธีการขัดขวางทำทนายระบบปกติ วิธีการขัดขวางทำทนายและการกดดัน และวิธีการใช้ความ ได้สอดคล้องกับผลการศึกษาของ ฐากร สรวงศ์ศิริ และมณีมัย ทองอยู่ (2010), สุภีร์ สมอนา และคณะ (2556), ทรงชัย ทองปาน (2559), วรณิศา จันทรหอม (2560) สามารถสรุปประเด็นการยุทธศาสตร์การต่อสู้ที่หลากหลาย มีการปรับปรุง และเปลี่ยนแปลง สามารถประกอบสร้างขึ้นใหม่ได้ตามบริบททางสังคม เศรษฐกิจ การเมือง โดยยุทธศาสตร์การต่อสู้ตามวิถีตามช่องทางระบบการเมืองปกติถือได้ว่าเป็นยุทธวิธีแรกเริ่มที่ในการออกมาเคลื่อนไหวของขบวนการเคลื่อนไหวต่างๆ และยังคงนำกลับมาใช้ได้อย่างต่อเนื่อง ยุทธศาสตร์การต่อสู้ตามวิธีการขัดขวางทำทนายระบบปกติ การทำอารยะขัดขืนหรือการตีอแปง การกดดัน การนั่งประท้วง ในการคัดค้านโครงการต่างๆ

อย่างไรก็ตามในการเคลื่อนไหวของขบวนการการเคลื่อนไหวทางสังคมเมื่อประชาชนได้ดำเนินการตามยุทธวิธีต่างๆ แล้วนั้นแต่ยังไม่บรรลุเป้าหมาย อาจจะนำมาสู่การใช้วิธีการเคลื่อนไหวที่รุนแรง จนส่งผลต่อความเสียหายทั้งด้านทรัพย์สิน และร่างกายนั่นเอง จากการศึกษายุทธวิธีในการเคลื่อนไหวต่อต้านนั้นตามที่ทฤษฎีที่พบ ได้มีการอธิบายยุทธวิธีการเคลื่อนไหวตามกรอบทฤษฎีการระดมทรัพยากร ทั้งสามรูปแบบ

ที่ศึกษา อาจจะไม่สามารถอธิบายการเคลื่อนไหวตามยุทธวิธีของกลุ่มอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมมุดรธานีได้เพียงพอ แม้จะเป็นยุทธวิธีที่มีการนำกลับมาใช้บ่อยอย่างเสมอของชุมชนอนุรักษ์ หรือในการเคลื่อนไหวของแต่ละรูปแบบอื่นๆ ที่เกิดขึ้นก็ตาม ผู้วิจัยยังพบยุทธวิธีอีกรูปแบบของกลุ่มอนุรักษ์ ยังได้มีการเคลื่อนไหวในอีกรูปแบบหนึ่งคือ ยุทธวิธีทางวัฒนธรรม โดยมีการประดิษฐ์สร้างใหม่ขึ้นมา มีการหยิบยกเอาเรื่องความเชื่อ ศาสนามาเป็นเครื่องมือให้การกระตุ้น หนุนเสริมให้ผู้เข้าร่วมเครือข่าย มีความรักและห่วงแหนต่อสิ่งแวดล้อมภายในชุมชน ในทำให้กลุ่มเคลื่อนไหวนั้นมีความเป็นปึกแผ่น และยั่งยืน

อย่างไรก็ตามข้อค้นพบจากการศึกษาก็ได้ชี้ให้เห็นว่ายุทธวิธีการเคลื่อนไหวของกลุ่มอนุรักษ์ไม่ได้เห็นด้วยกับแนวคิดของการระดมทรัพยากร (resource mobilization) อย่างเดียวเท่านั้น แต่กลุ่มอนุรักษ์ ยังได้อาศัยการเคลื่อนไหววัฒนธรรมชุมชน ซึ่งถือว่าเป็นรูปแบบการต่อสู้ที่สอดคล้องกับทฤษฎีขบวนการทางสังคมแบบใหม่ (new social movement) ที่ให้ความสำคัญกับการเคลื่อนไหวในมิติทางวัฒนธรรม สัญลักษณ์ความหมาย และความมีตัวตนของกลุ่มผู้ทำทลาย แทนที่จะมุ่งสู่การเปลี่ยนแปลงผ่านระบบการเมือง (ประภาส ปิ่นตบแต่ง, 2552)

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 เพื่อให้สภาพปัญหาความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในพื้นที่ได้รับการแก้ไขหรือมีการกระจายทรัพยากร ที่เป็นธรรมให้กับทุกภาคส่วนจึงจำเป็นต้องมีการทบทวนการแก้ปัญหาและการจัดการที่ผ่านมา ภาครัฐต้องเอาจริงเอาจังในการบังคับใช้กฎหมาย ขณะเดียวกันเปิดโอกาสให้ชุมชนเป็นคณาจัดการทรัพยากรในพื้นที่สาธารณะที่ไม่ใคร

เป็นเจ้าของได้บนฐานของความยุติธรรมทางสังคมของทุกฝ่าย (social fairness) รวมทั้งคำนึงถึงความยั่งยืนทางนิเวศด้วย (ecological sustainable)

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรศึกษาแนวทางในการเสริมสร้างกระบวนการในการกำหนดนโยบายในการพัฒนาท้องถิ่น ผ่านการนำเสนอแนะนโยบายสาธารณะเพื่อสามารถตอบโจทย์ของการพัฒนาประเทศที่ยึดถือกันว่าที่สำคัญเกี่ยวกับระบอบประชาธิปไตยนั้น คือเป็นของประชาชน โดยประชาชน และเพื่อประชาชน

2.2 ควรศึกษาเกี่ยวกับแนวทางการสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมอย่างจริงจังและจริงจังระหว่างรัฐ กลุ่มทุน และประชาชน ในแต่ละท้องถิ่น เพื่อเป็นการเสริมสร้างให้ประชาชนมีความรู้ความเข้าใจในแต่ละโครงการพัฒนาของทางภาครัฐอย่างละเอียดทุกขั้นตอนให้กับประชาชนในพื้นที่ได้เข้าไปมีส่วนร่วมการดำเนินโครงการพัฒนาต่างๆ ที่ภาครัฐหรือนายทุนในการกำหนดนโยบายต่างๆ ตามแนวทางการพัฒนาทางเศรษฐกิจและการพัฒนาสังคมอย่างแท้จริง

2.3 การศึกษานี้มีจุดเน้นที่ขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมของกลุ่มชาวบ้านเป็นหลัก ทั้งนี้ผู้ศึกษาพยายามทำความเข้าใจถึงกระบวนการในการระดมทรัพยากร รูปแบบยุทธวิธีการต่อสู้ต่างๆ เพื่อแสดงให้เห็นความเดือดร้อนของ กลุ่มอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมมุดรธานีเป็นการเฉพาะที่เคลื่อนไหวต่อต้านเหมืองแร่โพแทช อาจไม่ครอบคลุมการเคลื่อนไหวของบางกลุ่มทางสังคมที่เกี่ยวข้อง ดังนั้นผู้ที่ศึกษาวิจัยต่อไปควรขยายขอบเขตการศึกษาให้มีความครอบคลุม โดยควรมีการวิจัยถึง มุมมองของกลุ่มสังคมอื่นๆ เช่น กลุ่มเครือข่ายที่สนับสนุนการสร้างเหมือง นโยบายการจัดการทรัพยากรเหมืองแร่ของภาครัฐ เป็นต้น

เอกสารอ้างอิง

- กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม. (2554). 'แร่' ทรัพยากรในดิน...สินใต้ถุนบ้าน? *Mineral Mining Bonanza or Bust*. กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม.
- กรีนนิวส์. (2565). กลุ่มอนุรักษ์อุดรแถลงกรณีเหมืองโปแตชอุดร "เมื่อไม่ฟังเหตุผลกัน มึงสร้างกูเผา". <https://greennews.agency/?p=29467>
- จักรพันธ์ สุทธิรัตน์. (2558). เหมืองสีเขียวเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน. เอสทีซี มีเดีย แอนด์ มาเก็ตติ้ง.
- จตุกร สรวงศรีศิริ และมณีมัย ทองอยู่. (2553). ขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมคัดค้านเหมืองแร่โพแทช จังหวัด อุดรธานี. *KKU Research Journal (Graduate Studies)*, 10(4), 137.
- เดชา คำป่าเมือง. (2548). จากดินเฝ้าหิมะเหมืองโปแตช กับนวนโยบายเกลือแห่งชาติ. <https://prachatai.com/journal/2005/08/21362>
- ทรงชัย ทองปาน. (2559). ยุทธวิธีในการเคลื่อนไหวทางสังคมของ "กลุ่มไม่เอาเขื่อนแก่งเสือเต้น". *PSDS Journal of Development Studies*, 13(2), 46-82.
- นักข่าวพลเมือง. (2565). *อยู่ดีมีแสง: 20 ปี เหมืองแร่โปแตชอุดรธานี เสียงชุมชนที่ (ไม่) ถูกได้ยิน*. <https://thecitizen.plus/node/58046>
- นักข่าวพลเมือง. (2566). *ยื่นฟ้องศาลปกครองอุดรธานี กระบวนการแห่งความหวังสู่เหมืองโปแตช*. <https://thecitizen.plus/node/76409>
- นพพล แก่งจำปา และธิดิญา เหล่าอัน. (2561). การเมืองภาคประชาชน: กรณีศึกษา การเคลื่อนไหวต่อต้านเหมืองแร่ทองคำ ของชาวบ้าน "กลุ่มรักษากันเกิด" ตำบลเขาหลวง อำเภอวังสะพุง จังหวัดเลย. *Research and Development Journal, Loei Rajabhat University*, 13(43), 86-97.
- ประภาส ปิ่นตบแต่ง. (2552). *กรอบการวิเคราะห์การเมืองแบบทฤษฎีขบวนการทางสังคม*. มูลนิธิเฮนรี ริค เบิลล์ สำนักงานภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้.
- ปาณิสรา เทียนอ่อน, ประภาส ปิ่นตบแต่ง. (2558). การเคลื่อนไหวของเครือข่ายประชาชนในลุ่มแม่น้ำแม่กลองในการต่อต้านนโยบายบริหารจัดการน้ำของรัฐบาลยิ่งลักษณ์ ชินวัตร. *วารสารสหวิทยาการวิจัย: ฉบับบัณฑิตศึกษา*, 4(4), 25-35.
- ปรีชา เปี่ยมพงศ์สานต์. (2543). จาก "นิเวศเศรษฐศาสตร์" สู่ "นิเวศวิทยาการเมือง" (พิมพ์ครั้งที่ 2). คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ภักวดี วีระภาสพงษ์. (2550). direct action ปฏิบัติการซึ่งหน้าทำทนาย. *ฟ้าเดียวกัน*, 5(1), 62 - 70.
- มณีมัย ทองอยู่. (2557). *แนวคิดทฤษฎีทางสังคมวิทยาด้วยขบวนการทางสังคม*. ศูนย์วิจัยพหุลักษณะลุ่มน้ำโขง มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- วรรณิศา จันท์หอม. (2560). *กระบวนการสร้างความเคลื่อนไหวในการอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรชายฝั่งทะเลของชาวประมง อำเภอจะนะ จังหวัดสงขลา* [Doctoral dissertation, มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์].
- วริยา ด่วนน้อย. (2562). *นิเวศวิทยาการเมืองว่าด้วยความขัดแย้งและการต่อต้านการทำเหมืองแร่ของขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคม* [วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรดุษฎีบัณฑิต, มหาวิทยาลัยบูรพา]. มหาวิทยาลัยบูรพา.
- วิเชิต ทวีกุล. (2548). การเคลื่อนไหวของชาวบ้านใน พลวัต การเมืองแบบชาวบ้าน: เครือข่ายกลุ่มเกษตรกรภาคเหนือ. *วารสารฟ้าเดียวกัน*, 3(3), 42-45.

- วิเชียร บุราณรักษ์. (2548). *ขบวนการเคลื่อนไหวทางการเมืองภาคประชาชน ศึกษากรณี: กลุ่มอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมจังหวัดอุดรธานี* [วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่]. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- สุภีร์ สมอนา, มณีมัย ทองอยู่ และสมศักดิ์ ศรีสันติสุข. (2556). ขบวนการเคลื่อนไหวต่อต้านเหมืองแร่ทองคำ. *วารสารศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี*, 9(1), 29-44.
- โสดา นุราช. (2553). สิทธิในที่ดิน สิทธิในแร่, สัมปทาน. *วารสารแร่อิเล็กทรอนิกส์*. 1(2), 2.
- Benford, D., Robert, S., & David, A. (2000). Framing processes and social movements: An overview and assessment: Reviewed work. *Annual Review of Sociology*, 26, 611-639.
- Christiansen, J. (2009). *Four stages of social movements*. <https://www.ebscohost.com/uploads/imported/thisTopic-db Topic- 1248.pdf>
- Tilly, C. (1995). *Popular contention in Great Britain, 1758-1834*. Oxford University Press.

แนวทางการพัฒนาคุณภาพระดับหลักสูตรตามเกณฑ์ AUN-QA คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

Guidelines for Quality Development at the Program Level under AUN-QA Criteria of the Faculty of Liberal Arts, Prince of Songkla University

บรรณกร แซ่ลิม¹
Bannagorn Saelim¹

Received: 15 March 2023

Revised: 13 June 2023

Accepted: 20 June 2023

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาผลการประเมินคุณภาพระดับหลักสูตร 2) จัดลำดับความต้องการในการพัฒนาคุณภาพและเสนอแนวทางการพัฒนาคุณภาพ แหล่งข้อมูลที่ใช้ในการวิจัย คือ รายงานผลการประเมินคุณภาพภายในระดับหลักสูตร ปีการศึกษา 2564 ตามเกณฑ์ AUN-QA จำนวน 9 หลักสูตร วิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าเฉลี่ยและวิเคราะห์เนื้อหา ผลการวิจัยพบว่า ผลรวมคะแนนเฉลี่ยทุกเกณฑ์ของแต่ละหลักสูตร คะแนนต่ำสุดเท่ากับ 3.71 และคะแนนสูงสุดเท่ากับ 3.88 เมื่อเทียบกับคุณภาพและระดับความต้องการในการพัฒนาตามเกณฑ์ พบว่า ทุกหลักสูตรมีผลรวมคะแนนเฉลี่ยอยู่ในช่วงคะแนน 3.00 หมายถึง คุณภาพไม่เพียงพอ แต่ปรับปรุง แก้ไข หรือพัฒนาเพียงเล็กน้อย จะสามารถทำให้หลักสูตรมีคุณภาพเพียงพอได้ เมื่อเทียบกับเป้าหมายตามแผนปฏิบัติการของคณะศิลปศาสตร์ ซึ่งได้กำหนดให้หลักสูตรมีผลรวมคะแนนทุกเกณฑ์เท่ากับ 4.00 พบว่า แต่ละหลักสูตรยังไม่บรรลุเป้าหมาย สำหรับผลการวิเคราะห์ลำดับความต้องการในการพัฒนาคุณภาพ พบว่า ลำดับแรกคือ AUN 8 ผลผลิตและผลลัพธ์ ลำดับถัดไป คือ AUN 7 สิ่งอำนวยความสะดวกและโครงสร้างพื้นฐาน และลำดับสุดท้าย คือ AUN 4 การประเมินผู้เรียน และ AUN 6 การสนับสนุนนักศึกษา เมื่อวิเคราะห์จุดที่ควรพัฒนาตามข้อเสนอแนะของคณะกรรมการประเมินคุณภาพ เพื่อกำหนดแนวทางการพัฒนาคุณภาพ AUN 8 พบว่า ควรกำหนดคู่เทียบเคียงที่มีผลสัมฤทธิ์ที่สูงกว่าเพื่อการพัฒนา เปรียบเทียบข้อมูลกับคู่เทียบทั้งผลลัพธ์และกระบวนการ และนำผลการเทียบเคียงมาปรับประยุกต์ใช้เพื่อพัฒนาหลักสูตร ผลการวิจัยในครั้งนี้จะเป็นข้อเสนอให้หลักสูตรใช้เป็นแนวทางในการจัดทำแผนพัฒนาคุณภาพต่อไป

คำสำคัญ: การพัฒนาคุณภาพ, หลักสูตร, การประกันคุณภาพเครือข่ายมหาวิทยาลัยอาเซียน

¹ นักวิชาการอุดมศึกษาชำนาญการ คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา 90110 โทร. 074-289531 อีเมล: bannagorn.s@psu.ac.th

¹ Higher Education Officer, Professional Level, Faculty of Liberal Arts, Prince of Songkla University Hat Yai, Songkhla 90110 Tel. 074-289531, Email: bannagorn.s@psu.ac.th

Abstract

The objectives of this research were to. - (1) study the assessment result at the program level and (2) prioritize the needs for quality development including proposing quality development approaches. Data were collected from Internal Quality Assessment reports at the program level in the Academic Year 2021 of nine programs under AUN-QA. The data were analyzed by using means and content analysis. The study revealed that the lowest score of the sum of the average scores of all criteria of every program was 3.71 and the highest score was 3.88. The comparison between quality and the level of the needs for quality development according to the criteria showed that the sum of every program's average scores was in the range of 3.00 referring to insufficient program quality. However, with slight improvement, it could become sufficient. When comparing between the sum of the average scores and the faculty's action plan requirement requiring every program to have the sum of the average scores of all criteria at 4.00, it was found that each program did not achieve the goal. Based on the analysis of priority needs for quality development, the first priority was given to AUN8 Output and Outcomes, followed by AUN7 Facilities and Infrastructure, AUN4 Students Assessment, and AUN6 Students Support Services respectively. When analyzing the points to be developed as suggested by the Quality Assurance Committee to determine quality development's guidelines, AUN 8 counterparts with higher achievements should be specified for developing and benchmarking both the result and the process, and adopting the benchmarking result to develop the programs. This research result offers approaches to create the program quality development plan.

Keywords: Quality development, curriculum, AUN-QA

บทนำ

การประกันคุณภาพการศึกษาเป็นระบบที่สร้างความมั่นใจว่ามหาวิทยาลัยจะสามารถพัฒนาคุณภาพหลักสูตรและจัดการศึกษาได้อย่างมีคุณภาพมาตรฐาน บัณฑิตมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามที่หลักสูตรกำหนด และเป็นที่ต้องการของสังคม (สุรเชษฐ์ บุญรักษา และ วัชรารภรณ์ บุญรักษา, 2565) ASEAN University Network Quality Assurance: AUN-QA หรือการประกันคุณภาพเครือข่ายมหาวิทยาลัยอาเซียนเป็นระบบที่ใช้ในการรับรองคุณภาพการจัดการศึกษาในระดับอุดมศึกษาที่พัฒนาโดย ASEAN University Quality Assurance Network: AUN-QA

Network หรือเครือข่ายประกันคุณภาพการศึกษา มหาวิทยาลัยอาเซียน ซึ่งมีเป้าหมายหลักในการส่งเสริมการจัดการศึกษาให้เป็นมาตรฐานเดียวกันและปรับปรุงพัฒนาคุณภาพอย่างต่อเนื่อง (กัญจดา อนุวงศ์ และคณะ, 2563) เพื่อให้หลักสูตรผลิตบัณฑิตที่มีสมรรถนะตอบสนองความต้องการผู้ใช้บัณฑิตและทันกับสภาวการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไป (จารุวรรณ สนองญาติ และคณะ, 2562) มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ได้กำหนดระบบการประกันคุณภาพระดับหลักสูตรดำเนินการตามระบบ CUPT QA: Council of the University Presidents of Thailand Quality Assurance (AUN-QA และตัวบ่งชี้การกำกับมาตรฐานของ สป.อว. (มหาวิทยาลัยสงขล

นครินทร์, 2565) คณะศิลปศาสตร์ได้ใช้เกณฑ์ AUN-QA ตั้งแต่ปีการศึกษา 2558 จนถึงปัจจุบัน โดยหลักสูตรได้จัดทำรายงานการประเมินตนเอง รับการประเมินคุณภาพภายในเป็นประจำทุกปี และนำรายงานผลการประเมินคุณภาพภายใน ไปจัดทำแผนพัฒนาคุณภาพ เพื่อปรับปรุง พัฒนาหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน ให้มีคุณภาพ (บรรณกร แซ่ลิ้ม, 2563) คณะศิลปศาสตร์ได้กำหนดแผนกลยุทธ์ พ.ศ. 2565-2569 วัตถุประสงค์เชิงกลยุทธ์ 1.1 พัฒนาหลักสูตร และการจัดการเรียนการสอนให้ได้มาตรฐานสากล เพื่อผลิตบัณฑิตที่มีคุณภาพ สามารถสร้างงาน หรือทำงานได้ในองค์กรทั้งในประเทศและต่างประเทศ KPI ระดับแผนงาน 1.1.2.1 จำนวน หลักสูตรที่ได้คะแนนประเมินคุณภาพภายในตาม เกณฑ์ AUN-QA รวมทุกเกณฑ์ไม่น้อยกว่า 4.00 จากคะแนนเต็ม 7 (มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, 2565) จากการศึกษาค้นคว้าและผลงานวิจัย ที่เกี่ยวข้องกับการประเมินคุณภาพหลักสูตรตาม เกณฑ์ AUN-QA พบว่า การประเมินหลักสูตร การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการวิจัยและ ประเมิน โดยประยุกต์ใช้เกณฑ์ AUN-QA ซึ่ง ตัดสินผลการประเมินตามเกณฑ์ 7 ระดับ เมื่อ เทียบกับเกณฑ์ AUN-QA อยู่ในระดับ 4 คือ การจัดการเรียนและการสอน อยู่ในระดับ 3 คือ ผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง รายละเอียดของ หลักสูตร โครงสร้างและเนื้อหาของหลักสูตร การประเมินผู้เรียน คุณภาพผู้เรียนและการ สนับสนุน สิ่งอำนวยความสะดวกและโครงสร้าง พื้นฐานและผลผลิต อยู่ในระดับ 2 คือ คุณภาพ บุคลากรสายวิชาการ และคุณภาพบุคลากรสาย สนับสนุน (ฟารีดา หิมอะด้า, 2561) และการ ประเมินหลักสูตรการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการ วัตและประเมินทางการศึกษาโดยประยุกต์ใช้ เกณฑ์ AUN-QA พบว่า ผลการประเมินเทียบกับ เกณฑ์ AUN-QA อยู่ในระดับ 3 ทั้ง 11 ด้าน

ได้แก่ ผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง รายละเอียดของ หลักสูตร โครงสร้างและเนื้อหาของหลักสูตร การจัดการเรียนและการสอน การประเมินผู้เรียน คุณภาพบุคลากรสายวิชาการ คุณภาพบุคลากร สายสนับสนุน คุณภาพผู้เรียนและการสนับสนุน สิ่งอำนวยความสะดวกและโครงสร้างพื้นฐาน การเสริมสร้างคุณภาพ และผลผลิต (เถลิงพร เต้าตะโร และคณะ, 2561) เมื่อศึกษางานวิจัย ที่เกี่ยวข้องกับการใช้เกณฑ์ AUN-QA พบว่า นักศึกษาส่วนใหญ่เห็นการเปลี่ยนแปลงหลังจาก ใช้เกณฑ์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการออกแบบและ พัฒนาหลักสูตร วิธีการสอนและประเมินศึกษา อุปกรณ์และสิ่งอำนวยความสะดวกและการวิจัย (Pham & Nguyen, 2021) ซึ่งเป็นประโยชน์ในการ พัฒนาคุณภาพการศึกษาให้เท่าทันสถานการณ์ ที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว สำหรับการพัฒนา หลักสูตรตามเกณฑ์ AUN-QA จากการศึกษา งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พบว่า การพัฒนาหลักสูตรภาษาอังกฤษศึกษาของ State University of Padang ประเทศอินโดนีเซีย พบว่า ประการแรกจะนำ ความต้องการของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียมาใช้ในการ พัฒนาหลักสูตร และประการที่สองออกแบบและ ร่างหลักสูตรบนพื้นฐานของเกณฑ์ AUN-QA (Refnaldi *et al.*, 2017) การพัฒนาหลักสูตร วิศวกรรมไฟฟ้าของ State University of Padang ประเทศอินโดนีเซีย พบว่า องค์กรประกอบของ หลักสูตร ได้แก่ โปรแกรม โครงสร้าง และเนื้อหา เป็นไปตามเกณฑ์ AUN-QA และสอดคล้องกับ ความต้องการของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ซึ่งต้องการ บัณฑิตที่มีความสามารถ เป็นมืออาชีพ และ มีความเชี่ยวชาญในศาสตร์สาขา ซึ่งหมายความว่าหลักสูตรได้ผลิตบัณฑิตที่มีความพร้อมในการ ทำงาน เพราะมีสมรรถนะและมีคุณภาพตาม ความต้องการของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Dolly & Mukhaiyar, 2020) ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษา ผลการประเมินคุณภาพและแนวทางการพัฒนา

คุณภาพหลักสูตรตามเกณฑ์ AUN-QA เพื่อสร้างเป็นข้อเสนอแนะและยกระดับคุณภาพหลักสูตร รวมถึงขับเคลื่อนแผนปฏิบัติการของคณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ให้บรรลุผลสำเร็จ

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาผลการประเมินคุณภาพระดับหลักสูตรตามเกณฑ์ AUN-QA ของคณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
2. เพื่อจัดลำดับความต้องการในการพัฒนาคุณภาพและนำเสนอแนวทางการพัฒนาคุณภาพตามเกณฑ์ AUN-QA ของคณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

วิธีการศึกษา

แหล่งข้อมูลที่ใช้ในการวิจัย ศึกษาวิจัยจากเอกสาร (documentary research) เก็บรวบรวมข้อมูลทุติยภูมิ (secondary data) ศึกษาจากรายงานผลการประเมินคุณภาพภายในตามเกณฑ์ AUN-QA Version 4.0 จำนวน 9 เล่ม โดยมีขอบเขตการวิจัย คือ ผลการประเมินคุณภาพภายใน ปีการศึกษา 2564 ของหลักสูตรที่มีสถานะเปิดหลักสูตรทั้งหมด 9 หลักสูตรจากทั้งหมด 10 หลักสูตร คือ หลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาภาษาอังกฤษ หลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาภาษาจีน หลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทยประยุกต์ หลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาชุมชนศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน หลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการอุตสาหกรรมการบินและการบริการ หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาอังกฤษประยุกต์ศึกษา หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนามนุษย์และสังคม หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทยและ

ภาษาไทยประยุกต์ และหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนามนุษย์และสังคม

เครื่องมือการวิจัย ได้แก่ แบบบันทึกผลการประเมินคุณภาพภายในระดับหลักสูตร ปีการศึกษา 2564 แบ่งออกเป็น 4 ขั้นตอน ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของหลักสูตร ได้แก่ ชื่อหลักสูตร ระดับการศึกษา วันที่ประเมิน รูปแบบการประเมิน และรายชื่อคณะกรรมการประเมิน ตอนที่ 2 ผลการประเมินคุณภาพภายในระดับหลักสูตร (score) 7 ระดับ ตอนที่ 3 จุดที่ควรพัฒนารายเกณฑ์เป็นชนิดปลายเปิด โดยผู้วิจัยได้พัฒนาจากการศึกษาเอกสารรายงานผลการประเมินคุณภาพภายใน ระดับหลักสูตร และนำเสนอแบบบันทึกผลการประเมินคุณภาพภายในต่อผู้ทรงคุณวุฒิและปรับแก้บันทึกดังกล่าวตามข้อเสนอแนะ

การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยขออนุญาตจากผู้บริหารใช้ข้อมูลผลการประเมินคุณภาพภายในระดับหลักสูตรของคณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ หลังจากนั้นศึกษาและวิเคราะห์ผลการประเมินคุณภาพภายในระดับหลักสูตร ปีการศึกษา 2564 และบันทึกผลการประเมินคุณภาพภายในทุกเล่มลงในแบบบันทึกผลการประเมินคุณภาพแล้วนำไปวิเคราะห์ผลต่อไป

การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยนำข้อมูลที่รวบรวมได้จากแบบบันทึกผลการประเมินคุณภาพภายในระดับหลักสูตร จำนวน 9 เล่ม มาวิเคราะห์ผลตามวิธีการทางสถิติด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์ โปรแกรมสำเร็จรูป Microsoft Excel โดยใช้สถิติเชิงพรรณนาหาค่าร้อยละและค่าเฉลี่ย ผลการประเมินคุณภาพภายในระดับหลักสูตร (score) และใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (content analysis) ในส่วนข้อเสนอแนะจุดที่ควรพัฒนารายเกณฑ์ ซึ่งในการนำเสนอผลการวิจัยจะใช้นามสมมุติแทนชื่อของหลักสูตร

เกณฑ์ในการแปลความหมาย
การวิเคราะห์ผลการประเมินคุณภาพภายในระดับ
หลักสูตร (score) จะพิจารณาจากค่าเฉลี่ยและ

เกณฑ์การแปลความหมายค่าเฉลี่ยเป็นไปตาม
เกณฑ์ AUN-QA ดังนี้

ตารางที่ 1 เกณฑ์ในการแปลความหมาย

คะแนน	ความหมาย	คุณภาพและระดับความต้องการในการพัฒนา
1	ไม่ปรากฏการดำเนินการ (ไม่มีเอกสาร ไม่มีแผนหรือไม่มีหลักฐาน)	คุณภาพไม่เพียงพออย่างชัดเจน ต้องปรับปรุงแก้ไข หรือพัฒนา โดยเร่งด่วน
2	มีการวางแผนแต่ยังไม่ได้เริ่มดำเนินการ	คุณภาพไม่เพียงพอ จำเป็นต้องมีการปรับปรุงแก้ไขหรือพัฒนา
3	มีเอกสารแต่ไม่เชื่อมโยงกับการปฏิบัติหรือมีการ ดำเนินการแต่ยังไม่ครบถ้วน	คุณภาพไม่เพียงพอ แต่มีการปรับปรุง แก้ไข หรือพัฒนาเพียง เล็กน้อยสามารถทำให้มีคุณภาพเพียงพอได้
4	มีเอกสารและหลักฐานการดำเนินการตามเกณฑ์	คุณภาพของการดำเนินการของหลักสูตรตามเกณฑ์
5	มีเอกสารและหลักฐานชัดเจนที่แสดงถึง การดำเนินการที่มีประสิทธิภาพดีกว่าเกณฑ์	คุณภาพของการดำเนินการของหลักสูตรดีกว่าเกณฑ์
6	ตัวอย่างของแนวปฏิบัติที่ดี	ตัวอย่างของแนวปฏิบัติที่ดี
7	ดีเยี่ยม เป็นแนวปฏิบัติในระดับโลกหรือ แนวปฏิบัติชั้นนำ	ดีเยี่ยม เป็นแนวปฏิบัติในระดับโลกหรือแนวปฏิบัติชั้นนำ

ผลการศึกษา

1. ข้อมูลสภาพทั่วไปของหลักสูตร

คณะศิลปศาสตร์มีทั้งหมด 10 หลักสูตร โดยข้อมูลที่ใช้ในการศึกษา 9 หลักสูตร เนื่องจากมี 1 หลักสูตรได้รับการอนุมัติจาก สภามหาวิทยาลัยให้ปิดหลักสูตรและนักศึกษา สำเร็จการศึกษาทุกคนแล้ว เป็นหลักสูตรระดับปริญญาตรี 5 หลักสูตร คิดเป็นร้อยละ 55.56 ปริญญาโท 3 หลักสูตร คิดเป็นร้อยละ 33.33 และ ปริญญาเอก 1 หลักสูตร คิดเป็นร้อยละ 11.11 หลักสูตรรับการประเมินคุณภาพในรูปแบบ Desktop Assessment 1 หลักสูตร คิดเป็นร้อยละ 11.11 และในรูปแบบ Site Visit 8 หลักสูตรคิดเป็น ร้อยละ 88.89

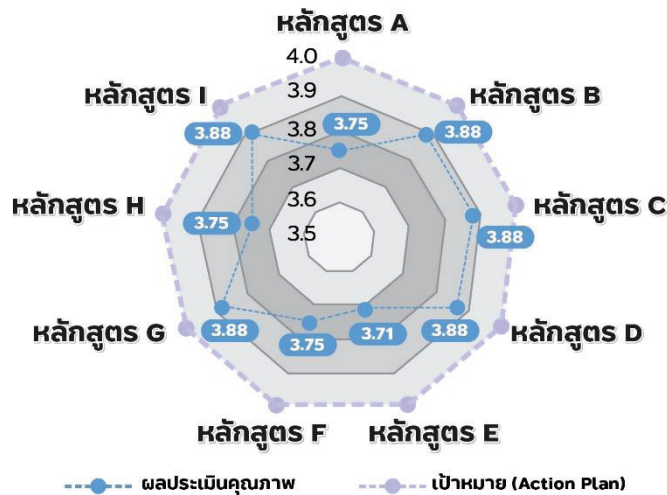
2. ผลการประเมินคุณภาพภายในระดับ หลักสูตรตามเกณฑ์ AUN-QA ของ คณะศิลปศาสตร์ดังรายละเอียด ดังนี้

2.1 ผลประเมินคุณภาพภายในระดับ หลักสูตรตามเกณฑ์ AUN-QA จำแนกตาม หลักสูตร

จากภาพที่ 1 พบว่า ผลรวมคะแนน เฉลี่ยทุกเกณฑ์ของแต่ละหลักสูตร คะแนนต่ำ สุดเท่ากับ 3.71 และคะแนนสูงสุดเท่ากับ 3.88 โดยผลรวมคะแนนเฉลี่ยของแต่ละหลักสูตรเรียง ลำดับจากน้อยไปหามาก พบว่า หลักสูตร E มี ค่าเฉลี่ยต่ำสุดเท่ากับ 3.71 คะแนน หลักสูตร A หลักสูตร F และ หลักสูตร H มีค่าเฉลี่ยรองลงมา เท่ากับ 3.75 คะแนน และหลักสูตร B หลักสูตร C หลักสูตร D หลักสูตร G และหลักสูตร I มีค่าเฉลี่ย สูงสุดเท่ากับ 3.88 คะแนน เมื่อเทียบกับคุณภาพ และระดับความต้องการในการพัฒนาตามเกณฑ์ AUN-QA พบว่า ทุกหลักสูตรมีผลรวมคะแนน เฉลี่ยอยู่ในช่วงคะแนน 3.00 หมายถึง คุณภาพ ไม่เพียงพอ แต่ปรับปรุง แก้ไข หรือพัฒนาเพียง

เล็กน้อย สามารถทำให้มีคุณภาพเพียงพอได้ เมื่อเทียบกับเป้าหมายตามแผนปฏิบัติการของ คณะศิลปศาสตร์กำหนดให้ผลรวมคะแนน

ทุกเกณฑ์ของแต่ละหลักสูตรเท่ากับ 4.00 พบว่า ทุกหลักสูตรยังไม่บรรลุเป้าหมาย

ภาพที่ 1 ผลประเมินคุณภาพภายในระดับหลักสูตรตามเกณฑ์ AUN-QA จำแนกตามหลักสูตร

2.2 ผลประเมินคุณภาพภายในระดับหลักสูตรตามเกณฑ์ AUN-QA จำแนกรายเกณฑ์

จากตารางที่ 2 ผลการประเมินผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง (AUN 1: expected learning outcomes) พบว่า ทุกหลักสูตรมีผลการประเมินคุณภาพอยู่ในระดับ 4 คะแนน เมื่อเทียบกับคุณภาพและระดับความต้องการในการพัฒนาตามเกณฑ์ AUN-QA พบว่า ทุกหลักสูตรมีคุณภาพของการดำเนินการของหลักสูตรตามเกณฑ์

ผลการประเมินโครงสร้างและเนื้อหาของหลักสูตร (AUN 2: programme structure and content) พบว่า ทุกหลักสูตรมีผลการประเมินคุณภาพอยู่ในระดับ 4 คะแนน เมื่อเทียบกับคุณภาพและระดับความต้องการในการพัฒนาตามเกณฑ์ AUN-QA พบว่า ทุกหลักสูตรมีคุณภาพของการดำเนินการของหลักสูตรตามเกณฑ์

ผลการประเมินการดำเนินการจัดการเรียนการสอน (AUN 3: teaching and learning approach) พบว่า ทุกหลักสูตรมีผลการประเมินคุณภาพอยู่ในระดับ 4 คะแนน เมื่อเทียบกับคุณภาพและระดับความต้องการในการพัฒนาตามเกณฑ์ AUN-QA พบว่า ทุกหลักสูตรมีคุณภาพของการดำเนินการของหลักสูตรตามเกณฑ์

ผลการประเมินการประเมินผู้เรียน (AUN 4: student assessment) พบว่า หลักสูตร H มีผลการประเมินคุณภาพอยู่ในระดับ 3 คะแนน เมื่อเทียบกับคุณภาพและระดับความต้องการในการพัฒนาตามเกณฑ์ AUN-QA พบว่า คุณภาพไม่เพียงพอ แต่มีการปรับปรุง แก้ไข หรือพัฒนาเพียงเล็กน้อยสามารถทำให้มีคุณภาพเพียงพอได้ สำหรับหลักสูตรอื่นๆ มีผลการประเมินคุณภาพอยู่ในระดับ 4 คะแนน เมื่อเทียบกับคุณภาพและระดับความต้องการ

ในการพัฒนาตามเกณฑ์ AUN-QA พบว่ามีคุณภาพของการดำเนินการของหลักสูตรตามเกณฑ์

ผลการประเมินบุคลากรสายวิชาการ (AUN 5: academic staff) พบว่า ทุกหลักสูตรมีผลการประเมินคุณภาพอยู่ในระดับ 4 คะแนนเมื่อเทียบกับคุณภาพและระดับความต้องการในการพัฒนาตามเกณฑ์ AUN-QA พบว่า ทุกหลักสูตรมีคุณภาพของการดำเนินการของหลักสูตรตามเกณฑ์

ผลการประเมินการสนับสนุนนักศึกษา (AUN 6: student support services) พบว่า หลักสูตร E มีผลการประเมินคุณภาพอยู่ในระดับ 3 คะแนนเมื่อเทียบกับคุณภาพและระดับความต้องการในการพัฒนาตามเกณฑ์ AUN-QA พบว่า คุณภาพไม่เพียงพอ แต่มีการปรับปรุง แก้ไข หรือพัฒนาเพียงเล็กน้อยสามารถทำให้มีคุณภาพเพียงพอได้ สำหรับหลักสูตรอื่นๆ มีผลการประเมินคุณภาพอยู่ในระดับ 4 คะแนนเมื่อเทียบกับคุณภาพและระดับความต้องการในการพัฒนาตามเกณฑ์ AUN-QA พบว่า มีคุณภาพของการดำเนินการของหลักสูตรตามเกณฑ์

ผลการประเมินสิ่งอำนวยความสะดวกและโครงสร้างพื้นฐาน (AUN 7: facilities and

infrastructure) พบว่า หลักสูตร E และหลักสูตร H มีผลการประเมินคุณภาพอยู่ในระดับ 3 คะแนนเมื่อเทียบกับคุณภาพและระดับความต้องการในการพัฒนาตามเกณฑ์ AUN-QA พบว่า คุณภาพไม่เพียงพอ แต่มีการปรับปรุง แก้ไข หรือพัฒนาเพียงเล็กน้อยสามารถทำให้มีคุณภาพเพียงพอได้ สำหรับหลักสูตรอื่นๆ มีผลการประเมินคุณภาพอยู่ในระดับ 4 คะแนน เมื่อเทียบกับคุณภาพและระดับความต้องการในการพัฒนาตามเกณฑ์ AUN-QA พบว่า มีคุณภาพของการดำเนินการของหลักสูตรตามเกณฑ์

ผลการประเมินผลผลิตและผลลัพธ์ (AUN 8: output and outcomes) พบว่า หลักสูตร A มีผลการประเมินคุณภาพอยู่ในระดับ 2 คะแนนเมื่อเทียบกับคุณภาพและระดับความต้องการในการพัฒนาตามเกณฑ์ AUN-QA พบว่า คุณภาพไม่เพียงพอ จำเป็นต้องมีการปรับปรุง แก้ไขหรือพัฒนา สำหรับหลักสูตร B หลักสูตร C หลักสูตร D หลักสูตร F หลักสูตร G และหลักสูตร I มีผลการประเมินคุณภาพอยู่ในระดับ 3 คะแนน เมื่อเทียบกับคุณภาพและระดับความต้องการในการพัฒนาตามเกณฑ์ AUN-QA พบว่า คุณภาพไม่เพียงพอ แต่มีการปรับปรุง แก้ไข หรือพัฒนาเพียงเล็กน้อยสามารถทำให้มีคุณภาพเพียงพอได้

ตารางที่ 2 ผลประเมินคุณภาพภายในระดับหลักสูตรตามเกณฑ์ AUN-QA จำแนกรายเกณฑ์

หลักสูตร/ผลประเมิน	AUN 1	AUN 2	AUN 3	AUN 4	AUN 5	AUN 6	AUN 7	AUN 8
A	4	4	4	4	4	4	4	2
B	4	4	4	4	4	4	4	3
C	4	4	4	4	4	4	4	3
D	4	4	4	4	4	4	4	3
E	4	4	4	4	4	3	3	N/A*
F	4	4	4	4	4	4	4	3
G	4	4	4	4	4	4	4	3
H	4	4	4	3	4	4	3	4
I	4	4	4	4	4	4	4	3

* N/A หมายถึง ไม่ขอรับการประเมินคุณภาพ เนื่องจากเป็นหลักสูตรใหม่ที่มีผลการดำเนินงานไม่ครบถ้วน

ผลการจัดลำดับความต้องการในการพัฒนาคุณภาพและแนวทางการพัฒนาคุณภาพตามเกณฑ์ AUN-QA ดังรายละเอียด ดังนี้

3.1 ผลการจัดลำดับความต้องการในการพัฒนาคุณภาพหลักสูตรตามเกณฑ์ AUN-QA

จากตารางที่ 3 หลักสูตรที่จะต้องได้รับการพัฒนาและเรียงลำดับความสำคัญเร่งด่วนในมุมมอง 3 มิติ คือ 1) ผลประเมินของหลักสูตรยังไม่บรรลุเป้าหมายตามแผนปฏิบัติการของคณะศิลปศาสตร์ หมายถึง ผลรวมคะแนนทุกเกณฑ์เท่ากับ 4.00 คะแนน 2) ความต้องการในการพัฒนาอยู่ในระดับ 4 คะแนน หมายถึง การดำเนินการของหลักสูตรตามเกณฑ์ AUN-QA 3) ความมี

หลักสูตรที่มีผลคะแนนต่ำกว่าระดับ 4 คะแนน เมื่อพิจารณาผลประเมินคุณภาพหลักสูตร พบว่า AUN 8 หลักสูตร A มีผลการประเมินอยู่ในระดับ 2 คะแนน และหลักสูตร B หลักสูตร C หลักสูตร D หลักสูตร F หลักสูตร G และหลักสูตร I มีผลการประเมินอยู่ในระดับ 3 คะแนน AUN 7 หลักสูตร E และ หลักสูตร H มีผลการประเมินอยู่ในระดับ 3 คะแนน AUN 4 และ AUN 6 หลักสูตร H และหลักสูตร E มีผลการประเมินอยู่ในระดับ 3 คะแนน ดังนั้น จึงเรียงลำดับความต้องการในการพัฒนาตามเกณฑ์ AUN-QA ของคณะศิลปศาสตร์ลำดับแรก คือ AUN 8 ลำดับถัดไป คือ AUN 7 และลำดับสุดท้าย คือ AUN 4 และ AUN 6 ตามลำดับ

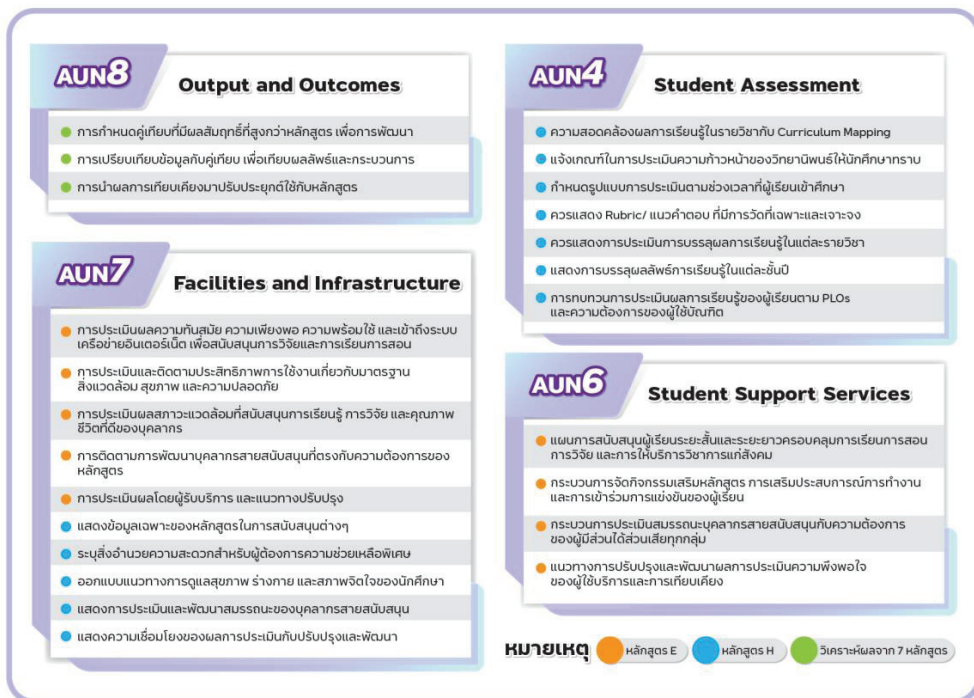
ตารางที่ 3 ลำดับความต้องการในการพัฒนาคุณภาพหลักสูตรตามเกณฑ์ AUN-QA

ลำดับที่	เกณฑ์	จำนวน	คะแนน	ความต้องการในการพัฒนาตาม AUN-QA
1	AUN 8	1 หลักสูตร	2	- จำเป็นต้องมีการปรับปรุงแก้ไขหรือพัฒนา
		6 หลักสูตร	3	- มีการปรับปรุงแก้ไข หรือพัฒนาเพียงเล็กน้อย สามารถทำให้มีคุณภาพเพียงพอได้
2	AUN 7	2 หลักสูตร	3	- มีการปรับปรุงแก้ไข หรือพัฒนาเพียงเล็กน้อย สามารถทำให้มีคุณภาพเพียงพอได้
3	AUN 4	1 หลักสูตร	3	- มีการปรับปรุงแก้ไข หรือพัฒนาเพียงเล็กน้อย สามารถทำให้มีคุณภาพเพียงพอได้
		1 หลักสูตร	3	- มีการปรับปรุงแก้ไข หรือพัฒนาเพียงเล็กน้อย สามารถทำให้มีคุณภาพเพียงพอได้

3.2 แนวทางการพัฒนาคุณภาพหลักสูตรตามเกณฑ์ AUN-QA

ผลการวิเคราะห์แนวทางการพัฒนาคุณภาพหลักสูตรตามเกณฑ์ AUN-QA จากจุดที่ควรพัฒนาของคณะกรรมการประเมินคุณภาพ

ภายใน พบว่า AUN 8 ควรกำหนดคู่เทียบเคียงที่มีผลสัมฤทธิ์ที่สูงกว่าหลักสูตร การเปรียบเทียบข้อมูลกับคู่เทียบทั้งผลลัพธ์และกระบวนการ และการนำผลการเทียบเคียงมาปรับประยุกต์ใช้กับหลักสูตร ดังภาพที่ 2

ภาพที่ 2 แนวทางการพัฒนาคุณภาพหลักสูตรตามเกณฑ์ AUN-QA

สรุปและอภิปรายผล

1. ผลการประเมินคุณภาพภายในระดับหลักสูตรตามเกณฑ์ AUN-QA คณะศิลปศาสตร์ ภาพรวมพบว่า ผลรวมคะแนนเฉลี่ยทุกเกณฑ์ของแต่ละหลักสูตรคะแนนต่ำสุดเท่ากับ 3.71 และคะแนนสูงสุดเท่ากับ 3.88 เมื่อเทียบกับคุณภาพและระดับความต้องการในการพัฒนาตามเกณฑ์ AUN-QA พบว่า ทุกหลักสูตรมีผลรวมคะแนนเฉลี่ยอยู่ในช่วงคะแนน 3.00 หมายถึง คุณภาพไม่เพียงพอ แต่ปรับปรุง แก้ไข หรือพัฒนาเพียงเล็กน้อย สามารถทำให้มีคุณภาพเพียงพอได้เมื่อเทียบกับเป้าหมายตามแผนปฏิบัติการของคณะศิลปศาสตร์กำหนดให้ผลรวมคะแนนทุกเกณฑ์เท่ากับ 4.00 พบว่า แต่ละหลักสูตรยังไม่บรรลุเป้าหมาย ที่เป็นเช่นนี้เป็นเพราะหลักสูตรมีบางเกณฑ์ที่มีผลการประเมินคุณภาพต่ำกว่าระดับ 4.00 คะแนน ส่งผลให้คุณภาพของการดำเนินการของแต่ละหลักสูตรยังไม่เป็นไปตามเกณฑ์อย่างครบถ้วน สอดคล้องกับเกณฑ์การประเมินของ ASEAN University Network (2020) ที่ได้กำหนดการให้คะแนนการประเมินตามเกณฑ์ 7 ระดับ โดยระดับ 4 ได้ระบุไว้ว่าการดำเนินงานของหลักสูตรเป็นไปตามเกณฑ์อย่างครบถ้วน มีหลักฐานสนับสนุนการดำเนินงานตามเกณฑ์และมีการแสดงผลลัพธ์ที่คาดหวังอย่างต่อเนื่อง และสอดคล้องกับผลการศึกษาของ เกลิงพร เต้าตะโร และคณะ (2561) ได้ศึกษาการประเมินหลักสูตรการศึกษาระดับปริญญาตรี สาขาวิชาการวัดและประเมินทางการศึกษาคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ โดยประยุกต์ใช้เกณฑ์ AUN-QA พบว่า ผลการประเมินคุณภาพทุกเกณฑ์อยู่ในระดับ 3 มีร่องรอยหลักฐานจากกลุ่มที่ให้ข้อมูลว่ามีการดำเนินงานแต่ยังไม่ครบถ้วนสมบูรณ์ตามเกณฑ์ และสอดคล้องกับผลการศึกษาของ ฟารีดา หีมอะด้า

(2561) ได้ศึกษาการประเมินหลักสูตรการศึกษาระดับปริญญาตรี สาขาวิชาการวิจัยและประเมินคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ โดยประยุกต์ใช้เกณฑ์ AUN-QA พบว่า ส่วนใหญ่ผลการประเมินอยู่ในระดับ 3 มีเอกสารหลักฐานที่ควรปรับปรุง แก้ไข และพัฒนาเพียงเล็กน้อย แต่มีแนวโน้มของคุณภาพเพียงพอตามที่คาดหวัง

2. ผลการจัดลำดับความต้องการในการพัฒนาคุณภาพหลักสูตรตามเกณฑ์ AUN-QA พบว่าลำดับแรก คือ AUN 8 เนื่องจากหลายหลักสูตรมีผลคะแนนการประเมินอยู่ในระดับน้อยกว่าหรือเท่ากับ 3 คะแนน เมื่อวิเคราะห์จุดที่ควรพัฒนาของคณะกรรมการประเมินคุณภาพภายใน เพื่อกำหนดแนวทางการพัฒนาคุณภาพหลักสูตรตามเกณฑ์ AUN-QA พบว่า AUN 8 ควรกำหนดคู่เทียบเคียงที่มีผลสัมฤทธิ์ที่สูงกว่าหลักสูตร การเปรียบเทียบข้อมูลกับคู่เทียบทั้งผลลัพธ์และกระบวนการ และการนำผลการเทียบเคียงมาปรับประยุกต์ใช้กับหลักสูตรที่เป็นเช่นนี้อาจเป็นเพราะหลักสูตรส่วนหนึ่งยังมีความรู้ความเข้าใจไม่เพียงพอในการนำเครื่องมือเทียบเคียงสมรรถนะไปประยุกต์ใช้เพื่อพัฒนาหลักสูตรหรืออาจไม่ได้ดำเนินการตามขั้นตอนการเทียบเคียงอย่างครบถ้วน เช่น เทียบเคียงข้อมูลเพียงอย่างเดียวโดยไม่ได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้แนวปฏิบัติที่ดีจากคู่เทียบเพื่อนำมาวิเคราะห์และปรับใช้ให้เหมาะสมหรือไม่ได้นำผลจากการเทียบเคียงมาจัดทำแผนเพื่อพัฒนาคุณภาพหลักสูตร สอดคล้องกับผลการศึกษาของ กัมปนาท วงษ์วัฒนพงษ์ (2560) ที่ได้กล่าวถึงการประยุกต์ใช้เครื่องมือเทียบเคียงสมรรถนะในการบริหารงานภาครัฐมีด้วยกัน 2 ขั้นตอน เริ่มจากขั้นตอนการวางแผนได้แก่ กำหนดหัวข้อที่ใช้ในการเทียบเคียง คัดเลือกองค์กรที่จะเทียบเคียง ระบุขอบเขตและเป้าหมาย และวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล สำหรับขั้นตอน

การเทียบเคียง ได้แก่ การตอบคำถาม 4 ข้อ คือ

- 1) เราอยู่ที่ไหน เป็นการประเมินผลการดำเนินงานตามตัววัดเปรียบเทียบกับเป้าหมายขององค์กร
- 2) ใครเก่งที่สุด เป็นการนำตัววัดขององค์กรไปเทียบเคียงกับองค์กรที่ทำได้ดีกว่าในเรื่องนั้นๆ
- 3) เขาทำอย่างไร เป็นการศึกษาศึกษาและเรียนรู้วิธีการที่เป็นเลิศขององค์กรที่เทียบเคียง
- 4) เราทำได้ให้ดีกว่าได้อย่างไร เป็นการประยุกต์วิธีการปฏิบัติที่ได้เรียนรู้จากองค์กรที่เทียบเคียงมาปรับใช้กับบริบทขององค์กรตนเอง และสอดคล้องกับผลการศึกษาของ อาคีรา ราชเวียง และคณะ (2564) ที่ได้กล่าวถึงการเทียบเคียงสมรรถนะว่าเป็นวิธีการวัดและเปรียบเทียบทั้งผลิตภัณฑ์ บริการ และวิธีการปฏิบัติกับองค์กรที่ทำได้ดีกว่า ซึ่งได้รับการยอมรับจากบุคคล องค์กรที่น่าเชื่อถือ ลูกค้า หรือผู้ส่งมอบ โดยสามารถทำซ้ำได้ และมีผลลัพธ์ที่ได้รับการยอมรับและสามารถวัดผลได้จริง แล้วนำผลการเปรียบเทียบมาวิเคราะห์และปรับปรุงองค์กร โดยจะเป็นประโยชน์กับองค์กรทั้งภาครัฐ รัฐวิสาหกิจ เอกชน ภาคการศึกษา และองค์กรลักษณะอื่นๆ เพื่อพัฒนาองค์กรให้มีสมรรถนะเพิ่มสูงขึ้น และสอดคล้องกับผลการศึกษาของ Nugroho & Jaqin (2021) ที่ได้กล่าวถึงการเทียบเคียงว่าเป็นกระบวนการที่มีความเป็นระบบและต่อเนื่อง โดยจะเทียบทั้งผลิตภัณฑ์ กระบวนการ และผลลัพธ์กับองค์กรอื่นที่มีลักษณะใกล้เคียงกันและมีสมรรถนะที่สูงกว่าเพื่อเป็นข้อมูลสำหรับการปรับปรุงองค์กร โดยเฉพาะอย่างยิ่งสถาบันการศึกษามีความจำเป็นในการเทียบเคียงเพื่อนำไปสู่การกำหนดกลยุทธ์ เรียนรู้ ปรับปรุงกระบวนการ พัฒนาหลักสูตรและการดำเนินงาน เพื่อให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะสำหรับการนำผลการวิจัยไปใช้

1. หลักสูตรควรนำผลจากการศึกษาไปใช้สำหรับเป็นแนวทางในการจัดทำแผนพัฒนาคุณภาพหลักสูตรประจำปี เช่น จากผลการจัดลำดับความต้องการพัฒนาหลักสูตรตามเกณฑ์ AUN-QA พบว่าลำดับแรก คือ AUN 8 ดังนั้นหลักสูตรควรกำหนดคู่เทียบที่มีผลสัมฤทธิ์ที่สูงกว่า โดยเทียบข้อมูลทั้งผลลัพธ์และกระบวนการ รวมถึงนำผลการเทียบมาปรับประยุกต์ใช้กับหลักสูตร

2. ผู้บริหารควรกำหนดนโยบายในการบริหารหลักสูตร โดยเลือกจุดที่ควรพัฒนาในเกณฑ์ที่ได้คะแนนน้อยกว่า 4.00 เพื่อขับเคลื่อนแผนปฏิบัติการของคณะศิลปศาสตร์ให้บรรลุผลสำเร็จและยกระดับคุณภาพการศึกษาให้เป็นไปตามเกณฑ์ AUN-QA

3. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องใช้ข้อมูลเพื่อกำหนดหัวข้อในการจัดกิจกรรม/โครงการพัฒนาคุณภาพหลักสูตรในภาพรวมให้กับหลักสูตร เช่น AUN 4 วิธีการให้คะแนนแบบ Scoring Rubrics และ AUN 6 วิธีการวัดและติดตามนักศึกษาว่าสามารถบรรลุผลการเรียนรู้ในแต่ละชั้นปี เป็นต้น

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

ควรทำการวิจัยเพื่อศึกษาเปรียบเทียบผลการประเมินคุณภาพกับหน่วยงานที่มีผลการประเมินโดดเด่นเป็นที่ประจักษ์ เพื่อนำมาเป็นแนวทางและปรับใช้ในการพัฒนาคุณภาพหลักสูตร

กิตติกรรมประกาศ

ผู้วิจัยขอขอบคุณคณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ที่อนุญาตให้ใช้ข้อมูลรายงานผลการประเมินคุณภาพภายในระดับหลักสูตรตามเกณฑ์ AUN-

QA ในการวิจัยครั้งนี้ และขอขอบคุณที่ปรึกษางานวิจัย รศ.ดร.เกษตรชัย และทีมคณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ที่ให้ความกรุณาชี้แนะตั้งแต่ต้นจนกระทั่งงานวิจัยนี้สำเร็จลุล่วง

เอกสารอ้างอิง

- กัญญาดา อนุวงศ์ อาจรี สุภสุธิกุล และวิบูลย์ อยู่โนติล. (2563). มโนทัศน์ที่ (อาจจะ) คลาดเคลื่อนเกี่ยวกับระบบการประกันคุณภาพเครือข่ายมหาวิทยาลัยอาเซียน (AUN-QA) ระดับหลักสูตร. *วารสารวิจัยและพัฒนาหลักสูตร, 10(2)*, 14-23.
- กัมปนาท วงษ์วัฒนพงษ์. (2560). การประยุกต์ใช้เครื่องมือเทียบเคียงสมรรถนะ (Benchmarking) ในการบริหารงานภาครัฐ. *วารสารวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, 34(1)*, 135-159. มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์. (2565). *แผนกลยุทธ์ พ.ศ. 2565-2569 และแผนปฏิบัติการประจำปีงบประมาณ 2565*. <https://www.libarts.psu.ac.th>.
- จารุวรรณ สอนองญาติ กัญญาดา อนุวงศ์ สุทัศน์ เหมทานนท์ และพรฤดี นิธิรัตน์. (2562). การใช้ระบบประกันคุณภาพการศึกษาเครือข่ายมหาวิทยาลัยอาเซียน (AUN-QA) ระดับหลักสูตรในวิทยาลัยพยาบาล. *วารสารวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี นครราชสีมา, 25(2)*, 247-260.
- เกลิงพร เต้าตะโร สุธาสนี บุญญาพิทักษ์ และวัลลยา ธรรมอภิบาล อินทนิล. (2561). การประเมินหลักสูตรการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการวัดและประเมินทางการศึกษา (4 ปี) โดยประยุกต์ใช้เกณฑ์การประกันคุณภาพระดับหลักสูตร (AUN-QA). *วารสารอัล-นूर บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยฟาฏอนี, 13(24)*, 149-164.
- บรรณกร แซ่ลิ้ม. (2563). ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยการรับรู้ ความรู้ความเข้าใจ ทักษะคิด การมีส่วนร่วม และการบริหารกับการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาของคณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์. *วารสารปาริชาติ, 33(1)*, 48-61.
- ฟารีดา หีมอะด้า. (2561). การประเมินหลักสูตรการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการวิจัยและประเมิน โดยประยุกต์ใช้เกณฑ์การประกันคุณภาพระดับหลักสูตร AUN-QA. *วารสารอัล-ฮิกมะฮุมหาวิทยาลัยฟาฏอนี, 8(15)*, 77-100.
- สุรเชษฐ์ บุญรักษ์ และวัชรภรณ์ บุญรักษ์. (2565). การเทียบเคียงสมรรถนะคุณภาพการศึกษาจากผลการประเมินคุณภาพการศึกษากายนอกของคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรดิตต์. *วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง, 11(1)*, 134-145.
- อาศิรา ราชเวียง สุริยะ วชิรวงศ์ไพศาล ปัทมพันธ์ หิรัญธีรวัฒน์ อนันต์ ศิลปี และพงษ์ศักดิ์ ผกามาศ. (2564). การเทียบเคียงสมรรถนะ 360 องศา: เครื่องมือสร้างองค์กรแห่งนวัตกรรมสมรรถนะสูง. *วารสารสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์แห่งรัตนโกสินทร์, 3(3)*, 47-65.
- ASEAN University Network. (2020). *Guide to AUN-QA assessment at programme level version 4.0*. https://www.aunsec.org/application/files/2816/7290/3752/Guide_to_AUN-QA_Assessment_at_Programme_Level_Version_4.0_4.pdf

- Dolly, V. P. & Mukhaiyar, R. (2020). Concept of curriculum evaluation in education program of electrical engineering using AUN-QA as benchmarking. *Jurnal Pendidikan Teknologi Kejuruan*, 3(1), 1-5.
- Nugroho, B. H. & Jaqin, C. (2021). Implementation of benchmarking method for higher education institution: A literature review. *IJIEM (Indonesian Journal of Industrial Engineering & Management)*, 2(2), 81-93.
- Pham, H. T. & Nguyen, P. V. (2021). Impact study of programme assessment at three universities in Vietnam: Students' perspectives. *European Journal of Contemporary Education*, 10(2), 438-449.
- Refnaldi, R. Fitrawati, F. & Adnan, A. (2017). From need analysis to ELT study program learning outcome development: Meeting the standards of the ASEAN university network quality assurance (AUN-QA). In *Sixth International Conference on Languages and Arts (ICLA 2017)*. Indonesia.

การพัฒนาาระบบสารสนเทศเพื่อสนับสนุนการจัดการธุรกิจหมวกกะปิเยาะห์ ตำบลกะมียอ จังหวัดปัตตานี

The Development of an Information System to Support the Management of Kapiyoh Hat Business, Kamiyo Sub-district, Pattani Province

มุฮัมมัดสุไฮมี ยานยา¹, จูติมา เทพญา², โดมีรี อีซอ³

Muhammadsuhaimee Yanya¹, Thitima Theppaya², Domiree Esa³

Received: 28 December 2022

Revised: 2 April 2023

Accepted: 15 April 2023

บทคัดย่อ

การผลิตหมวกกะปิเยาะห์ในพื้นที่ชายแดนภาคใต้เป็นธุรกิจที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตและวัฒนธรรมชุมชนที่ช่วยสร้างรายได้จากการจำหน่ายในประเทศและการส่งออกต่างประเทศ แต่ปัจจุบันเกิดการแข่งขันด้านราคาอันเนื่องมาจากผู้ประกอบการไม่ทราบต้นทุนที่แท้จริงของการผลิต ส่งผลให้ผู้ประกอบการบางรายต้องล้มเลิกการทำธุรกิจไป ผู้ประกอบการส่วนใหญ่ยังไม่มีการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาช่วยบริหารจัดการจึงทำให้ไม่มีการเก็บบันทึกข้อมูลต่างๆ ในรูปแบบของฐานข้อมูลส่งผลกระทบต่อข้อมูลที่นำไปคำนวณต้นทุนในการผลิตสินค้า การกำหนดราคาสินค้า และการจัดทำบัญชี ทำให้ได้ข้อมูลที่ไม่สอดคล้องกับความเป็นจริง การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) พัฒนาาระบบสารสนเทศเพื่อการจัดการธุรกิจหมวกกะปิเยาะห์ของผู้ประกอบการในพื้นที่ตำบลกะมียอ จังหวัดปัตตานี 2) เพื่อประเมินความพึงพอใจการใช้งานระบบสารสนเทศ โดยในการพัฒนาระบบสารสนเทศได้ดำเนินการตามกระบวนการ SDLC (system development life cycle) ซึ่งประกอบด้วยขั้นตอนการกำหนดปัญหาและรวบรวมความต้องการ การวิเคราะห์ระบบ การออกแบบ การพัฒนา การทดสอบ การนำไปใช้ และการบำรุงรักษา โดยนำ Bootstrap Framework มาใช้เป็นเครื่องมือสำหรับการพัฒนา ทั้งนี้เพื่อให้ได้ระบบสารสนเทศที่ช่วยสนับสนุนการทำงานของผู้ประกอบการในทุกกระบวนการทำงานตั้งแต่ต้นจนจบด้วยการบันทึกข้อมูลต่างๆ ไว้ในฐานข้อมูล ประกอบด้วยข้อมูลการซื้อวัตถุดิบ ข้อมูลการขายสินค้า ข้อมูลการผลิต ข้อมูลคำนวณค่าแรง และข้อมูลค่าใช้จ่ายต่างๆ ผู้ประกอบการสามารถสืบค้นข้อมูลโดยระบบสารสนเทศจะแสดงรายละเอียดผลลัพธ์ของข้อมูลดังกล่าวตามช่วงเวลาที่ต้องการ จากการสำรวจความพึงพอใจของผู้ประกอบการในการใช้งานระบบสารสนเทศจำนวน 19 ราย มีความพึงพอใจในด้านการออกแบบระบบสารสนเทศอยู่ในระดับมาก และมีความพึงพอใจในด้านการใช้งานแต่ละเมนูของระบบสารสนเทศอยู่ในระดับมากที่สุด

คำสำคัญ: การจัดการธุรกิจ, ระบบสารสนเทศ, หมวกกะปิเยาะห์

^{1, 2} อาจารย์ คณะวิทยาการสื่อสาร มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

³ บัณฑิต คณะวิทยาการสื่อสาร มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

^{1, 2} Lecturer, Faculty of Communication Science, Prince of Songkla University

³ Graduate, Faculty of Communication Science, Prince of Songkla University

Abstract

The production of Kapiyoh hats in the southern border areas of Thailand is a business that is aligned with the community's way of life and culture, and it helps generate income through domestic sales and exports abroad. However, there is now price competition because operators who do not know the real cost of production. As a result, many entrepreneurs have been forced to shut down their businesses. Most entrepreneurs do not use information technology to help them manage their businesses, so they do not keep various records in the form of databases. This affects the information used to calculate the cost of manufacturing the product, product pricing, and accounting, resulting in information that is inconsistent with reality. The objectives of this research were to develop an information system for the Kapiyoh Hat business management by entrepreneurs in southern border provinces and to assess the information system usage satisfaction. The information system was developed by using Bootstrap Framework as a development tool that was implemented in accordance with the SDLC system development process. The process consisted of procedures for defining problems and collecting requirements, system analysis, design, development, testing, implementation, and maintenance. This facilitates an information system that supports the work of the entrepreneur in every work process from start to finish by saving various items of information in the database. This database consists of information about raw materials, product sales, labor costs, and other expense information. Entrepreneurs are able to search and display the results of the data and accounts according to the time period. According to the survey of 19 entrepreneurs, using the information system, the level of satisfaction with the information system design was at a high level and the usage of the information system menu was also at a high level.

Keywords: Business management, information system, Kapiyoh hat

บทนำ

วิถีการดำเนินชีวิตของคนในสังคมปัจจุบันต่างได้รับอิทธิพลจากกระแสเทคโนโลยีอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ โดยสะท้อนให้เห็นได้จากกิจกรรมต่างๆ ที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวัน เช่น พฤติกรรมการบริโภคซึ่งผู้ซื้อและผู้ขายสามารถทำการค้าในรูปแบบออนไลน์ได้โดยไม่จำเป็นต้องมีหน้าร้าน รูปแบบการศึกษาที่ผู้เรียนสามารถค้นคว้าหาความรู้ด้วยตนเองได้จากที่บ้านโดยใช้สื่อออนไลน์ ผู้บริหารและพนักงานภายในองค์กรสามารถบริหารจัดการงานในองค์กรได้โดยไม่จำเป็นต้องใช้เอกสารในรูปแบบกระดาษ หรือ

แม้แต่การเข้าถึงสวัสดิการของรัฐก็สามารถใช้งานผ่านแอปพลิเคชันบนโทรศัพท์มือถือได้ เป็นต้น จะเห็นได้ว่าวัตถุประสงค์ของการนำเทคโนโลยีดิจิทัลเข้ามาใช้นั้นแตกต่างกันไปตามกิจกรรมของแต่ละบุคคลในแต่ละสังคม สำหรับสังคมการทำงานในระดับองค์กร การดำเนินงานขององค์กรจำเป็นต้องปรับเปลี่ยนโครงสร้างพื้นฐานการให้บริการ โดยนำเทคโนโลยีสมัยใหม่เข้ามาเพื่อบูรณาการร่วมกับการดำเนินงานทั้งภายในและภายนอกองค์กร (อภิสิทธิ์ จันตะนี และประพันธ์ แสงทองดี, 2565)

ผู้ประกอบการในระดับชุมชนของตำบลกะมียอ อำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพผลิตหมวกกะปิเยาะห์ซึ่งเป็นธุรกิจที่สอดคล้องกับวิถีและวัฒนธรรมชุมชน โดยวัฒนธรรมการสวมหมวกกะปิเยาะห์ถูกเผยแพร่จากชาวอาหรับมายังพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ได้แก่ จังหวัดปัตตานี ยะลา และนราธิวาส โดยมีจังหวัดปัตตานีเป็นแหล่งผลิตหมวกกะปิเยาะห์ที่สำคัญในปัจจุบัน จึงถือได้ว่าธุรกิจหมวกกะปิเยาะห์เป็นธุรกิจที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตและวัฒนธรรมชุมชนที่ช่วยสร้างอาชีพและรายได้ให้กับครัวเรือน และชุมชนได้เป็นจำนวนมากทั้งรายได้จากการจำหน่ายในประเทศและรายได้จากการส่งออกความต้องการหมวกกะปิเยาะห์ซึ่งเป็นหมวกที่ชาวไทยมุสลิมสวมใส่ประกอบศาสนกิจ (การประกอบพิธีละหมาด) และสวมใส่ประจำวันในแต่ละปีมีจำนวนมาก ดังเช่น การแต่งกายเพื่อเฉลิมฉลองเทศกาลวันอีดิลฟิตรีซึ่งเป็นวันสำคัญทางศาสนาที่ฉลองโดยมุสลิมทั่วโลก โดยเป็นจุดสิ้นสุดของการถือศีลอดในเดือนเราะมะฎอนและอีดิลอัฎฮาซึ่งเป็นวันสำคัญทางศาสนาอิสลามโดยการเฉลิมฉลองในโอกาสทำฮัจญ์และการเชือดสัตว์เพื่อพลีทานการประกอบศาสนกิจประจำวัน การละหมาดวันละ 5 เวลาและการประกอบพิธีฮัจญ์ที่ประเทศซาอุดีอาระเบียซึ่งมีชาวมุสลิมเดินทางเข้าร่วมเป็นจำนวนมากในทุกๆ ปี ทำให้หลายประเทศ เช่น ประเทศอินโดนีเซีย ประเทศบังคลาเทศ รวมถึงประเทศไทย ต่างพัฒนารูปแบบและผลิตหมวกกะปิเยาะห์ออกมาวางขายให้ทันกับช่วงของการประกอบพิธีฮัจญ์และในช่วงการเฉลิมฉลองเทศกาลวันอีดิลฟิตรีและอีดิลอัฎฮาของทุกปี จึงเกิดการแข่งขันในธุรกิจประเภทนี้มากขึ้น จังหวัดปัตตานีถือเป็นแหล่งผลิตหมวกกะปิเยาะห์ที่สำคัญ การผลิตหมวกกะปิเยาะห์เริ่มจากการผลิตในครัวเรือนจนนำไปสู่การรวมตัวเป็น

ผู้ประกอบการรายย่อย โดยมีการลงทุนจัดหาเครื่องจักรในการตัดเย็บและฉลุลาย รวมถึงการจ้างแรงงานในชุมชน หมวกกะปิเยาะห์มีระดับคุณภาพแบ่งเป็น 3 ระดับ จากคุณภาพสูงไปต่ำคือ ระดับเอ ระดับบี และระดับซี (กรวิภา ขวัญเพชร และคณะ, 2552)

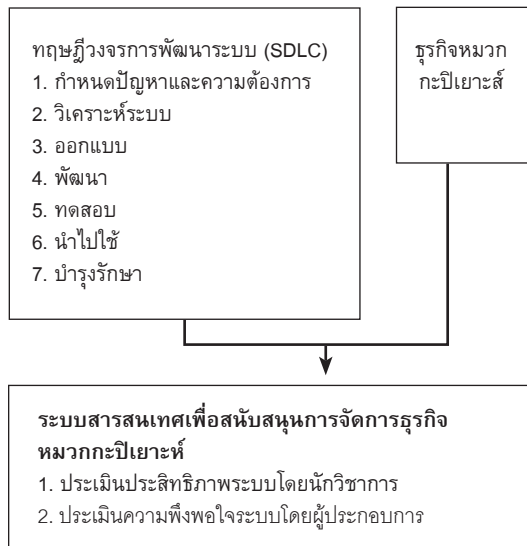
จากการสำรวจเบื้องต้นของผู้วิจัยพบว่าผู้ประกอบการใช้สื่อสังคมออนไลน์ (social media) เช่น เฟสบุ๊กและไลน์เป็นช่องทางการติดต่อเพื่อซื้อขายสินค้าเป็นหลักโดยทำงานบนอุปกรณ์เคลื่อนที่ เช่น โทรศัพท์มือถือหรือแท็บเล็ต แสดงให้เห็นว่าผู้ประกอบการในชุมชนสามารถเข้าถึงเทคโนโลยีดิจิทัลในยุคปัจจุบันผ่านอุปกรณ์เคลื่อนที่ได้ ซึ่งถือได้ว่าผู้ประกอบการมีความพร้อมเบื้องต้นทั้งด้านทักษะพื้นฐานการใช้งานเทคโนโลยีและมีความพร้อมทางด้านอุปกรณ์ที่ใช้ในการเข้าถึงข้อมูล โดยมีการแบ่งกลุ่มทักษะของผู้ใช้งานระบบสารสนเทศออกเป็น 3 กลุ่ม คือ ผู้ใช้มือใหม่ (novice or first-time user) ผู้ใช้ระดับกลาง (knowledgeable intermittent users) และผู้เชี่ยวชาญ (expert frequent user) (Shneiderman *et al.*, 2021) สำหรับกลุ่มผู้ประกอบการชุมชนส่วนใหญ่จัดอยู่ในกลุ่มผู้ใช้มือใหม่และมีกลุ่มผู้ประกอบการส่วนน้อยที่จัดอยู่ในกลุ่มผู้ใช้ระดับกลาง

นอกจากนั้นผู้ประกอบการยังมีข้อจำกัดในการนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้ประโยชน์ในกระบวนการทำงานของสถานประกอบการ โดยตรงจึงทำให้ประสบปัญหาเกี่ยวกับการดำเนินธุรกิจอยู่เป็นระยะ เช่น ปัญหาในด้านการสั่งซื้อสินค้า การผลิต การปฏิบัติงานของพนักงาน และการชำระเงินของลูกค้า เป็นต้น อีกทั้งยังพบว่าผู้ประกอบการส่วนใหญ่ยังไม่มีความรู้ในการคำนวณต้นทุนการผลิตสินค้า การกำหนดราคา

สินค้าเพื่อชดเชยต้นทุนต่างๆ ความรู้ทางด้านการจัดการการเงินและการทำบัญชีซึ่งจากปัญหาดังกล่าวทำให้ผู้ประกอบการชุมชนไม่สามารถทราบถึงผลจากการดำเนินธุรกิจว่ามีผลกำไรหรือขาดทุนเพียงใด ส่งผลให้เกิดอุปสรรคในการวางแผนงบประมาณสำหรับใช้ปรับปรุงผลิตภัณฑ์ทำให้ขาดโอกาสในการขยายกิจการให้เติบโตขึ้นจากเดิม ด้วยเหตุนี้จึงเป็นที่มาของการพัฒนาระบบสารสนเทศเพื่อสนับสนุนการจัดการธุรกิจหมวดกะปิเยาะห์สำหรับธุรกิจชุมชนในตำบลกะมิยอ อำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี ซึ่งเป็นการส่งเสริมความรู้ทางด้านการจัดการข้อมูลตลอดจนการทำบัญชีของผู้ประกอบการ โดยนาระบบเทคโนโลยี

สารสนเทศมาเป็นเครื่องมือในการจัดการได้อย่างมีประสิทธิภาพ

การกำหนดกรอบการวิจัยโดยใช้ข้อมูลจากกระบวนการและขั้นตอนในธุรกิจหมวดกะปิเยาะห์ ปัญหาและความต้องการของผู้ประกอบการและทฤษฎีหลักการทางบัญชีและการตลาด เพื่อนำข้อมูลดังกล่าวเข้าสู่กระบวนการวิเคราะห์และพัฒนาระบบสารสนเทศเพื่อสนับสนุนการจัดการธุรกิจหมวดกะปิเยาะห์ตามกระบวนการวงจรการพัฒนาาระบบ (system development life cycle: SDLC) โดยได้ผลลัพธ์ของการวิจัยออกมาเป็นระบบสารสนเทศเพื่อสนับสนุนการจัดการธุรกิจหมวดกะปิเยาะห์ ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อพัฒนาระบบสารสนเทศเพื่อสนับสนุนการจัดการธุรกิจหมวดกะปิเยาะห์ของผู้ประกอบการชุมชน ตำบลกะมิยอ จังหวัดปัตตานี
2. เพื่อประเมินความพึงพอใจการใช้งานระบบสารสนเทศเพื่อสนับสนุนการจัดการธุรกิจหมวดกะปิเยาะห์

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้คือผู้ประกอบการธุรกิจหมวดกะปิเยาะห์ในพื้นที่ตำบลกะมิยอ อำเภอเมือง จังหวัดปัตตานีที่สามารถใช้เครื่องคอมพิวเตอร์ได้ จำนวน 23 ราย โดยใช้วิธีการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบลูกโซ่ (snowball selection) ผ่านการแนะนำจากกลุ่ม

ตัวอย่างที่มีคุณสมบัติตามเกณฑ์ การกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้สูตรของ Yamane (Yamane, 1970) ที่ระดับความมีนัยสำคัญทางสถิติเท่ากับ 0.1 ดังนี้

$$n = \frac{N}{1 + Ne^2}$$

เมื่อ

n = จำนวนกลุ่มตัวอย่าง

e = ความคลาดเคลื่อนของการสุ่มตัวอย่าง

N = ขนาดของประชากร

จากสูตรการคำนวณข้างต้นสามารถกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นผู้ประกอบการธุรกิจหมวกกะปิเยาะห์ ตำบลกะมิยอ อำเภอเมืองจังหวัดปัตตานีจำนวน 19 ราย

เครื่องมือที่ใช้เก็บรวบรวมข้อมูลประกอบด้วย

1. แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (semi-structured interviews) ที่สร้างขึ้นตามวัตถุประสงค์และกรอบแนวคิดการศึกษา โดยสอบถามข้อมูลเกี่ยวกับ ข้อมูลทั่วไปของผู้ประกอบการและธุรกิจหมวกกะปิเยาะห์ ข้อมูลเกี่ยวกับรายละเอียดการประกอบธุรกิจหมวกกะปิเยาะห์ ข้อมูลความต้องการการพัฒนาระบบสารสนเทศเพื่อสนับสนุนการจัดการธุรกิจหมวกกะปิเยาะห์ และข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการบริหารจัดการระบบสารสนเทศทางการบัญชีและสนับสนุนการตัดสินใจของผู้ประกอบการหมวกกะปิเยาะห์จำนวน 5 รายจากผู้ประกอบการตัวอย่างทั้งหมด 19 ราย โดยผู้ประกอบการ

ทั้ง 5 รายนี้เป็นผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (key informant) จัดอยู่ในกลุ่มผู้ใช้ระบบสารสนเทศระดับกลางที่มีความเข้าใจการทำงานของระบบสารสนเทศ และสามารถเข้าใจคำศัพท์เฉพาะที่สำคัญทางเทคโนโลยีสารสนเทศได้ (ทิพวัลย์ แสนคำ และคณะ, 2562)

2. แบบสอบถาม (questionnaire) โดยใช้กับผู้ตอบแบบสอบถาม 2 กลุ่ม ประกอบด้วย

1) กลุ่มนักวิชาการด้านการพัฒนาระบบสารสนเทศซึ่งเป็นอาจารย์ประจำสาขาวิชาเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเพื่อการจัดการ คณะวิทยาการสื่อสาร มหาลัทธิวิทยาลัยสงขลานครินทร์ จำนวน 6 คน โดยใช้แบบสอบถามประเมินประสิทธิภาพของระบบสารสนเทศเพื่อสนับสนุนการจัดการธุรกิจหมวกกะปิเยาะห์ที่ได้พัฒนาขึ้น

2) กลุ่มผู้ประกอบการซึ่งเป็นผู้ใช้งานจริงจำนวน 19 คน ใช้แบบสอบถาม 2 ส่วน คือ

2.1) แบบสอบถามความต้องการระบบสารสนเทศซึ่งเป็นแบบสอบถามที่ใช้สำรวจข้อมูลความต้องการของผู้ประกอบการเพื่อนำมาวิเคราะห์และพัฒนาระบบสารสนเทศ

2.2) แบบสอบถามเพื่อประเมินความพึงพอใจต่อการใช้งานระบบสารสนเทศที่ได้พัฒนาขึ้น

การวิเคราะห์ผลการประเมินจากทั้ง 2 กลุ่มจะใช้สถิติเชิงพรรณนา (descriptive analysis) ด้วยการหาค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานซึ่งได้กำหนดเกณฑ์การให้คะแนนสำหรับการแปลผลของคำตอบในแบบสอบถามเป็น 5 ระดับ ในช่วงอันตรภาคชั้นช่วงชั้นละ 0.8 (กัลยา วานิชย์บัญชา, 2561) ดังนี้

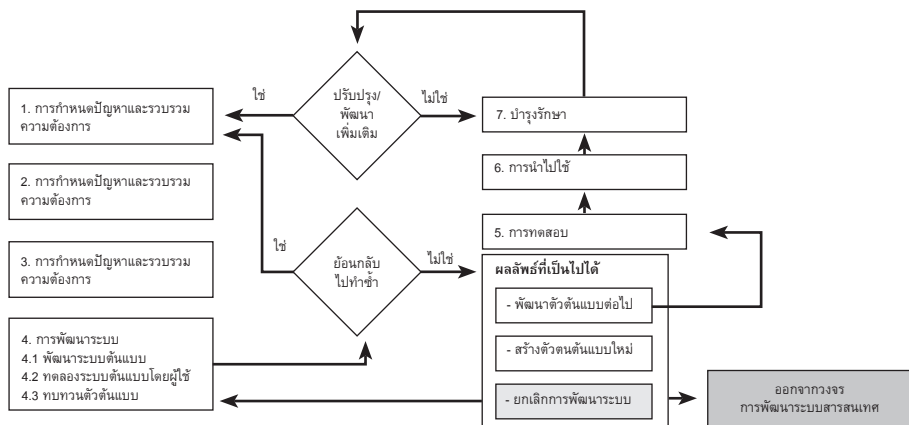
คะแนนเฉลี่ย	การแปลผล
4.21-5.00	มากที่สุด
3.41-4.20	มาก
2.61-3.40	ปานกลาง
1.81-2.60	น้อย
1.00-1.80	น้อยที่สุด

ระบบสารสนเทศเพื่อสนับสนุนการจัดการธุรกิจหมวดกะปิเยาะที่ถูกพัฒนาขึ้นตามแนวทางของวงจรการพัฒนาาระบบ (system development life cycle: SDLC) ซึ่งประกอบด้วย 7 ขั้นตอน คือ การกำหนดปัญหาและการรวบรวมความต้องการ การวิเคราะห์ระบบ การออกแบบ การพัฒนา การทดสอบ การนำไปใช้ และการบำรุงรักษา (วิยุตดา เพชรจิรโชติกุล และกรสิริณัฐ ไรจนวรรณ, 2564) โดยมีขั้นตอนการดำเนินงานดังแผนผังในภาพที่ 2 ซึ่งมีรายละเอียดของกระบวนการดังนี้

1. การกำหนดปัญหาและการรวบรวมความต้องการ ผู้วิจัยได้เก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างผู้ประกอบการผลิตหมวดกะปิเยาะในพื้นที่ตำบลกะมิยอ อำเภอเมือง จังหวัดปัตตานีด้วยวิธีสังเกตการณ์ การใช้แบบสอบถามความ

ต้องการกับผู้ประกอบการจำนวน 19 ราย และการสัมภาษณ์เชิงลึกจากผู้ประกอบการจำนวน 5 ราย โดยได้ตั้งประเด็นหลักในการสัมภาษณ์ถึงกระบวนการในการจัดการธุรกิจหมวดกะปิเยาะที่ตั้งแต่ต้นทางการผลิตไปจนถึงปลายทางการจัดจำหน่าย พบว่าผู้ประกอบการส่วนใหญ่มีการจัดเก็บข้อมูลในรูปแบบเอกสารที่เป็นกระดาษ ซึ่งเป็นรูปแบบที่ไม่เหมาะสมในการนำมาใช้งานได้อย่างมีประสิทธิภาพ เช่น การใช้งานสำหรับค้นหาข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล การพิสูจน์หลักฐาน การจัดการด้านบัญชี เป็นต้น ข้อมูลในรูปแบบเอกสารอาจเกิดการสูญหายหรือทำให้มีความผิดพลาดในการทำงานได้ง่าย อีกทั้งทำให้ไม่สามารถทราบถึงต้นทุนสินค้าต่อชิ้นได้อย่างชัดเจน เพราะไม่มีการจัดการข้อมูลด้านบัญชีอย่างเป็นระบบ ผู้ประกอบการแต่ละรายจึงมีความต้องการระบบสารสนเทศที่มีความสามารถจัดการข้อมูลการสั่งซื้อและการผลิต ค่าวนค่าจ้างพนักงาน ค่าวนหาต้นทุนสินค้าต่อชิ้น และจัดการข้อมูลด้านบัญชีได้

2. การวิเคราะห์ระบบ ผู้วิจัยได้นำข้อมูลจากผู้ประกอบการในขั้นตอนข้างต้นมาวิเคราะห์และสรุปประเด็นความต้องการออกมาเป็นแบบจำลองเพื่อแสดงขอบเขตการทำงานของระบบสารสนเทศ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

ภาพที่ 2 แผนผังขั้นตอนการพัฒนาาระบบสารสนเทศเพื่อสนับสนุนการจัดการธุรกิจหมวดกะปิเยาะที่ตามกระบวนการ SDLC

2.1 แบบจำลองกระบวนการ (process model) เป็นแบบจำลองที่แสดงขั้นตอนการทำงานของระบบโดยนำเสนอในรูปแบบของแผนภาพกระแสข้อมูล (data flow diagram: DFD) แผนภาพจะแสดงถึงกระบวนการหรือกิจกรรมที่ปฏิบัติและเกิดขึ้นจริง รวมถึงการแสดงการเคลื่อนไหวของข้อมูลที่เกิดขึ้นในระบบ จากการวิเคราะห์กระบวนการของระบบ มีส่วนประกอบที่ใช้ในแผนภาพของระบบ 3 ส่วน ดังนี้ (Rosenblatt *et al.*, 2019)

1) แหล่งที่อยู่ภายนอก (external entity) ซึ่งมีเพียง 1 แหล่ง คือ ผู้ดูแลระบบ โดยในกรณีนี้ ผู้ดูแลระบบ คือ เจ้าของสถานประกอบการหรือเป็นผู้ที่ได้รับมอบหมายให้ดูแลระบบสารสนเทศของสถานประกอบการนั้นๆ

2) กระบวนการที่เกิดขึ้นในระบบ (process) ประกอบด้วย

- กระบวนการจัดการบุคคล เป็นกระบวนการเพิ่ม ลบ แก้ไข และเรียกดู ข้อมูลพนักงาน ข้อมูลลูกค้า และบัญชีธนาคารของลูกค้า

- กระบวนการจัดการสินค้า เป็นกระบวนการเพิ่ม ลบ แก้ไข และเรียกดู ข้อมูลวัตถุดิบ ข้อมูลสินค้าซึ่งประกอบด้วยประเภทสินค้า โลโก้สินค้าและลวดลายสินค้า ข้อมูลจัดส่งสินค้า ข้อมูลสินค้าชำรุด และข้อมูลบรรจุภัณฑ์

- กระบวนการจัดการธุรกรรม เป็นกระบวนการเพิ่ม ลบ แก้ไข คำนวนและเรียกดู ข้อมูลบัญชี ข้อมูลค่าจ้างพนักงาน ข้อมูลการขายสินค้า และข้อมูลชำระเงิน

- กระบวนการจัดการการผลิต เป็นกระบวนการเพิ่ม ลบ แก้ไข คำนวนและเรียกดู ข้อมูลวัตถุดิบที่ใช้ในการผลิตและวัตถุดิบคงเหลือ ข้อมูลการผลิตตามใบสั่งซื้อ ข้อมูลพนักงานที่ปฏิบัติหน้าที่ในการผลิต ข้อมูลความก้าวหน้าในการผลิต ข้อมูลสินค้าที่ผลิตเสร็จแล้ว

3) แหล่งที่ใช้จัดเก็บข้อมูล (data store) โดยสามารถจัดกลุ่มแหล่งข้อมูลได้ 3 กลุ่ม คือ

- กลุ่มข้อมูลเกี่ยวกับรายละเอียดบุคคลและองค์กร

- กลุ่มข้อมูลเกี่ยวกับสินค้าและการผลิต

- กลุ่มข้อมูลเกี่ยวกับธุรกรรม

จากส่วนประกอบที่วิเคราะห์ได้ทั้ง 3 ส่วนข้างต้น ได้นำมาเขียนแผนภาพกระแสข้อมูลในระดับต่างๆ ประกอบด้วย แผนภาพบริบท (context diagram) แผนภาพกระแสข้อมูลระดับ 0 และแผนภาพกระแสข้อมูลระดับ 1 ซึ่งทำให้เห็นการไหลของข้อมูลภายในระบบ และเกิดความเข้าใจในกระบวนการทำงานของระบบมากขึ้น อีกทั้งยังทำให้เกิดความเข้าใจในข้อมูลตรงกันระหว่างผู้พัฒนาระบบและผู้ประกอบการอีกด้วย

2.2 แบบจำลองข้อมูล (data model) เป็นแบบจำลองที่แสดงความสัมพันธ์ของข้อมูลในระบบโดยนำเสนอในรูปแบบของแผนภาพความสัมพันธ์ข้อมูล (entity relationship diagram: ERD) ซึ่งประกอบด้วย 1) Entity เป็นวัตถุ บุคคล หรือสถานการณ์ที่อยู่ในระบบ 2) Attribute เป็นคุณลักษณะของ Entity และ 3) Relationships เป็นความสัมพันธ์ระหว่าง Entity (สุทธิตรา อุดลย์เกษม และวรัจจา นพพรเจริญกุล, 2560) ผู้วิจัยได้นำแผนภาพกระแสข้อมูลมาวิเคราะห์ต่อจนได้ความสัมพันธ์ของข้อมูลสำหรับพัฒนาเป็นระบบฐานข้อมูลที่มีตารางจัดเก็บข้อมูลจำนวน 33 ตาราง

3. การออกแบบ ผู้วิจัยได้ออกแบบส่วนต่อประสานกับผู้ใช้ (user interface) จากการกำหนดขอบเขตการทำงานของระบบตามที่วิเคราะห์ได้ในขั้นตอนที่ 2 ข้างต้น โดยได้ออกแบบเมนูการทำงานของระบบออกเป็น 11 เมนูหลัก ประกอบด้วย หน้าหลัก จัดการพนักงาน จัดการ

ลูกค้า จัดการร้านค้าวัตถุดิบ จัดการวัตถุดิบ
จัดการสินค้า จัดการบรรจุภัณฑ์ ตั้งค่าวิธีการจัด
ส่ง รายการส่งสินค้า จัดการการผลิต จัดการสินค้า
รับคืน รายการบัญชี และการตั้งค่าระบบ

โครงร่างหน้าจอของระบบสารสนเทศ
ทุกหน้าจอออกแบบให้มีรูปแบบเดียวกันทั้ง
ระบบ โดยกำหนดให้เมนูหลักทั้ง 11 รายการ
เป็นแถบเมนูอยู่ด้านซ้าย ส่วนการทำงานกับผู้ใช้
ประกอบด้วยกรอกข้อมูลเข้าสู่ระบบและการ
แสดงผลลัพธ์จากระบบจะอยู่ทางด้านขวาของ
หน้าจอ โดยมีแถบแสดงสถานะตำแหน่งของเมนู
ที่ผู้ใช้กำลังทำงานอยู่บริเวณด้านบนของหน้าจอ
โครงร่างการออกแบบหน้าจอเป็นดังภาพที่ 3

Kapryon Hat Business	
โลโก้สถานประกอบการ	ตำแหน่งของเมนูที่ผู้ใช้กำลังทำงานอยู่
เมนูหลัก 11 เมนู	ส่วนการทำงานกรอกข้อมูลเข้าสู่ระบบและแสดงผลจากระบบ

ภาพที่ 3 โครงร่างของหน้าจอระบบสารสนเทศ

หน้าจอแรกของระบบสารสนเทศได้
ออกแบบให้มีลักษณะเป็น Dashboard ที่แสดง
ข้อมูลจำนวนสินค้าที่ผลิตแล้วและจำนวนที่กำลัง
ผลิตในลักษณะของกราฟวงกลม นอกจากนี้
ยังแสดงตัวเลขของจำนวนรายการขายโดยแยก
เป็นจำนวนรายการที่ขายเสร็จสิ้นแล้ว และจำนวน
รายการขายที่อยู่ในระหว่างกระบวนการ

การออกแบบหน้าจอของระบบ
สารสนเทศประกอบด้วยกรอกแบบส่วนนำเข้า
(input design) และการออกแบบส่วนแสดงผลลัพธ์
(output design) ดังนี้

3.1 การออกแบบส่วนนำเข้าที่ดีและมี
ประสิทธิภาพต้องคำนึงการนำเข้าข้อมูลที่ต้อง
ชัดเจน และมีข้อผิดพลาดน้อยที่สุด โดยควรมีหลัก
การออกแบบส่วนนำเข้าดังนี้

- มีลักษณะง่ายต่อการป้อนข้อมูลเพื่อลด
ข้อผิดพลาดและลดระยะเวลา
- รับข้อมูลที่มีรูปแบบและเนื้อหาตรงกับ
วัตถุประสงค์ในการนำไปใช้งาน
- ตรวจสอบความถูกต้องได้
- มีรูปแบบสวยงามซึ่งสามารถช่วยดึงดูด
ผู้ใช้งานให้มีความพึงพอใจต่อการใช้งานระบบ
สารสนเทศได้

ส่วนต่อประสานกับผู้ใช้ในการป้อนข้อมูล
เข้าสู่ระบบและการแสดงผลลัพธ์ ผู้วิจัยเลือกใช้
ปุ่ม(button) กล่องข้อความ (text box) และรายการ
เลือกแบบดึงลง (drop-down list) ร่วมกับการ
กำหนดรูปแบบชนิดข้อมูลที่ต้องการให้กรอกใน
ตำแหน่งนั้นๆ เพื่อลดความผิดพลาดในการกรอก
ข้อมูล เช่น ข้อมูลวันที่จะกำหนดให้มีรูปแบบเป็น
วัน/เดือน/ปีค.ศ. รหัสพนักงานกำหนดให้ใช้เลข
บัตรประชาชนซึ่งกำหนดให้กรอกได้เฉพาะตัวเลข
13 หลักเท่านั้น มีการตรวจสอบและป้องกันการ
กรอกข้อมูลที่ไม่อยู่ในระบบ เช่น สถานะการ
ชำระเงินที่ไม่ตรงกับข้อมูลในฐานข้อมูล มีการ
ป้องกันการกรอกตัวเลขที่ไม่ถูกต้อง เช่น จำนวน
สินค้าที่ติดลบ และการใส่ข้อมูลประเภทวันที่
ดังตัวอย่างการออกแบบในภาพที่ 4 และ ภาพที่ 5

ภาพที่ 4 การใช้กล่องข้อความและปุ่ม

ภาพที่ 5 การใช้รายการเลือกแบบดึงลงและกล่องข้อความแบบรับข้อมูลวันที่

3.2 การออกแบบส่วนแสดงผลผลลัพ์ คือ ส่วนที่แสดงข้อมูลที่ถูกประมวลผลแล้วให้ผู้ใช้เห็น ซึ่งผลลัพ์อาจอยู่ในรูปแบบของตาราง กราฟิก ไฟล์ หรือเอกสาร โดยหลักการในการออกแบบส่วนการแสดงผลผลลัพ์จะต้องมีลักษณะดังนี้

- ตรงตามความต้องการของผู้ใช้
- มีรูปแบบเหมาะสมกับการใช้งานของผู้ใช้
- มีความถูกต้อง ครบถ้วน
- ข้อมูลที่แสดงเป็นปัจจุบัน
- การแสดงผลผลลัพ์ต้องเป็นเวลาจริง

ผู้วิจัยได้ออกแบบส่วนแสดงผลผลลัพ์ในรูปแบบแนวแถวและแนวคอลัมน์เพื่อให้ผู้ใช้ได้เห็นรายละเอียดของข้อมูล โดยชนิดข้อมูลที่แสดงประกอบด้วยข้อความ ตัวเลข วันที่ และรูปภาพ

นอกจากนั้นในหน้าจอที่มีการแสดงผลจำนวนหลายรายการ จะมีส่วนให้ผู้ใช้ค้นหาข้อมูลที่ต้องการและเลือกจำนวนรายการที่ต้องการแสดงผลผลลัพ์ในหนึ่งหน้าจอดีดั่งภาพที่ 6

รายการที่	เลขที่การผลิต	เลขที่ใบส่ง	วันที่ผลิต	สถานะ
3	xx3	yy3	ว/ด/ป	ยังไม่ผลิต
2	xx2	yy2	ว/ด/ป	กำลังผลิต
1	xx1	yy1	ว/ด/ป	สำเร็จ

ภาพที่ 6 การแสดงผลผลลัพ์

นอกจากการแสดงผลผลลัพ์ทางหน้าจอ ดังตัวอย่างข้างต้นแล้ว ระบบสารสนเทศยังให้ผลลัพ์ในส่วนของการสรุปบัญชีในรูปแบบแฟ้มข้อมูลที่มีชนิดเป็น PDF ได้อีกด้วย

4. การพัฒนาระบบ เป็นขั้นตอนที่นำผลลัพ์จากการวิเคราะห์และการออกแบบในข้างต้นมาสร้างเป็นฐานข้อมูลและเขียนโปรแกรมให้ทำงานเชื่อมต่อกับฐานข้อมูลได้โดยผ่านหน้าจอส่วต่อประสานกับผู้ใช้ ภาษาโปรแกรมที่ใช้ในการพัฒนาระบบประกอบด้วย ภาษา HTML, PHP และ Java Script โดยใช้ MySQL สำหรับจัดการฐานข้อมูล สำหรับการพัฒนาในระบบในส่วนการแสดงผลทางหน้าจอเพื่อสื่อสารกับผู้ใช้ผ่านเว็บเบราว์เซอร์นั้นได้เลือกใช้ Front-End Framework ของโปรแกรม Bootstrap

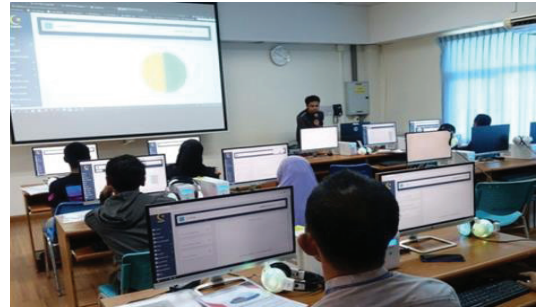
ผู้วิจัยได้พัฒนาตัวต้นแบบ (prototype) ของระบบสารสนเทศนี้โดยใช้ตัวต้นแบบประเภทที่ไม่สามารถปฏิบัติงานได้จริง (non-operational prototype) ร่วมกับตัวต้นแบบประเภทที่เลือกบางส่วน (select features prototype) (Kendall & Kendall, 2018) โดยมีรายละเอียดดังนี้

4.1 ประเภทตัวต้นแบบที่ไม่สามารถปฏิบัติงานได้จริง ผู้วิจัยได้พัฒนาตัวต้นแบบของระบบสารสนเทศที่แสดงหน้าจอส่วนของการรับข้อมูลเข้าและหน้าจอการแสดงผลพร้อมตามที่ได้ออกแบบไว้ข้างต้นโดยยังไม่มีส่วนของการประมวลผลข้อมูล จากนั้นจึงนำตัวต้นแบบดังกล่าวไปนำเสนอต่อผู้ใช้เพื่อให้ได้ข้อมูลการเสนอแนะและข้อคิดเห็น ในกระบวนการนี้ทำให้ผู้พัฒนาระบบสารสนเทศและผู้ใช้ได้มีความเข้าใจตรงกันและได้รับข้อเสนอแนะจากผู้ใช้งานมาปรับปรุงหน้าจอของส่วนการรับข้อมูลเข้าและหน้าจอของส่วนการแสดงผลพร้อมอยู่ในรูปแบบที่มีความเหมาะสมตามความต้องการของผู้ใช้ได้ดียิ่งขึ้น

4.2 ประเภทตัวต้นแบบที่เลือกบางส่วน ผู้วิจัยได้พัฒนาตัวต้นแบบของระบบสารสนเทศที่มีการทำงานครบตามกระบวนการ คือ ส่วนของการรับข้อมูลเข้า ส่วนของการแสดงผลพร้อมและส่วนของการประมวลผล โดยพัฒนาให้ระบบสามารถทำงานได้เพียงบางฟังก์ชันก่อนประกอบด้วย จัดการพนักงาน จัดการลูกค้า จัดการร้านค้า วัตถุประสงค์ จัดการวัตถุประสงค์ จัดการสินค้า บรรจุภัณฑ์ และส่งสินค้า

5. การทดสอบระบบ โดยผู้วิจัยได้ทดสอบการทำงานของระบบตัวต้นแบบและได้แก้ไขข้อผิดพลาดที่เกิดขึ้น จากนั้นจึงได้นำตัวต้นแบบดังกล่าวไปนำเสนอโดยให้ผู้ใช้ได้ทดสอบการใช้งานจริงผ่านการฝึกอบรม มีผู้เข้าร่วมทดสอบจำนวน 19 คน ดังภาพที่ 7 มีรูปแบบการทดสอบโดยให้ผู้ใช้ร่วมทดสอบกรอกข้อมูลจริงที่ใช้ในสถานประกอบการนั้นๆ ซึ่งผลจากการอบรมครั้งนี้ทำให้ผู้ใช้ได้มีความคุ้นเคยกับระบบสารสนเทศโดยการทดสอบการใช้งานและได้เห็นผลลัพธ์ของการประมวลผลจากฟังก์ชันการทำงานเหล่านี้ นอกจากนี้ผู้วิจัยยังได้รับการตอบสนองและข้อเสนอแนะจากผู้ใช้สำหรับนำไปปรับปรุงระบบสารสนเทศให้

เหมาะสมกับการใช้งานมากยิ่งขึ้น เช่น การปรับรูปแบบของตัวอักษรในหน้าจอและการจัดวางข้อมูลในหน้าจอไปส่งชื่อ เป็นต้น

ภาพที่ 7 การนำเสนอตัวต้นแบบต่อผู้ใช้ผ่านการฝึกอบรมและการทดลองใช้งาน

เมื่อผู้วิจัยได้รับข้อเสนอแนะของผู้ใช้จากการอบรมทดลองใช้งานระบบสารสนเทศแล้วจึงนำมาปรับปรุงและพัฒนาาระบบสารสนเทศต่อจากเดิมเพื่อให้ได้ระบบที่มีฟังก์ชันการทำงานครบถ้วน รวมทั้งปรับปรุงระบบตามข้อเสนอแนะจากผู้ใช้จนระบบสารสนเทศมีฟังก์ชันการทำงานครอบคลุมตามขอบเขตที่ได้วิเคราะห์ความต้องการของผู้ใช้

6. การนำไปใช้ หลังจากดำเนินการในกระบวนการพัฒนาและทดสอบข้างต้นเรียบร้อยแล้ว ผู้วิจัยยังได้ติดตั้งระบบสารสนเทศให้กับผู้ประกอบการที่แจ้งความประสงค์ต้องการให้ผู้วิจัยเดินทางไปติดตั้งในสถานประกอบการ ในขณะที่ผู้ประกอบการบางรายสามารถติดตั้งระบบเองได้โดยทำตามขั้นตอนที่อธิบายไว้ในเอกสารประกอบการใช้งาน

7. การบำรุงรักษา ผู้วิจัยได้ติดตามความคืบหน้าในการใช้งานของผู้ประกอบเพื่อตรวจสอบปัญหาในการใช้งานและความถูกต้องในการทำงานของระบบซึ่งผู้ประกอบการส่วนใหญ่ยังใช้งานอยู่ในขั้นตอนการเพิ่มข้อมูลที่สำคัญ

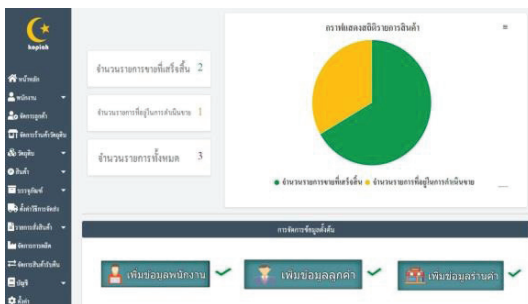
เข้าสู่ระบบ เช่น ข้อมูลวัตถุดิบ ข้อมูลสินค้า ข้อมูลพนักงาน เป็นต้น เพราะธุรกิจหมวกกะปิเยาะห์ในพื้นที่นี้ได้ประกอบการมานานหลายสิบปีทำให้มีข้อมูลที่ต้องกรอกเข้าสู่ระบบเป็นจำนวนมาก ดังนั้นในระยะแรกของการนำระบบมาใช้งานกับสถานประกอบการจริงจึงยังอยู่ในช่วงการกรอกข้อมูลตั้งต้นที่สำคัญก่อนเท่านั้น

ผลการวิจัย

ผลลัพธ์จากกระบวนการในโครงการวิจัยนี้ทำให้ได้ระบบสารสนเทศเพื่อสนับสนุนการจัดการธุรกิจหมวกกะปิเยาะห์โดยใช้กรณีศึกษาเพื่อรวบรวมข้อมูลในการพัฒนาระบบจากผู้ประกอบการในพื้นที่ชุมชนบ้านกะมียอ อ.เมือง จ.ปัตตานี

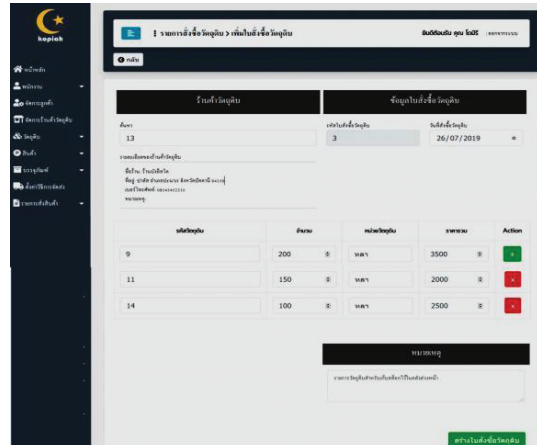
1. ผลการพัฒนาระบบสารสนเทศ

หน้าจอแรกของระบบสารสนเทศแสดงผลในรูปแบบของแดชบอร์ดและมีรายการเมนูหลักต่างๆ ดังภาพที่ 8

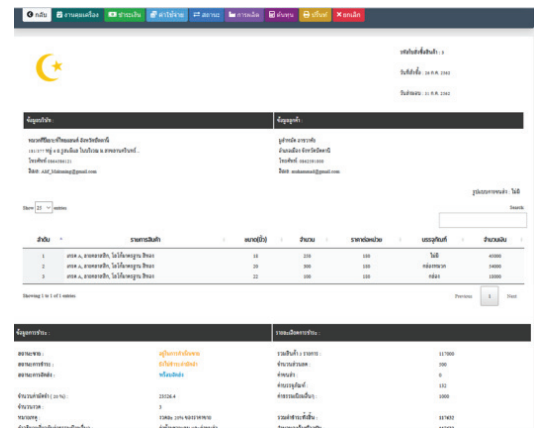
ภาพที่ 8 หน้าแรกของระบบสารสนเทศ

หน้าจอของการสั่งซื้อและนำเข้าวัตถุดิบเพื่อใช้ในการผลิตโดยมีรายละเอียดเป็นจำนวนวัตถุดิบในรายการนั้นๆ ราคา วันที่นำเข้า และร้านค้าที่ซื้อวัตถุดิบ ดังภาพที่ 9

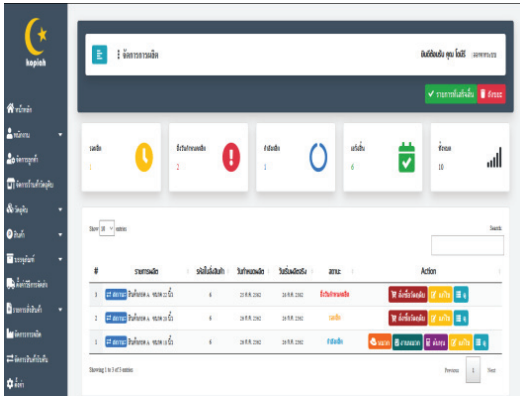

ภาพที่ 9 การนำเข้าวัตถุดิบสำหรับการผลิต

หน้าจอการสั่งซื้อสินค้าโดยเป็นรายละเอียดของข้อมูลเมื่อรับคำสั่งซื้อมาจากลูกค้าประกอบด้วย ชื่อลูกค้า วันที่สั่ง รายละเอียดสินค้า จำนวน บรรจุภัณฑ์ สถานะของใบสั่งซื้อ สถานะการชำระ สถานะการจัดส่ง ดังภาพที่ 10 และผู้ประกอบการจะผลิตสินค้าหมวกกะปิเยาะห์ตามรายละเอียดของคำสั่งซื้อโดยฟังก์ชันการผลิตจะดึงข้อมูลคำสั่งซื้อมาให้ผู้ใช้ดำเนินการต่อดังภาพที่ 11

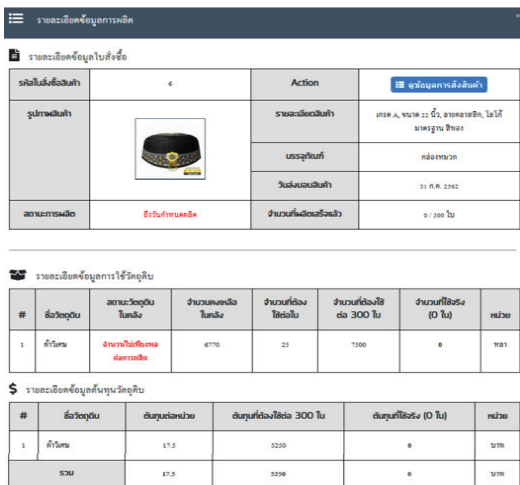

ภาพที่ 10 การสั่งซื้อสินค้าหมวกกะปิเยาะห์

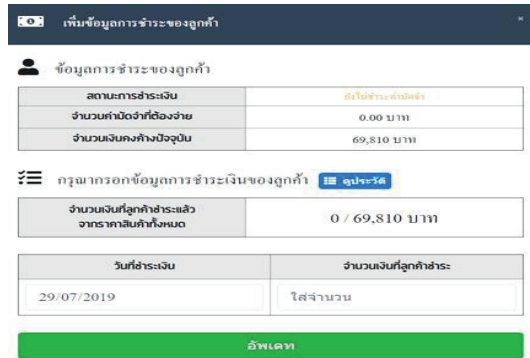
ภาพที่ 11 รายการการผลิตสินค้าหมวดกะปิเยาะห์

เมื่อกดปุ่มดูรายการผลิตจะแสดงผลลัพธ์รายละเอียดของการผลิตของรายการนั้น โดยแสดงให้เห็นถึงรายการวัตถุดิบและราคาต้นทุนในการผลิต ซึ่งได้จัดรูปแบบการแสดงผลเป็นตาราง ดังภาพที่ 12

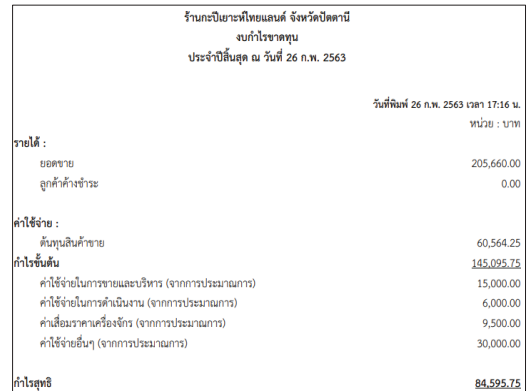
ภาพที่ 12 รายละเอียดการผลิต

ผู้ใช้สามารถป้องกันการชำระเงินของลูกค้า ซึ่งรองรับการชำระเป็นงวดที่มีค่ามัดจำ และรูปแบบที่จ่ายครั้งเดียวได้ดังภาพที่ 13

ภาพที่ 13 การชำระเงิน

การแสดงผลพร้อมทั้งกำไรขาดทุนซึ่งสรุปรวมรายได้ รายจ่ายที่เป็นต้นทุน และกำไรตามหลักการทางบัญชีได้ถูกจัดให้อยู่ในรูปแบบของแฟ้มข้อมูลประเภท PDF เพื่อให้เหมาะกับการบันทึกเก็บไว้เป็นแฟ้มข้อมูลในเครื่องคอมพิวเตอร์หรือสำหรับพิมพ์เป็นเอกสาร ดังภาพที่ 14

ภาพที่ 14 บัญชีสรุปงบกำไรขาดทุน

2. ผลการประเมินระบบสารสนเทศ

ผลการประเมินการใช้งานระบบสารสนเทศในภาพรวมจากบุคคล 2 กลุ่ม โดยสามารถแสดงผลการประเมินได้ดังนี้

2.1 ผลการประเมินประสิทธิภาพของ ระบบสารสนเทศจากกลุ่มนักวิชาการ จำนวน 6 คน ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ผลการประเมินประสิทธิภาพของระบบสารสนเทศจากกลุ่มนักวิชาการ

รายการประเมิน	\bar{x}	S.D.	ระดับ
1. การออกแบบระบบสารสนเทศ	4.19	0.53	มาก
2. การใช้งานระบบสารสนเทศ	4.18	0.39	มาก
3. การวิเคราะห์ระบบและการทำงานของระบบสารสนเทศ	4.23	0.56	มากที่สุด
โดยรวม	4.20	0.46	มาก

จากตารางที่ 1 ผลการประเมินประสิทธิภาพระบบสารสนเทศจากกลุ่มนักวิชาการโดยรวมมีประสิทธิภาพอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยรวม 4.20 โดยมีด้านการวิเคราะห์ระบบและการทำงานของระบบสารสนเทศมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด คือ 4.23 ลำดับถัดไปเป็นด้านการออกแบบมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก คือ 4.19 และการใช้งานระบบสารสนเทศอยู่ในลำดับสุดท้าย มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก คือ 4.18 ทั้งนี้

กลุ่มนักวิชาการมีข้อเสนอแนะว่าการจัดวางและการออกแบบในระบบสารสนเทศมีความเหมาะสมน่าใช้ดีแล้วแต่ควรปรับขนาดรูปแบบตัวอักษรเพิ่มขึ้นอีกเล็กน้อยเพื่อความสะดวกต่อการอ่านของผู้ใช้ ซึ่งผู้วิจัยรับทราบและได้นำไปปรับปรุงต่อไป

2.2 ผลการประเมินความพึงพอใจต่อระบบสารสนเทศจากกลุ่มผู้ประกอบการจำนวน 19 คน ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ผลการประเมินความพึงพอใจต่อระบบสารสนเทศจากกลุ่มผู้ประกอบการ

รายการประเมิน	\bar{x}	S.D.	ระดับ
1. การออกแบบระบบสารสนเทศ	4.16	0.63	มาก
2. การใช้งานระบบสารสนเทศ	4.30	0.59	มากที่สุด
โดยรวม	4.23	0.62	มากที่สุด

จากตารางที่ 2 ผลการประเมินความพึงพอใจต่อระบบสารสนเทศจากกลุ่มผู้ประกอบการพบว่า ระบบสารสนเทศโดยรวมมีประสิทธิภาพอยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยรวมเท่ากับ 4.23 ด้านการใช้งานระบบสารสนเทศผลการประเมินอยู่ในระดับมากที่สุดมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.30 และผลการประเมินด้านการออกแบบ

มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.16 ซึ่งอยู่ในระดับมาก ตามลำดับ โดยผู้ประกอบการได้มีข้อเสนอแนะเพิ่มเติมที่ต้องการให้มีการพัฒนาระบบสารสนเทศที่สามารถใช้งานได้บนโทรศัพท์เคลื่อนที่ และต้องการให้มีการจัดอบรมการให้ความรู้เกี่ยวกับการใช้งานระบบสารสนเทศเพื่อจัดการธุรกิจเป็นประจำอย่างต่อเนื่องทุกปี

อภิปรายผล

การพัฒนาาระบบสารสนเทศเพื่อสนับสนุนการจัดการธุรกิจหมวดกะปิเยาะห์โดยใช้กระบวนการ SDLC ได้ผลลัพธ์ออกมาเป็นระบบสารสนเทศที่ใช้งานได้บนเว็บเบราว์เซอร์ ทำให้รองรับการทำงานได้ทั้งแบบเดี่ยว (stand-alone) หรือแบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ตซึ่งจะช่วยอำนวยความสะดวกแก่ผู้ประกอบการในการบริหารจัดการข้อมูลทางธุรกิจได้อย่างเป็นระบบมากขึ้น ผู้ประกอบการสามารถใช้ข้อมูลจากระบบสารสนเทศเพื่อการจัดการกระบวนการผลิต โดยวางแผนงานผลิตแต่ละงาน ทั้งด้านระยะเวลาค่าใช้จ่ายในการผลิต และความคืบหน้าของจำนวนการผลิตได้ นอกจากนี้ผู้ประกอบการสามารถตรวจสอบข้อมูลต้นทุนการผลิตและงบกำไรขาดทุนได้โดยระบบจะประมวลผลจากข้อมูลตัวเลขต่างๆ ที่ผู้ประกอบการได้บันทึกไว้ และแสดงผลออกมาในรูปแบบของรายงานทางบัญชี ทั้งนี้ผู้ประกอบการจำเป็นต้องกรอกข้อมูลต่างๆ เกี่ยวกับต้นทุนการผลิตและรายได้จากการขายให้ถูกต้องครบถ้วนจึงได้รายงานบัญชีที่มีความถูกต้องตรงกับความเป็นจริง

จากผลการประเมินประสิทธิภาพของระบบสารสนเทศจากกลุ่มนักวิชาการ ในรายการประเมินประสิทธิภาพของการใช้งานระบบสารสนเทศมีตัวเลขของค่าเฉลี่ยน้อยกว่ารายการประเมินอื่นคืออยู่ในเกณฑ์ดีมากโดยมีระดับคะแนนของการตอบข้อคำถามที่เกาะกลุ่มกันมากที่สุดเมื่อเทียบกับรายการประเมินอื่น เนื่องจากระบบสารสนเทศเพื่อสนับสนุนการจัดการธุรกิจหมวดกะปิเยาะห์มีรายละเอียดของแต่ละกระบวนการค่อนข้างมาก ผลลัพธ์ที่ได้จึงขึ้นอยู่กับความครบถ้วนสมบูรณ์ของข้อมูลนำเข้า รวมทั้งต้องใช้งานระบบสารสนเทศอย่างเป็นลำดับขั้นตอนจึงจะได้ผลลัพธ์ของข้อมูลที่ต้องการ

เช่น ข้อมูลการผลิตและข้อมูลชำระเงิנדังภาพที่ 12 และ 13 จะถูกต้องได้จะต้องมาจากการนำเข้าข้อมูลการสั่งซื้อดังภาพที่ 10 อย่างถูกต้อง การใช้งานระบบสารสนเทศได้อย่างเข้าใจและคล่องแคล่วต้องอาศัยระยะเวลาในการใช้งานอย่างสม่ำเสมอ จึงจะทำให้เกิดความคุ้นเคยกับระบบได้มากขึ้น

ส่วนของผู้ประกอบการนั้นเป็นผลการประเมินความพึงพอใจต่อระบบสารสนเทศ โดยรายการประเมินความพึงพอใจต่อการใช้งานระบบสารสนเทศมีตัวเลขของค่าเฉลี่ยมากกว่ารายการประเมินอื่นคืออยู่ในเกณฑ์ดีมากที่สุดโดยมีระดับคะแนนของการตอบข้อคำถามที่เกาะกลุ่มกันมากที่สุดเมื่อเทียบกับรายการประเมินอื่น เนื่องจากกลุ่มผู้ประเมินกลุ่มนี้เป็นผู้ประกอบการที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการจัดการธุรกิจหมวดกะปิเยาะห์โดยมีบทบาทเป็นผู้ใช้งานตามกระบวนการพัฒนาระบบสารสนเทศ SDLC ผู้ประเมินความพึงพอใจต่อระบบสารสนเทศกลุ่มนี้จึงมองเห็นว่ากระบวนการของระบบสารสนเทศที่ได้ใช้งานแต่ละส่วนนั้นจะสามารถเข้าไปช่วยกระบวนการทำงานจริงในขั้นตอนใดก็ได้ อีกทั้งยังมีข้อเสนอแนะต้องการให้ระบบสารสนเทศสามารถทำงานได้บนโทรศัพท์เคลื่อนที่ เพราะผู้ประกอบการส่วนใหญ่ใช้งานโทรศัพท์เคลื่อนที่แบบสมาร์ทโฟน อยู่แล้ว หากระบบสารสนเทศสามารถทำงานบนโทรศัพท์เคลื่อนที่ได้จะทำให้มีความสะดวกในการเรียกดูข้อมูล ณ ระยะเวลาใดๆ ก็ได้

สรุป

จากผลการวิจัยครั้งนี้พบว่า กลุ่มตัวอย่างผู้ประกอบการธุรกิจหมวดกะปิเยาะห์ ตำบลกะมิยอ อำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี ได้ให้ความสนใจและให้ความร่วมมือเป็นอย่างดีตลอดระยะเวลาในการจัดทำโครงการ โดยผู้ประกอบการส่วนใหญ่ให้ความเห็นตรงกันว่าระบบสารสนเทศ

นี้สามารถตอบสนองตามความต้องการของผู้ประกอบการเพื่อใช้เป็นระบบสนับสนุนการตัดสินใจในการทำธุรกิจเนื่องจากมีการเก็บและประมวลผลข้อมูลที่มีความจำเป็นสำหรับการตัดสินใจในการทำธุรกิจหมวดกะปิเยาะให้ได้ครบถ้วน ทั้งข้อมูลทางด้านต้นทุนและข้อมูลด้านรายได้ สามารถช่วยอำนวยความสะดวกในการจัดเก็บข้อมูลได้อย่างปลอดภัยเนื่องจากผู้วิจัยได้พัฒนาระบบสารสนเทศให้มีระบบการยืนยันตัวตนของผู้ใช้ก่อนการเข้าใช้งานระบบ หากผู้ใช้ป้อนชื่อ (login name) และรหัสผ่าน (password) ไม่ถูกต้องก็จะมีสิทธิเข้าใช้งานระบบได้ ระบบสามารถคำนวณข้อมูลต่างๆ เพื่อลดระยะเวลาในการทำงานของผู้ประกอบการลงได้ เช่น การคำนวณค่าจ้างพนักงาน การคำนวณต้นทุนการผลิตหมวดกะปิ เป็นต้น ผู้ประกอบการสามารถนำผลลัพธ์ที่ระบบประมวลผลมาประกอบการตัดสินใจในการดำเนินธุรกิจได้ อีกทั้งผู้พัฒนาโครงการวิจัยได้ให้ความสำคัญในเรื่องการใช้งานที่เข้าใจง่ายด้วยการออกแบบแต่ละหน้าจอ ให้มีปุ่มนำทางและคำอธิบายเพื่อลดความซับซ้อนให้มากที่สุดเพื่อรองรับผู้ใช้งานในกลุ่มที่ไม่คุ้นเคยกับเทคโนโลยี

ข้อเสนอแนะ

แนวทางการพัฒนาโครงการวิจัยครั้งต่อไปในอนาคต ควรเน้นการพัฒนาแอปพลิเคชันให้รองรับการใช้งานบนอุปกรณ์เคลื่อนที่ เช่น โทรศัพท์มือถือหรือแท็บเล็ต ทั้งนี้เพื่อตอบสนองความต้องการของผู้ประกอบการให้สามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้มากขึ้น ทำให้สามารถใช้งานได้โดยไม่จำกัดสถานที่และเวลา นอกจากนั้น ในปัจจุบันสัญญาณเครือข่ายอินเทอร์เน็ตของผู้ให้บริการจากหลายค่ายเริ่มครอบคลุมในพื้นที่ห่างไกลจากเขตเมืองซึ่งแตกต่างจากในอดีตที่ผ่านมา จึงทำให้ผู้ประกอบการที่อยู่ในพื้นที่ห่างไกลสามารถใช้ประโยชน์จากเครือข่ายอินเทอร์เน็ตบนมือถือได้ โดยหากผู้วิจัยผสมผสานเทคโนโลยีที่มีอยู่ในปัจจุบันและพัฒนาต่อยอดแอปพลิเคชันนี้ต่อไปให้สามารถทำงานผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ตบนอุปกรณ์เคลื่อนที่ จะทำให้แอปพลิเคชันมีความสามารถในการใช้งานมากขึ้นได้ เช่น สามารถใช้งานระบบแบบหลายผู้ใช้ (multiuser system) ผู้ประกอบการและลูกค้าสามารถติดต่อเพื่อซื้อขายสินค้าผ่านทางแอปพลิเคชัน และผู้ประกอบการสามารถควบคุมและจัดการการผลิตได้จากแอปพลิเคชันนี้ เป็นต้น

เอกสารอ้างอิง

- กรวิภา ขวัญเพชร และคณะ. (2552). *ศึกษาการบริหารจัดการส่งออกกะปิเยาะห้เพื่อจำหน่ายในประเทศ* ราชอาณาจักรเบียร์ของกลุ่มผู้ผลิตกะปิเยาะห้และเครื่องแต่งกายมุสลิมปัตตานี ตำบลกะมิยะ อำเภอมือเมือง จังหวัดปัตตานี. สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์วิจัยและนวัตกรรม.
- กัลยา วานิชย์บัญชา. (2561). *สถิติสำหรับงานวิจัย* (พิมพ์ครั้งที่ 12). หจก.สามลดา.
- ทิพวัลย์ แสนคำ, สมศักดิ์ จีวัฒนา และนลินทิพย์ พิมพ์กัลล. (2562). การพัฒนาระบบสารสนเทศสำหรับการวางแผนปฏิบัติการของผู้บริหารในสังกัดเทศบาลตำบลบ้านด่าน อำเภอบ้านด่าน จังหวัดบุรีรัมย์. *วารสารวิชาการการจัดการเทคโนโลยีสารสนเทศและนวัตกรรม คณะเทคโนโลยีสารสนเทศ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม*, 6(1), 78-88.

- วิยุตดา เพชรจิรโชติกุล และกรสิริณัฐ โรจนวรรณ. (2564). การออกแบบและพัฒนาระบบสารสนเทศเพื่อการบริหารจัดการเรียนการสอนผ่านเว็บแอปพลิเคชัน. *วารสารมหาวิทยาลัยนราธิวาสราชนครินทร์*, 13(2), 282-302.
- สุจิตรา อุดุลย์เกษม และวีรฐา นพพรเจริญกุล. (2560). *ระบบฐานข้อมูล*. ท้อป.
- อภิรักษ์ จันตะนีและประพันธ์ แสงทองดี. (2565). วัฒนธรรมองค์กรในยุคดิจิทัล. *วารสาร มจร ภาษาและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*, 2(1), 52-62.
- Kendall, K. E., & Kendall, J. E. (2018). *Systems analysis and design* (10th ed). Pearson.
- Rosenblatt, H. J., Shelly, G. B., & Cashman, T., J. (2019). *Systems analysis and design* (12th ed). Cengage Learning.
- Shneiderman, B., Plaisant C., Cohen, M., Jacobs, S., Elmqvist, N., & Diakopoulos, N., (2021). *Designing the user interface: Strategies for effective human-computer interaction* (6th ed). Pearson.
- Yamane, T. (1970). *Statistic: An introductory analysis* (2nd ed). Harper & Row.

การวิเคราะห์ชนิดกระบวนการของข้อความเกี่ยวกับภาษีบนทวิตเตอร์* A Transitivity Analysis of the Messages about Tax on Twitter*

วิชชกานต์ เมธาวิริยะกุล¹, เพ็ญนภา คล้ายสิงห์โต²
Witchatkarn Maythawiriyakul¹, Phennapha Klaisingto²

Received: 1 September 2022

Revised: 13 December 2022

Accepted: 22 May 2023

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้เป็นการศึกษาหน้าที่ด้านการสื่อความคิดของภาษาในข้อความเกี่ยวกับภาษีของคนไทยบนทวิตเตอร์ โดยวิเคราะห์เฉพาะชนิดกระบวนการ กลุ่มตัวอย่างข้อมูลคือ ข้อความเกี่ยวกับภาษีในระหว่างปี พ.ศ. 2562-2563 จำนวนทั้งหมด 1,447 ทวิต โดยใช้แนวคิดการวิเคราะห์ชนิดกระบวนการของ Halliday and Matthiessen (2004, 2014) และ Klaisingto (2021a) เพื่อวิเคราะห์คำกริยาในข้อความทวิตเตอร์

ผลการศึกษาพบชนิดกระบวนการที่เกี่ยวกับการกระทำมากที่สุด จำนวน 6,329 คำกริยา (ร้อยละ 59) เพราะข้อความเกี่ยวกับภาษีเชื่อมโยงกับเหตุการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นในสังคม โดยเฉพาะการทำงานของรัฐบาล อันดับรองลงมาคือ กระบวนการที่สื่อความคิดความรู้สึก จำนวน 1,212 คำกริยา (ร้อยละ 11) กระบวนการที่สื่อการมีอยู่หรือเกิดขึ้น จำนวน 1,004 คำกริยา (ร้อยละ 9) กระบวนการที่เกี่ยวกับความสัมพันธ์ จำนวน 991 คำกริยา (ร้อยละ 9) กระบวนการที่เกี่ยวกับการพูด จำนวน 624 คำกริยา (ร้อยละ 6) และกระบวนการที่สื่อพฤติกรรม จำนวน 620 คำกริยา (ร้อยละ 6) ตามลำดับ นอกจากนี้ผลการวิจัยได้สะท้อนความคิดเกี่ยวกับภาษี 3 ประเด็น ได้แก่ 1) ภาษีกับประชาชน 2) ภาษีกับรัฐบาล และ 3) ภาษีกับข้าราชการ การวิเคราะห์ชนิดกระบวนการสื่อให้เห็นความคิด ประสบการณ์ทัศนคติ หรืออุดมการณ์ของคนไทยที่มีต่อภาษีได้

คำสำคัญ: ชนิดกระบวนการ, ข้อความ, ภาษี, ทวิตเตอร์, หน้าที่ภาษา, การสื่อสาร

* บทความวิจัยนี้เป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์ เรื่อง "การวิเคราะห์สัมพันธ์สารของข้อความเกี่ยวกับภาษีบนทวิตเตอร์: การศึกษาตามแนวภาษาศาสตร์เชิงระบบและหน้าที่. วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิตสาขาวิชาภาษาศาสตร์ประยุกต์ คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา

¹ นิสิตปริญญาเอก สาขาวิชาภาษาศาสตร์ประยุกต์ คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา E-mail: witchatkarn.ma@rd.go.th

² ผู้ช่วยศาสตราจารย์ สาขาวิชาภาษาอังกฤษ คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา

This research article is a part of the author's doctoral dissertation entitled "A Discourse Analysis of Messages about Tax on Twitter: Systemic Functional Linguistics Approach", School of Liberal Arts, University of Phayao

¹ Ph.D. Student in Applied Linguistics, School of Liberal Arts, University of Phayao, E-mail: witchatkarn.ma@rd.go.th

² Assistant Professor, Department of English, School of Liberal Arts, University of Phayao

Abstract

This research studied the ideational metafunction of the language in the messages about tax of Thai people on Twitter using transitivity analysis. The sample consisted of 1,447 tweets about tax between 2019 and 2020. The transitivity analyses of Halliday and Matthiessen (2004, 2014) and Klasingto (2021a) were applied in data analysis.

The results revealed that the most frequent type of process found was material, with 6,329 verbs (59%) because the messages were about tax connected with situations that happened in society, especially the working of the government, followed by mental, with 1,212 verbs (11%), existential, with 1,004 verbs (9%), relational, with 991 verbs (9%), verbal, with 624 verbs (6%), and behavioral, with 620 verbs (6%) respectively. In addition, the results of the research reflected that there were three ideas about tax, namely. - (1) tax and citizen (2) tax and government, and (3) tax and government official. This transitivity analysis reflects the thoughts, experiences, attitudes, or ideology of Thai people about tax.

Keywords: Transitivity, messages, tax, Twitter, language function, communication

บทนำ

การแสดงความคิดเห็นของคนในสังคมในประเด็นต่างๆ ถือเป็นการใช้ภาษาเพื่อแสดงความคิด ความรู้สึก มุมมอง หรือทัศนคติของแต่ละบุคคล โดยเฉพาะอย่างยิ่งการแสดงความคิดเห็นผ่านสื่อสังคมออนไลน์อย่างเช่น ทวิตเตอร์ (Twitter) เป็นเครือข่ายสังคมออนไลน์ที่ได้รับความนิยมอีกรูปแบบหนึ่งในปัจจุบัน โดยผู้ใช้สามารถแสดงความคิดเห็นได้อย่างไม่จำกัด นอกจากนี้ผู้ใช้ไม่จำเป็นต้องแสดงหรือเปิดเผยตัวตนที่แท้จริงแต่อย่างใด ส่งผลให้การใช้ภาษาที่ปรากฏบนทวิตเตอร์เป็นไปอย่างอิสระเสรี (Hutchinson, 2017; Peddinti *et al.*, 2017; Hui, 2020) นอกจากนี้มีประเด็นทางสังคมประเด็นหนึ่งที่คนในสังคมให้ความสนใจและมีการแสดงความคิดเห็นกันอย่างแพร่หลายคือ ประเด็นเกี่ยวกับ “ภาษี” ดังนั้นการแสดงข้อคิดเห็นเกี่ยวกับภาษีของคนไทยบนทวิตเตอร์อาจจะสะท้อนให้เห็นความคิด ความรู้สึก

มุมมอง หรือทัศนคติเกี่ยวกับภาษีของประชาชนส่วนหนึ่งได้ และเมื่อศึกษางานวิจัยที่วิเคราะห์การแสดงข้อคิดเห็นในสังคมออนไลน์พบว่า ได้มีการศึกษาในหลากหลายตัวบท เช่น สูตรอาหาร (Pugsee & Niyomvanich, 2015) การเลือกตั้ง (Zappavigna, 2011) ชาวโรฮิงญา (Au-on *et al.*, 2017) วาทกรรม ระหว่างอาจารย์และนิสิต (เพ็ญภา คล้ายสิงห์โต, 2561) การชมของชาวญี่ปุ่น (ธวัช คำทองทิพย์, 2561) ภาพตัวแทนทัวริงจีน (ศิระวัสถ์ กาวีละนันท์, 2562) และข้อคิดเห็นเกี่ยวกับภาษี เป็นต้น

ภาษีเป็นส่วนหนึ่งในชีวิตของมนุษย์ ดังคำกล่าวของเบนจามิน แฟรงคลิน ที่ว่า บนโลกใบนี้ไม่มีอะไรแน่นอน นอกจากความตายและภาษี (Smyth, 1907) รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ได้กำหนดหน้าที่ของปวงชนชาวไทยไว้ในหมวด 4 มาตรา 50 (9) ไว้ว่า บุคคลมีหน้าที่เสียภาษีอากรตามที่กฎหมายบัญญัติ และรายได้จากภาษีเป็นรายได้หลักที่มีความ

สำคัญของรัฐบาลไทย โดยสำนักงานเศรษฐกิจการคลัง (2563) พบว่า ในปีงบประมาณ 2562 รัฐบาลมีรายได้จากภาษีสูงถึงจำนวน 2.7 ล้านล้านบาท คิดเป็นร้อยละ 88.2 ของรายได้รวม แต่จากรายงานการศึกษาของธนาคารโลกพบว่า ประเทศไทยมีสัดส่วนรายได้จากภาษีต่อผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ (GDP) ของปี 2562 อยู่ที่ร้อยละ 14.6 (The World Bank, 2020) จะเห็นว่า เมื่อเทียบกับประเทศที่พัฒนาแล้วถือเป็นสัดส่วนที่ค่อนข้างน้อย และจากรายงานผลการศึกษาของธนาคารโลกพบว่า ประเทศไทยมีศักยภาพในการจัดเก็บภาษีได้ที่ร้อยละ 25 ของ GDP (Khwaja & Iyer, 2014) นอกจากนี้ยังมีนักวิชาการภาษีของไทยได้แก่ ธร ปีติตล (2560) และอริภัทร มุกิตาเจริญ (2561) กล่าวว่า รัฐบาลไทยมีศักยภาพในการจัดเก็บภาษีได้น้อยกว่าที่ควรจะเป็น และรายงานผลการศึกษาของไทยพับลิกา (2559) เปิดเผยว่า ในปี 2557 มีผู้ยื่นแบบเสียภาษีเพียงจำนวน 10.3 ล้านคน (ซึ่งมีเพียง 4 ล้านคนที่เสียภาษี ที่เหลือจำนวน 6.3 ล้านคนไม่เสียภาษี) จากจำนวนผู้มีงานทำ 38.3 ล้านคน จะเห็นว่ายังมีคนไทยอีกจำนวน 28 ล้านคนที่ไม่ยื่นแบบเสียภาษี (อยู่นอกระบบภาษี) จากกรณีดังกล่าวส่งผลให้รัฐบาลไทยต้องเพิ่มรายได้จากภาษีเป็นร้อยละ 20 ของ GDP ภายใน 10 ปี และต้องเพิ่มสัดส่วนหนี้สาธารณะต่อ GDP จากร้อยละ 60 เป็น 70 แต่มีแผนจะลดต่ำกว่าร้อยละ 60 ภายใน 10 ปี (BBC, 2564) จะเห็นปัญหาว่า รัฐบาลมีความจำเป็นต้องก่อกำหนดหนี้สาธารณะเพิ่มขึ้นเพื่อชดเชยงบประมาณที่ขาดดุล เนื่องจากรายได้ของรัฐบาลไม่เพียงพอกับค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้น

จากการทบทวนงานวิจัยที่ศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อการเสียภาษีในศาสตร์ต่างๆ เช่น งานวิจัยของพิจิตรา อินคกร (2551) พบว่า การขาดจิตสำนึกเป็นสาเหตุสำคัญของการไม่ยอม

เสียภาษีหรือการหลีกเลี่ยงภาษี ส่วนสาเหตุของการขาดจิตสำนึกมาจากความไม่เป็นธรรมในการเสียภาษี และความไม่มีประสิทธิภาพในการใช้จ่ายเงินของรัฐ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของมณฑิรา ลือสระน้อย (2556) พบว่า สาเหตุของการไม่ยื่นแบบเสียภาษีมาจากการขาดความรู้ ความเข้าใจทัศนคติ และความเป็นธรรมในการเก็บภาษี งานวิจัยต่อมาเป็นของจิตติมา ลัมกระยารส (2558) พบว่า ปัจจัยทางเศรษฐกิจและสังคมมีผลต่อการเสียภาษี และงานวิจัยของมาริณญา นวลสะอาด (2561) พบว่า ปัจจัยด้านข้อกฎหมายมีผลต่อการเสียภาษี นอกจากนี้มีงานวิจัยของปะการัง ชื่นจิตร (2557) พบว่า คนไทยมีพฤติกรรมเสียภาษีที่ไม่ถูกต้องและเสียภาษีด้วยความจำเป็น นอกจากนี้คนไทยมีทัศนคติไม่ไว้วางใจการทำงานของข้าราชการและของรัฐบาล และงานวิจัยของสมรภัฏ มุกดา (2553) พบว่า ปัจจัยทางเศรษฐกิจ สังคม การเมือง ฯลฯ มีผลต่อการเสียภาษี ซึ่งสอดคล้องกับความเห็นของ Bräutigam (2008) ที่กล่าวว่า ปัจจัยทางสังคม เศรษฐกิจ การเมือง รวมไปถึงการทำงานของรัฐบาลส่งผลต่อการเสียภาษีของประชาชน และสอดคล้องกับรายงานการวิจัยขององค์การเพื่อความร่วมมือและการพัฒนาทางเศรษฐกิจ (OECD) ที่กล่าวว่า การมีประสิทธิภาพของรัฐบาลและการตอบสนองความต้องการของประชาชน ทำให้ประชาชนเกิดความไว้วางใจรัฐบาล นอกจากนี้การที่ประชาชนรับรู้ได้ถึงความเป็นธรรมของระบบภาษี ส่งผลทำให้ประชาชนมีขวัญและกำลังใจในการเสียภาษี (OECD, 2019a, 2019b) จากการทบทวนงานวิจัยดังกล่าวสรุปได้ว่า ปัจจัยทางสังคมที่มีผลต่อการเสียภาษีของคนไทย เช่น ความไม่เป็นธรรมในการเสียภาษี ความไม่ไว้วางใจในการทำงานของภาครัฐ และความไม่มีประสิทธิภาพในการใช้จ่ายเงินของภาครัฐ เป็นต้น

จากงานวิจัยที่ศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อเสียภาษึในศาสตร์ต่างๆ สะท้อนให้เห็นว่า ความคิดเห็นของประชาชนมีผลต่อพฤติกรรมการเสียภาษึ และในมุมมองภาษาศาสตร์มีงานวิจัยที่ได้ศึกษาหน้าที่ด้านตัวบทด้วยการวิเคราะห์ระบบใจความหลักของข้อความเกี่ยวกับภาษึบนทวิตเตอร์ พบใจความหลักแสดงเรื่อง (tropical theme) มากที่สุด และพบความคิดเกี่ยวกับภาษึ 3 ประการ ได้แก่ การเสียภาษึ ภาษึกับรัฐบาล และภาษึกับข้าราชการ อย่างไรก็ตามงานวิจัยดังกล่าวใช้แนวคิดการวิเคราะห์ระบบใจความหลัก

ตามแนวคิดภาษาศาสตร์เชิงระบบและหน้าที่ (systemic functional linguistics: SFL) ของ Halliday and Matthiessen (2004, 2014) มองว่าภาษามีหน้าที่ทางสังคม 3 ประการ ได้แก่ หน้าที่ด้านสื่อความคิด (Ideational metafunction) หน้าที่ด้านปฏิสัมพันธ์ (Interpersonal metafunction) และหน้าที่ด้านตัวบท (textual metafunction) การวิเคราะห์ภาษาที่สะท้อนให้เห็นหน้าที่ด้านการสื่อความคิดคือ การวิเคราะห์ระบบชนิดกระบวนการโดยระบบชนิดกระบวนการประกอบไปด้วย 3 องค์ประกอบ ได้แก่ ชนิดกระบวนการ (process) ผู้ร่วมเหตุการณ์ (participant) และสภาพแวดล้อม (circumstance) นอกจากนี้ชนิดกระบวนการหรือคำกริยาประกอบไปด้วย 6 ประเภท ได้แก่ การกระทำ (material) ความคิดความรู้สึก (mental) สื่อพฤติกรรม (behavioral) การพูด (verbal) ความสัมพันธ์ (relational) และการมีอยู่หรือเกิดขึ้น (existential) ดังนั้นผู้วิจัยจึงสนใจวิเคราะห์ข้อคิดเห็นเกี่ยวกับภาษึของคนไทยบนทวิตเตอร์ด้วยแนวคิดการวิเคราะห์ชนิดกระบวนการ (transitivity analysis) ของ Halliday and Matthiessen (2004, 2014) เพราะเป็นแนวคิดที่ศึกษาหน้าที่ของภาษาด้านการสื่อความคิด

จากการทบทวนงานวิจัยที่ศึกษาหน้าที่ด้านการสื่อความคิดหรือประสพการณ์ด้วยการวิเคราะห์ชนิดกระบวนการตามแนวคิดภาษาศาสตร์เชิงระบบและหน้าที่พบว่า สามารถจำแนกได้ 2 ประเภทใหญ่ ดังนี้

1) งานวิจัยที่ศึกษาเพื่อวิเคราะห์ปรากฏการณ์ทางภาษาจากตัวบทที่หลากหลาย เช่น ตัวบทภาษาไทยจากสถานการณ์ต่างๆ (Yiemkuntitavorn, 2005) นิทานพื้นบ้านไทย (Patpong, 2006) โฆษณาเครื่องรางของขลัง (Patpong, 2008, 2009) หนังสือเรียนวิศวกรรมเครื่องกล (Khorina, 2020) ข้อความเกี่ยวกับประสพการณ์โรคซึมเศร้าบนทวิตเตอร์ในประเทศไทย (Klaisingto, 2021a) ข้อความเกี่ยวกับประสพการณ์ของผู้หญิงที่เป็นโรคซึมเศร้า (Klaisingto, 2021b) สัญญาทางเศรษฐกิจ (Linh, 2021) ข้อความในห้วงพิจารณาคดีฆาตกรรมของ Jodi Arias (Liu, 2021) และเรื่องเล่าของนักเรียนภาษาอังกฤษในฐานะเป็นภาษาต่างประเทศ (Maria & Wayan, 2021) เป็นต้น

2) งานวิจัยที่ศึกษาเพื่อสะท้อนความหมายที่แฝงอยู่ในตัวบท หรือเพื่อสะท้อนหรือค้นหาความเชื่อ ความคิด ทศนคติ หรืออุดมการณ์บางอย่างในตัวบท เช่น รายงานบันทึกของตำรวจในคดีอาชญากรรมของความรุนแรงในครอบครัวในประเทศอังกฤษ (Canning, 2021) คำอวยพรปีใหม่ของผู้นำจีน (Guo, 2022) พาดหัวข่าวหนังสือพิมพ์ต่างประเทศที่เสนอข่าวการโจมตีของรัสเซียในยูเครน (El Houssine, 2022) รายงานการต่อสู้กับ COVID-19 ของรัฐบาลจีน (Liu & Liu, 2021) สุนทรพจน์ในพิธีเข้ารับตำแหน่งประธานาธิบดีสหรัฐฯ ของ Joe Biden (Xiang, 2022) และหัวข้อข่าวสรรพยากรในหนังสือพิมพ์ไทย (วิชชกานต์ เมธาวิริยะกุล และคณะ, 2563) เป็นต้น

เมื่อพิจารณาผลงานวิจัยของ Patpong (2006, 2008, 2009), Linh (2021), Liu (2021), Maria and Wayan (2021), Guo (2022), El Houssine (2022), Liu & Liu (2021), วิชชกานต์ เมธาวิริยะกุล และคณะ (2563) พบว่า งานวิจัยดังกล่าวพบชนิดกระบวนการที่เกี่ยวกับการกระทำมากที่สุด เพราะเป็นกระบวนการที่โดดเด่นที่สุดที่ใช้ในการสะท้อนความคิดหรือประสบการณ์ได้เป็นอย่างดี แต่เมื่อพิจารณาผลงานวิจัยของ Klaisingto (2021a) พบชนิดกระบวนการที่สื่อความคิดความรู้สึกมากที่สุด เนื่องจากตัวบทดังกล่าวเกี่ยวกับประสบการณ์โรคซึมเศร้า ส่วนงานวิจัยของ Khorina (2020) พบชนิดกระบวนการที่เกี่ยวกับความสัมพันธ์มากที่สุด เพราะเป็นตัวบทตำราเรียน จะเห็นว่าชนิดกระบวนการที่พบแตกต่างกันไปตามประเภทของตัวบท

งานวิจัยนี้เชื่อมโยงกับงานวิจัยของ วิชชกานต์ เมธาวิริยะกุล และคณะ (2563) เป็นการศึกษาตัวบทเกี่ยวกับภาษาที่มาจากการประกอบสร้างความหมายของสื่อหนังสือพิมพ์ แต่ถ้าวทบทเป็นการแสดงข้อคิดเห็นเกี่ยวกับภาษาของประชาชนบนทวิตเตอร์อาจทำให้เห็นความคิด ความรู้สึก มุมมอง หรือทัศนคติเกี่ยวกับภาษาของประชาชนชัดเจนมากขึ้นได้ เพราะข้อคิดเห็นที่ได้จากทวิตเตอร์เป็นการใช้ภาษาที่เป็นไปอย่างอิสระเสรีและไม่มีการจำกัดตามที่ใดกล่าวไปแล้วข้างต้น

กล่าวโดยสรุป จะเห็นว่าปัญหาของรัฐบาลคือ รายได้ไม่เพียงพอกับค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นสาเหตุส่วนหนึ่งอาจมาจากความสามารถในการจัดเก็บภาษีได้น้อยกว่าที่ควรจะเป็น เพราะยังมีประชาชนที่อยู่นอกระบบภาษีอีกเป็นจำนวนมาก ดังนั้นรัฐบาลจึงมีความจำเป็นต้องหารายได้เพิ่ม โดยให้ประชาชนที่มีเงินได้ถึงเกณฑ์เสียภาษีเข้ามาอยู่ในระบบภาษีมากขึ้น จากปัญหาและความจำเป็นดังกล่าว ผู้วิจัยจึงสนใจ

วิเคราะห์ข้อคิดเห็นเกี่ยวกับภาษาบนทวิตเตอร์ด้วยแนวคิดการวิเคราะห์ชนิดกระบวนการ เพราะแนวคิดดังกล่าวเป็นแนวคิดที่ใช้วิเคราะห์เพื่อสะท้อนให้เห็นหน้าที่ของภาษาด้านสื่อความคิดหรือประสบการณ์ ดังนั้นการวิเคราะห์ชนิดกระบวนการของข้อคิดเห็นเกี่ยวกับภาษาของคนไทยอาจสะท้อนให้เห็นความคิด มุมมอง หรือทัศนคติด้านหนึ่งของคนในสังคมได้ เพื่อให้รัฐบาลนำผลการวิจัยนี้ไปใช้ในการสร้างความตระหนักรู้ถึงความจำเป็นและความสำคัญของการเสียภาษี นอกจากนี้ใช้ในการสร้างความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องให้กับประชาชนและหาวิธีให้ประชาชนยินยอมเสียภาษีด้วยความเต็มใจ ทำให้รัฐบาลมีรายได้เพิ่มขึ้น โดยมีคำถามงานวิจัยว่า ผู้เขียนข้อคิดเห็นเกี่ยวกับภาษามีความคิด ประสบการณ์ ทัศนคติ หรือมุมมองเกี่ยวกับภาษาผ่านการใช้ภาษาโดยเฉพาะคำหรือกลุ่มคำกริยาในข้อความทวิตเตอร์อย่างไร

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อวิเคราะห์ชนิดกระบวนการทั้ง 6 ประเภท ได้แก่ การกระทำ ความคิดความรู้สึก สื่อพฤติกรรม การพูด ความสัมพันธ์ และการมีอยู่หรือเกิดขึ้น

ขอบเขตของการวิจัย

1. งานวิจัยนี้วิเคราะห์เฉพาะรูปภาษาที่ปรากฏในข้อคิดเห็นเกี่ยวกับภาษาบนทวิตเตอร์ที่เป็นทวิตยอดนิยมเท่านั้น
2. งานวิจัยนี้วิเคราะห์เฉพาะชนิดกระบวนการ (คำหรือกลุ่มคำกริยา) ที่ปรากฏในทุกตำแหน่งในข้อคิดเห็น

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

เป็นแนวทางในการศึกษาหรือวิเคราะห์ชนิดกระบวนการของตัวบทอื่นในสื่อสังคม

ออนไลน์ และเป็นประโยชน์ในการปรับปรุงประสิทธิภาพของการจัดเก็บภาษีของรัฐบาล ซึ่งส่งผลต่อการพัฒนาประเทศ

ระเบียบวิธีวิจัย

1. แหล่งข้อมูลและข้อมูล

แหล่งข้อมูลในงานวิจัย คือ เว็บไซต์ของทวิตเตอร์ เพราะผู้วิจัยต้องการข้อคิดเห็นเกี่ยวกับภาษีของประชาชนที่ปรากฏบนเว็บไซต์ของทวิตเตอร์ ส่วนข้อมูลในงานวิจัย คือ ข้อคิดเห็นเกี่ยวกับภาษีของประชาชนบนทวิตเตอร์ระหว่างปี พ.ศ. 2562-2563

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการจัดเก็บและจัดเรียงข้อมูลเป็นโปรแกรมสำเร็จรูปคือ ไมโครซอฟต์เอกซ์เซล

3. แนวคิดที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

งานวิจัยนี้ใช้แนวคิดการวิเคราะห์ชนิดกระบวนการ (transitivity analysis) ของ Halliday and Matthiessen (2004, 2014) และ Klaisingto (2021a) ซึ่งเป็นแนวทางการวิเคราะห์ข้อมูลในภาษาไทย มาเป็นแนวทางในการวิเคราะห์ข้อมูล โดย Halliday and Matthiessen (2004, 2014) ได้แบ่งชนิดกระบวนการ (คำหรือกลุ่มคำกริยา) ออกเป็น 6 ประเภท ดังนี้

1) กระบวนการที่เกี่ยวกับการกระทำคือ การกระทำที่เป็นรูปธรรมและนามธรรม (ณัฐพร พานโพธิ์ทอง, 2556) เช่น ทำให้ไป เอา จ่าย เปิด ปิด ส่ง ถือ กระโดด จากไป หลีกเสี่ยง เคลื่อนย้าย เป็นต้น (Yiemkuntitavorn, 2005) และเช่น ทำลาย ทำร้าย ถูกทำร้าย ทับ ทิ้ง แกล้ง โดนบูลลี่ เป็นต้น (Klaisingto, 2021a)

2) กระบวนการที่สื่อความคิดความรู้สึก เป็นกระบวนการที่เกี่ยวกับประสบการณ์สามารถจำแนกได้ 4 ประเภท ได้แก่ 1) ความต้องการ เช่น

ปรารถนา หวัง มุ่งมั่น ต้องการ อยากร้องไห้ อยากหลับไปเลย อยากอยู่คนเดียว อยากตาย ไม่อยากสู้ ไม่อยากอ่อนแอ ไม่อยากตื่น ไม่อยากอยู่ ไม่อยากคิดมาก ไม่อยากรับรู้ เป็นต้น 2) ความรู้สึก เช่น เกลียด รัก ชอบ กลัว โหม่ โหย แง่ ดิ่ง เศร้า ทรมาน อิจฉา อึดอัด เจ็บปวด เป็นต้น 3) ความคิด เช่น เชื่อ คิดถึง จำ สืบ คิด ผัน ไม่เข้าใจ เป็นต้น และ 4) การรับรู้ เช่น รู้สึก สัมผัส ได้ยิน ได้กลิ่น เป็นต้น (Yiemkuntitavorn, 2005; Klaisingto, 2021a)

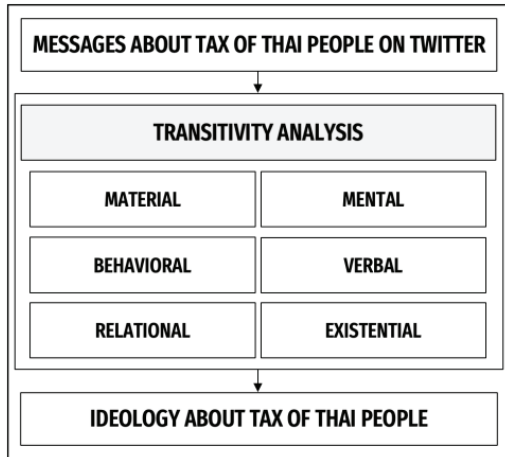
3) กระบวนการที่สื่อพฤติกรรม คือ พฤติกรรมทั้งทางกายและจิตใจ (ณัฐพร พานโพธิ์ทอง, 2556) เช่น ดู หัวเราะ ยิ้ม ร้องไห้ นั่งสมาธิ จ้อง หายใจ ตม ไอ สะดุ้ง สิ้น กอด เต็ม นอน เป็นต้น (Yiemkuntitavorn, 2005) และเช่น ร้องไห้ มีนหัว ปวดหัว หลับไม่สนิท หัวเราะ แคบหน้า สมเพช ป่วย ไม่หลับ ไม่นอน ไม่มีแรง เป็นต้น (Klaisingto, 2021a)

4) กระบวนการที่เกี่ยวกับการพูด เช่น บอก พูด ถาม สั่ง เรียกร้อง ขอร้อง เสนอ ชี้แจง อธิบาย ตำหนิ ชม บรรยาย เียนยอ เหน็บแนม ดุฎก สัญญา กระชิบ ป่น หวิดร้อง พูดชักชวน เป็นต้น (Yiemkuntitavorn, 2005) และเช่น ป่น อ้อนวอน บอก ชี้นำตำ ทัก ตะโกน ถาม พูด เป็นต้น (Klaisingto, 2021a)

5) กระบวนการที่เกี่ยวกับความสัมพันธ์ คือ กระบวนการเกี่ยวกับสภาพที่สิ่งหนึ่งสัมพันธ์หรือเกี่ยวข้องกับอีกสิ่งหนึ่ง (ณัฐพร พานโพธิ์ทอง, 2556) เช่น เป็น อยู่ คือ กลายเป็น ได้รับ กลับกลายเป็น ดูเหมือน เท่ากับ มีความหมายว่า หมายความว่า (Yiemkuntitavorn, 2005)

6) กระบวนการที่สื่อการมีอยู่หรือเกิดขึ้น เป็นกระบวนการที่สื่อการมีอยู่หรือเกิดขึ้นของสิ่งหนึ่งสิ่งใด (ณัฐพร พานโพธิ์ทอง, 2556) เช่น มี อยู่ มีอยู่ เกิดขึ้น เป็นต้น (Yiemkuntitavorn, 2005)

จากการศึกษาแนวคิดการวิเคราะห์ชนิดกระบวนการ ผู้วิจัยจึงได้สรุปเป็นกรอบแนวคิดของการวิจัยดังนี้

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดของการวิจัย

จากภาพที่ 1 จะเห็นว่า ตัวบทคือข้อคิดเห็นเกี่ยวกับภาษีของคนไทยบนทวิตเตอร์ ซึ่งเป็นการแสดงข้อคิดเห็นของประชาชน “ส่วนหนึ่ง” ผ่านทางการใช้ภาษาในสื่อสังคมออนไลน์ โดยข้อคิดเห็นเกี่ยวกับภาษีจะวิเคราะห์เฉพาะชนิดกระบวนการ (คำหรือกลุ่มคำกริยา) ตามแนวคิดของ Halliday and Matthiessen (2004, 2014) และ Klasingto (2021a) ได้แก่ การกระทำ ความคิดความรู้สึก สื่อพฤติกรรม การพูด ความสัมพันธ์ และการมีอยู่หรือเกิดขึ้น เพื่อตีความให้เห็นมุมมอง ความคิด หรือทัศนคติ ฯลฯ ของคนไทยส่วนหนึ่งที่มีต่อภาษี ตามแนวคิดของ van Dijk (1998) คือ ความคิด มุมมอง หรือความเชื่อของคนในสังคมที่มีร่วมกัน และส่งผลต่อวิถีปฏิบัติของคนในสังคม

4. วิธีการเก็บข้อมูล

1) เข้าเว็บไซต์ของทวิตเตอร์ในหัวข้อค้นหาขั้นสูงที่ URL: <https://twitter.com/search-advanced>

2) กำหนดค่าในการค้นหาข้อมูล โดยพิมพ์คำว่า “ภาษี” เป็นคำสำคัญที่ใช้ค้นหาข้อคิดเห็นเกี่ยวกับภาษีในหัวข้อ Words > All of these words และกำหนดวันเดือนปีที่ต้องการเก็บข้อมูลในหัวข้อ Dates > From (Month-Day-Year) และ To (Month-Day-Year) เมื่อระบุค่าในการค้นหาข้อมูลเสร็จแล้ว กดปุ่ม Search

3) เมื่อได้ข้อมูลทวิต “ยอดนิยม” ที่มีคำว่า “ภาษี” ที่ทวิตเตอร์ได้ดึงมาให้ ทำการคัดเลือกเฉพาะทวิตที่เป็นข้อคิดเห็นเกี่ยวกับภาษีของประชาชน ไม่รวมทวิตของทวิตขององค์กรหน่วยงาน หรือสำนักข่าวต่างๆ และเมื่อผ่านการคัดเลือกแล้วได้ข้อมูลจำนวน 1,447 ทวิต

5. วิธีการวิเคราะห์ข้อมูล

1) การวิเคราะห์กระบวนการที่เกี่ยวกับการกระทำ ตัวอย่างการวิเคราะห์ปรากฏดังนี้

ตัวอย่างที่ 1 กุเสียภาษีแล้วจ้า... (ทวิตที่ 63.414)

จากตัวอย่างที่ 1 ชนิดกระบวนการหรือคำกริยาคือ “เสีย” ซึ่งสะท้อนให้เห็นความคิดของผู้เขียนข้อคิดเห็นว่าได้จ่ายหรือชำระภาษีเรียบร้อยแล้ว

2) การวิเคราะห์กระบวนการที่สื่อความคิดความรู้สึก ตัวอย่างการวิเคราะห์ปรากฏดังนี้

ตัวอย่างที่ 2 เกลียดนโยบายแจกเงินคนจนที่สุดในโลก... (ทวิตที่ 62.182)

จากตัวอย่างที่ 2 ชนิดกระบวนการหรือคำกริยาคือ “เกลียด” ซึ่งสะท้อนให้เห็นความคิดของผู้เขียนข้อคิดเห็นที่ไม่ชอบ หรือชัง หรือรังเกียจ นโยบายของรัฐบาล

3) การวิเคราะห์กระบวนการที่สื่อพฤติกรรม ตัวอย่างการวิเคราะห์ปรากฏดังนี้

ตัวอย่างที่ 3 กินภาษีประชาชน... (ทวิตที่ 63.564)

จากตัวอย่างที่ 3 ชนิดกระบวนการหรือคำกริยาคือ “กิน” ซึ่งสะท้อนให้เห็นความคิดของผู้เขียนข้อคิดเห็นว่ามีคนกินภาษีของประชาชน

4) การวิเคราะห์กระบวนการที่เกี่ยวกับการพูด ตัวอย่างการวิเคราะห์ปรากฏดังนี้

ตัวอย่างที่ 4 ตัวคนจนให้ตายก็ไม่รวยขึ้น หรือคณะ... (ทวิตที่ 63.149)

จากตัวอย่างที่ 4 ชนิดกระบวนการหรือคำกริยาคือ “ตา” ซึ่งสะท้อนให้เห็นความคิดของผู้เขียนข้อคิดเห็นว่ามีคนตาคนจน

5) การวิเคราะห์กระบวนการที่เกี่ยวกับความสัมพันธ์ ตัวอย่างการวิเคราะห์ปรากฏดังนี้

ตัวอย่างที่ 5 ของอ่อยที่สุดก็คือออ ภาษีประชาชนน (ทวิตที่ 63.298)

จากตัวอย่างที่ 5 ชนิดกระบวนการหรือคำกริยาคือ “คือ” ซึ่งสะท้อนให้เห็นความคิดของผู้เขียนข้อคิดเห็นว่ามีภาษีของประชาชน คือ ของอ่อยที่สุด (ของรัฐบาล)

6) การวิเคราะห์กระบวนการที่สื่อการมีอยู่หรือเกิดขึ้น ตัวอย่างการวิเคราะห์ปรากฏดังนี้

ตัวอย่างที่ 6 มีความสุขมากใหม่กับการนำเงินภาษี เงินหลวงไปเป็นของตัวเอง... (ทวิตที่ 62.304)

จากตัวอย่างที่ 6 ชนิดกระบวนการหรือคำกริยาคือ “มี” ซึ่งสะท้อนให้เห็นความคิดของผู้เขียนข้อคิดเห็นด้วยการตั้งคำถามที่ไม่ต้องการคำตอบว่า มีความสุขไหม

ตัวอย่างต่อไปนี้เป็น การแสดงรายละเอียด ของการวิเคราะห์ข้อคิดเห็นเกี่ยวกับภาษี เป็นรายทวิต ซึ่งปรากฏดังนี้

ตัวอย่างที่ 7 ผู้บริหารประเทศ นอกจากจะไม่ได้มาจากการเลือกของประชาชนแล้ว ยังเข้ามาผลาญภาษี ด้วยการซื้อของที่ไม่จำเป็นเข้า

กระทรวงตัวเอง แจกเงิน แจกของเพื่อหาเสียงให้ตัวเอง ไม่มีสมองในการแก้ปัญหา เลื่อนเลือกตั้งไปเรื่อยๆ หนาซ้ำยังตอบคำถามโง่ๆ อีก นอกจากแล้วยังโง่อีก (ทวิตที่ 62.34)

จากตัวอย่างที่ 7 พบชนิดกระบวนการจำนวน 9 คำ ไม่รวมคำกริยาที่ถูกทำให้เป็นคำนามบอกอาการ (คำกริยาที่ตามหลังคำว่า การ ความ) ได้แก่ การเลือก การซื้อ การแก้ ปรากฏรายละเอียดดังนี้

กระบวนการที่เกี่ยวกับการกระทำ ได้แก่ ไม่ได้มา เข้ามาผลาญ เข้า แจก (2 คำ) หาเสียง เลื่อนเลือกตั้ง

กระบวนการที่สื่อการมีอยู่หรือเกิดขึ้นของสิ่งหนึ่งสิ่งใด ได้แก่ ไม่มี

กระบวนการที่เกี่ยวกับการพูด ได้แก่ ตอบ

จากตัวอย่างที่ 7 จะเห็นว่า ผู้เขียนข้อคิดเห็นได้ใช้กระบวนการที่เกี่ยวกับการกระทำมากที่สุด โดยผู้เขียนได้สื่อให้เห็น “การกระทำ” ของผู้บริหารผ่านทางการใช้คำหรือกลุ่มคำกริยา ได้แก่ ไม่ได้มา เข้ามาผลาญ เข้า แจก หาเสียง เลื่อนเลือกตั้ง และผู้เขียนได้ใช้คำกริยา “ไม่มี” เพื่อจะสื่อถึงการมีอยู่หรือเกิดขึ้นของผู้บริหารว่า ผู้บริหารประเทศไม่มีสมองในการแก้ปัญหา นอกจากนี้ ผู้เขียนได้ใช้คำกริยา “ตอบ” เพื่อจะสื่อถึงการพูดของผู้บริหารว่า ผู้บริหารประเทศตอบคำถามโง่ๆ

นอกจากนี้ การวิเคราะห์ชนิดกระบวนการผู้วิจัยจะให้ความสำคัญกับคำหรือกลุ่มคำกริยาที่ผู้เขียนใช้ซ้ำในข้อคิดเห็นด้วยการนับความถี่ทุกครั้งปรากฏ ซึ่งในตัวอย่างที่ 7 คือคำว่า “แจก” เนื่องจากปรากฏในข้อคิดเห็น 2 ครั้ง โดยผู้วิจัยมองว่า การที่ผู้เขียนได้ใช้คำกริยาซ้ำในการแสดงข้อคิดเห็น เพราะต้องการจะเน้นย้ำหรือตอกย้ำคำหรือกลุ่มคำกริยาดังกล่าว โดยในตัวอย่างนี้คือ

คำว่า “แจก” ซึ่งเป็นคำที่ผู้เขียนให้ความสำคัญ เพื่อจะสื่อความคิดให้เห็นว่า ผู้บริหารประเทศ “แจก” สารพัด

6. สถิติที่ใช้ในงานวิจัย คือ ค่าความถี่ และอัตราส่วนร้อยละแต่ละประเภทของชนิดกระบวนการ

7. การนำเสนอผลการวิจัย

8. สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

ตารางที่ 1 ความถี่และอัตราส่วนร้อยละของประเภทของชนิดกระบวนการ

ประเภทของชนิดกระบวนการ	จำนวน	ร้อยละ
การกระทำ	6,329	59
ความคิดความรู้สึก	1,212	11
การมีอยู่หรือเกิดขึ้น	1,004	9
ความสัมพันธ์	991	9
การพูด	624	6
สื่อพฤติกรรม	620	6
รวม	10,780	100

จากตารางที่ 1 แสดงให้เห็นว่า จากข้อคิดเห็นเกี่ยวกับภาวณิพนทิตเตอร์ทั้งหมด 1,447 ทวิต พบคำหรือกลุ่มคำกริยาทั้งสิ้น 10,780 คำกริยา กระบวนการที่เกี่ยวกับการกระทำพบมากที่สุด จำนวน 6,329 คำกริยา (ร้อยละ 59) เพราะข้อคิดเห็นเกี่ยวกับภาวณิพนจะเชื่อมโยงกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในสังคม โดยเฉพาะการทำงานของรัฐบาลหรือข้าราชการ อันดับรองลงมาคือ กระบวนการที่สื่อความคิดความรู้สึก จำนวน 1,212 คำกริยา (ร้อยละ 11) กระบวนการที่สื่อการมีอยู่หรือเกิดขึ้น จำนวน 1,004 คำกริยา (ร้อยละ 9) กระบวนการที่เกี่ยวกับความสัมพันธ์ จำนวน 991 คำกริยา (ร้อยละ 9) กระบวนการที่เกี่ยวกับการพูด จำนวน

ผลการวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นการวิเคราะห์ชนิดกระบวนการที่ปรากฏในข้อคิดเห็นเกี่ยวกับภาวณิพนทิตเตอร์ เพื่อสะท้อนให้เห็นว่า ประชาชน “ส่วนหนึ่ง” มีความคิด มุมมอง หรือทัศนคติเกี่ยวกับภาวณิพนอย่างไร ผลการวิเคราะห์ พบชนิดกระบวนการประเภทต่างๆ ดังนี้

624 คำกริยา (ร้อยละ 6) และกระบวนการที่สื่อพฤติกรรม จำนวน 620 คำกริยา (ร้อยละ 6) ตามลำดับ ส่วนผลการวิเคราะห์ชนิดกระบวนการทั้ง 6 ประเภท ปรากฏรายละเอียดดังนี้

1. กระบวนการที่เกี่ยวกับการกระทำ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลพบคำหรือกลุ่มคำกริยา เช่น *จ่าย เอาไปทดลองเล่น ยัดมา ใช้ ทำ ตอบแทน ผลาญ รีด เอามาแจกรักษา หา รีด วันไป เอาเลย มา หยุด เสีย ไม่พัฒนา เป็นต้น* ตัวอย่างดังนี้

ตัวอย่างที่ 8 *กูจ่ายภาวณิพนให้พวกแมงเอาไปทดลองเล่นยังไม่เป็นประโยชน์อีกหรือ โปรแกรมมิ่งที่เค้ายัดมามีแค่ชุดประโยคนี้ใช้มัยอะ อีสลิม (ทวิตที่ 62.322)*

ตัวอย่างที่ 9 บางสายการบิน ใช้ภาษีคนในชาติถมไปมากมาย แถมตอนนี้ไม่มีใครขึ้น ทำไมไม่คิดจะทำอะไรเพื่อตอบแทนภาษีประชาชนบ้างคะ งามากคะ (ทวิตที่ 63.177)

ตัวอย่างที่ 10 ในขณะที่รัฐผลาญเงินเป็นล้านล้าน ประชาชนตาต้อๆ ต้องแตกมามีราคาแพงขึ้น จากนโยบายภาษีของเค็ม ของกรมสรรพสามิต อยากจะด่าว่าเหี้ย ก็สงสารเหี้ย เพราะมันไม่รู้เรื่องรู้อะไรด้วยเลย (ทวิตที่ 62.710)

ตัวอย่างที่ 11 ริดภาษีพวกกูเสร็จ มีงก็เอามาแจกรักษาอำนาจตัวเอง แล้วก็หาช่องริดพวกกูอีกจนไปเป็นวงจรรูปาทร์ เอาเลยมีงไหนๆ ก็มาขนาดนี้แล้ว เดินไปให้สุดหยุดที่ความฉิบหาย (ทวิตที่ 62.263)

ตัวอย่างที่ 12 เสียภาษีจนหน้าแห้ง แต่ประเทศไม่พัฒนาเหี้ยอะไรเลย (ทวิตที่ 62.281)

2. กระบวนการที่สื่อความคิดความรู้สึก ผลการวิเคราะห์ พบกระบวนการที่สื่อความคิดความรู้สึกประเภทต่างๆ ดังนี้

ตารางที่ 2 ความถี่และอัตราส่วนร้อยละของประเภทของความคิดความรู้สึก

ประเภทของความคิดความรู้สึก	จำนวน	ร้อยละ
ความคิด (cognitive)	411	34
ความรู้สึก (emotive)	349	29
ความต้องการ (desiderative)	251	21
การรับรู้ (perceptive)	201	16
รวม	1,212	100

จากตารางที่ 2 จะเห็นว่า กระบวนการประเภทความคิดพบมากที่สุด จำนวน 411 คำกริยา (ร้อยละ 34) อันดับรองลงมาคือ กระบวนการประเภทความรู้สึก จำนวน 349 คำกริยา (ร้อยละ 29) กระบวนการประเภทความต้องการ จำนวน 251 คำกริยา (ร้อยละ 21) และกระบวนการประเภทการรับรู้ จำนวน 201 คำกริยา (ร้อยละ 16) ตามลำดับ ปรากฏรายละเอียดดังนี้

2.1 ความคิด ผลการวิเคราะห์ข้อมูลพบคำหรือกลุ่มคำกริยา เช่น *นึก สิ้น เข้าใจ* เป็นต้น ตัวอย่างดังนี้

ตัวอย่างที่ 13 ทหารนี่เป็นไร ทวงบุญคุณจน*นึก*ว่าเจ้าของแผ่นดิน ละ*นี้*เค้า*สิ้น*ไปปะ ว่า

ทหารเป็นอาชีพๆ หนึ่งนะ มีหน้าที่แลกกับเงินภาษีสวัสดิการ ไม่ได้เสียสละมาทำฟรีๆ ถ้าบอกเงินน้อย งานอันตราย ก็ไม่มีใครบังคับให้พวกเค้าทำนะ เป็นอาชีพที่อาศัยความสมัครใจทำ *เข้าใจ* *ผิดเข้าใจ*ใหม่นะ (ทวิตที่ 62.8)

2.2 ความรู้สึก (อารมณ์) ผลการวิเคราะห์ข้อมูลพบคำหรือกลุ่มคำกริยา เช่น *ไม่ได้ชอบ ชอบ กลัว* เป็นต้น ตัวอย่างดังนี้

ตัวอย่างที่ 14 *กูไม่ได้ชอบ*ทักษิณ *กูชอบ*คนฉลาด ใช้ชีวิตสุขสบายแดกภาษีประชาชน ไม่ทำห่าอะไรซักอย่างนอกจากใช้อำนาจขี้*นี้*วสั่งมีประโยชน์อะไรกับชีวิตกูเอ๋ย ยอมรับเถอะว่าไม่มีใครเค้าศรัทธาแล้ว แต่ที่*ทำ*อะไรไม่ได้เพราะ*กลัว*ตายค่า เหาะๆ (ทวิตที่ 62.135)

2.3 ความต้องการ ผลการวิเคราะห์ข้อมูล พบคำหรือกลุ่มคำกริยา เช่น *อยากได้ ไม่อยาก ปฏิบัติ ไม่อยากจ่าย ไม่อยาก* เป็นต้น ตัวอย่างดังนี้

ตัวอย่างที่ 15 *อ้าว..อยากได้ความสะดวก แต่ไม่อยากปฏิบัติตามกฎหมาย เหมือนมีรายได้ แต่ไม่อยากจ่ายภาษี..คิดแบบนี้โอเคไหมล่ะครับ อีกอย่าง kyc แสดงบัตรประชาชนครั้งเดียวครับ ผมไปทำมาแล้วเร็วด้วย... ไม่อยากให้พูดผิดๆ ถูกๆ มันน่าอาย (ทวิตที่ 62.229)*

2.4 การรับรู้ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลพบคำหรือกลุ่มคำกริยา เช่น *รู้สึก เห็น* เป็นต้น ตัวอย่างดังนี้

ตัวอย่างที่ 16 *ชีวิตที่ผ่านมาเสียภาษีมา โดยตลอด แต่ตอนนี้รู้สึกว่าจะเสียภาษีไปทำไม เมื่อเห็นคนใช้ภาษี ใช้เหมือนเงินตัวเอง (ทวิตที่ 62.528)*

3. กระบวนการที่สื่อการมีอยู่หรือเกิดขึ้น ผลการวิเคราะห์ข้อมูลพบคำหรือกลุ่มคำกริยา เช่น *มี ไม่มี* เป็นต้น ตัวอย่างดังนี้

ตัวอย่างที่ 17 *ประเทศไทยเราไม่ได้ยากจนนะ แต่ที่ยากจนเพราะเรามีผู้ปกครองที่มีฐานะเงินเดือนสูงเกินไป นอกจากเงินเดือนแล้วยังมีเบี้ยเลี้ยง มีค่าประชุม มีรถประจำตำแหน่ง มีผู้ติดตาม บางคนก็ควบสองสามตำแหน่ง เฉพาะไม่โกงกินก็หลายล้าน ไหนจะโกงกินกันอีก ภาษีที่ประชาชนเสีย จึงไม่พอต่อการบริหารประเทศ และปชช (ทวิตที่ 62.369)*

4. กระบวนการที่เกี่ยวกับความสัมพันธ์ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลพบคำหรือกลุ่มคำกริยา เช่น *คือ เป็น* เป็นต้น ตัวอย่างดังนี้

ตัวอย่างที่ 18 *Tax กับ VAT แคเขียนก็ต่างกันแล้ว Tax คือ ภาษี เป็นเงินที่รัฐบาลจะเรียกเก็บจากประชาชนเพื่อไปพัฒนาประเทศ VAT คือ ภาษีมูลค่าเพิ่ม เป็นภาษีที่เรียกเก็บจาก*

ผู้บริโภค อยากจะพูดเสียงดังๆ ว่านักท่องเที่ยวจ่าย VAT ในแต่ละปีมากกว่าที่อ้างว่าเสียภาษีซะอีก (ซึ่งจริงๆ จ่ายแค่VATปีละไม่กี่บาท) (ทวิตที่ 62.451)

5. กระบวนการที่เกี่ยวกับการพูด ผลการวิเคราะห์ข้อมูลพบคำหรือกลุ่มคำกริยา เช่น *ประกาศ อธิบาย ถาม โวยวาย* เป็นต้น ตัวอย่างดังนี้

ตัวอย่างที่ 19 *หน่วยงานที่กรมสรรพากรควรพัฒนา คือ หน่วยงานที่ดูแลการแจ้งประกาศของกรม ควรประกาศพร้อมอธิบาย คนจะได้ไม่ตกใจและขยายความไปใหญ่โต... ในทางตรงกันข้าม ต้องถาม ก.ศึกษาธิการ ว่าได้เวลาสอนเรื่องภาษี และการเงินส่วนบุคคลแบบจริงจังได้หรือยัง เพราะที่โวยวาย ส่วนหนึ่งก็เพราะความไม่รู้นี่แหละ! (ทวิตที่ 62.267)*

6. กระบวนการที่สื่อพฤติกรรม ผลการวิเคราะห์ข้อมูลพบคำหรือกลุ่มคำกริยา เช่น *ดู ประพฤติ กิน* เป็นต้น ตัวอย่างดังนี้

ตัวอย่างที่ 20 *ปชช อีกมากที่ต้องอดมือกินมือ เงินแทบจะไม่พอใช้วันต่อวัน ลูกจะได้เรียนหรือเปล่ายังไม่รู้ เจ็บป่วยก็รักษาแบบอนาถา แต่ดูคนได้เงินเดือนเป็นแสน จากภาษีของเรา ประพฤติตัวลิ คลุกข้าวให้หมาจรจัดกิน ยังคุ้มค่าเงินกว่าเอาไปจ้างคนแบบนี้มาทำงานนะ (ทวิตที่ 63.886)*

สรุปผลการวิจัยและการอภิปรายผล

จากผลการวิเคราะห์ชนิดกระบวนการพบคำหรือกลุ่มคำกริยา จำนวน 10,780 คำกริยา และพบกระบวนการที่เกี่ยวกับการกระทำพบมากที่สุด เพราะข้อคิดเห็นเกี่ยวกับภาษีจะเชื่อมโยงกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในสังคม โดยเฉพาะการทำงานของรัฐบาลหรือข้าราชการ อันดับรองลงมาคือ กระบวนการที่สื่อความคิด

ความรู้สึก กระบวนการที่สื่อการมีอยู่หรือเกิดขึ้น กระบวนการที่เกี่ยวกับความสัมพันธ์ กระบวนการที่เกี่ยวกับการพูด และกระบวนการที่สื่อพฤติกรรมตามลำดับ ดังนี้

1. กระบวนการที่เกี่ยวกับการกระทำ พบร้อยละ 59 ชนิดกระบวนการที่พบมากที่สุด 10 อันดับ ได้แก่ *เสีย ทำ จ่าย เอา ใช้ มา ได้ ให้ เก็บ ข้อ* ตามลำดับ ซึ่งผู้เขียนได้ใช้กระบวนการดังกล่าว เพื่อสะท้อนให้เห็นความคิดที่เกี่ยวกับการเสียภาษี รวมไปถึงการจัดเก็บภาษีและการใช้ภาษีของรัฐบาลด้วย

2. กระบวนการที่สื่อความคิดความรู้สึก พบร้อยละ 11 และพบชนิดกระบวนการประเภท “ความคิด” มากที่สุดถึงร้อยละ 34 และตัวอย่างชนิดกระบวนการประเภทความคิด ที่พบมากที่สุด 10 อันดับ ได้แก่ *คิด รู้ ไม่รู้ งง เข้าใจ ไม่เข้าใจ ไม่คิด รู้จัก สงสัย สืบ* ตามลำดับ ซึ่งผู้เขียนได้ใช้กระบวนการดังกล่าว เพื่อสะท้อนให้เห็นความคิดที่เกี่ยวกับภาษีและการทำงานของรัฐบาล

3. กระบวนการที่สื่อการมีอยู่หรือเกิดขึ้น พบร้อยละ 9 และชนิดกระบวนการที่พบมากที่สุด 5 อันดับ ได้แก่ *มี ไม่มี เกิด ตาย จบ* เป็นต้น ซึ่งผู้เขียนได้ใช้ชนิดกระบวนการ “มี” และ “ไม่มี” ในการสะท้อนความคิดหรือประสบการณ์ของตัวเองในประเด็นที่เกี่ยวกับภาษีและสังคมว่ามีอะไร และไม่มีอะไร

4. กระบวนการที่เกี่ยวกับความสัมพันธ์ พบร้อยละ 9 และชนิดกระบวนการที่พบมากที่สุด 3 อันดับ ได้แก่ *เป็น คือ อยู่* เป็นต้น ซึ่งผู้เขียนได้ใช้ชนิดกระบวนการดังกล่าวในการสะท้อนความคิดหรือประสบการณ์ของตัวเองในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับภาษีและเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในสังคม

5. กระบวนการที่เกี่ยวกับการพูด พบร้อยละ 6 และชนิดกระบวนการที่พบมากที่สุด 3 อันดับ ได้แก่ *ดำ บอก พูด* เป็นต้น ซึ่งผู้เขียนได้

ใช้ชนิดกระบวนการดังกล่าว เพื่อสะท้อนความคิดหรือประสบการณ์ของตัวเองด้วยการตำหนิรัฐบาล ข้าราชการและพนักงานของรัฐ

6. กระบวนการที่สื่อพฤติกรรม พบร้อยละ 6 และชนิดกระบวนการที่พบมากที่สุด 3 อันดับ ได้แก่ *กิน แดก ดู* เป็นต้น ซึ่งผู้เขียนได้ใช้กระบวนการดังกล่าวในการสะท้อนความคิดของตัวเองด้วยการบรรยายพฤติกรรมของรัฐบาล ข้าราชการและพนักงานของรัฐว่า บุคคลดังกล่าวได้กินเงินเดือนที่มาจากภาษีของประชาชน

นอกจากนี้ผลการวิเคราะห์ชนิดกระบวนการทั้ง 6 ประเภท สามารถสะท้อนให้เห็นความคิด ประสบการณ์ มุมมอง หรือทัศนคติ “ส่วนหนึ่ง” ของประชาชนที่แสดงข้อคิดเห็นเกี่ยวกับภาษีบนทวิตเตอร์ได้ 3 ประการ ได้แก่

1. ภาษีกับประชาชน ตามรัฐธรรมนูญกำหนดให้ประชาชนมีหน้าที่เสียภาษีตามกฎหมายที่เกี่ยวข้อง แต่จากผลการวิเคราะห์พบว่า คนไทยทุกคนเสียภาษี ถึงแม้บางคนอาจไม่ได้เสียภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา แต่ได้เสียภาษีมูลค่าเพิ่ม ซึ่งประชาชนมองว่าเป็นประเภทภาษีที่เก็บได้มากกว่าภาษีเงินได้ฯ นอกจากนี้ผู้เขียนข้อคิดเห็นมีความคิดว่า ไม่อยากเสียภาษีอีกต่อไป เพราะไม่เห็นประเทศพัฒนา หรือไม่ได้รับคุณภาพชีวิตที่ดีจากการเสียภาษี โดยการใช้นิคมกระบวนการ เช่น *เสีย ไม่อยากเสีย ไม่อยากจ่าย ไม่พัฒนา ไม่คืนกลับมาพัฒนา ไม่ได้นำมาช่วยพัฒนา* เป็นต้น

2. ภาษีกับรัฐบาล รัฐบาลใช้เงินภาษีบริหารประเทศตามพระราชบัญญัติงบประมาณรายจ่ายประจำปีที่ผ่านมาการพิจารณาและเห็นชอบของคณะกรรมการสภาผู้แทนราษฎร และวุฒิสภา แต่ผลการวิจัยพบว่า รัฐบาลไม่มีประสิทธิภาพในการใช้เงินภาษีของประชาชน กล่าวคือรัฐบาลนำเงินภาษีไปใช้อย่างไม่เหมาะสม

หรือไม่สมเหตุสมผล โดยการใช้ชนิดกระบวนการ เช่น *ผลาญ ล้างผลาญ มี ใช้ เกลียด* เป็นต้น

3. ภาษากับข้าราชการหรือพนักงานของรัฐ ข้าราชการยุคใหม่จะต้องเป็นคนดี คนเก่ง และพอเพียง แต่จากผลการวิจัยพบว่า ข้าราชการหรือพนักงานของรัฐคือ ผู้ได้รับเงินเดือนจากเงินภาษีของประชาชน แต่ไม่ปฏิบัติหน้าที่อย่างเหมาะสม โดยการใช้ชนิดกระบวนการ เช่น *ให้ เปลื้อง ทำ ไม่มี กิน ไม่คิด* เป็นต้น

สรุปจากผลการวิเคราะห์ชนิดกระบวนการ สะท้อนให้เห็นความคิด มุมมอง ทักษะ หรือประสบการณ์ของประชาชน “ส่วนหนึ่ง” ที่มีผลต่อภาษี โดยประชาชนไม่ยอมเสียภาษีอีกต่อไป เพราะเสียภาษีไป แต่ไม่ได้รับคุณภาพชีวิตที่ดีกว่าเดิมและไม่เห็นประเทศได้รับการพัฒนา นอกจากนี้ประชาชนมองว่า รัฐบาลไม่มีประสิทธิภาพในการใช้เงินภาษีของประชาชน โดยนำเงินภาษีไปใช้อย่างไม่สมเหตุสมผลด้วยการซื้อของที่ไม่จำเป็นและใช้นโยบายประชานิยมมากเกินไป และข้าราชการหรือพนักงานของรัฐ ผู้ได้รับเงินเดือนจากภาษีของประชาชนไม่ปฏิบัติหน้าที่อย่างเหมาะสม ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของปะการัง ชื่นจิตร (2557), พิจิตรา อินคาคกร (2551), OECD (2019a, 2019b) ที่กล่าวว่า ความไม่ไว้วางใจในการทำงานของรัฐบาลและข้าราชการ ความไม่มีประสิทธิภาพในการใช้เงินภาษีของรัฐบาล และการตอบสนองต่อความต้องการของประชาชน ทำให้ประชาชนเกิดความไม่ไว้วางใจรัฐบาล ซึ่งส่งผลให้ประชาชนเกิดขวัญและกำลังใจในการเสียภาษี และสอดคล้องกับงานวิจัยของวิชชกานต์ เมธาวิริยะกุล และเพ็ญนภา คล้ายสิงห์โต ที่พบความคิดเกี่ยวกับภาษี 3 ประการ ได้แก่ การเสียภาษี ภาษีกับรัฐบาล และภาษีกับข้าราชการ

ความคิดหรือมุมมองดังกล่าวเป็นการสร้างอุดมการณ์ “เชิงลบ” ต่อภาษีหรือการเสียภาษี ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดอุดมการณ์ของ van

Dijk (1998) ที่กล่าวว่า อุดมการณ์ คือ ความคิด ความรู้ ทักษะ หรือความเชื่อของคนในสังคมที่มีร่วมกัน และส่งผลกระทบต่อวิถีปฏิบัติและวาทกรรม (ข้อคิดเห็น) ของสมาชิกในกลุ่ม กล่าวคือ เมื่อประชาชนส่วนหนึ่งที่มีทัศนคติหรือมุมมองเชิงลบหรือมีความคิดที่ไม่อยากเสียภาษีให้รัฐบาลด้วยเหตุผลต่างๆ ร่วมกันผลิตและตอกย้ำอุดมการณ์ดังกล่าวด้วยข้อคิดเห็นเกี่ยวกับภาษีบนทวิตเตอร์ อาจส่งผลให้บุคคลอื่นยอมรับหรือเห็นด้วยกับอุดมการณ์ดังกล่าว จนนำไปสู่การยินยอมพร้อมใจไม่ปฏิบัติหน้าที่ของพลเมืองที่ดีในการเสียภาษีให้ถูกต้อง ซึ่งเป็นการกระทำที่ไม่ถูกต้องและผิดกฎหมาย นอกจากนี้การกระทำดังกล่าวยังส่งผลเสียต่อประเทศชาติด้วย อย่างไรก็ตามผู้วิจัยมีอาจากกล่าวได้ว่า ผู้เขียนข้อคิดเห็นดังกล่าวมิได้เสียภาษี เนื่องจากบุคคลดังกล่าวอาจเสียภาษีถูกต้อง หากเพียงแต่ต้องการสะท้อนความคิดหรือประสบการณ์ของตัวเองที่เกี่ยวกับภาษีบนทวิตเตอร์ ซึ่งเป็นหนึ่งในสื่อสังคมออนไลน์ของประชาชน “ส่วนหนึ่ง” เท่านั้น จะเห็นว่าการวิเคราะห์ชนิดกระบวนการ (คำหรือกลุ่มคำกริยา) สะท้อนให้เห็นความคิด ประสบการณ์ มุมมอง ทักษะ หรืออุดมการณ์เกี่ยวกับภาษีของคนไทย “ส่วนหนึ่ง” ได้

การนำผลการวิจัยไปใช้

เป็นแนวทางในการศึกษาตัวบทประเภทอื่นในสื่อสังคมออนไลน์ตามแนวทางการวิเคราะห์ชนิดกระบวนการในภาษาไทย

ข้อเสนอแนะ

เห็นควรวิเคราะห์ตัวบทที่ได้จากการสัมภาษณ์ประชาชนที่ไปใช้บริการที่สำนักงานสรรพากร เพื่อศึกษาความเหมือนหรือความต่างระหว่างตัวบทที่ได้จากสื่อออนไลน์กับการสัมภาษณ์

กิตติกรรมประกาศ

ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณพระเจ้าสำหรับทุกสิ่งทุกอย่าง ขอบพระคุณมหาวิทยาลัยพะเยาที่ให้ทุนอุดหนุนในการทำวิทยานิพนธ์ และขอบพระคุณคณะกรรมการหลักสูตรและคณาจารย์สาขาวิชาภาษาศาสตร์ประยุกต์ทุกท่าน นอกจากนี้

ขอบพระคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ศิริวัสน์ กาวิละนันท์ ที่ให้ความอนุเคราะห์ในการตรวจทานข้อมูล และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เพ็ญญา คล้ายสิงห์โต ที่เมตตากรุณาและอดทนต่อผู้วิจัยขอพระเจ้าอวยพรให้อาจารย์มีสุขภาพแข็งแรงและมีสันติสุขของพระเจ้าในชีวิตทุกคืนวัน

เอกสารอ้างอิง

- จิตติมา ลิ้มกระยารส. (2558). ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเสียภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาของผู้มีเงินได้. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ณัฐพร พานโพธิ์ทอง. (2556). วาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ตามแนวภาษาศาสตร์: แนวคิดและการนำมาศึกษาวาทกรรมในภาษาไทย. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ไทยพับลิก้า. (2559). เปิดฐานผู้เสียภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาสูงสุดปี'57 คนไทย 66 ล้านคน ยื่นภาษี 10 ล้านคน มีแคมเปญเงินเดือน 4 ล้านคนจ่าย เก็บได้ 3 แสนล้านบาท. <https://thaipublica.org/2016/01/personal-income-tax-structure-29/>
- ชร ปีติฉล. (2560). เปลี่ยนแปลงอนาคตประเทศไทยด้วยการปฏิรูปภาษี. <https://www.the101.world/tax-reform-proposal/>
- ธวัช คำทองทิพย์. (2561). การชมในเฟซบุ๊กของชาวญี่ปุ่น. วารสารเครือข่ายญี่ปุ่นศึกษา, 8(3), 131-144.
- ปะการัง ชื่นจิต. (2557). วัฒนธรรมในระบบภาษีของไทย [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย]. จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย.
- พิจิตรา อินคาค. (2551). มูลเหตุของการไม่เสียภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา: กรณีศึกษาผู้เสียภาษีที่อยู่ในเขตท้องที่ความรับผิดชอบของสำนักงานสรรพากรพื้นที่กรุงเทพมหานคร 10 [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, มหาวิทยาลัยรามคำแหง]. มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- เพ็ญญา คล้ายสิงห์โต. (2561). วาทกรรมบนเว็บไซต์เฟซบุ๊กระหว่างอาจารย์และนิสิตในกลุ่มรายวิชาภาษาศาสตร์เบื้องต้น. วารสารศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, 10(1), 59-79.
- มณฑิรา ลือสระน้อย. (2556). ปัจจัยที่มีผลต่อการไม่ยื่นแบบแสดงรายการภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาของผู้มีหน้าที่ยื่นแบบแสดงรายการภาษีในอำเภอเมืองศรีสะเกษ จังหวัดศรีสะเกษ [การศึกษา ค้นคว้าอิสระปริญญาโทบริหารธุรกิจ, มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช]. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- มาริญา นวลสะอาด. (2561). ปัญหาการจัดเก็บภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาจากสินค้าจับต้องไม่ได้ทางพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์]. มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์.
- วิชชกานต์ เมธาวิริยะกุล, เพ็ญญา คล้ายสิงห์โต และศิริวัสน์ กาวิละนันท์. (2563). การวิเคราะห์หัวข้อข่าวสรรพากร: มิติอภิพินาที. วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 39(6), 99-114.

- ศิริวัสน์ กาวิละนันท์. (2562). ความสัมพันธ์ระหว่างกลวิธีทางภาษากับภาพตัวแทนทัวริงจีนในเว็บไซต์
พื้นที่ป: การศึกษาตามแนววาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์. *วารสารอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัย
ศิลปากร*, 41(2), 23-44.
- สมรักษ์ มุกดา. (2553). *การเพิ่มประสิทธิภาพการจัดเก็บภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา กรณีศึกษา จังหวัด
ภูเก็ต* [ภาคนิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต]. มหาวิทยาลัยราชภัฏ
ภูเก็ต.
- สำนักงานเศรษฐกิจการคลัง. (2563). *ผลการจัดเก็บรายได้รัฐบาล*. [http://www.fpo.go.th/main/
Statistic-Database.aspx](http://www.fpo.go.th/main/Statistic-Database.aspx)
- อริภัทร มุกิตาเจริญ. (2561). *มองย้อน 'ภาษีไทย' จากข่าวฟ่าน ปิงปิง*. [https://www.chula.ac.th/
cuinside/13686/](https://www.chula.ac.th/cuinside/13686/)
- Au-on, S., Trakulkasemsuk, W. & Vungthong, S. (2017). Who is burning down rohingya villages?
the portrayal of Rohingya in media through transitivity analysis. *REFlections*, 24, 20-35.
- BBC. (2021). *หนี้สาธารณะ: นักเศรษฐศาสตร์เห็นพ้องเพิ่มเพดานหนี้ แต่รัฐบาลต้องจ่ายเงินให้เกิด
ประโยชน์*. <https://www.bbc.com/thai/thailand-58638110>
- Bräutigam, D. A. (2008). Introduction: taxation and state-building in developing countries. In
Bräutigam, D. A., Fjeldstad, O. H. and Moore, M. (Eds.), *Taxation and state- building
in developing countries: Capacity and consent* (pp. 1-33). Cambridge University Press.
- Canning, P. (2021). Writing up or writing off crimes of domestic violence? *Language and Law /
Linguagem e Direito*, 8(2), 48-69.
- El Houssine, E. F. (2022). Transitivity analysis of newspapers' headlines depicting the Russian
attack on Ukraine. *International Journal of Linguistics and Translation Studies*, 3(2),
72-85.
- Guo, Y. (2022). Transitivity analysis of Chinese leader's new year greeting in 2021 based on the
systemic functional grammar. *Journal of Higher Education Research*, 3(3), 319-322.
- Halliday, M.A.K., & Matthiessen, C.M.I.M. (2004). *An introduction to functional grammar* (3rd
ed). Hodder Arnold.
- Halliday, M.A.K., & Matthiessen, C.M.I.M. (2014). *Halliday's introduction to functional grammar*
(4th ed). Routledge.
- Hui, M. (2020). *People in Thailand distrustful of Twitter are flocking to a crypto social network
instead*. [https://qz.com/1860804/thai-users-ditch-twitter-for-crypto-social-network-minds/
instead](https://qz.com/1860804/thai-users-ditch-twitter-for-crypto-social-network-minds/).
- Hutchinson, L. (2017). Writing to have no face: The orientation of anonymity in Twitter.
In Walls, D. M. and Vie, S. (Eds.), *Social writing/social media: publics, presentations,
and pedagogies* (pp. 179-207). University Press of Colorado.
- Klaisingto, P. (2021a). A transitivity analysis of the experience of depression as expressed on
Thai Twitter. *Journal of Liberal Arts, Prince of Songkla University*, 13(1), 188-215.

- Klaisingto, P. (2021b). Linguistic indicators of negative-perspective language in women's depressive disorder. *Humanities, Arts and Social Sciences Studies*, 21(3), 467-476.
- Khorina, M. (2017). Process types in mechanical engineering texts: Transitivity analysis. *Linguistics and English Language Teaching Journal*, 8(2), 15-22.
- Khawaja, M. S. & Iyer, I. (2014). *Revenue potential, tax space, and tax gap: A comparative analysis*. The World Bank.
- Linh, N. T. N. (2021). Transitivity analysis of the Vietnamese economic contracts from the perspective of systemic functional grammar. *VNU Journal of Foreign Studies*, 37(6), 79-91.
- Liu, M. (2021). A transitivity analysis of the courtroom discourse: A case study of Jodi Arias trial. *International Journal of Linguistics, Literature and Translation*, 4(5), 253-262.
- Liu, Z. & Liu, H. (2021). The construction of China's national image from transitivity perspective - A case study of fighting COVID-19: China in action. *Theory and Practice in Language Studies*, 11(11), 1421-1427.
- Maria, A. & Wayan, S. (2021). Transitivity analysis of EFL students' narrative text in vocational high school. *Jurnal Pendidikan Bahasa Inggris Undiksha*, 9(3), 298-307.
- OECD. (2019a). *Public comments on the discussion draft on "What is driving tax morale?"* <https://www.oecd.org/tax/tax-global/compilation-public-comments-what-is-driving-tax-morale.pdf>
- OECD. (2019b). *Tax morale: What drives people and businesses to pay tax?* <https://www.oecd-ilibrary.org/sites/552896d8-en/index.html?itemId=/content/component/552896d8-en>
- Patpong, P. (2006). *A systemic functional interpretation of Thai grammar: An exploration of Thai narrative discourse* [Doctoral dissertation, Macquarie University]. Macquarie University.
- Patpong, P. (2008). A corpus-based study of Thai persuasive texts: A transitivity analysis of talisman advertisements. in E. Steiner, & S. Neumann (Eds.), *Proceedings of the 19th European Systemic Functional Linguistics Conference and Workshop*. Saarbrücken, Germany.
- Patpong, P. (2009). Thai persuasive discourse: a systemic functional approach to an analysis of amulet advertisements. *Revista Alicantina de Estudios Ingleses*, 22, 195-217.
- Peddinti, S. T., Ross, K. W. & Cappos, J. (2017). User anonymity on Twitter. *IEEE Security & Privacy*, 15(3), 84-87.
- Pugsee, P. & Niyomvanich, M. (2015). Sentiment analysis of food recipe comments. *ECTI Transactions on Computer and Information Technology (ECTI-CIT)*, 9(2), 182-193.
- Smyth, A. H. (1907). *The writings of Benjamin Franklin, Vol. X (1789-1790)*. Macmillan.

-
- The World Bank. (2022). *Tax revenue (% of GDP) - Thailand*. https://data.worldbank.org/indicator/GC.TAX.TOTL.GD.ZS?end=2019&locations=TH&most_recent_value_desc=false&start=1972&view=chart
- van Dijk, T. A. (1998) *Ideology: A multidisciplinary approach*. Sage.
- Xiang, Q. (2022). Transitivity analysis of Joe Biden's inaugural address from the perspective of systemic functional grammar. *Theory and Practice in Language Studies*, 12(1), 165-169.
- Yiemkuntitavorn, S. (2005). *Thai transitivity: A functional grammar analysis* [Doctoral thesis, University of Tasmania]. University of Tasmania.
- Zappavigna, M. (2011). Ambient affiliation: A linguistic perspective on Twitter. *New Media & Society*, 13(5), 788-806.

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความเครียดในการสอนออนไลน์ของอาจารย์มหาวิทยาลัย ในสถานการณ์โควิด-19

Factors Affecting Online Teaching Stress Among University Teachers in the COVID-19 Situation

ศิริพร เสรีตานนท์¹

Siriporn Seritanondh¹

Received: 14 May 2023

Revised: 7 July 2023

Accepted: 20 July 2023

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความเครียดในการสอนออนไลน์ของอาจารย์มหาวิทยาลัยในสถานการณ์โควิด-19 2) วิเคราะห์ความสัมพันธ์ของปัจจัยที่ส่งผลต่อความเครียดจากการสอนออนไลน์ของอาจารย์มหาวิทยาลัยในสถานการณ์โควิด-19 และ 3) ศึกษาปัจจัยที่ร่วมกันพยากรณ์ตัวแปรตามความเครียดในการสอนออนไลน์ของอาจารย์มหาวิทยาลัยในสถานการณ์โควิด-19 กลุ่มตัวอย่างเป็นอาจารย์มหาวิทยาลัย จำนวน 404 คน ได้มาจากการสุ่มแบบไม่อาศัยความน่าจะเป็นแบบเจาะจง ใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือ สถิติบรรยายที่ใช้คือ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน สถิติอนุมานใช้การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรโดยพิจารณาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของ Pearson และวิเคราะห์สมการถดถอยเชิงเส้นพหุคูณ แบบขั้นตอนในการทดสอบอิทธิพลระหว่างกลุ่มตัวแปรต้นและตัวแปรตาม รวมทั้งอำนาจพยากรณ์ความเครียดในการสอนออนไลน์ของอาจารย์

ผลการวิจัยพบว่า 1) ค่าเฉลี่ยของปัจจัยที่ส่งผลต่อความเครียดในการสอนออนไลน์ของอาจารย์เป็นรายด้าน พบว่าอยู่ในระดับมาก 2 ด้าน ได้แก่การรับรู้ความสามารถตนเอง และทัศนคติที่มีต่อเทคโนโลยีการสอนออนไลน์ ในระดับค่อนข้างมากมี 3 ด้าน ได้แก่กลยุทธ์การรับมือกับความเครียด ความเครียดในการสอนออนไลน์ และความเครียดจากการใช้เทคโนโลยีการสอนออนไลน์ สำหรับด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยได้แก่ ความเหนื่อยล้าทางอารมณ์ 2) ปัจจัยที่ส่งผลต่อความเครียดในการสอนออนไลน์ของอาจารย์ประกอบไปด้วยความเหนื่อยล้าทางอารมณ์ การรับรู้ความสามารถตนเอง ความเครียดจากการใช้เทคโนโลยีการสอนออนไลน์ ทัศนคติที่มีต่อเทคโนโลยีการสอนออนไลน์ ความเครียดในการสอนออนไลน์ของอาจารย์ และการรับมือกับความเครียด มีความสัมพันธ์กันในเชิงบวก โดยที่ความเครียดจากการใช้เทคโนโลยีการสอนออนไลน์ มีความสัมพันธ์ทางบวกกับความเครียดในการสอนออนไลน์มากที่สุด 3) ความสัมพันธ์ของปัจจัยความเหนื่อยล้าทางอารมณ์ และความเครียดในการใช้เทคโนโลยี

¹ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ประจำหลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต วิทยาลัยสหวิทยาการ มหาวิทยาลัยแห่งชาติ

¹ Assistant Professor in the Master of Education Program Interdisciplinary College, Nation University

การสอนออนไลน์ร่วมกันพยากรณ์ความเครียดในการสอนออนไลน์ของอาจารย์ได้มากที่สุดอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (Sig<.05) ร้อยละ 44.6

คำสำคัญ: ความเหนื่อยล้าทางอารมณ์, ความเครียดในการสอนออนไลน์, สถานการณ์โควิด-19

Abstract

The purposes of this research were. - (1) to study the factors affecting online teaching stress of university teachers in the situation of COVID-19, (2) to analyze the relationship of various factors that affect stress from online teaching among university teachers in the COVID-19 situation, and (3) to study the factors that together predicted stressful variables in online teaching among university teachers in the COVID-19 situation. The sample consisted of 404 university teachers who were drawn from non-probability random sampling using a questionnaire as a tool. Descriptive statistics used were frequency, percentage, mean and standard deviation. Inferential statistics were performed using Pearson's correlation coefficients. Multiple linear regression analysis used the stepwise method for testing the influence among the variable groups including the power to predict.

The results of the research revealed that. - (1) The average of the factors affecting teachers' online teaching stress classified by aspect was at a high level in 2 aspects, namely self-efficacy and their attitude towards online teaching technology. At a relatively high level, there are 3 aspects: strategies to cope with stress, the stress of teaching online and stress from using online teaching technology. The dimension with the lowest average was emotional exhaustion or burnout. (2) Factors that affect teachers' online teaching stress consisted of emotional burnout, self-efficacy, the stress of using online teaching technology, attitude towards online teaching technology, teacher online teaching stress and coping with stress have a positive relationship where the stress from using online teaching technology had the most positive relationship with online teaching stress. (3) The relationship of emotional exhaustion and stress in using online teaching technology were best able to jointly predict teachers' stress in online teaching with statistical significance at 44.6 percent.

Keyword: Emotional burnout, teacher online teaching stress, COVID-19 situation

บทนำ

ความท้าทายในการทำสิ่งใหม่มักจะมาพร้อมกับความหวาดหวั่นและความมั่นใจที่เปราะบาง การต้องเปลี่ยนไปใช้สภาพแวดล้อมการเรียนการสอนแบบใหม่อย่างฉับพลันที่นั่นเป็นเรื่องที่น่ากังวล การสอนแบบออนไลน์หรือเสมือนจริงและการสอนด้วยคอมพิวเตอร์

มีความแตกต่างกันมากจากการฝึกปฏิบัติแบบตัวต่อตัว โดยต้องอาศัยการฝึกอบรมและการเตรียมครูที่แตกต่างกัน ในการสอนออนไลน์ต้องตระหนักถึงความจำเป็นในการดูแลทั้งสุขภาพจิต และความเป็นอยู่ที่ดีของผู้สอน ด้วยการพิจารณาผลกระทบของความเครียดจากการทำงานที่มีต่อการรับรู้ความสามารถของตนเอง

การพัฒนาอย่างรวดเร็วและการเข้าถึงได้ง่ายของอินเทอร์เน็ตและคอมพิวเตอร์ส่วนบุคคลได้เพิ่มการใช้งานในสภาพแวดล้อมทางการศึกษาทุกสาขาวิชาชีพ ความรับผิดชอบของผู้สอนในการใช้เทคโนโลยีเพิ่มขึ้นภายใต้ข้อบ่งชี้ของกระบวนการศึกษา และกระบวนการบริหารจัดการหลักสูตรให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตรูปแบบใหม่ ซึ่งผู้สอนต้องปรับวิธีการสอนเพื่อให้สอดคล้องกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไป (เจริญ ภูวิจิตร, 2564) จึงอาจนำมาซึ่งความเครียดและเกิดความเหนื่อยล้าจากแรงกดดันในการใช้เทคโนโลยีที่ไม่คุ้นเคย และขาดความคล่องตัว เนื่องจากรูปแบบการให้การศึกษาของผู้สอนที่แท้จริงมักจะทำให้ความรู้แก่ผู้เรียน แต่ปัจจุบันผู้สอนต้องอาศัยทักษะและทัศนคติที่จำเป็นในการผสมผสานเครื่องมือและทรัพยากรร่วมสมัยเข้าด้วยกัน อันจะนำไปสู่ความเครียดจากการใช้เทคโนโลยีจัดการเรียนการสอนออนไลน์ (technostress) (เปรมภวาร์ ด้วงทอง และคณะ, 2564) โดยความเหนื่อยล้าทางอารมณ์ จัดอยู่ในองค์ประกอบของความเหนื่อยหน่ายในการทำงาน (burnout) ซึ่งเกิดจากการที่ต้องเผชิญกับความเครียดในการทำงานอย่างต่อเนื่องและไม่สามารถจัดการกับความเครียดได้อย่างมีประสิทธิภาพ อาจนำไปสู่ความอ่อนล้าทางอารมณ์ และรู้สึกเหนื่อยหน่ายในการทำงานจนอยากจะลาออกจากงาน จัดเป็นโรคสมัยใหม่ของการไม่สามารถปรับตัวเพื่อรับมือกับเทคโนโลยีคอมพิวเตอร์ใหม่ๆ ได้อย่างทัน่วงที (ปิยะวดี สุมาลัย, 2564), ส่วนทัศนคติเป็นความรู้สึกของบุคคลที่มีต่อสิ่งเร้าสิ่งใดสิ่งหนึ่ง และสิ่งแวดล้อมที่อยู่รอบๆ ตัวซึ่งอาจจะเป็นได้ทั้งความรู้สึกทางบวกและทางลบ อันเป็นผลมาจากการประเมินสิ่งเร้า และสิ่งแวดล้อมรอบๆ ตัวบุคคล ทัศนคติเป็นปัจจัยหนึ่งซึ่งมีอิทธิพลต่อการกระตุ้นให้เกิดพฤติกรรม และมีผลต่อรูปแบบของพฤติกรรมที่แสดงออกมาจากการได้รับ

ผลกระทบจากสิ่งเร้า อย่างไรก็ตาม ทัศนคติที่ดีต่อเทคโนโลยีในการจัดการเรียนการสอนและการทำงานน่าจะส่งผลให้อาจารย์มีความเครียดจากการใช้เทคโนโลยีลดลง นอกจากนี้หากผู้สอนมีการรับรู้ความสามารถตนเอง (self-efficacy) ที่มีต่อเทคโนโลยีในการสอนออนไลน์ ก็อาจส่งผลต่อความเครียดจากการใช้เทคโนโลยีในการจัดการเรียนการสอนออนไลน์ที่ลดลง (เปรมภวาร์ ด้วงทอง และคณะ, 2564) โดย Bandura (1986) นักจิตวิทยาชาวแคนาดา มีความเชื่อว่าการรับรู้ความสามารถตนเอง (perceived self-efficacy) มีผลต่อการกระทำของบุคคล การรับรู้ความสามารถของตนในด้านต่างๆ ส่งผลต่อพฤติกรรมที่บุคคลนั้นแสดงออกมา ซึ่งหมายความว่าหากบุคคลมีการรับรู้ในด้านใดสูง จะทำให้มีความสามารถหรือแสดงความสามารถในด้านดังกล่าวสูงเช่นเดียวกัน

การรับมือกับความเครียด (coping) เป็นพฤติกรรมที่บุคคลแสดงออกเพื่อปกป้องภาวะจิตที่ถูกรบกวนเนื่องจากปัญหาและความเครียด กลยุทธ์การรับมือกับปัญหาความเครียดเป็นการใช้ความพยายามเฉพาะตัวของบุคคลทั้งในด้านพฤติกรรม และในเชิงจิตวิทยาที่แต่ละบุคคลจะต้องนำมาใช้ควบคู่กัน เพื่อควบคุมหรือลดทอนสภาพของชีวิตที่เต็มไปด้วยความตึงเครียดให้เหลืออยู่น้อยที่สุด เป็นกระบวนการทางความคิดและพฤติกรรมของบุคคลที่ใช้ในการจัดการกับความต้องการของร่างกาย ทั้งภายนอกและภายในของบุคคล รวมถึงกระบวนการทางจิตหรือกลไกทางจิตที่บุคคลใช้เพื่อรักษาสมดุลทางจิตใจให้สามารถกลับสู่ภาวะปกติได้ (Lazarus & Folkman, 1984; Seritanondh, 2022) เนื่องจากความเครียดย่อมนำไปสู่ความเหนื่อยล้าทางอารมณ์ อันจะเชื่อมโยงไปสู่ทัศนคติในเชิงลบต่อภารกิจที่บุคคลต้องรับผิดชอบในสภาวะการณ์ของการสอนออนไลน์ในช่วงโควิด-19 ดังนั้นกลยุทธ์

การรับมือกับความเครียดและการผ่อนคลาย ความเครียดของผู้สอนจึงสมควรต้องนำมาเป็นตัวแปรในการศึกษาครั้งนี้ไปพร้อมๆ กัน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัจจัยต่างๆ ที่ส่งผลต่อความเครียดในการสอนออนไลน์ของอาจารย์มหาวิทยาลัยในสถานการณ์โควิด-19
2. เพื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของปัจจัยต่างๆ ที่ส่งผลต่อความเครียดจากการสอนออนไลน์ของอาจารย์มหาวิทยาลัยในสถานการณ์โควิด-19
3. เพื่อศึกษาปัจจัยที่ร่วมกันพยากรณ์ความเครียดในการสอนออนไลน์ของอาจารย์มหาวิทยาลัยในสถานการณ์โควิด-19

ข้อจำกัดในการวิจัย

เนื่องจากผู้วิจัยใช้การสุ่มตัวอย่างแบบไม่อาศัยความน่าจะเป็น ดังนั้นโอกาสที่ข้อมูลจะมีความเบ้จึงอาจมีสูง

การทบทวนวรรณกรรม

1. ทฤษฎีการยอมรับนวัตกรรม

เพื่อให้การเรียนการสอนแบบออนไลน์บรรลุผลตามจุดมุ่งหมายที่ตั้งไว้ และผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้ดีที่สุด ทั้งผู้สอนและผู้เรียนจำเป็นต้องผ่านกระบวนการยอมรับนวัตกรรม ซึ่ง Rogers (1995) อธิบายว่า นวัตกรรม หมายถึง ความคิด (idea) การกระทำ (practice) หรือวัตถุ (object) ซึ่งถูกรับรู้จากบุคคลหรือสังคมว่าเป็นสิ่งใหม่ โดยไม่จำเป็นว่า นวัตกรรมนั้นจะเกิดขึ้นเป็นการเผยแพร่วัตกรรม ซึ่งเป็นกระบวนการถ่ายทอดความคิด การปฏิบัติข่าวสารหรือพฤติกรรม จนเป็นผลให้เกิดการยอมรับ Rogers อธิบายเพิ่มเติมว่า การยอมรับนวัตกรรมเป็นการตัดสินใจ

ที่จะนำนวัตกรรมนั้นไปใช้อย่างเต็มที่ โดยคิดว่านวัตกรรมนั้นเป็นวิธีที่ดีที่สุดและมีประโยชน์มากกว่าสิ่งเดิมๆ ซึ่งการยอมรับเป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นทางจิตใจภายในบุคคล โดยการได้รับรู้ในเรื่องวิทยาการนั้นๆ จนกระทั่งยอมรับและนำสิ่งเหล่านั้นไปใช้ในที่ที่สุด ซึ่งมีลักษณะคล้ายกับกระบวนการเรียนรู้และการตัดสินใจ ทั้งนี้ในการยอมรับนวัตกรรมของบุคคลในช่วงระยะเวลาหนึ่งอาจมีความแตกต่างกันในด้านความรวดเร็วของการยอมรับนวัตกรรม จำนวนของผู้รับนวัตกรรม และความคงทนหรือความถาวรในการยอมรับนวัตกรรมนั้นด้วย นอกจากนี้ Rogers (2003) ได้อธิบายถึงคุณสมบัติของการยอมรับนวัตกรรม (innovation adoption) ซึ่งประกอบด้วยคุณสมบัติ 5 ประการ ได้แก่

1) ด้านคุณลักษณะประโยชน์เชิงเปรียบเทียบ (relative advantage) หมายถึง การรับรู้ว่าการนวัตกรรมดีกว่า มีประโยชน์กว่าวิธีการปฏิบัติเดิมๆ เช่น สะดวกกว่า รวดเร็วกว่า มีผลตอบแทนที่ดีกว่า เป็นต้น ในส่วนที่ดีกว่า ถ้าเห็นว่ามีความประโยชน์มากกว่าเสียประโยชน์ ก็จะทำให้การยอมรับนวัตกรรมมีแนวโน้มในการยอมรับมากขึ้น สามารถวัดได้จากประสิทธิภาพทางเศรษฐกิจ ความสะดวก การเพิ่มคุณภาพของ ภาพลักษณ์ หรือความรู้สึกพึงพอใจ ซึ่งต้นทุนและแรงจูงใจด้านสถานะทางสังคมเป็นองค์ประกอบของการยอมรับนวัตกรรมด้านคุณลักษณะประโยชน์เชิงเปรียบเทียบ

2) ด้านคุณลักษณะที่สามารถเข้ากันได้ (compatibility) หมายถึง การที่ผู้รับนวัตกรรมรู้สึกหรือคิดว่าเข้ากันได้หรือไปด้วยกันได้กับค่านิยมที่เป็นอยู่เดิม ถ้านวัตกรรมใหม่มีลักษณะสอดคล้องกับความคิดเดิมๆ ก็จะทำให้การยอมรับมีแนวโน้มสูงขึ้น จากประสบการณ์ในอดีตตลอดจนความต้องการของผู้รับความคิดใหม่ๆ การเข้ากันได้ของ

นวัตกรรมกับสิ่งต่างๆ ทำให้ผู้ยอมรับรู้สึกมั่นใจ และไม่ต้องเสียภัยมาก ทำให้เกิดความรู้สึกที่มีความหมายมากขึ้น

3) ด้านคุณลักษณะความยุ่งยากซับซ้อน (complexity) หมายถึง สิ่งที่บุคคลมีความรู้สึกว่าการนวัตกรรม นั้นเป็นสิ่งที่ยากแก่การเข้าใจ และยากแก่การที่จะนำไปใช้ ซึ่งจำเป็นต้องใช้เวลาสักระยะหนึ่ง จึงจะเกิดการยอมรับ ซึ่งถ้านวัตกรรมที่นำมาใช้มีความยุ่งยากซับซ้อนมาก การยอมรับก็จะน้อยลง และทำให้เกิดการต่อต้าน

4) ด้านคุณลักษณะสามารถทดลองใช้ได้ (trainability) หมายถึง สิ่งที่บุคคลได้รับนวัตกรรมนั้นมาโดยไม่มีเงื่อนไขและสามารถนำนวัตกรรมนั้นไปทดลองใช้ซึ่งอาจจะเป็นเพียงบางส่วน และเมื่อนำไปทดลองใช้แล้วเกิดประสบความสำเร็จตามที่ต้องการ ก็จะทำให้เกิดการยอมรับในนวัตกรรมนั้นๆ

5) ด้านคุณลักษณะสามารถสังเกตได้ (observability) หมายถึง ผลของนวัตกรรมที่มองเห็นหรือสังเกตได้โดยบุคคลภายในสังคม ซึ่งจะทำให้การยอมรับนวัตกรรมมีน้ำหนักมากขึ้น Rogers (2003) กำหนดความสามารถในการสังเกตได้ว่าเป็น “ระดับที่ผลลัพธ์ของนวัตกรรมจะปรากฏให้ผู้อื่นเห็น” (นพพงษ์ เกิดเงิน และคณะ, 2564) โดยกระบวนการยอมรับนวัตกรรมอาจจะสิ้นสุดลงเมื่อบุคคลไม่สามารถค้นพบเอกลักษณ์ที่โดดเด่นของนวัตกรรมได้ด้วยตนเอง อันเนื่องมาจากปัญหาในการใช้งานและข้อสงสัยในผลลัพธ์ที่จะเกิดขึ้นจากนวัตกรรม ทักษะคิดของบุคคล จึงเป็นสิ่งสำคัญในขั้นการยอมรับนวัตกรรม ทั้งนี้ ขึ้นอยู่กับการสนับสนุน ส่งเสริมและช่วยเหลือในการใช้นวัตกรรม เพื่อให้บุคคลได้เกิดทัศนคติที่ดีและยืนยันการใช้นวัตกรรมต่อไป หากแต่บุคคลอาจมีการปฏิเสธนวัตกรรมหรือไม่ยืนยันที่จะใช้นวัตกรรมต่อไป เมื่อเห็นว่าไม่มีความเหมาะสมกับบริบทและไม่พึงพอใจในประสิทธิผลของนวัตกรรม

จากสาระของทฤษฎีการยอมรับนวัตกรรมของ Rogers (2003) สรุปได้ว่าในบริบทของกระบวนการเรียนการสอนออนไลน์ ทั้งผู้สอนและผู้เรียนต่างก็ต้องปรับทัศนคติเกี่ยวกับนวัตกรรมการใช้เทคโนโลยีรูปแบบใหม่ในการสื่อสารสองทาง เริ่มด้วยความตระหนักในความสำคัญจำเป็น ทำความเข้าใจกับระบบ ขั้นตอนและวิธีการปฏิบัติ และตัดสินใจที่จะนำนวัตกรรมไปใช้ในบริบทและการสื่อสารของทั้งสองฝ่าย ซึ่งต่างก็ต้องต้องการความช่วยเหลือและการสนับสนุนข้อมูลต่างๆ จากผู้นำการเปลี่ยนแปลงและบุคคลอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อความมั่นใจในประสิทธิผลของนวัตกรรม อย่างไรก็ตามเมื่อเวลาผ่านไปสักระยะ หากฝ่ายใด หรือทั้งสองฝ่ายพบว่าการใช้นวัตกรรมการสอนออนไลน์ดังกล่าวก่อให้เกิดความตึงเครียดในการเรียนการสอนอย่างต่อเนื่อง ไม่ว่าจะเป็นความไม่เสถียรของระบบอินเทอร์เน็ต ความไม่พร้อมของอุปกรณ์เครื่องมือ ค่าใช้จ่ายที่เพิ่มขึ้น หรือขาดการสนับสนุนช่วยเหลือในการใช้นวัตกรรมอย่างต่อเนื่อง ทั้งผู้สอนและผู้เรียนจะเกิดทัศนคติในเชิงลบต่อนวัตกรรม และหันกลับไปใช้ระบบการเรียนการสอนแบบแบบเดิมๆ ที่ตนคุ้นเคยต่อไป

2. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ฐิตินันท์ ผิวนิล (2562) ได้ศึกษาความรู้และทัศนคติ ตลอดจนความสัมพันธ์ที่มีต่อการใช้เครือข่ายสังคมออนไลน์เพื่อการเรียนการสอนของครูในโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร กับกลุ่มตัวอย่างครู 641 คน ผลการศึกษาพบว่า ครูมากกว่าร้อยละ 70 มีความรู้เกี่ยวกับการใช้เครือข่ายสังคมออนไลน์ในการเรียนการสอน โดยภาพรวมในระดับมาก ด้านทัศนคติพบว่า ครูส่วนใหญ่มีทัศนคติต่อการใช้นวัตกรรมสื่อสารทั้งในเชิงบวกและลบ เมื่อวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ พบว่า ความรู้มีความสัมพันธ์กับทัศนคติของครูอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

เปรมภาว์ ดั่งทอง และคณะ (2564) ได้ทำการศึกษาความเครียดจากการใช้เทคโนโลยีในการจัดการเรียนการสอนออนไลน์ของอาจารย์มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลาในช่วงการระบาดของโรคโควิด-19: การตรวจสอบตัวแปรทำนายและผลลัพธ์ เพื่อวิเคราะห์อิทธิพลของปัจจัยต่างๆ ที่ส่งผลต่อความเครียดผ่านทางอารมณ์ของอาจารย์ผ่านความเครียดจากการใช้เทคโนโลยีในการจัดการเรียนการสอนออนไลน์เป็นตัวแปรคั่นกลางอันประกอบด้วยทัศนคติที่มีต่อเทคโนโลยีในการจัดการเรียนการสอน การรับรู้ความสามารถตนเองที่มีต่อเทคโนโลยีการรับรู้ การสนับสนุนทางอารมณ์จากหัวหน้างาน และการรับรู้การสนับสนุนทางเทคนิค กลุ่มตัวอย่างคือ อาจารย์มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา จำนวน 137 ราย วิเคราะห์ด้วยสมการโครงสร้าง ผลการวิจัยพบว่าทัศนคติที่มีต่อเทคโนโลยีในการจัดการเรียนการสอนออนไลน์ ส่งผลต่อความเครียดผ่านทางอารมณ์ของผู้สอนผ่านความเครียดจากการใช้เทคโนโลยีในการสอนออนไลน์ ในขณะที่อีกสามตัวแปรต้นไม่ส่งผลใดๆ

Savas *et al.* (2014) ทำการศึกษาเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างการรับรู้ความสามารถของตนเองและความเหนื่อยหน่ายในการทำงานของครู กลุ่มตัวอย่างเป็นครูที่ทำการสอนระดับประถม และมีวัยอยู่ในใจกลางเมือง Gaziantep ประเทศตุรกี จำนวน 163 คน พบว่า การรับรู้ความสามารถของตนเองโดยรวมมีความสัมพันธ์ทางลบกับความเหนื่อยหน่ายในการทำงานโดยรวม ($r = -0.482$, $P < 0.01$)

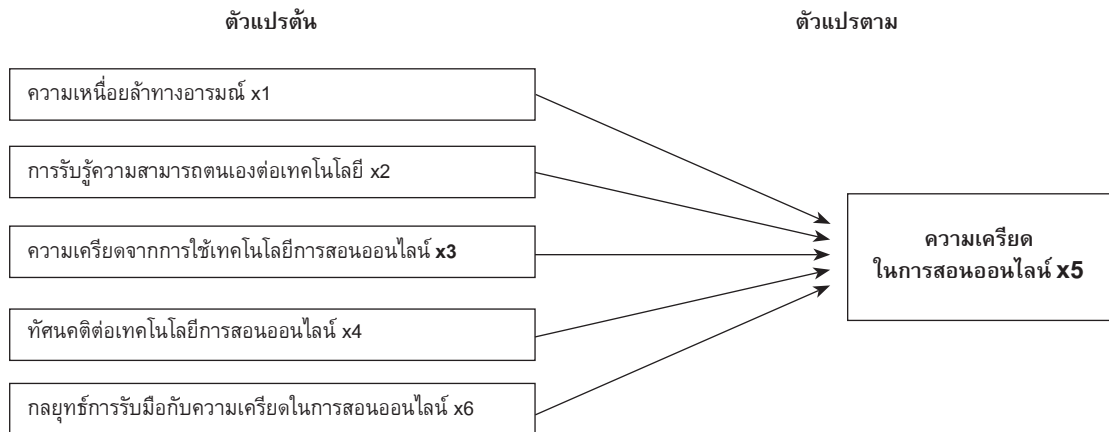
Christopher *et al.* (2020) ทำการศึกษาเชิงประจักษ์เกี่ยวกับความเครียดทางเทคโนโลยีการเรียนรู้เนื้อหาในตำรา ความเหนื่อยหน่ายและความตั้งใจในการลาออกของครูอนุบาลถึงชั้นประถมศึกษาปีที่ 12 (K-12) จำนวน 416 คน

ที่ทำงานในสหรัฐอเมริกา ผลลัพธ์ระบุว่าความไม่มั่นคงทางเทคโนโลยี การบุกรุกเทคโนโลยี และเทคโนโลยีโอเวอร์โหลด เพิ่มความเหนื่อยหน่ายอย่างมากและความเหนื่อยหน่ายมีผลในเชิงบวกอย่างมากต่อความตั้งใจในการลาออก

Mosleh *et al.* (2022) ศึกษาผลกระทบของการสอนออนไลน์ต่อความเครียดและความเหนื่อยหน่ายของนักวิชาการในช่วงเปลี่ยนผ่านเพื่อการสอนทางไกลจากที่บ้าน ตัวแปรที่ศึกษาได้แก่ การรับรู้ถึงความเครียดระหว่างการสอนออนไลน์ การรับรู้ถึงผลกระทบของการสอนที่บ้านต่อชีวิตประจำวัน สุขภาพกาย สุขภาพจิตของครอบครัว สุขภาพและความสามารถในการรับมือกับความเครียด ระดับความเหนื่อยหน่าย และความพึงพอใจต่อการสอนออนไลน์ ผลการวิจัยพบว่า พบระดับความเครียดปานกลางระหว่างการสอนภายใต้ COVID-19 ผู้เข้าร่วมที่มีประสบการณ์การสอนออนไลน์ 7-10 ปี รายงานว่ามีความเครียดมากกว่าผู้เข้าร่วมที่มีการสอนออนไลน์ 4-6 ปี นอกจากนี้การวิเคราะห์การถดถอยพหุพบว่าความเครียดยิ่งสูงขึ้น ระดับความพึงพอใจในการสอนออนไลน์ยิ่งลดลง ประสิทธิภาพการสอนออนไลน์มีความสัมพันธ์กับความเหนื่อยหน่ายในการทำงาน

จากที่กล่าวมาแล้วนั้น ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาความสัมพันธ์ของปัจจัยต่างๆ ที่ส่งผลต่อความเครียดจากการสอนออนไลน์ของอาจารย์มหาวิทยาลัยในสถานการณ์โควิด-19 ทั้งนี้เพื่อนำผลการวิจัยที่ได้ไปใช้ในการพิจารณาปรับปรุง ป้องกัน และลดความความเครียดในการสอนออนไลน์ของอาจารย์จากสถานการณ์แวดล้อม ตลอดจนเป็นแนวทางสำหรับอาจารย์ในการพัฒนาตนเองต่อไป

กรอบแนวคิดงานวิจัย

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดงานวิจัย

วิธีการศึกษา

ขอบเขตด้านพื้นที่และประชากร

ประชากรในการศึกษา คือ อาจารย์มหาวิทยาลัยของรัฐ และเอกชนที่มีคุณลักษณะตามที่กำหนดไว้ กล่าวคือ เป็นผู้ยินยอมตนให้ทำการวิจัยตามแผนการวิจัย เป็นอาจารย์ประจำและอาจารย์พิเศษของมหาวิทยาลัย ไม่จำกัดอายุและประสบการณ์ในการสอนที่ยินดีเข้าร่วมโครงการ โดยใช้ในการสุ่มแบบไม่อาศัยความน่าจะเป็นมาจากการสุ่มชนิดไม่อาศัยความน่าจะเป็น ซึ่งเป็นการสุ่มหน่วยตัวอย่างที่บางครั้งอาจไม่ทราบจำนวนประชากรที่แท้จริง ทำให้ไม่สามารถใช้การสุ่มแบบอาศัยความน่าจะเป็นได้ มีหลายวิธีสำหรับการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้การเลือกตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ซึ่งเป็นการเลือกกลุ่มตัวอย่างที่จะเป็นใครก็ได้ที่มีลักษณะตามที่ผู้วิจัยได้กำหนดเป็นคุณลักษณะเฉพาะเจาะจงตั้งที่ระบุไว้ข้างต้น จำนวนตอบกลับที่สามารถนำมาใช้วิเคราะห์ค่าทางสถิติได้ 404 คน

เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถามที่ใช้วัดพฤติกรรมที่ต้องการโดยสร้างคำถามจากแนวคิดทฤษฎี งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และนิยามศัพท์ปฏิบัติการ การตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาของแบบสอบถามทั้งฉบับ พบว่า มีค่า IOC อยู่ระหว่าง 0.6-1.00 และตรวจสอบความเชื่อมั่น (reliability) ของเครื่องมือวิจัยพบว่าค่า Cronbach's Alpha: α ของข้อคำถามทั้งฉบับ เท่ากับ 0.967 ค่าความเชื่อมั่นของข้อคำถามเป็นรายข้ออยู่ระหว่าง 0.264 ถึง 0.889 และรายด้านทั้ง 4 อยู่ระหว่าง 0.375 ถึง 0.846 ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์ที่ยอมรับได้ทั้งหมด

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลกระทำทั้งโดยใช้วิธีผ่านสื่อออนไลน์ (google form) และการส่งแบบสอบถามด้วยตนเอง และทางไปรษณีย์จำนวน 500 ชุด ในช่วงเดือนมกราคม-กุมภาพันธ์ 2566 เพื่อให้ได้ข้อมูลวัดตัวแปรต่างๆ ตามวัตถุประสงค์ ได้รับคืนมาจำนวน 432 ชุด เมื่อนำข้อมูลที่ได้มาตรวจสอบความถูกต้องพบว่าข้อมูล

จำนวน 404 ชุดที่สามารถนำมาใช้วิเคราะห์ค่าทางสถิติได้

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล
วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปดังนี้

1) ข้อมูลส่วนบุคคล วิเคราะห์โดยใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

2) สถิติที่ใช้ในการหาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร ได้แก่ สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของ Pearson (Pearson's Product Moment Correlation) โดยกำหนดเกณฑ์ในการแปลผลค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ดังนี้ (Best, 1977, p. 240)

0.81-1.00 มีความสัมพันธ์มาก

0.51-0.80 มีความสัมพันธ์ปานกลาง

0.21-0.50 มีความสัมพันธ์กันน้อย

0.01-0.20 มีความสัมพันธ์น้อยมาก

0.00 ไม่มีความสัมพันธ์กัน

3) กำหนดเกณฑ์การแปลความหมายค่าเฉลี่ยของการประเมินจากข้อมูลในแบบสอบถามชนิดประมาณค่า 7 ระดับ เพื่อวัดระดับความคิดเห็นในตัวแปรแต่ละข้อ และในแต่ละด้าน ผู้วิจัยได้ใช้เกณฑ์การพิจารณาคัดสินค่าเฉลี่ยจากการประมาณค่า 7 ระดับ ตามแนวทางของ The 4,5, and 7 Point Likert Scale Questionnaire โดยใช้เกณฑ์การพิจารณาคัดสินด้วยการคำนวณหาช่วงพิสัย (range) จากสูตร ระดับสูงสุด - ระดับต่ำสุด/จำนวนอันตรภาคชั้น นั่นคือ $7-1/7 \sim 0.87$ ดังนี้

ระหว่าง 0.87 - 1.74 น้อยที่สุด

ระหว่าง 1.75 - 2.62 น้อย

ระหว่าง 2.63 - 3.50 ค่อนข้างน้อย

ระหว่าง 3.51 - 4.38 ปานกลาง

ระหว่าง 4.39 - 5.26 ค่อนข้างมาก

ระหว่าง 5.27 - 6.14 มาก

ระหว่าง 6.15 - 7.00 มากที่สุด

4) การพยากรณ์ความเครียดจากการสอนออนไลน์ของอาจารย์จากปัจจัยที่เกี่ยวข้อง ใช้สถิติวิเคราะห์การถดถอยเชิงเส้นพหุคูณด้วยวิธี Stepwise โดยก่อนการวิเคราะห์ ได้มีการพิจารณาการสูญหายของข้อมูล ค่าผิดปกติ (outlier) และตรวจสอบข้อตกลงเบื้องต้นของการวิเคราะห์การถดถอยเชิงเส้นพหุคูณด้วยค่าสถิติต่างๆ ตามที่กำหนด

ผลการศึกษา

กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง ร้อยละ 68.4 อายุระหว่าง 41-50 ปี 51-60 ปี และมากกว่า 60 ปี รวมร้อยละ 68.9 สถานภาพสมรสมากที่สุด รองลงมาคือ โสด ประสบการณ์การสอนอยู่ในช่วงมากกว่า 20 ปีมากที่สุด รองลงไป คือ ช่วง 5-10 ปี

ผู้วิจัยได้ศึกษาปัจจัยต่างๆ ที่ส่งผลต่อความเครียดในการสอนออนไลน์ของอาจารย์มหาวิทยาลัยในสถานการณ์โควิด-19 เพื่อตอบวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 โดยใช้เกณฑ์การแปลความหมายค่าเฉลี่ยของปัจจัยตามที่ระบุไว้ ผลการวิเคราะห์แสดงดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเป็นรายด้านของปัจจัยตามกรอบแนวคิดงานวิจัย
(n = 404)

ปัจจัย		ค่าเฉลี่ย (\bar{X})	ส่วนเบี่ยงเบน มาตรฐาน (S.D.)	เกณฑ์ การแปลผล
ความเหนื่อยล้าทางอารมณ์	(x1)	2.26	0.85	น้อย
การรับรู้ความสามารถตนเองในการใช้เทคโนโลยี	(x2)	6.03	1.03	มาก
ความเครียดจากการใช้เทคโนโลยีการสอนออนไลน์	(x3)	4.46	1.91	ค่อนข้างมาก
ทัศนคติที่มีต่อเทคโนโลยีการสอนออนไลน์	(x4)	5.72	0.82	มาก
ความเครียดในการสอนออนไลน์	(x5)	4.90	1.48	ค่อนข้างมาก
กลยุทธ์การรับมือกับความเครียดในการสอนออนไลน์	(x6)	5.04	0.76	ค่อนข้างมาก

จากตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ยของตัวแปรต่าง ๆ ที่ส่งผลต่อความเครียดในการสอนออนไลน์ของอาจารย์เป็นรายด้าน พบว่าอยู่ในระดับมาก 2 ด้าน ได้แก่ด้านการรับรู้ความสามารถตนเอง และด้านทัศนคติที่มีต่อเทคโนโลยีการสอนออนไลน์ ค่าเฉลี่ย 6.03, 5.72 โดยมีส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 1.029 และ .821 ตามลำดับ ส่วนค่าเฉลี่ยของระดับความคิดเห็นในระดับค่อนข้างมากมี 3 ด้าน ได้แก่ด้านกลยุทธ์การรับมือกับความเครียด ด้านความเครียดในการสอนออนไลน์ และด้านความเครียดจากการใช้เทคโนโลยีการสอนออนไลน์ โดยมีค่าเฉลี่ย 5.04, 4.90, 4.46 และมีส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ .761, 1.478 และ 1.911 ตามลำดับ สำหรับด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อย ได้แก่ ด้านความเหนื่อยล้าทางอารมณ์ มีค่าเฉลี่ย 2.26 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน .850

การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรหลักทั้ง 6 เพื่อตอบวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 ได้แก่ ความเหนื่อยล้าทางอารมณ์ การรับรู้ความสามารถตนเองความเครียดจากการใช้เทคโนโลยีการสอนออนไลน์ทัศนคติที่มีต่อเทคโนโลยีการ

สอนออนไลน์ ความเครียดในการสอนออนไลน์ และกลยุทธ์การรับมือกับความเครียดมีความสัมพันธ์กัน ด้วยการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของตัวแปรที่ละคู่ที่เป็นอิสระต่อกัน โดยใช้สถิติค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน (Pearson's Product Moment Correlation Coefficient) ที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 ดังนั้น จะปฏิเสธสมมติฐานหลัก (H0) ก็ต่อเมื่อ Sig. (2-tailed) มีค่าน้อยกว่า 0.05 โดยมีสมมติฐานวิจัยดังนี้

สมมติฐานที่ 1

H₀: ความเหนื่อยล้าทางอารมณ์ (x1) การรับรู้ความสามารถตนเองในการใช้เทคโนโลยีการสอนออนไลน์ (x2) ความเครียดจากการใช้เทคโนโลยีการสอนออนไลน์ (x3) ทัศนคติที่มีต่อการสอนออนไลน์ (x5) และกลยุทธ์การรับมือกับความเครียดในการสอนออนไลน์ (x6) ไม่มีความสัมพันธ์กับความเครียดในการสอนออนไลน์

H₁: ความเหนื่อยล้าทางอารมณ์ (x1) การรับรู้ความสามารถตนเองในการใช้เทคโนโลยีการสอนออนไลน์ (x2) ความเครียดจากการใช้เทคโนโลยีการสอนออนไลน์ (x3) ทัศนคติที่มีต่อเทคโนโลยีการสอนออนไลน์ (x4) ความเครียด

ในการสอนออนไลน์ (x5) และกลยุทธ์การรับมือกับความเครียดในการสอนออนไลน์ (x6) มีความสัมพันธ์กับความเครียดในการสอนออนไลน์

ซึ่งผลการทดสอบสรุปได้ว่ายอมรับสมมติฐานรอง (H_1) ที่ว่าความเหน้อยล้าทางอารมณ์ การรับรู้ความสามารถตนเอง ความเครียด

จากการใช้เทคโนโลยีการสอนออนไลน์ ทัศนคติที่มีต่อเทคโนโลยีการสอนออนไลน์ ความเครียดในการสอนออนไลน์ และกลยุทธ์การรับมือกับความเครียดในการสอนออนไลน์ มีความสัมพันธ์กัน ผลการวิเคราะห์แสดงดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรความเหน้อยล้าทางอารมณ์ (x1) การรับรู้ความสามารถตนเอง (x2) ความเครียดจากการใช้เทคโนโลยีการสอนออนไลน์ (x3) ทัศนคติที่มีต่อเทคโนโลยีการสอนออนไลน์ (x4) ความเครียดในการสอนออนไลน์ (x5) และกลยุทธ์การรับมือกับความเครียดในการสอนออนไลน์ (x6)

ตัวแปร	x1	x2	x3	x4	x5	x6
ความเหน้อยล้าทางอารมณ์ (x1)	1.000					
การรับรู้ความสามารถตนเอง (x2)	.114*	1.000				
	(.027)					
ความเครียดจากการใช้เทคโนโลยี (x3)	.181*	-.008	1.000			
	(.000)	(.874)				
ทัศนคติที่มีต่อเทคโนโลยีการสอน (x4)	.216**	.401**	.219**	1.000		
	(.000)	(.000)	(.000)			
ความเครียดในการสอนออนไลน์ (x5)	.024	.027	.663*	.108*	1.000	
	(.649)	(.598)	(.000)	(.036)		
กลยุทธ์การรับมือกับความเครียด (x6)	.262**	.178**	.285**	.507**	.137**	1.000
	(.000)	(.001)	(.000)	(.000)	(.008)	

* $p < 0.05$ (2-tailed) ** $p < 0.01$ (2-tailed)

ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติน้อยกว่า .01 ความเครียดในการสอนออนไลน์มีความสัมพันธ์ทางบวกระดับปานกลาง กับความเครียดจากการใช้เทคโนโลยีการสอนออนไลน์ ด้วยค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ 0.663 กลยุทธ์การรับมือกับความเครียด มีความสัมพันธ์ทางบวกระดับน้อยกับความเครียดจากการใช้เทคโนโลยีการสอนออนไลน์ ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ .285 และ

มีความสัมพันธ์กับการรับรู้ความสามารถตนเองกับความเครียดในการสอนออนไลน์ในระดับน้อยมาก ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ .178 และ .137 ตามลำดับ ส่วนทัศนคติที่มีต่อเทคโนโลยีการสอนออนไลน์มีความสัมพันธ์กับการรับรู้ความสามารถตนเอง ความเครียดจากการใช้เทคโนโลยี และความเหน้อยล้าทางอารมณ์ในระดับน้อย โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เท่ากับ

.401 .219 และ .216 ตามลำดับ และที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติน้อยกว่า.05 ความเห็น้อยล์ทางอารมณ์ มีความสัมพันธ์กับความเครียดในการใช้เทคโนโลยีการสอนออนไลน์ กับการรับรู้ความสามารถของตนเอง ในระดับน้อยมาก ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ .181 และ .114 ตามลำดับ โดยตัวแปรทั้งหมดมีความสัมพันธ์ในทางเดียวกันหรือในเชิงบวก

ผลการวิเคราะห์ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความเครียดในการสอนออนไลน์ของอาจารย์

เพื่อตอบวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 ในตอนนี้ ผู้วิจัยมีวัตถุประสงค์เพื่อจะศึกษาว่าปัจจัยหรือตัวแปรต้นตัวใดบ้างที่มีอิทธิพลต่อตัวแปรตามความเครียดในการสอนออนไลน์ของอาจารย์ และเพื่อทำนายการเปลี่ยนแปลงของตัวแปรตามความเครียดในการสอนออนไลน์ของอาจารย์ โดยใช้การวิเคราะห์ความถดถอยเชิงพหุ (multiple regression analysis) ซึ่งก่อนการวิเคราะห์ผล จะต้องตรวจสอบข้อตกลงเบื้องต้น (assumption) ของการวิเคราะห์การถดถอยเชิงพหุ ดังต่อไปนี้ (กัลยานิชย์บัญชา, 2544)

1. การตรวจสอบความผิดปกติของข้อมูล (outlier) ผู้วิจัยได้พิจารณาจากค่า Cook's Distance ถ้ามีค่ามากกว่า 1 แสดงว่าชุดข้อมูลนั้นมีความผิดปกติ ควรตัดออกจากการวิเคราะห์ ซึ่งจากการตรวจสอบค่า Cook's Distance พบว่า อยู่ระหว่าง 0 - 0.079 จึงสรุปได้ว่าข้อมูลที่ใช้ในการวิเคราะห์ ไม่มีค่าผิดปกติ

2. ตัวแปรตามและค่าความคลาดเคลื่อนเป็นตัวแปรที่มีการแจกแจงแบบปกติ (normality) โดยผู้วิจัยได้ทำการทดสอบโดยใช้วิธี Kolmogorov-Smirnov Test ที่ระดับนัยสำคัญที่มากกว่า 0.05 ผลการทดสอบค่า Sig เท่ากับ 0.000 น้อยกว่า 0.05 แสดงว่าตัวแปรที่เป็นกลุ่มตัวอย่างมีการแจกแจงแบบไม่ปกติ แต่เนื่องจากทฤษฎีแนวมัวเข้าสู่

ส่วนกลาง (central limit theorem) ระบุว่า สำหรับประชากรใดๆ ถ้าเก็บตัวอย่างในจำนวนที่มากพอ การกระจายของค่าตัวอย่างดังกล่าว จะมีแนวมัวใกล้เคียงกับการกระจายแบบธรรมชาติ (normal distribution) ซึ่งทฤษฎีแนวมัวเข้าสู่ส่วนกลาง ระบุว่าจำนวนของกลุ่มตัวอย่างที่ทำให้การแจกแจงเป็นแบบปกติ ควรมีมากกว่า 30 ตัวอย่าง (Bland, 1996) ซึ่งในงานวิจัยครั้งนี้มีจำนวนกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาทั้งหมด 404 ตัวอย่าง จึงถือว่าตัวแปรตามและค่าความคลาดเคลื่อนเป็นตัวแปรที่มีการแจกแจงแบบปกติ

3. ค่าแปรปรวนของความคลาดเคลื่อนเป็นค่าคงที่ (homoscedasticity) ซึ่งจากการพิจารณาแผนภาพการกระจาย Scatter Plot พบว่าค่าความคลาดเคลื่อนส่วนใหญ่กระจายอยู่เหนือและใต้ระดับ 0 ดังนั้น จึงสรุปว่าค่าความแปรปรวนของความคลาดเคลื่อนเป็นค่าคงที่

4. ค่าความคลาดเคลื่อนแต่ละค่าเป็นอิสระกัน (autocorrelation) โดยพิจารณาจากค่าสถิติ Durbin-Watson Test ถ้ามีค่าอยู่ในช่วง 1.5 - 2.5 จะสามารถสรุปได้ว่า ค่าความคลาดเคลื่อนมีความเป็นอิสระกัน โดยจากการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่าค่า Durbin-Watson มีค่าเท่ากับ 2.487 จึงสรุปได้ว่าตัวแปรต้นที่นำมาใช้ในการทดสอบ ไม่มีความสัมพันธ์ภายในตัวเองรวมทั้ง condition index (CI) มีค่าไม่เกิน 30

5. ตัวแปรต้นแต่ละตัวต้องไม่มีความสัมพันธ์กัน (multicollinearity) โดยพิจารณาค่าสถิติ Tolerance ถ้าค่าใกล้ศูนย์แสดงว่าเกิดปัญหา Multicollinearity และ ค่า variance (inflation factor (VIF) ซึ่งแสดงความสัมพันธ์ของตัวแปรอิสระในสมการต้องไม่มีค่าใกล้ 10 มาก ซึ่งจากการตรวจสอบความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรต้น พบว่าค่า Tolerance ของตัวแปรต้นทุกตัวมีค่าไม่ใกล้ศูนย์ และ ค่า Variance Inflation Factor ของตัวแปร

ต้นทุกตัวมีค่าน้อยกว่า 10 ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า ตัวแปรต้นทุกตัวไม่มีระดับความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน

การวิจัยครั้งนี้ใช้การวิเคราะห์ถดถอยพหุเชิงเส้นแบบขั้นตอน (stepwise) มาใช้ในการทดสอบ ซึ่งวิธีดังกล่าวเป็นการคัดเลือกตัวแปรเข้าไปในสมการทีละตัว ถ้าตัวแปรต้นตัวใดไม่มีนัยสำคัญทางสถิติก็จะถูกตัดออก โดยในการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรต้นกับตัวแปรตาม จะพิจารณาค่า Sig. t ที่ระดับนัยสำคัญ 0.05 หากค่า Sig. t น้อยกว่า 0.05 จะปฏิเสธ H_0 แสดงว่าตัวแปรต้นดังกล่าวมีความสัมพันธ์กับตัวแปรตาม และถ้าค่า Sig.t มากกว่า 0.05 จะยอมรับ H_0 แสดงว่าตัวแปรต้นไม่มีความสัมพันธ์กับตัวแปรตาม โดยมีสมมติฐานวิจัยดังนี้

สมมติฐานที่ 2

H_0 : ความเหน้อยล้าทางอารมณ์ การรับรู้ความสามารถตนเองในการใช้เทคโนโลยีการสนทนาออนไลน์ ทักษะคดีที่มีต่อการสนทนาออนไลน์ ความเครียดจากการใช้เทคโนโลยีการสนทนาออนไลน์ การรับมือกับความเครียด ไม่สามารถ

พยากรณ์ความเครียดในการสนทนาออนไลน์ของอาจารย์ได้

H_1 : ความเหน้อยล้าทางอารมณ์ การรับรู้ความสามารถตนเองในการใช้เทคโนโลยีการสนทนาออนไลน์ ทักษะคดีที่มีต่อการสนทนาออนไลน์ ความเครียดจากการใช้เทคโนโลยีการสนทนาออนไลน์ การรับมือกับความเครียด สามารถพยากรณ์ความเครียดในการสนทนาออนไลน์ของอาจารย์ได้

ผลการวิเคราะห์พบว่า ปัจจัยที่สามารถร่วมกันพยากรณ์ความเครียดในการสนทนาออนไลน์ของอาจารย์ พบว่ามีตัวแปรความเหน้อยล้าทางอารมณ์ กับตัวแปรความเครียดในการใช้เทคโนโลยีการสนทนาออนไลน์ ที่ร่วมกันพยากรณ์ความเครียดในการสนทนาออนไลน์ของอาจารย์ได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (Sig<.05) ซึ่งตัวแปรทั้งสองสามารถอธิบายความผันแปรของความเครียดในการสนทนาออนไลน์ของอาจารย์ ได้ร้อยละ 44.6 (Adj.R² =.446)

ผลการวิเคราะห์แสดงดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ผลการวิเคราะห์ความถดถอยเชิงพหุของความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความเครียดในการสนทนาออนไลน์ของอาจารย์

ปัจจัยพยากรณ์ความเครียดในการสนทนาออนไลน์	Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients		Collinearity Statistics		
	b	SEb	Beta	t	Sig.	Tolerance	VIF
- ความเหน้อยล้าทางอารมณ์	-.173	.068	-.100	-2.549	.011	.967	1.034
- ความเครียดในการใช้เทคโนโลยีการสนทนาออนไลน์	.524	.018	.681	17.436	.000	.967	1.034
- ค่าคงที่	2.952	.280		15.323	.000		

R = .670, R² = .449 Adj.R² = .446, F = 152.202 Sig. = .000

สามารถเขียนสมการพยากรณ์ในรูปแบบ
คะแนนดิบได้ดังต่อไปนี้

$$(ความเครียดในการสอนออนไลน์) = 2.952 + 0.524(\text{ความเครียดในการใช้เทคโนโลยีการสอนออนไลน์}) - 0.173(\text{ความเหนื่อยล้าทางอารมณ์})$$

สามารถเขียนสมการพยากรณ์ในรูปแบบ
คะแนนมาตรฐานได้ดังนี้

$$Z_{\text{ความเครียดในการสอนออนไลน์}} = .681(Z_{\text{ความเครียดในการใช้เทคโนโลยีการสอนออนไลน์}}) - 0.100(Z_{\text{ความเหนื่อยล้าทางอารมณ์}})$$

จากสมการพยากรณ์ในรูปแบบคะแนน
มาตรฐาน สรุปได้ว่า ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อ
ความเครียดในการสอนออนไลน์ของอาจารย์
ได้แก่ ปัจจัยด้านความเครียดในการใช้เทคโนโลยี
การสอนออนไลน์ ($B = .681$) ที่มีความสัมพันธ์ใน
ทิศทางเดียวกันและมีค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลมาก
ที่สุด หมายความว่า เมื่ออาจารย์มีความเครียดใน
การใช้เทคโนโลยีการสอนออนไลน์เพิ่มขึ้น 1 หน่วย
มาตรฐาน จะมีความเครียดในการสอนออนไลน์
เพิ่มขึ้น .681 หน่วยมาตรฐาน โดยการควบคุม
ตัวแปรต้นอื่นๆ ในสมการทั้งหมด รองลงมา
คือ ปัจจัยด้านความเหนื่อยล้าทางอารมณ์
($B = -.100$) ที่มีความสัมพันธ์ในทิศทางตรงกัน
ข้าม หมายความว่า เมื่ออาจารย์มีความเหนื่อยล้า
ทางอารมณ์ลดลง 1 หน่วยมาตรฐาน จะม
ีความเครียดในการสอนออนไลน์เพิ่มขึ้นเพียง
เล็กน้อย .100 หน่วยมาตรฐาน โดยการควบคุม
ตัวแปรต้นอื่นๆ ในสมการทั้งหมด ดังนั้น
จึงยอมรับสมมติฐาน H_1 นั่นคือ ความเหนื่อยล้า
ทางอารมณ์ กับความเครียดในการใช้เทคโนโลยี
การสอนออนไลน์ร่วมกันพยากรณ์ความเครียดใน
การสอนออนไลน์ของอาจารย์ได้อย่างมีนัยสำคัญ
ทางสถิติที่ระดับ .05

ส่วนตัวแปรอื่นๆ ได้แก่ การรับรู้ความ
สามารถตนเองในการสอนออนไลน์ ทักษะคิดที่มี
ต่อเทคโนโลยีการสอนออนไลน์ และ กลยุทธ์การ
รับมือกับความเครียด ไม่สามารถร่วมกันพยากรณ์
ความเครียดในการสอนออนไลน์ของอาจารย์
ได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 จึงเป็น
การยอมรับสมมติฐาน H_0

สรุปและอภิปรายผลการศึกษางาน วิจัย

1. จากผลการวิจัยพบว่า ทักษะคิดที่มีต่อ
เทคโนโลยีการสอนออนไลน์ มีความสัมพันธ์เชิง
บวกขนาดปานกลางกับความเครียดจากการใช้
เทคโนโลยี

ในประเด็นนี้ อาจเนื่องจากทักษะคิดเป็น
ความรู้สึกของบุคคลที่มีต่อสิ่งเร้าสิ่งใดสิ่งหนึ่งและ
สิ่งแวดล้อมที่อยู่รอบๆ ตัว ซึ่งอาจจะเป็นได้ทั้ง
ความรู้สึกทางบวกและทางลบ อันเป็นผลมาจาก
การประเมินสิ่งเร้า และสิ่งแวดล้อมรอบๆ ตัวบุคคล
มีอิทธิพลต่อการกระตุ้นให้เกิดพฤติกรรม และมี
ผลต่อรูปแบบของพฤติกรรมที่แสดงออก โดยที่
พฤติกรรมดังกล่าวย่อมสะท้อนทัศนคติของบุคคล
นั้นจากการได้รับผลกระทบจากสิ่งเร้า สอดคล้อง
กับงานวิจัยของ เปรมภาวี ด้วงทอง และคณะ
(2564) ซึ่งเสนอแนะว่า ทัศนคติเป็นองค์ประกอบ
สำคัญที่สามารถทำให้บุคคลประสบความสำเร็จ
หรือล้มเหลวในการทำงานได้ ศักยภาพนอกนั้นเรา
อาจจะควบคุมไม่ได้ แต่ศักยภาพในก็สำคัญมาก
และเราต้องควบคุมให้ได้ก่อน โดยการมีทัศนคติแ่
บวกในการทำงาน ซึ่งจะช่วยใ้บุคคลมีความสุข
กับงานที่ต้องทำและอยู่กับงานได้ต่อไปอีกหลาย
ปีในช่วงชีวิตของตน

2. ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความเครียดใน
การสอนออนไลน์ของอาจารย์ที่มีความสัมพันธ์ใน
ทิศทางเดียวกันและมีค่ามากที่สุดได้แก่ ปัจจัยด้าน

ความเครียดในการใช้เทคโนโลยีการสอนออนไลน์ โดยมีอำนาจในการพยากรณ์ร้อยละ 44.6

ในประเด็นนี้ อาจเนื่องจากกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นอาจารย์ที่อยู่ในช่วงวัย 51 ถึงมากกว่า 60 ปี (รวมร้อยละ 40.9) และมีสถานภาพสมรสมากที่สุด (ร้อยละ 56.2) เป็นคนในรุ่นทารกเกิดมาก (baby boom) และในเจนเนอเรชันเอ็กซ์ (generation x) ซึ่งขาดความคล่องตัวในการใช้เทคโนโลยี เมื่อจำเป็นต้องสอนแบบออนไลน์ จึงมีความวิตกกังวลกับการใช้โปรแกรมการสอนแบบใหม่ที่ต่างจากความคุ้นเคยเดิมอย่างมาก รวมทั้งการปรับเนื้อหาสาระของบทเรียนและกิจกรรมการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับสภาพของวิธีการสอนในปัจจุบัน ยิ่งกว่านั้น ปัญหาสำคัญในการสื่อสารกับผู้เรียนที่เกิดขึ้น และแก้ไขได้ยาก คือ การมีส่วนร่วมของผู้เรียนมีน้อยกว่าที่ควรอย่างมาก เช่นการปิดกล้อง ไม่อยู่ในห้องเรียน เรียกให้ตอบก็ไม่ยอมตอบ ต่างจากการสอนในห้องเรียนจริง สิ่งเหล่านี้ยิ่งเพิ่มพูนความเครียดในการสอนออนไลน์ให้กับอาจารย์อย่างมาก จนสะสมเป็นความเหนื่อยล้าทางอารมณ์ หรือหมดไฟในการปฏิบัติงานในที่สุด สอดคล้องกับทฤษฎี การยอมรับนวัตกรรมของ Rogers (2003) ซึ่งสรุปได้ว่าในบริบทของกระบวนการเรียนการสอนออนไลน์ ทั้งผู้สอนและผู้เรียนต่างก็ต้องปรับทัศนคติเกี่ยวกับนวัตกรรมการใช้เทคโนโลยีรูปแบบใหม่ในการสื่อสารสองทาง ซึ่งเมื่อเวลาผ่านไปสักระยะหากฝ่ายใด หรือทั้งสองฝ่ายพบว่าการใช้นวัตกรรม การสอนออนไลน์ดังกล่าวก่อให้เกิดความตึงเครียดในการเรียนการสอนอย่างต่อเนื่อง ไม่ว่าจะเป็นความไม่เสถียรของระบบอินเทอร์เน็ต ความไม่พร้อมของอุปกรณ์เครื่องมือ ค่าใช้จ่ายที่เพิ่มขึ้น หรือขาดการสนับสนุนช่วยเหลือในการใช้ นวัตกรรมอย่างสม่ำเสมอ ทั้งผู้สอนและผู้เรียนจะเกิดทัศนคติในเชิงลบต่อนวัตกรรม และพยายาม

หันกลับไปใช้ระบบการเรียนการสอนแบบแบบดั้งเดิมที่ตนคุ้นเคยต่อไป อันเป็นผลจากอุปสรรคและการขาดความคล่องตัวในกระบวนการเรียนรู้ ซึ่งย่อมเป็นที่มาของปัญหาความเครียดในการสอนออนไลน์อย่างไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ นอกจากนี้ ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ เปรมภาว์ ด้วงทอง และคณะ (2564) ซึ่งศึกษาความเครียดจากการใช้เทคโนโลยีในการจัดการเรียนการสอนออนไลน์ของอาจารย์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลาในช่วงการระบาดของโรคโควิด-19 ที่พบว่า ทัศนคติที่มีต่อเทคโนโลยีในการจัดการเรียนการสอนออนไลน์ ส่งผลต่อความเหนื่อยล้าทางอารมณ์ของผู้สอนผ่านความเครียดจากการใช้เทคโนโลยีในการสอนออนไลน์ และสอดคล้องกับงานวิจัยของ Mosleh *et al.* (2022) ซึ่งศึกษาผลกระทบของการสอนออนไลน์ต่อความเครียดและความเหนื่อยล้าของนักวิชาการในช่วงเปลี่ยนผ่านเพื่อการสอนทางไกลจากที่บ้าน โดยผลการวิจัยพบว่า กลุ่มตัวอย่างมีระดับความเครียดปานกลางระหว่างการสอนภายใต้ COVID-19 ผู้เข้าร่วมที่มีความเครียดมากกว่าผู้เข้าร่วมที่มีการสอนออนไลน์ 4-6 ปี นอกจากนี้การวิเคราะห์การถดถอยพหุพบว่า ความเครียดยิ่งสูงขึ้น ระดับความพึงพอใจในการสอนออนไลน์ยิ่งลดลง และประสบการณ์การสอนออนไลน์มีความสัมพันธ์กับความเหนื่อยหน่ายในการทำงาน

ดังนั้น จึงอาจกล่าวได้ว่า ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความเครียดในการสอนออนไลน์เป็นอันดับแรกมาจากวัยและประสบการณ์การสอนของอาจารย์ที่ยังขาดความพร้อม ความเข้าใจกับการปรับเปลี่ยนวิธีการปฏิบัติงาน บวกกับปัจจัยด้านการส่งเสริมสนับสนุน ให้ความสะดวกในการใช้ทรัพยากร เครื่องมือต่าง ๆ ที่จำเป็นต่อการสอนออนไลน์ ซึ่งนำไปสู่ทัศนคติในเชิงลบต่อการสอน

ออนไลน์ จนกลายเป็นความเครียดในการสอน
ออนไลน์มากขึ้น

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัย ไปใช้

1. จากผลการวิจัยที่พบว่าทัศนคติที่มีต่อเทคโนโลยีการสอนออนไลน์ มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับความเครียดจากการใช้เทคโนโลยีในระดับปานกลาง ดังนั้น ผู้บริหารจึงควรต้องจัดระบบวิธีการฝึกอบรม ชักซ้อมวิธีการใช้เทคโนโลยีในการสอนออนไลน์อย่างสม่ำเสมอ โดยจัดบุคลากรที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญในด้านนี้โดยตรง เพื่อให้ความช่วยเหลือ แก้ไขปัญหา ตอบข้อสงสัยแก่อาจารย์ได้อย่างชัดเจน ช่วยให้อาจารย์คลายความกังวล ลดความตึงเครียดและปรับทัศนคติในการสอนออนไลน์ให้สูงขึ้น

2. ปัญหาการสื่อสารระหว่างการเรียนการสอนในห้องเรียนออนไลน์นับเป็นสิ่งที่ท้าทายสำหรับผู้สอน เพราะเป็นการเปลี่ยนแปลงครั้งใหญ่จากการสอนแบบดั้งเดิม (traditional teaching) ทำให้เกิดความกดดันจากการต้องปรับตัว เพื่อให้การเรียนการสอนมีประสิทธิภาพสูงสุด อย่างไรก็ตาม การเรียนการสอนไม่ได้มีเพียงแต่ผู้สอนที่เป็นองค์ประกอบหลัก แต่ยังมีผู้เรียนที่เป็นองค์ประกอบที่สำคัญต่อการประเมินผลด้วยการเรียนการสอนนั้น บรรลุผลตามเป้าหมายหรือไม่ ซึ่งหลายครั้งผู้สอนต้องใช้วิธีซักถามเพื่อประเมินการเรียนการสอนผ่านออนไลน์ แต่ถ้าหากไม่มีการตอบรับ หรือการตอบสนองจากผู้เรียนแล้ว ผู้สอนควรต้องเตรียมวิธีการจัดการกับ “คำถามซึ่งไร้คำตอบ” ดังนี้

1) ผู้สอนจะต้องทำให้ตนเองเป็นที่ไว้วางใจของผู้เรียน รวมทั้งต้องสร้างบรรยากาศใน

ห้องเรียนให้เป็นพื้นที่ปลอดภัยกับผู้เรียน เพื่อให้พวกเขา รู้สึกว่าผู้สอนเป็นเหมือนคนในครอบครัวคนหนึ่ง หากพวกเขาได้รับการเสริมแรงที่ดีจากอาจารย์ผู้สอนที่มีทักษะสูงในการถ่ายทอดเนื้อหาสาระและวิธีการ กล่าวคือ ใช้คำอธิบายที่ชัดเจน ให้มองเห็นตัวอย่าง กระจ่างในความหมาย สื่อสารให้เข้าใจง่าย ตอบข้อสงสัยไม่ปิดบัง สั่งงานให้ชัดเจน พร้อมคอยเป็นที่เลี้ยง ไม่ลำเอียงต่อศิษย์ ไม่ปิดกั้นความคิด มีจิตเมตตาเป็นใจ และติดอารมณ์ขันเป็นนิสัย สิ่งเหล่านี้จะสร้างเจตคติที่ดีต่อการเรียนในทุกรายวิชา ซึ่งไม่เพียงแต่จะส่งผลต่อตัวผู้เรียนเท่านั้น แต่ยังส่งอิทธิพลต่อเจตคติที่ดีในการสอนของอาจารย์ด้วย

2) ไม่ใช้คำถามที่กระทบจิตใจของผู้เรียน ทำให้เขาไม่กล้าพูด หรือรู้สึกกลัว เช่น จริงหรือ ไม่ใช่ใช่ไหม แล้วไงต่อ เป็นต้น การถามคำถามควรเป็นคำถามที่ค่อยๆ เปิดประเด็นไปสู่การหาคำตอบโดยไม่ต้องคำนึงถึงว่าจะเป็นการตอบที่ถูกหรือผิด จากนั้นผู้สอนจึงค่อยๆ อธิบายขยายความเพิ่มเติม โดยเชื่อมโยงให้ผู้เรียนเข้าใจถึงคำตอบที่ถูกต้อง เพื่อให้ผู้เรียนรู้สึกว่าการตอบของเขาก็มีส่วนถูก หรือคล้ายคลึงกับเฉลยของผู้สอน

3) หากผู้เรียนยังไม่กล้าที่จะตอบคำถาม หรือพูดแสดงความคิดเห็น ผู้สอนอาจเปิดโอกาสให้พวกเขาใช้การเขียนหรือการพิมพ์ การวาดรูป เพื่อแสดงความคิดเห็นได้เช่นกัน และยังเพิ่มความเป็นส่วนตัวให้พวกเขาได้อีกด้วย เมื่อผู้เรียนทุกคนรู้สึกถึงความปลอดภัยในการตอบคำถาม พวกเขา ก็พร้อมที่จะกล้าเปิดใจที่จะเป็นส่วนหนึ่งของการถาม-ตอบในห้องเรียน โดยผู้สอนให้การเสริมแรงด้วยคำพูดที่ทำให้กำลังใจ เช่น คำว่าลองเดาดูก่อนไหม อาจจะเป็นแบบนี้ได้ไหม เพิ่มเติมตรงส่วนนี้อีกหน่อยดีหรือไม่ ซึ่งจะทำให้เขารู้สึกว่าผู้สอนใส่ใจกับคำตอบเขา

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยในอนาคต

1. ควรมีการศึกษาถึงปัจจัยต่างๆ ที่อาจส่งผลกระทบต่อหรือมีอิทธิพลต่อการจัดการเรียนการสอนออนไลน์ เช่น การศึกษาปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพในการเรียนออนไลน์ การรับมือกับปัญหาการเรียนการสอนแบบออนไลน์ของผู้สอนและผู้เรียน ปัญหาการยอมรับนวัตกรรมและเทคโนโลยีในการเรียนการสอนออนไลน์ของผู้สอนและผู้เรียน เป็นต้น

2. ผู้วิจัยสามารถนำกรอบแนวคิดวิจัยไปประยุกต์ใช้ในการศึกษากับกลุ่มตัวอย่างอื่นๆ เช่น กลุ่มตัวอย่างผู้เรียนในสถาบันการศึกษาระดับต่างๆ โดยการเพิ่มลดตัวแปรต้น หรือสลับตัวแปรตามไปเป็นตัวแปรต้นตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย หรือนำตัวแปรแทรกซ้อนในการวิจัยมาเป็นตัวแปรต้น เพื่อตรวจสอบหรือเปรียบเทียบมุมมองในอีกมิติหนึ่ง เนื่องจากความสำเร็จในการเรียนการสอนผ่านเทคโนโลยีสื่อออนไลน์ควรต้อง

ให้ความสำคัญอย่างมากกับข้อมูลสองด้าน คือทั้งจากผู้ส่งและผู้รับสาร และการศึกษาจากปัจจัยที่แตกต่าง รวมถึงกลุ่มตัวอย่างที่แตกต่างกัน ย่อมส่งผล หรือมีอิทธิพลต่อผลการศึกษา ตลอดจนให้อำนาจพยากรณ์ที่แตกต่างกัน ตามบริบทของกลุ่มและวัตถุประสงค์ของการวิจัย

3. ควรมีการวิจัยเชิงคุณภาพในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับปัญหาการเรียนการสอนออนไลน์ทั้งในกลุ่มผู้เรียนและผู้สอน เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกต่อไป

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยนี้ได้รับทุนสนับสนุนการวิจัยจากมหาวิทยาลัยยenching ซึ่งผู้วิจัยขอขอบคุณอย่างยิ่งต่อท่านเจ้าของทุน ตลอดจนอาจารย์ผู้ให้ข้อมูลทุกท่านที่กรุณาให้ความร่วมมือสละเวลาในการตอบคำถาม รวมทั้งผู้มีส่วนเกี่ยวข้องที่ช่วยทำให้งานวิจัยนี้สำเร็จลุล่วงด้วยดี

เอกสารอ้างอิง

- กัลยา วานิชย์บัญชา. (2544). *หลักสถิติ* (พิมพ์ครั้งที่ 6). โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เจริญ ภูวจิตร. (2564). การจัดการเรียนรู้ออนไลน์อย่างมีประสิทธิภาพในยุคดิจิทัล <http://www.nidtep.go.th/2017/publish/doc/20210827.pdf>
- นพพงษ์ เกิดเงิน, สุชาติพิทย์ กำธรพิพัฒนกุล, นรินทร สมทอง. (2564). ปัจจัยการยอมรับนวัตกรรมที่ส่งผลกระทบต่อความตั้งใจในการสั่งซื้ออาหารแบบออนไลน์เดลิเวอรี่ของผู้ใช้บริการในประเทศไทย. *วารสารบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยแม่โจ้*, 3(2), 1-19. <https://doi.org/10.14456/mjba.2021.6>
- ปิยะวดี สุมาลัย. (2564). ภาวะหมดไฟในการทำงานของพยาบาลวิชาชีพ สถาบันปาราศนราตุร. *วารสารวิทยาลัยพยาบาลพระจอมเกล้า จังหวัดเพชรบุรี*, 4(2), 66-78.
- เปรมภรณ์ ดวงทอง, วรสันต์ ถาวรประเสริฐ, วิจิตรา ธนะศิริขจร และวิษณุพงษ์ โพธิ์พิรุฬห์. (2564). ความเครียดจากการใช้เทคโนโลยีในการจัดการเรียนการสอนออนไลน์ของอาจารย์มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลาในช่วงการระบาดของโรคโควิด-19: การตรวจสอบตัวแปรทำนายและผลลัพธ์. *Thai J Sci Technol*, 49-73.
- จูนินันท์ ผิวนิล. (2562). ความรู้และทัศนคติ ตลอดจนความสัมพันธ์ที่มีต่อการใช้เครือข่ายสังคมออนไลน์เพื่อการเรียนการสอนของครูในโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร. *วารสารมนุษยศาสตร์ปริทัศน์ (มสป.)*, 21(1), 130-146.

- Ahmet Cezmi Savas, Yunus Bozgeyik and Ismail Eser. (2014). A Study on the Relationship between Teacher Self Efficacy and Burnout. *EUROPEAN JOURNAL OF EDUCATIONAL RESEARCH*, 3(4), 159-166.
- Bandura, A. (1986). The explanatory and predictive scope of self-efficacy theory. *Journal of Social and Clinical Psychology*, 4(3), 359-373.
- Best, J. W. (1977). *Research in education* (3rd ed). Prentice-Hall Inc.
- Christopher, B., Califf, & Brooks, S. (2020). An empirical study of techno-stressors, literacy facilitation, burnout, and turnover intention as experienced by K-12 teachers. *Computers & Education*, 157(2020), 103971.
- Lazarus, R.S., & Folkman, S. (1984). *Stress, appraisal and coping*. Springer.
- Mosleh, S.M., Kasasbeha, M.A., & Aljawarneh, Y.M. (2022). The impact of online teaching on stress and burnout of academics during the transition to remote teaching from home. *BMC Med Educ*, 22, 475. <https://doi.org/10.1186/s12909-022-03496-3>
- Rogers, E.M. (1995). *Diffusion of innovations* (4th Edition). Free Press.
- Rogers, E.M. (2003). *Diffusion of innovations* (5th edition). Free Press.
- Seritanondh, S. (2022). Leadership style and stress coping methods among institutional administrators in the situation of the COVID-19 pandemic. *Western University Research Journal of Humanities and Social Science*, 8(1), 283-298.

แนวทางพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงศาสนาในจังหวัดศรีสะเกษเพื่อรองรับนักท่องเที่ยวกลุ่มผู้สูงอายุ

Guidelines for Supporting the Elderly Tourist Groups in Religious Tourism Development in Si Sa Ket Province

สุดาภรณ์ สมัครผล¹

Sudaporn Samakphol¹

Received: 20 January 2023

Revised: 11 April 2023

Accepted: 19 July 2023

บทคัดย่อ

ผู้สูงอายุเป็นกลุ่มนักท่องเที่ยวที่มีแนวโน้มขยายตัวอย่างต่อเนื่อง แต่จังหวัดศรีสะเกษยังมีปัญหาทางด้านการพัฒนาและเพิ่มศักยภาพทางการท่องเที่ยวเพื่อรองรับนักท่องเที่ยวกลุ่มผู้สูงอายุให้ได้มาตรฐาน โดยเฉพาะอย่างยิ่งแหล่งท่องเที่ยวเชิงศาสนา ดังนั้นการวิจัยครั้งนี้จึงมีวัตถุประสงค์ คือ 1) เพื่อศึกษาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงศาสนาในจังหวัดศรีสะเกษเพื่อรองรับนักท่องเที่ยวกลุ่มผู้สูงอายุ 2) เพื่อศึกษาพฤติกรรมและความต้องการของนักท่องเที่ยวกลุ่มผู้สูงอายุที่มีต่อการท่องเที่ยวเชิงศาสนาในจังหวัดศรีสะเกษ และ 3) เพื่อเสนอแนวทางพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงศาสนาในจังหวัดศรีสะเกษเพื่อรองรับนักท่องเที่ยวกลุ่มผู้สูงอายุ โดยใช้การวิจัยแบบผสมผสาน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย 1) ตัวแทนจากหน่วยงานภาครัฐ จำนวน 30 คน 2) นักท่องเที่ยวกลุ่มผู้สูงอายุชาวไทย จำนวน 400 คน 3) ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ได้แก่ หน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชน จำนวน 30 คน 4) ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 7 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบประเมินศักยภาพ แบบสอบถาม และรายการประเด็นคำถาม การประชุมระดมความคิดเห็น วิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (content analysis) ผลการวิจัยพบว่า 1) แหล่งท่องเที่ยวเชิงศาสนา 10 แห่ง มีศักยภาพค่อนข้างสูง 3 แห่ง ศักยภาพปานกลาง 5 แห่ง และศักยภาพค่อนข้างต่ำ 2 แห่ง 2) นักท่องเที่ยวกลุ่มผู้สูงอายุที่เดินทางมาท่องเที่ยวเชิงศาสนาในจังหวัดศรีสะเกษ ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง อายุระหว่าง 60 - 64 ปี มีภูมิลำเนาอยู่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มาท่องเที่ยวเพื่อทำบุญไหว้พระหรืออธิษฐานขอพรสิ่งศักดิ์สิทธิ์ นิยมเดินทางในช่วงวันหยุดสุดสัปดาห์ เดินทางมาท่องเที่ยวร่วมกับครอบครัว โดยใช้รถยนต์ส่วนบุคคลในการเดินทาง รับรู้ข้อมูลข่าวสารการท่องเที่ยวจากญาติหรือครอบครัว และนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุไม่ต้องใช้อุปกรณ์ช่วยเหลือในการเดินทางท่องเที่ยว นักท่องเที่ยวกลุ่มผู้สูงอายุมีความต้องการด้านความปลอดภัย อยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมาคือ ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก

¹ อาจารย์, คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยการกีฬาแห่งชาติ วิทยาเขตศรีสะเกษ โทรศัพท์ 086-872-2998, อีเมล: Samakphol.cs@hotmail.com

¹ Lecturer, Faculty of Liberal Arts, Thailand National Sports University Sisaket Campus Tel. 086-872-2998, Email: Samakphol.cs@hotmail.com

ความสะดวก และด้านสถานที่ 3) แนวทางการท่องเที่ยวเชิงศาสนาในจังหวัดศรีสะเกษ เพื่อรองรับนักท่องเที่ยวกลุ่มผู้สูงอายุ หน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชน ควรช่วยกัน พัฒนาการท่องเที่ยวในลักษณะบูรณาการ เช่น ต้องเน้นการพัฒนาระบบความปลอดภัย สิ่งอำนวยความสะดวกขั้นพื้นฐานและการบริการต่างๆ สำหรับผู้สูงอายุ จัดกิจกรรมการท่องเที่ยวที่เหมาะสมกับผู้สูงอายุ รวมทั้งพัฒนาบุคลากรที่เกี่ยวข้องให้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการท่องเที่ยวสำหรับผู้สูงอายุ โดยจังหวัดศรีสะเกษจะได้ประโยชน์จากการนำแนวทางพัฒนาไปใช้ในการกำหนดนโยบายและวางแผนพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว เชิงศาสนาเพื่อยกระดับขีดความสามารถในการรองรับนักท่องเที่ยวกลุ่มผู้สูงอายุ ตามแผนพัฒนาจังหวัดและตรงตามความต้องการของนักท่องเที่ยวต่อไป

คำสำคัญ: การท่องเที่ยวเชิงศาสนา, นักท่องเที่ยวกลุ่มผู้สูงอายุ, จังหวัดศรีสะเกษ

Abstract

The elderly are a tourist group likely to expand continuously, but Si Sa Ket province still has developmental problems and needed to raise and standardize the potential of tourism for supporting the elderly tourist groups, especially at religious attractions. Therefore, the purposes of the study were to (1) to investigate the potential of religious tourist attractions in Si Sa Ket province for supporting elderly tourist groups, (2) to explore elderly tourist groups behavior and needs in religious tourism in Si Sa Ket province, and (3) to propose guidelines for religious tourism development in Si Sa Ket province for supporting elderly tourist groups through using mixed methods research. The sample groups were composed of (1) 30 representatives from public sector, (2) 400 Thai elderly tourists, (3) 30 stakeholders including public and private organizations, and public sector, and (4) 7 expert advisory committees. The research instruments comprised a performance evaluation form, questionnaire, a series of questions on the issue and a brainstorming meeting. For data analysis, frequency, percentage, mean, standard deviation, and content analysis were utilized. The results of this study revealed that (1) There were 10 religious tourist attractions, three of them had quite high potential, five of them had moderate potential, and two of them had quite low potential, (2) the elderly tourist group visiting for religious tourism in Si Sa Ket province was mostly female aged 60-64, was domiciled in the northeast region, aimed to visit for making merit and paying respect to Buddha or praying for holy blessings, preferred to take a trip at the weekend and they came to visit with their family by personal cars. Information perception of tourism derived from their relatives or families and they did not use any travel aid equipment. The elderly tourist group indicated their safety needs at the highest level, followed by the facility and the place respectively, 3) the guidelines for religious tourism development in Si Sa Ket province for supporting the elderly tourist group, public and private organizations, and public sector should work together to improve tourism in an integrated way. For example, they must focus on the development of safety system, basic facilities and other services for the elderly as well as organize tourism activities suitable for the elderly and develop the involved personnel to possess knowledge and understanding about the tourism management for the elderly. Si Sa Ket province would benefit from the application

of guidelines for the development to set a policy and plan to develop the religious attractions for upgrading its capacity for supporting the elderly tourists according to the provincial development plan and served the tourists' needs further.

Keywords: Religious tourism, elderly tourist group, Si Sa Ket province

บทนำ

การท่องเที่ยวเป็นอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ที่มีการขยายตัวสูง มีความสำคัญต่อระบบเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ ก่อให้เกิด การสร้างงานและการกระจายรายได้ไปสู่ภูมิภาคและท้องถิ่นเป็นอย่างมาก แหล่งทรัพยากรทางการท่องเที่ยวในประเทศไทยมีหลากหลายรูปแบบและมีความเฉพาะเจาะจงมากขึ้น เช่น การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ การท่องเที่ยวเชิงจริยธรรม การท่องเที่ยวสีเขียว เป็นต้น (ดารารัตน์ ภูธร, 2563, หน้า 69-71) ปัจจุบันรูปแบบการท่องเที่ยวที่กำลังได้รับความนิยมและเติบโตอย่างรวดเร็ว คือ “การท่องเที่ยวเชิงศาสนา” (ประเมษฐ์ พิชญ์พันธ์เดชา, 2561, หน้า 1) เป็นการท่องเที่ยวที่สร้างรายได้ให้แก่ประเทศจากค่าใช้จ่ายในการเดินทาง ค่าที่พัก ค่าอาหาร และในหลายพื้นที่เป็นกิจกรรมสำคัญที่ดึงดูดนักท่องเที่ยว โดยเฉพาะกลุ่มนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาด้วยแรงศรัทธา ซึ่งเป็นกลุ่มที่มีขนาดใหญ่และเพิ่มจำนวนขึ้นอย่างต่อเนื่อง (ชนพล พรหมสูงษ์, 2562, หน้า 38-42) ดังนั้นวัดได้กลายเป็นอีกหนึ่งแหล่งท่องเที่ยวที่ผู้คนต่างให้ความสนใจเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ เพราะวัดเป็นศูนย์รวมจิตใจที่สำคัญของคนไทยตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน นอกจากนี้วัดยังเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สะท้อนถึงความมีอารยธรรม แสดงให้เห็นวิถีชีวิตของชุมชนท้องถิ่น เป็นแหล่งรวมข้อมูลด้านประวัติศาสตร์ ศิลปกรรม สถาปัตยกรรม และจิตรกรรม เป็นสถานที่ที่ศาสนิกชนจะได้เข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนา (พรรณธิดา เหล่าพวงศักดิ์, 2559, หน้า 35-43)

กลุ่มเป้าหมายหลักของการท่องเที่ยวเชิงศาสนา คือ นักท่องเที่ยวกลุ่มผู้สูงอายุ เนื่องจากผู้สูงอายุเป็นกลุ่มประชากรที่มีสัดส่วนเพิ่มขึ้นในทุกปี เมื่อเปรียบเทียบกับประชากรในกลุ่มอายุอื่นๆ โดยองค์การสหประชาชาติ คาดการณ์ว่า ในปี พ.ศ. 2593 ผู้สูงอายุจะมีจำนวนถึง 2,092 ล้านคน คิดเป็นสัดส่วนสูงถึงร้อยละ 20 ของประชากรโลก สำหรับประเทศไทยมีแนวโน้มสัดส่วนของผู้สูงอายุเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว โดยเพิ่มจากร้อยละ 6.8 ในปี 2537 เป็นร้อยละ 19.6 ในปี 2564 (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2564, หน้า 1) ประเทศไทยได้กำหนดลักษณะของผู้สูงอายุไว้ว่าเป็นผู้ที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไป โดยมีการกำหนดไว้ในพระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. 2546 มาตรา 3 “ผู้สูงอายุ” หมายความว่า บุคคลซึ่งมีอายุเกิน 60 ปีบริบูรณ์ขึ้นไป นักท่องเที่ยวกลุ่มผู้สูงอายุจะมีรูปแบบพฤติกรรมและความต้องการการท่องเที่ยวที่แตกต่างจากกลุ่มนักท่องเที่ยวทั่วไป มีศักยภาพในการใช้จ่ายสูง ใช้ระยะเวลาเดินทางท่องเที่ยวมากกว่านักท่องเที่ยวกลุ่มอื่นๆ ให้ความสำคัญต่อคุณภาพการบริการที่ดี คุ่มค่า ความพึงพอใจ ความปลอดภัยในด้านต่างๆ ใส่ใจดูแลสุขภาพ เลือกกิจกรรมที่เหมาะสมกับวัย มีความคิดรอบคอบ ก่อนตัดสินใจซื้อสินค้าและบริการ เนื่องจากเป็นวัยที่มีประสบการณ์ในการใช้ชีวิต (จิราวดี รัตน์ไพฑูรย์ชัย, 2557, หน้า 1) อย่างไรก็ตาม ผู้สูงอายุก็มีข้อจำกัดเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงความเสื่อมถอยของร่างกาย เช่น การมองเห็น การได้ยิน และการทรงตัว เป็นต้น ดังนั้นการเตรียมความพร้อมในการรองรับนักท่องเที่ยวกลุ่มนี้จึงต้องมีการศึกษารายละเอียดค่อนข้างมาก โดย

เฉพาะการเตรียมความพร้อมของแหล่งท่องเที่ยวให้สอดคล้องและเหมาะสม กับนักท่องเที่ยวกลุ่มผู้สูงอายุ

จังหวัดศรีสะเกษ เป็นหนึ่งในจังหวัดที่มีทรัพยากรด้านการท่องเที่ยวเชิงศาสนา มีร่องรอยความรุ่งเรืองของอารยธรรมขอมโบราณและร่องรอยทางประวัติศาสตร์ที่สามารถพบเห็นได้ทั่วพื้นที่ของจังหวัดศรีสะเกษถือเป็นจุดแข็งของจังหวัด โดยมีวัดที่มีชื่อเสียงสำคัญหลายแห่งอันเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงศาสนาที่สำคัญและเหมาะสมสำหรับการท่องเที่ยวของกลุ่มผู้สูงอายุสามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เดินทางมาท่องเที่ยวได้เป็นจำนวนมาก เช่น วัดไพรพัฒนา วัดสระกำแพงใหญ่ วัดมหาพุทธาราม และวัดพระธาตุเรืองรอง เป็นต้น (สำนักงานจังหวัดศรีสะเกษ, 2565, หน้า 25) วัดเหล่านี้มีทรัพยากรสำหรับการท่องเที่ยวที่สะท้อนอารยธรรม และวิถีชีวิตของท้องถิ่นอันเป็นแหล่งรวมข้อมูลด้านประวัติศาสตร์ รวมทั้งมีเรื่องราวที่ถ่ายทอดสืบต่อกันมาของผู้ที่ปฏิบัติปฏิบัติชอบหรือที่เรียกกันว่า “เกจิอาจารย์” เช่น หลวงปู่สรวง หลวงปู่หมื่น และหลวงปู่เครื่อง นักท่องเที่ยวเชื่อว่าการได้มาสักการะจะนำความเป็นสิริมงคลมาสู่ชีวิต (สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดศรีสะเกษ, 2565, หน้า 4) จากการศึกษาแผนพัฒนาจังหวัดศรีสะเกษ พ.ศ.2561 - 2565 (ฉบับทบทวน ปี พ.ศ. 2565) พบว่า จังหวัดศรีสะเกษยังมีปัญหาทางการพัฒนาและเพิ่มศักยภาพทางการท่องเที่ยวเพื่อรองรับนักท่องเที่ยวให้ได้มาตรฐาน ส่วนใหญ่เป็นโบราณสถาน โบราณวัตถุ และวัดในพระพุทธศาสนา ผู้ให้บริการยังไม่มีความพร้อมในการบริการแก่นักท่องเที่ยว สภาพถนนบางเส้นทางชำรุดทรุดโทรม ขาดการบำรุงรักษาให้อยู่ในสภาพพร้อมใช้งานเพื่อความสะดวกและปลอดภัยการจัดการขยะในพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวยังไม่ มี

ประสิทธิภาพ รวมทั้งการบริหารจัดการเพื่อรองรับนักท่องเที่ยวกลุ่มผู้สูงอายุมีอยู่อย่างจำกัด (สำนักงานจังหวัดศรีสะเกษ, 2565, หน้า 84-92)

จากที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยได้เห็นถึงความสำคัญของการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงศาสนาในจังหวัดศรีสะเกษเพื่อรองรับนักท่องเที่ยว กลุ่มผู้สูงอายุ จึงได้ทำการศึกษาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงศาสนา ตลอดจนศึกษาพฤติกรรมและความต้องการของนักท่องเที่ยวกลุ่มผู้สูงอายุ โดยนำผลการศึกษาที่ได้ไปสู่การเสนอแนวทางพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงศาสนาในจังหวัดศรีสะเกษ เพื่อรองรับนักท่องเที่ยวกลุ่มผู้สูงอายุ ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อการส่งเสริมการท่องเที่ยวในจังหวัดศรีสะเกษเกิดการกระจายรายได้สู่ชุมชนและท้องถิ่นต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงศาสนาในจังหวัดศรีสะเกษเพื่อรองรับนักท่องเที่ยวกลุ่มผู้สูงอายุ
2. เพื่อศึกษาพฤติกรรมและความต้องการของนักท่องเที่ยวกลุ่มผู้สูงอายุที่มีต่อการท่องเที่ยวเชิงศาสนาในจังหวัดศรีสะเกษ
3. เพื่อเสนอแนวทางพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงศาสนาในจังหวัดศรีสะเกษเพื่อรองรับนักท่องเที่ยว กลุ่มผู้สูงอายุ

การทบทวนวรรณกรรม

การท่องเที่ยวเชิงศาสนา

การท่องเที่ยวเชิงศาสนาเป็นการเดินทางโดยมีเหตุผลทางศาสนาเป็นหลัก ผู้ที่นับถือศาสนาต่างๆ จะมีความเชื่อในการทำกิจกรรมทางศาสนา เช่น การเดินทางไปประกอบพิธีกรรม การไปสักการะสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ตนนับถือ (ศุภลักษณ์ อัครางกูร, 2555) ปัจจุบันวัดได้กลายเป็นอีกหนึ่ง

แหล่งท่องเที่ยวที่นักท่องเที่ยวให้ความสนใจเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ นักท่องเที่ยวนิยมเดินทางไปวัดเพื่อร่วมกิจกรรมทางศาสนา เยี่ยมชมหรือบูชา สิ่งศักดิ์สิทธิ์ นมัสการศาสนสถาน คุรุบาอาจารย์ และการปฏิบัติธรรม อีกทั้งวัดเป็นทรัพยากรการท่องเที่ยวที่สะท้อนอารยธรรมและวิถีชีวิตท้องถิ่นอันเป็นแหล่งรวมข้อมูลด้านประวัติศาสตร์ ศิลปกรรม สถาปัตยกรรม รวมทั้งเชื่อมโยงความเป็นมาของวัฒนธรรมท้องถิ่นและการตั้งถิ่นฐานของชุมชนอีกด้วย (พรรณธิดา เหล่าพวงศักดิ์, 2559, หน้า 35-43) ซึ่งแหล่งท่องเที่ยวเชิงศาสนาแบ่งออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่ 1) แหล่งท่องเที่ยวประเภทศาสนสถาน เช่น วัด เจดีย์ สถูป ปรามังการ พระธาตุ 2) แหล่งท่องเที่ยวประเภทสถานปฏิบัติธรรม เช่น เสนีย์ธรรมสถาน สำนักปฏิบัติวิปัสสนาวิถ้ออ้อมน้อย เป็นต้น (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2549) การศึกษาการท่องเที่ยวเชิงศาสนา ในจังหวัดศรีสะเกษเป็นการศึกษาแหล่งท่องเที่ยว เชิงศาสนาประเภทวัดที่มีพระพุทธรูปสำคัญ พระบรมสารีริกธาตุ และเกจิอาจารย์ที่มีชื่อเสียง

การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงศาสนา

การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงศาสนา มีองค์ประกอบที่สำคัญหลายประการ ซึ่งกรมการศาสนา (2557, หน้า 14-23) ได้กำหนดกรอบการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงศาสนา ได้แก่ 1) ด้านสถานที่ 2) ด้านบุคลากร 3) ด้านการจัดกิจกรรม 4) ด้านการจัดทำโปรแกรมการท่องเที่ยว 5) ด้านการประชาสัมพันธ์ 6) ด้านการประสานงานการพัฒนา การท่องเที่ยว 7) ก่อตั้งการมีส่วนร่วมของชุมชน รวมถึง Dickman (1997) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบสำคัญของการท่องเที่ยว ประกอบด้วย 5 ประการ ดังนี้ 1) สิ่งดึงดูดใจ 2) สิ่งอำนวยความสะดวก 3) การเข้าถึง 4) ที่พัก 5) กิจกรรม นอกจากนี้ มนชนก จุลสิกขี (2562, หน้า 203-210)

ได้กล่าวว่า การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงศาสนาในพื้นที่ของวัดมี 4 องค์ประกอบ คือ 1) ด้านสิ่งดึงดูดใจ 2) ด้านการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว 3) ด้านความปลอดภัย และ 4) ด้านการสนับสนุน อย่างไรก็ตามแหล่งท่องเที่ยวถือเป็นผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยวหลักที่รวมเอาสินค้าและบริการไว้อย่างหลากหลาย ซึ่งส่วนผสมผลิตภัณฑ์ของแหล่งท่องเที่ยวที่จะสามารถปรับปรุงเพื่อสร้างความพึงพอใจและตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยว มีดังนี้ 1) สิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยว 2) การเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว 3) สิ่งอำนวยความสะดวกและการบริการ ณ แหล่งท่องเที่ยว 4) กิจกรรมการท่องเที่ยวและกีฬา 5) การให้ความปลอดภัยแก่นักท่องเที่ยว 6) ภาพลักษณ์ของแหล่งท่องเที่ยว (ฉลองศรี พิมลสมพงศ์, 2554, หน้า 66) ดังนั้นการศึกษาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงศาสนาที่จะนำมากำหนดเป็นแนวทางพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงศาสนาในจังหวัดศรีสะเกษเพื่อรองรับนักท่องเที่ยวกลุ่มผู้สูงอายุจะประกอบไปด้วย 10 ด้านที่สำคัญ ได้แก่ 1) ด้านสถานที่ 2) ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก 3) ด้านการเข้าถึง 4) ด้านความปลอดภัย 5) ด้านบุคลากร 6) ด้านการจัดกิจกรรม 7) ด้านการจัดทำโปรแกรมการท่องเที่ยว 8) ด้านการประชาสัมพันธ์ 9) ด้านการประสานงานการพัฒนาการท่องเที่ยว และ 10) ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน

ผู้สูงอายุกับการท่องเที่ยว

ประเทศไทยได้กำหนดลักษณะของผู้สูงอายุไว้ว่าเป็นผู้ที่มีอายุ 60 ปีบริบูรณ์ขึ้นไป สอดคล้องกับพระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. 2546 องค์การสหประชาชาติ องค์การอนามัยโลก และชมรมผู้สูงอายุแห่งประเทศไทยที่ระบุผู้สูงอายุ หมายถึง บุคคลที่มีอายุตามปฏิทินตั้งแต่ 60 ปีบริบูรณ์ขึ้นไป (ภารดี นานาศิลป์, 2558, หน้า 157-158) นักท่องเที่ยวกลุ่มผู้สูงอายุจะเป็นกลุ่มที่

มีทั้งเวลาและเงิน แต่สุขภาพก็จะเริ่มทรุดโทรมไป ตามลำดับ การท่องเที่ยวจะต้องมีความสะดวก สบาย ปลอดภัย มีการบริการดูแลเป็นอย่างดี และ ระยะเวลาในการเดินทางท่องเที่ยวจะต้องไม่นานนัก เนื่องจากอาจจะเกิดความเมื่อยล้าขึ้นได้ สถานที่ท่องเที่ยวหรือกิจกรรมที่กลุ่มนี้สนใจ เช่น ไปเที่ยวชมโบราณสถาน ไปเที่ยวชมวัด ไปทำบุญ เที่ยวชมและเลือกซื้อสินค้าหัตถกรรม เป็นต้น (บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา, 2559, หน้า 166) นอกจากนี้ นักท่องเที่ยวกลุ่มผู้สูงอายุที่เดินทางท่องเที่ยว ส่วนใหญ่มีสมรรถนะความพร้อมทางร่างกายระดับ ปกติและ ไม่ต้องใช้อุปกรณ์ช่วยเหลือในการเดินทางท่องเที่ยว (สุภาภรณ์ ประสงค์ทัน และคณะ, 2564, หน้า 119-131) รวมทั้งยังมีความต้องการ องค์ประกอบทางการท่องเที่ยวที่สำคัญที่สุด คือ ความปลอดภัยของเมืองท่องเที่ยว (ราณี อธิชัยกุล และชัชพล ทรงสุนทรวงศ์, 2552, หน้า 236) ดังนั้นการเตรียมความพร้อมในการรองรับนักท่องเที่ยวกลุ่มผู้สูงอายุในจังหวัดศรีสะเกษ นอกจากมีแหล่งท่องเที่ยวที่น่าสนใจแล้วยังต้องมีการเตรียมการ ที่ดีในด้านความปลอดภัย สิ่งอำนวยความสะดวกและบริการด้านต่างๆ เพื่อเพิ่มความเชื่อมั่นและสร้างความมั่นใจให้กับนักท่องเที่ยว

พฤติกรรมและความต้องการของ นักท่องเที่ยวกลุ่มผู้สูงอายุ

นักท่องเที่ยวจะแสดงพฤติกรรมอย่างไร ใดอย่างหนึ่งออกมาจะต้องมีสาเหตุที่ทำให้เกิด พฤติกรรมนั้นเสมอ ซึ่งมีทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับ พฤติกรรมนักท่องเที่ยวที่สำคัญคือ ทฤษฎีของมาส โลว์ เมื่อนำมาประยุกต์เป็นแรงจูงใจในการเดินทางท่องเที่ยว โดยทั่วไปความต้องการในการท่องเที่ยว มักเริ่มต้นจากความต้องการตอบสนองร่างกาย หลังจากนั้นจะเป็นความต้องการด้านความตื่น ตื่นที่เน้นความปลอดภัย ตามด้วยความต้องการ สร้างสัมพันธภาพ และความต้องการสร้างความ

ภาคภูมิใจ จากนั้นก็จะเป็นการพัฒนาศักยภาพ ของตนเองสู่ความต้องการขั้นสุดท้าย คือ ความ ต้องการความสมบูรณ์ ความสงบ และความ สุข (บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา, 2559, หน้า 95-96) ซึ่งการ ศึกษาพฤติกรรมและความต้องการของนัก ท่องเที่ยวเป็นการค้นหาหรือวิจัยเกี่ยวกับ พฤติกรรมการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวทั้งที่เป็น บุคคล กลุ่ม หรือองค์กร เพื่อให้ทราบถึงลักษณะ ความต้องการและพฤติกรรมการท่องเที่ยว คำถาม ที่ได้จะช่วยให้งำหนดกลยุทธ์การตลาด ที่สามารถ ตอบสนองต่อความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวได้ อย่างเหมาะสม คำถามที่ใช้ในการค้นหาลักษณะ พฤติกรรมของนักท่องเที่ยว คือ ใครอยู่ในตลาด เป้าหมาย (who) ผู้บริโภคซื้ออะไร (What) ทำไม ผู้บริโภคจึงซื้อ (why) ใครมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ซื้อ (who) ผู้บริโภคซื้อเมื่อใด (when) ผู้บริโภค ซื้อที่ไหน (where) และผู้บริโภคซื้ออย่างไร (how) (ศิริวรรณ เสรีรัตน์, 2552, หน้า 142) และจากการ สสำรวจปัจจัยในการตัดสินใจเดินทางท่องเที่ยวของ นักท่องเที่ยวมี 8 ประการตามลำดับความสำคัญ คือ 1) จะไปท่องเที่ยวที่ไหน 2) จะไปท่องเที่ยว เมื่อไร 3) จะไปท่องเที่ยวโดยทางใด 4) จะไปท่องเที่ยวกับใคร 5) จะไปเที่ยวนานเท่าไร 6) จะไปท่องเที่ยวเพื่อชมอะไร 7) จะไปพักผ่อนในสถานที่ ประเภทไหน และ 8) จะไปท่องเที่ยวแต่ละสถานที่ กี่วัน (บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา, 2559, หน้า 104) ดังนั้นในการศึกษาพฤติกรรมและความต้องการ ของนักท่องเที่ยวกลุ่มผู้สูงอายุ ผู้วิจัยได้ประยุกต์ รายละเอียดการศึกษาด้านพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวกลุ่มผู้สูงอายุ จากศิริวรรณ เสรีรัตน์ (2552, หน้า 142) กับบุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา (2559, หน้า 104) จำแนกออกเป็น 11 ประเด็น คือ 1) ความถี่ ในการท่องเที่ยว 2) วัตถุประสงค์ในการท่องเที่ยว 3) สถานที่ท่องเที่ยวที่ดึงดูดในการท่องเที่ยว 4) ช่วงเวลาของการท่องเที่ยว 5) ผู้ร่วมเดินทางท่องเที่ยว 6) พาหนะที่ใช้ในการท่องเที่ยว 7) ค่า

ใช้จ่ายในการท่องเที่ยว 8) แหล่งข้อมูลข่าวสารที่ได้รับ 9) กิจกรรมที่ทำการท่องเที่ยว 10) รูปแบบการใช้จ่าย 11) อุปกรณ์อำนวยความสะดวกที่ใช้สำหรับการศึกษาด้านความต้องการของนักท่องเที่ยวกลุ่มผู้สูงอายุจะใช้ประเด็นการศึกษาเดียวกันกับการศึกษาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงศาสนา ซึ่งประกอบไปด้วย 10 ด้านที่สำคัญ ได้แก่ 1) ด้านสถานที่ 2) ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก 3) ด้านการเข้าถึง 4) ด้านความปลอดภัย 5) ด้านบุคลากร 6) ด้านการจัดกิจกรรม 7) ด้านการจัดทำโปรแกรมการท่องเที่ยว 8) ด้านการประชาสัมพันธ์ 9) ด้าน

การประสานงานการพัฒนาการท่องเที่ยว และ 10) ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน

กรอบแนวคิดการวิจัย

ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องและประยุกต์กรอบการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงศาสนาของกรมการศาสนา (2557, หน้า 14-23) Dickman (1997) ฉลองศรี พิมลสมพงศ์ (2554, หน้า 66) ศิริวรรณ เสรีรัตน์ (2552, หน้า 142) และ บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา (2559, หน้า 104) จึงสรุปเป็นกรอบแนวคิดสำหรับการดำเนินการวิจัย แสดงดังภาพที่ 1

วัตถุประสงค์ที่ 1

ศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงศาสนาในจังหวัดศรีสะเกษเพื่อรองรับผู้สูงอายุ

1. ด้านสถานที่
2. ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก
3. ด้านการเข้าถึง
4. ด้านความปลอดภัย
5. ด้านบุคลากร
6. ด้านการจัดกิจกรรม
7. ด้านการจัดทำโปรแกรมการท่องเที่ยว
8. ด้านการประชาสัมพันธ์
9. ด้านการประสานงานการพัฒนาการท่องเที่ยว
10. ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน

ที่มา: ประยุกต์จากกรมการศาสนา (2557, น. 14-23) ร่วมกับ Dickman (1997) และ ฉลองศรี พิมลสมพงศ์ (2554, หน้า 66)

วัตถุประสงค์ที่ 2

พฤติกรรมของนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุ

1. ความถี่ในการท่องเที่ยว
2. วัตถุประสงค์ในการท่องเที่ยว
3. สถานที่ท่องเที่ยวที่ดึงดูดในการท่องเที่ยว
4. ช่วงเวลาของการท่องเที่ยว
5. ผู้ร่วมเดินทางท่องเที่ยว
6. พาหนะที่ใช้ในการท่องเที่ยว
7. ค่าใช้จ่ายในการท่องเที่ยว
8. แหล่งข้อมูลข่าวสารที่ได้รับ
9. กิจกรรมที่ทำการท่องเที่ยว
10. รูปแบบการใช้จ่าย
11. อุปกรณ์อำนวยความสะดวกที่ใช้

ที่มา: ประยุกต์จากศิริวรรณ เสรีรัตน์ และ คณะ (2552, หน้า 142) กับบุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา (2559, หน้า 104)

ความต้องการของนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุ

1. ด้านสถานที่
2. ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก
3. ด้านการเข้าถึง
4. ด้านความปลอดภัย
5. ด้านบุคลากร
6. ด้านการจัดกิจกรรม
7. ด้านการจัดทำโปรแกรมการท่องเที่ยว
8. ด้านการประชาสัมพันธ์
9. ด้านการประสานงานการพัฒนาการท่องเที่ยว
10. ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน

ที่มา: ประยุกต์จากกรมการศาสนา (2557, น. 14-23) ร่วมกับ Dickman (1997) และ ฉลองศรี พิมลสมพงศ์ (2554, หน้า 66)

วัตถุประสงค์ที่ 3

แนวทางพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงศาสนาในจังหวัดศรีสะเกษเพื่อรองรับนักท่องเที่ยวกลุ่มผู้สูงอายุ

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิด
ที่มา: ผู้วิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน (mixed method research) โดยนำการวิจัยเชิงปริมาณ (quantitative research) ร่วมกับการวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative research) ได้ข้อสรุปตามวัตถุประสงค์การวิจัย ดังนี้

พื้นที่ในการทำวิจัย

พื้นที่แหล่งท่องเที่ยวเชิงศาสนาในจังหวัดศรีสะเกษ จำนวน 10 แห่ง โดยใช้เกณฑ์ในการคัดเลือก ดังนี้ 1) เป็นวัดที่มีพระพุทธรูปสำคัญ 2) เป็นวัดที่มีพระบรมสารีริกธาตุ 3) เป็นวัดที่มีเกจิอาจารย์ที่มีชื่อเสียง (สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดศรีสะเกษ, 2565, หน้า 4) ได้แก่ 1) วัดมหาพุทธาราม 2) วัดพระธาตุเรืองรอง 3) วัดพระธาตุสุพรรณหงส์ 4) วัดบ้านจาน 5) วัดปราสาทเยอเหนือ 6) วัดสำโรงเกียรติ 7) วัดภูดินแดง 8) วัดไพรพัฒนา 9) วัดสระกำแพงใหญ่ 10) วัดศรีบึงบูรพ์

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญสำหรับการประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงศาสนาในจังหวัดศรีสะเกษเพื่อรองรับนักท่องเที่ยวกลุ่มผู้สูงอายุเป็นผู้มีความรู้ความเชี่ยวชาญและมีประสบการณ์ในหน่วยงานของภาครัฐที่เกี่ยวข้องกับแหล่งท่องเที่ยวเชิงศาสนาในจังหวัดศรีสะเกษ ผู้วิจัยใช้วิธีการได้มาด้วยวิธีเลือกแบบเจาะจง (purposive selection sampling method) (Taherdoost, 2016, pp. 18-26) ประกอบด้วยผู้แทนจาก 6 หน่วยงาน ได้แก่ สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดศรีสะเกษ จำนวน 5 คน สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดศรีสะเกษ จำนวน 5 คน สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดศรีสะเกษ จำนวน 5 คน สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดศรีสะเกษ จำนวน 5 คน องค์การบริหารส่วนจังหวัดศรีสะเกษ จำนวน 5 คน และสถานศึกษาในจังหวัดศรีสะเกษ จำนวน 5 คน รวมทั้งสิ้นจำนวน 30 คน

2. กลุ่มตัวอย่างสำหรับศึกษาพฤติกรรมและความต้องการการท่องเที่ยวเชิงศาสนาในจังหวัดศรีสะเกษ เป็นนักท่องเที่ยวกลุ่มผู้สูงอายุชาวไทยมีอายุ 60 ปีขึ้นไป ที่เดินทางมาท่องเที่ยวเชิงศาสนาในจังหวัดศรีสะเกษ ซึ่งไม่ทราบจำนวนประชากรที่แน่นอน ขนาดกลุ่มตัวอย่างคำนวณได้จากสูตรแบบไม่ทราบขนาดตัวอย่างของ Cochran (1953) ที่ระดับค่าความเชื่อมั่นร้อยละ 95 ได้ขนาดกลุ่มตัวอย่างจำนวน 384 คน ในการวิจัยนี้ ผู้วิจัยได้ใช้ขนาดกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด 400 คน ซึ่งผู้วิจัยได้กำหนดแหล่งท่องเที่ยวเชิงศาสนาจำนวน 10 แห่ง โดยใช้วิธีเลือกแบบเจาะจง และกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างนักท่องเที่ยวแบบโควตา (quota sampling size) แห่งละ 40 คน ใช้วิธีการได้มาซึ่งกลุ่มตัวอย่างแบบบังเอิญ (accidental sampling method)

3. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญสำหรับการจัดทำร่างแนวทางพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงศาสนาในจังหวัดศรีสะเกษเพื่อรองรับนักท่องเที่ยวกลุ่มผู้สูงอายุผู้วิจัยใช้วิธีการได้มาด้วยวิธีเลือกแบบเจาะจง (purposive selection sampling method) (Taherdoost, 2016, pp. 18-26) จากผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย 3 ภาคส่วน ได้แก่ หน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชน ประกอบด้วยผู้แทนจากสำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดศรีสะเกษ จำนวน 1 คน สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดศรีสะเกษ จำนวน 1 คน สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดศรีสะเกษ จำนวน 1 คน สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดศรีสะเกษ จำนวน 1 คน องค์การบริหารส่วนจังหวัดศรีสะเกษ จำนวน 1 คน สถานศึกษาในจังหวัดศรีสะเกษ จำนวน 1 คน สมาคมธุรกิจการท่องเที่ยวจังหวัดศรีสะเกษ จำนวน 1 คน สภาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวจังหวัดศรีสะเกษ จำนวน 1 คน ตัวแทนผู้สูงอายุศูนย์บริการทางสังคมจังหวัดศรีสะเกษ จำนวน 2 คน ตัวแทนพระสงฆ์ จำนวน 10 รูป และ

ตัวแทนชุมชนจำนวน 10 คน รวมทั้งสิ้นจำนวน 30 คน

4. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญสำหรับการพิจารณาตรวจสอบและรับรองแนวทางพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงศาสนาในจังหวัดศรีสะเกษเพื่อรองรับนักท่องเที่ยวกลุ่มผู้สูงอายุ ผู้วิจัยใช้วิธีการได้มาด้วยวิธีเลือกแบบเจาะจง (purposive selection sampling method) (Taherdoost, 2016, pp. 18-26) จากผู้ทรงคุณวุฒิ ประกอบด้วย ท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดศรีสะเกษ วัฒนธรรมจังหวัดศรีสะเกษ ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัด ศรีสะเกษ เจ้าคณะจังหวัด นายกสภาคมธุรกิจ การท่องเที่ยวจังหวัดศรีสะเกษ นักวิชาการด้านการท่องเที่ยว และสาธารณสุขจังหวัดศรีสะเกษ รวมทั้งสิ้นจำนวน 7 คน

เครื่องมือและการหาคุณภาพเครื่องมือในการวิจัย

1. แบบประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงศาสนาในจังหวัดศรีสะเกษ ผู้วิจัยได้ประยุกต์กรอบการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงศาสนาของกรมการศาสนา (2557, หน้า 14-23) ร่วมกับ Dickman (1997) และฉลองศรี พิมลสมพงศ์ (2554, หน้า 66) จำแนกออกเป็น 10 ด้าน

2. แบบสอบถามพฤติกรรมและความต้องการของนักท่องเที่ยว ผู้วิจัยได้สร้างแบบสอบถามด้านพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวโดยประยุกต์รายละเอียดของแบบสอบถามจากศิริวรรณ เสรีรัตน์ (2552, หน้า 142) กับบุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา (2559, หน้า 104) จำแนกออกเป็น 11 ประเด็น และด้านความต้องการของนักท่องเที่ยว โดยใช้ประเด็นการศึกษาเดียวกันกับการศึกษาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงศาสนา 10 ด้านของกรมการศาสนา (2557, หน้า 14-23) ร่วมกับ Dickman (1997) และฉลองศรี พิมลสมพงศ์ (2554, หน้า 66)

3. รายการประเด็นคำถามสำหรับการประชุมระดมความคิดเห็น ผู้วิจัยได้สร้างรายการประเด็นคำถามเพื่อใช้ประกอบการระดมความคิดเห็นตามกรอบการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงศาสนาของกรมการศาสนา (2557, หน้า 14-23) ร่วมกับ Dickman (1997) และฉลองศรี พิมลสมพงศ์ (2554, หน้า 66) เป็นแกนหลัก รวมทั้งเพิ่มประเด็นคำถามซึ่งเป็นข้อค้นพบจากวัตถุประสงค์ที่ 1 - 2 เข้าร่วมด้วย

4. การหาคุณภาพเครื่องมือ ผู้วิจัยนำเครื่องมือทุกชนิดที่สร้างขึ้นให้ผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 5 ท่าน พิจารณาความตรงของเครื่องมือโดยการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (content validity) ด้วยวิธีการหาค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ (index of item-objective congruence) (Rovinelli & Hambleton, 1976, pp. 1-35) ซึ่งค่าดัชนีความสอดคล้องของแบบประเมินศักยภาพ เท่ากับ 0.93 แบบสอบถาม เท่ากับ 0.98 และรายการประเด็นคำถามสำหรับการประชุมระดมความคิดเห็น เท่ากับ 0.80

5. ผู้วิจัยได้ปรับปรุงแก้ไขเครื่องมือทุกชนิดตามที่ผู้ทรงคุณวุฒิได้ให้ข้อเสนอแนะแล้ว จึงนำแบบประเมินศักยภาพไปทดลองใช้กับแหล่งท่องเที่ยวเชิงศาสนาที่ใกล้เคียงเพื่อให้เกิดความสมบูรณ์ และนำแบบสอบถามไปทดลองใช้ (try out) กับกลุ่มนักท่องเที่ยวที่มีลักษณะใกล้เคียงกับ กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน แล้วนำมาวิเคราะห์หาค่าความเชื่อมั่น (reliability) โดยหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's alpha coefficient) (Cronbach, 1951, pp. 297-334) แบบสอบถามสำหรับการวิจัยครั้งนี้ มีค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา เท่ากับ 0.94 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนด จึงสามารถนำไปเก็บรวบรวมข้อมูลได้

การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. ผู้วิจัยจัดการประชุมสนทนากลุ่มเพื่อเก็บข้อมูลศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงศาสนาในจังหวัดศรีสะเกษเพื่อรองรับนักท่องเที่ยวกลุ่มผู้สูงอายุ โดยใช้แบบประเมินศักยภาพร่วมกับการประชุมสนทนากลุ่ม

2. ผู้วิจัยขอความร่วมมือในการตอบแบบสอบถามพฤติกรรมและความต้องการจากนักท่องเที่ยวกลุ่มผู้สูงอายุที่เดินทางมาท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวเชิงศาสนาในจังหวัดศรีสะเกษ ทั้ง 10 แห่งๆ ละ 40 คน รวมจำนวน 400 คน

3. ผู้วิจัยจัดการประชุมระดมความคิดเห็น โดยใช้รายการประเด็นคำถามประกอบกับผลสรุปจากการวิเคราะห์ข้อมูลที่ศึกษาตามวัตถุประสงค์ที่ 1 - 2 เป็นเครื่องมือเพื่อจัดทำร่างแนวทางพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงศาสนาในจังหวัดศรีสะเกษเพื่อรองรับนักท่องเที่ยวกลุ่มผู้สูงอายุ

4. ผู้วิจัยจัดการประชุมสนทนากลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อพิจารณาตรวจสอบและรับรองแนวทางพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงศาสนาในจังหวัดศรีสะเกษเพื่อรองรับนักท่องเที่ยวกลุ่มผู้สูงอายุ

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. ข้อมูลที่ได้จากแบบประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงศาสนาในจังหวัดศรีสะเกษ ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูล โดยการหาค่าเฉลี่ย

และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน แล้วนำเสนอผลการวิเคราะห์ในรูปแบบตารางประกอบความเรียง

2. ข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามนักท่องเที่ยว ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูล โดยการแจกแจงความถี่ หาค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน แล้วนำเสนอผลการวิเคราะห์ในรูปแบบตารางประกอบความเรียง และการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา

3. ข้อมูลที่ได้จากการประชุมระดมความคิดเห็น ผู้วิจัยได้นำเสนอผลจากการศึกษาตามวัตถุประสงค์ที่ 1 - 2 เสนอต่อที่ประชุมให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียรับทราบ พร้อมเสนอรายการประเด็นคำถามให้ที่ประชุมวิเคราะห์ข้อมูล และระดมความคิดเห็นเพื่อสรุปเป็นมติแล้วร่วมกันจัดทำเป็นร่างแนวทางพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงศาสนาในจังหวัดศรีสะเกษเพื่อรองรับนักท่องเที่ยวกลุ่มผู้สูงอายุ

4. ข้อมูลที่ได้จากการประชุมสนทนากลุ่ม ผู้วิจัยได้ให้ผู้ทรงคุณวุฒิร่วมพิจารณาตรวจสอบและรับรองแนวทางพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงศาสนาในจังหวัดศรีสะเกษเพื่อรองรับนักท่องเที่ยวกลุ่มผู้สูงอายุ สามารถนำไปสู่การปฏิบัติได้จริง

ขั้นตอนการวิจัย

ขั้นตอนการวิจัยในครั้งนี้ ดำเนินการเพื่อตอบวัตถุประสงค์การวิจัย ดังภาพที่ 2

ภาพที่ 2 ขั้นตอนการวิจัย
 ที่มา: ผู้วิจัย

ผลการวิจัย

1. ศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงศาสนาในจังหวัดศรีสะเกษเพื่อรองรับนักท่องเที่ยวกลุ่มผู้สูงอายุ

อายุ จำนวน 10 แห่ง ที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง รวม 10 ด้าน ผลการประเมินศักยภาพ ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงศาสนา
ในจังหวัดศรีสะเกษเพื่อรองรับนักท่องเที่ยวกลุ่มผู้สูงอายุ

ลำดับ	แหล่งท่องเที่ยว	\bar{x}	S.D.	ระดับศักยภาพ
1	วัดไพรพัฒนา	4.35	0.33	ค่อนข้างสูง
2	วัดสระกำแพงใหญ่	3.81	0.30	ค่อนข้างสูง
3	วัดมหาพุทธาราม	3.63	0.28	ค่อนข้างสูง
4	วัดบ้านจาน	3.47	0.17	ปานกลาง
5	วัดพระธาตุสุพรรณหงส์	3.38	0.18	ปานกลาง
6	วัดพระธาตุเรืองรอง	3.20	0.12	ปานกลาง
7	วัดศรีบึงบูรพ์	3.00	0.20	ปานกลาง
8	วัดสำโรงเกียรติ	2.77	0.17	ปานกลาง
9	วัดปราสาทเยอเหนือ	2.48	0.16	ค่อนข้างต่ำ
10	วัดภูดินแดง	2.16	0.14	ค่อนข้างต่ำ

จากตารางที่ 1 พบว่า การประเมินศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวเชิงศาสนา วัดที่มีการประเมินศักยภาพอยู่ในระดับค่อนข้างสูง จำนวน 3 แห่ง วัดที่มีการประเมินศักยภาพอยู่ในระดับปานกลาง จำนวน 5 แห่ง และวัดที่มีการประเมินศักยภาพอยู่ในระดับค่อนข้างต่ำ จำนวน 2 แห่ง

จากการประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงศาสนาในจังหวัดศรีสะเกษเพื่อรองรับนักท่องเที่ยวกลุ่มผู้สูงอายুর่วมกับการประชุมสนทนากลุ่ม พบว่า แหล่งท่องเที่ยวเชิงศาสนาในจังหวัดศรีสะเกษมีจุดเด่นเกี่ยวกับโบราณสถาน โบราณวัตถุ มีพระพุทธรูปสำคัญ เกจิอาจารย์ที่มีชื่อเสียง วัฒนธรรมประเพณีที่หลากหลาย อย่างไรก็ตามแหล่งท่องเที่ยวหลายแห่งยังมีจุดอ่อนในด้านความปลอดภัย ด้านสถานที่ ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก ด้านการเข้าถึง และการบริการต่างๆ ที่มีอยู่ต้องได้รับการพัฒนาเพิ่มเติม นอกจากนี้ในด้านบุคลากร ด้านการจัดกิจกรรม

ด้านการจัดทำโปรแกรมการท่องเที่ยว ด้านการประชาสัมพันธ์ ด้านการประสานงานการพัฒนาการท่องเที่ยว และ ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน ยังพบว่า ไม่ได้มีการจัดการที่ดีเท่าที่ควร จึงจำเป็นต้องดำเนินการปรับปรุงแก้ไขเพื่อให้สามารถรองรับการท่องเที่ยว เชิงศาสนาสำหรับนักท่องเที่ยวกลุ่มผู้สูงอายุได้อย่างเหมาะสม

2. พฤติกรรมและความต้องการของนักท่องเที่ยวกลุ่มผู้สูงอายุที่มีต่อการท่องเที่ยวเชิงศาสนาในจังหวัดศรีสะเกษ ผลการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

ข้อมูลทั่วไปของนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุ พบว่า ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง คิดเป็นร้อยละ 58.50 อยู่ในช่วงอายุ 60 - 64 ปี คิดเป็นร้อยละ 43.50 มีสถานภาพสมรสและอยู่ด้วยกัน คิดเป็นร้อยละ 73.50 โดยมีระดับการศึกษาประถมศึกษา คิดเป็นร้อยละ 46.00 ว่างานหรือไม่ได้ประกอบอาชีพ คิดเป็นร้อยละ 42.00 มีรายได้ไม่เกิน 10,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 40.00 มีบุตรหลานดูแล คิดเป็น

ร้อยละ 95.50 และมีภูมิสำเนาจากภาคตะวันออกเฉียงเหนือ คิดเป็นร้อยละ 40.50

พฤติกรรมของนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุพบว่า ส่วนใหญ่เดินทางมาท่องเที่ยวในแต่ละปีจำนวน 2 - 3 ครั้ง คิดเป็นร้อยละ 51.00 มีวัตถุประสงค์หลักในการเดินทางท่องเที่ยวเพื่อทำบุญไหว้พระหรืออธิษฐานขอพรสิ่งศักดิ์สิทธิ์ คิดเป็นร้อยละ 32.50 นิยมเดินทางในช่วงวันหยุดสุดสัปดาห์ คิดเป็นร้อยละ 55.00 เดินทางมาท่องเที่ยวพร้อมกับครอบครัว คิดเป็นร้อยละ 36.30

ยานพาหนะที่ใช้ในการเดินทางท่องเที่ยวเลือกใช้รถยนต์ส่วนบุคคล คิดเป็นร้อยละ 74.00 ค่าใช้จ่ายเฉลี่ย 500 - 1,000 บาทต่อวัน คิดเป็นร้อยละ 40.50 รับรู้ข้อมูลข่าวสารในการท่องเที่ยวจากญาติหรือครอบครัว คิดเป็นร้อยละ 36.70 กิจกรรมที่มักกระทำการมาท่องเที่ยว คือ ทำบุญไหว้พระ คิดเป็นร้อยละ 43.90 ใช้จ่ายผ่านเงินสด คิดเป็นร้อยละ 71.80 และไม่ต้องใช้อุปกรณ์ช่วยเหลือในการเดินทางท่องเที่ยว คิดเป็นร้อยละ 93.50

ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ความต้องการของนักท่องเที่ยวกลุ่มผู้สูงอายุที่มีต่อการท่องเที่ยวเชิงศาสนาในจังหวัดศรีสะเกษ

ลำดับ	ด้านที่ประเมิน	x	S.D.	รายการความต้องการสูงสุดในแต่ละด้าน
1	ด้านความปลอดภัย	4.60	0.37	มีการตรวจคัดกรองควบคุมโรค (4.86)
2	ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก	4.54	0.41	สิ่งอำนวยความสะดวกขั้นพื้นฐานสำหรับผู้สูงอายุ (4.72)
3	ด้านสถานที่	4.50	0.42	สภาพแวดล้อมสวยงาม เงียบสงบ สะอาด ร่มรื่นและงดงาม (4.62)
4	ด้านการเข้าถึง	4.45	0.38	สภาพของถนนเอื้ออำนวยต่อการเดินทางไปยังแหล่งท่องเที่ยว (4.70)
5	ด้านการจัดกิจกรรม	4.39	0.38	กิจกรรมการท่องเที่ยวสำหรับผู้สูงอายุมีความหลากหลาย (4.64)
6	ด้านบุคลากร	4.33	0.43	เจ้าหน้าที่มีมนุษยสัมพันธ์และมีตรีที่ดี (4.53)
7	ด้านการประชาสัมพันธ์	4.32	0.41	มีสื่อประชาสัมพันธ์ที่เข้าใจง่ายสำหรับนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุ (4.44)
8	ด้านการจัดทำโปรแกรมการท่องเที่ยว	4.30	0.43	มีแผนผังและการกำหนดจุดท่องเที่ยวตามลำดับก่อนหลัง (4.44)
9	ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน	4.28	0.41	ชุมชนมีส่วนร่วมในกิจกรรมและให้การต้อนรับด้วยความเต็มใจ (4.33)
10	ด้านการประสานงานการพัฒนาการท่องเที่ยว	4.16	0.54	มีการแก้ไขปัญหาให้แก่การท่องเที่ยวอย่างรวดเร็วและถูกต้อง (4.30)

จากตารางที่ 2 พบว่า ความต้องการสูงสุดของนักท่องเที่ยวกลุ่มผู้สูงอายุเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงศาสนาในจังหวัดศรีสะเกษ ในแต่ละด้านและรายการที่ต้องการสูงสุดเรียงตามลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย พบว่า ลำดับที่ 1 ด้านความปลอดภัย ต้องการมีการตรวจคัดกรองควบคุมโรค ลำดับที่ 2 ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก

ต้องการสิ่งอำนวยความสะดวกขั้นพื้นฐานสำหรับผู้สูงอายุ ลำดับที่ 3 ด้านสถานที่ ต้องการสภาพแวดล้อมสวยงาม เงียบสงบ สะอาด ร่มรื่นและงดงาม ลำดับที่ 4 ด้านการเข้าถึง ต้องการสภาพของถนนเอื้ออำนวยต่อการเดินทางไปยังแหล่งท่องเที่ยว ลำดับที่ 5 ด้านการจัดกิจกรรม ต้องการกิจกรรมการท่องเที่ยวสำหรับผู้สูงอายุ

มีความหลากหลาย ลำดับที่ 6 ด้านบุคลากร ต้องการเจ้าหน้าที่ที่มีมนุษยสัมพันธ์ และมีตรีที่ดี ลำดับที่ 7 ด้านการประชาสัมพันธ์ ต้องการมีสื่อประชาสัมพันธ์ที่เข้าใจง่ายสำหรับนักท่องเที่ยว ผู้สูงอายุ ลำดับที่ 8 ด้านการจัดทำโปรแกรมการท่องเที่ยว ต้องการมีแผนผังและการกำหนดจุดท่องเที่ยวตามลำดับก่อนหลัง ลำดับที่ 9 ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน ต้องการให้ชุมชนมีส่วนร่วมในกิจกรรมและให้การต้อนรับด้วยความเต็มใจ และลำดับที่ 10 ด้านการประสานงานการพัฒนาการท่องเที่ยว ต้องการมีการแก้ไขปัญหาให้แก่นักท่องเที่ยวอย่างรวดเร็วและถูกต้อง

3. แนวทางพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงศาสนาในจังหวัดศรีสะเกษเพื่อรองรับนักท่องเที่ยวกลุ่มผู้สูงอายุ จากการประชุมระดมความคิดเห็นโดยใช้รายการประเด็นคำถามประกอบกับผลการศึกษาตามวัตถุประสงค์ที่ 1 - 2 สามารถสังเคราะห์และการพิจารณาตรวจสอบรับรองจากผู้ทรงคุณวุฒิ พบว่า จังหวัดศรีสะเกษมีความจำเป็นเร่งด่วน ต้องพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและสิ่งอำนวยความสะดวกด้านการท่องเที่ยวเพื่อรองรับนักท่องเที่ยวกลุ่มผู้สูงอายุ ส่งเสริมการประชาสัมพันธ์และการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยว เชิงรุก สืบสานวัฒนธรรม ประเพณีของจังหวัด และทำนุบำรุงศาสนา ยกกระดับศักยภาพบุคลากรภาคการท่องเที่ยว กำหนดมาตรการรักษาความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินภายในแหล่งท่องเที่ยว สร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชนให้มีส่วนร่วม ในทุก ๆ ด้าน และพัฒนาการจัดการข้อมูล เพื่อ การจัดการท่องเที่ยวและบริการที่ครบวงจร โดยมีรายละเอียดในแต่ละด้าน ดังนี้

1. ด้านสถานที่ ควรมีการปรับปรุงและพัฒนากำหนดเขตการใช้พื้นที่ภายในวัด โดยจำแนกตามบทบาทหน้าที่เป็น 3 เขต ดังนี้

เขตพุทธาวาส เขตสังฆาวาส และเขตธรณีสงฆ์ ปรับปรุงภูมิทัศน์และสภาพแวดล้อมให้มีความเป็นเอกลักษณ์ของแต่ละแห่ง ตลอดจนปรับปรุงสภาพแหล่งท่องเที่ยวตามหลักอารยสถาปัตย์ (universal design) เพื่อรองรับนักท่องเที่ยวกลุ่มผู้สูงอายุในทุกจุด

2. ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก ควรปรับปรุงสิ่งอำนวยความสะดวกขั้นพื้นฐานสำหรับผู้สูงอายุ โดยเฉพาะการจัดทำทางลาด ราวจับ พยุงตัว ห้องสุขา ที่จอดรถ ที่นั่งพัก จัดเตรียมรถเข็นไว้บริการ รวมทั้งศูนย์บริการนักท่องเที่ยว และจัดทำป้ายสัญลักษณ์ สื่อความหมาย และเอกสารแสดงข้อมูลสถานที่ที่มีขนาดตัวอักษร ทำให้ผู้สูงอายุอ่านได้ชัดเจน

3. ด้านการเข้าถึง ควรปรับปรุงสภาพผิวถนนให้สมบูรณ์ จัดรถบริการรับส่งเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว ติดตั้งป้ายบอกทาง ป้ายเตือนสภาพเส้นทางที่มีขนาดและสีเป็นสากล ทั้งภาษาไทย และภาษาอังกฤษ บนถนนสายหลักและถนนสายรอง ในตำแหน่งที่เหมาะสมสามารถมองเห็นได้ชัดเจน

4. ด้านความปลอดภัย ควรจัดให้มีมาตรการป้องกันการแพร่ระบาดของเชื้อโรค เช่น จัดให้มีเจ้าหน้าที่ อสม.หมู่บ้านประจำจุดตรวจคัดกรองโรคและบริการแอลกอฮอล์ตามจุดต่างๆ จัดให้มีชุดรักษาความปลอดภัยประจำหมู่บ้าน หรือชุด อปพร. ประจำในแหล่งท่องเที่ยว ติดตั้งกล้องวงจรปิด มีระบบสัญญาณเตือนภัย มีห้องปฐมพยาบาล และจัดอบรมการปฐมพยาบาลให้กับบุคลากรที่เกี่ยวข้อง

5. ด้านบุคลากร ควรจัดฝึกอบรมภาคีที่มีความสามารถน่าเที่ยว รวมทั้งเป็นผู้นำพิธีกรรมทางศาสนาได้ ตลอดจนฝึกอบรมบุคลากรที่เกี่ยวข้องให้เป็นเจ้าบ้านที่ดีคอยช่วยเหลือและบริการแก่นักท่องเที่ยวผู้สูงอายุ ควรจัด

ตั้งชมรมอาสาสมัครสำหรับให้บริการนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุโดยเฉพาะเพื่อสร้างความประทับใจ และเพิ่มโอกาสให้นักท่องเที่ยวตัดสินใจมาเที่ยวซ้ำในอนาคต

6. ด้านการจัดกิจกรรม ควรจัดกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยวที่สอดคล้องกับความต้องการของนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุอย่างต่อเนื่อง โดยการนำเอาประเพณีและกิจกรรมต่างๆ เช่น ฮีตสิบสองคองสิบสี่ นุ่งผ้าไทยใส่บาตร ชมตลาดโบราณ ทำบุญปล่อยนกปล่อยปลา ปฏิบัติธรรม เป็นต้น รวมทั้งเปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวผู้สูงอายุมีส่วนร่วมในกิจกรรมจะส่งผลให้ใช้เวลาอยู่ในแหล่งท่องเที่ยวได้นานมากขึ้น

7. ด้านการจัดทำโปรแกรมการท่องเที่ยว ควรจัดทำปฏิทินการท่องเที่ยวตามประเพณีตลอดทั้งปีเพื่อให้นักท่องเที่ยวทราบล่วงหน้า และแหล่งท่องเที่ยวแต่ละแห่งควรจัดทำโปรแกรมที่เป็นเอกลักษณ์มีความเชื่อมโยงกับแหล่งท่องเที่ยวอื่น และจัดทำแผนผังกำหนดจุดท่องเที่ยว

8. ด้านการประชาสัมพันธ์ ควรมีการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ข้อมูลการท่องเที่ยวของแหล่งท่องเที่ยวเชิงศาสนาสำหรับผู้สูงอายุที่จัดทำโดยองค์กรต่างๆ ผ่านทางสื่อสังคมออนไลน์ใน

ทุกรูปแบบ จัดรูปแบบการเข้าถึงข้อมูลผ่านระบบคิวอาร์โค้ด (QR code) และจัดทำวิดีโอนำเสนอกิจกรรมต่างๆ ที่น่าสนใจภายในแหล่งท่องเที่ยว สัปดาห์ละ 2 - 3 ครั้ง

9. ด้านการประสานงานการพัฒนาการท่องเที่ยว หน่วยงานภาครัฐควรจัดตั้งศูนย์ประสานงานเพื่อรวบรวมข้อมูลสำหรับการท่องเที่ยว เช่น สถิตินักท่องเที่ยว สถานที่ตั้งของแหล่งท่องเที่ยว หมายเลขโทรศัพท์ ผู้ประสานงานของวัดหรือบริการต่างๆ แล้วเผยแพร่ให้กับบุคคลหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้รับรู้ แหล่งท่องเที่ยวแต่ละแห่งควรจัดตั้งคณะกรรมการการท่องเที่ยวของวัดประสานงานกับหน่วยงานภายนอก รวมทั้งสร้างเครือข่ายความร่วมมือด้านการท่องเที่ยวทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชน

10. ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน ควรจัดให้ชุมชนมีส่วนร่วมตามหลัก บวร คือ บ้าน วัด และโรงเรียน เพื่อร่วมกันพัฒนาด้านการท่องเที่ยว เปิดโอกาสให้คนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมคิด ร่วมทำ และร่วมรับผลประโยชน์ในทุกกิจกรรม เช่น การต้อนรับนักท่องเที่ยว การให้ข้อมูลแหล่งท่องเที่ยว จำหน่ายผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยว เป็นต้น

ภาพที่ 3 การประชุมระดมความคิดเห็นเพื่อจัดทำร่างแนวทางการท่องเที่ยวเชิงศาสนาในจังหวัดศรีสะเกษเพื่อรองรับนักท่องเที่ยวกลุ่มผู้สูงอายุ
ที่มา: ผู้วิจัย

อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิจัยข้างต้น สามารถอภิปรายผลจากข้อค้นพบของการวิจัย ดังนี้

1. ศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงศาสนาในจังหวัดศรีสะเกษเพื่อรองรับนักท่องเที่ยว กลุ่มผู้สูงอายุ จำนวน 10 แห่ง จากการประเมินศักยภาพทั้ง 10 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านสถานที่ 2) ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก 3) ด้านการเข้าถึง 4) ด้านความปลอดภัย 5) ด้านบุคลากร 6) ด้านการจัดกิจกรรม 7) ด้านการจัดทำโปรแกรมการท่องเที่ยว 8) ด้านการประชาสัมพันธ์ 9) ด้านการประสานงานการพัฒนาการท่องเที่ยว และ 10) ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน พบว่ามีศักยภาพอยู่ในระดับค่อนข้างสูง 3 แห่ง ระดับปานกลาง 5 แห่ง และระดับค่อนข้างต่ำ 2 แห่ง อย่างไรก็ตาม วัดทุกแห่งยังจำเป็นต้องมีการพัฒนาปรับปรุงศักยภาพให้เกิดความเหมาะสมสำหรับนักท่องเที่ยวกลุ่มผู้สูงอายุ เนื่องจากนักท่องเที่ยวกลุ่มนี้เป็นกลุ่มพิเศษมีข้อจำกัดมากกว่าวัยหนุ่มสาว ซึ่งศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวที่ผู้วิจัยได้ศึกษาทั้ง 10 ด้าน สอดคล้องกับแนวคิดของกรมการศาสนา (2557, หน้า 14-23) Dickman (1997) และ ฉลองศรี พิมลสมพงศ์ (2554, หน้า 66) อีกทั้งยังสอดคล้องกับงานวิจัย ของมนชนก จุลสิกขี (2562, หน้า 203-210) พบว่า การจัดการการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาในพื้นที่ของวัดมี 4 องค์ประกอบ คือ ด้านสิ่งดึงดูดใจ ด้านการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว ด้านความปลอดภัย และด้านการสนับสนุน ถือเป็น การส่งเสริมให้แต่ละวัดมีศักยภาพและที่สำคัญคือเป็นแนวทางการปรับปรุง พัฒนา และประชาสัมพันธ์วัดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาต่อไปในอนาคต

2. พฤติกรรมและความต้องการของนักท่องเที่ยวกลุ่มผู้สูงอายุที่มีต่อการท่องเที่ยวเชิงศาสนาในจังหวัดศรีสะเกษ พบว่า ด้าน

พฤติกรรม นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่เดินทางมาท่องเที่ยวใน แต่ละปีจำนวน 2 - 3 ครั้ง โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อทำบุญไหว้พระหรืออธิษฐานขอพรสิ่งศักดิ์สิทธิ์ นิยมเดินทางในช่วงวันหยุดสุดสัปดาห์ เดินทางมาท่องเที่ยวร่วมกับครอบครัว ใช้รถยนต์ส่วนบุคคลในการเดินทาง ค่าใช้จ่ายในการท่องเที่ยวเฉลี่ย 500 - 1,000 บาทต่อวัน รับรู้ข้อมูลข่าวสารในการท่องเที่ยวจากญาติหรือครอบครัว กิจกรรมที่ทำในการท่องเที่ยว คือ ทำบุญไหว้พระ ใช้จ่ายผ่านรูปแบบเงินสด และไม่ต้องใช้อุปกรณ์ช่วยเหลือในการเดินทางท่องเที่ยว สอดคล้องกับงานวิจัยของนะภาพร ทาระอาธร และศิริวรรณ กวงแพ้ง (2564, หน้า 90-103) พบว่า นักท่องเที่ยวผู้สูงอายุ ที่เดินทางเยี่ยมชมพุทธสถานของจังหวัดร้อยเอ็ดเดินทางท่องเที่ยวกับสมาชิกในครอบครัวหรือกับเครือญาติ โดยใช้อัตโนมัติส่วนตัวในการเดินทาง ช่วงเวลาในการเดินทางท่องเที่ยว คือ วันหยุดเสาร์ - อาทิตย์ รับรู้ข้อมูลการท่องเที่ยวจากบุคคลในครอบครัว ญาติหรือเพื่อน และเลือกแหล่งท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาที่มีชื่อเสียงของจังหวัด นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของสุภาภรณ์ ประสงค์ทัน และคณะ (2564, หน้า 119-131) พบว่า นักท่องเที่ยวผู้สูงอายุส่วนใหญ่ไม่ต้องใช้อุปกรณ์ช่วยเหลือในการเดินทางท่องเที่ยว สำหรับด้านความต้องการของนักท่องเที่ยวกลุ่มผู้สูงอายุ พบว่า นักท่องเที่ยวกลุ่มผู้สูงอายุมีความต้องการอยู่ในระดับมากที่สุด คือ ด้านความปลอดภัย รองลงมา ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก และด้านสถานที่ ส่วนความต้องการอยู่ในระดับมาก คือ ด้านการเข้าถึง ด้านการจัดกิจกรรม ด้านบุคลากร ด้านการประชาสัมพันธ์ ด้านการจัดทำโปรแกรมการท่องเที่ยว ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน และด้านการประสานงานการพัฒนาการท่องเที่ยวตามลำดับ สอดคล้องกับงานวิจัยของราณี อิศัยกุล และชัชพล ทรงสุนทรวงค์ (2552, หน้า 236) พบว่า

ความต้องการของนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุต่อองค์ประกอบการท่องเที่ยว ซึ่งนักท่องเที่ยวเห็นว่าสำคัญที่สุด คือ ความปลอดภัยของเมืองท่องเที่ยว อีกทั้งยังสอดคล้องกับแนวคิดของบุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา (2559, หน้า 95-96) ที่ได้ทำการศึกษาตามทฤษฎีของมาสโลว์ ซึ่งสรุปได้ว่า โดยทั่วไปนักท่องเที่ยวมีความต้องการในการท่องเที่ยวจากการตอบสนองของร่างกาย ต้องการความตื่นเต้นที่เน้นความปลอดภัย ต้องการสร้างสัมพันธ์ภาพ ต้องการสร้างความภาคภูมิใจ และความต้องการขั้นสุดท้าย คือ ต้องการความสมบูรณ์ ความสงบ และความสุข ดังนั้นพฤติกรรมและความต้องการของนักท่องเที่ยวที่ได้ศึกษาจะส่งผลทำให้สามารถกำหนดนโยบายและวางแผนบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวให้ตอบสนองต่อความต้องการของนักท่องเที่ยวได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3. แนวทางพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงศาสนาในจังหวัดศรีสะเกษเพื่อรองรับนักท่องเที่ยวกลุ่มผู้สูงอายุ จากการประชุมระดมความคิดเห็นของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ได้แก่ หน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชน โดยผ่านรายการประเด็นคำถามประกอบกับผลการศึกษาดตามวัตถุประสงค์ที่ 1 - 2 สามารถสังเคราะห์ รวมทั้งการพิจารณาตรวจสอบรับรองจากผู้ทรงคุณวุฒิ ได้แนวทางพัฒนาตามลำดับความสำคัญเร่งด่วน ดังนี้ 1) ควรจัดให้มีมาตรการป้องกันการแพร่ระบาดของเชื้อโรค มีเจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัย ติดตั้งกล้องวงจรปิด มีระบบสัญญาณเตือนภัย มีห้องปฐมพยาบาล และจัดอบรม การปฐมพยาบาลให้กับบุคลากรที่เกี่ยวข้อง 2) ควรปรับปรุงสิ่งอำนวยความสะดวกขั้นพื้นฐานสำหรับผู้สูงอายุ จัดให้มีศูนย์บริการนักท่องเที่ยว 3) ควรมีการกำหนดเขตการใช้พื้นที่อย่างชัดเจน เช่น เขตพุทธาวาส เขตสังฆาวาส และธรณีสงฆ์

ปรับปรุงภูมิทัศน์และสภาพแวดล้อม รวมทั้ง สภาพแหล่งท่องเที่ยวตามหลักอารยสถาปัตย์ (universal design) 4) ควรปรับปรุงสภาพผิวถนน ให้สมบูรณ์ จัดรถบริการรับส่ง ติดตั้งป้ายบอกทาง ป้ายเตือนสภาพเส้นทางที่มีขนาดและสีเป็นสากล ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ บนถนนสายหลักและถนนสายรอง 5) ควรจัดกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยวที่สอดคล้องกับความต้องการของผู้สูงอายุ ตลอดจนเปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวผู้สูงอายุมีส่วนร่วมในกิจกรรมจะส่งผลให้ใช้เวลาอยู่ในแหล่งท่องเที่ยวได้นานมากขึ้น 6) ควรจัดฝึกอบรมมัคคุเทศก์ให้มีความสามารถนำเที่ยว และเป็นผู้นำพิธีกรรมทางศาสนา ตลอดจนฝึกอบรมบุคลากรที่เกี่ยวข้องให้เป็นเจ้าบ้านที่ดี จัดตั้งชมรมอาสาสมัครสำหรับให้บริการนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุ โดยเฉพาะ 7) ควรมีการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ ข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวเชิงศาสนาสำหรับผู้สูงอายุ ที่จัดทำโดยองค์กรต่างๆ ผ่านทางสื่อสังคมออนไลน์ในทุกรูปแบบ จัดรูปแบบการเข้าถึงข้อมูลผ่านระบบคิวอาร์โค้ด (QR Code) และจัดทำวิดีโอนำเสนอกิจกรรมต่างๆ ที่น่าสนใจสัปดาห์ละ 2 - 3 ครั้ง 8) ควรจัดทำปฏิทินการท่องเที่ยวตามประเพณีตลอดทั้งปีเพื่อให้นักท่องเที่ยวทราบล่วงหน้า แหล่งท่องเที่ยวแต่ละแห่งควรจัดทำโปรแกรมที่เป็นเอกลักษณ์มีความเชื่อมโยงกับแหล่งท่องเที่ยวอื่น และจัดทำแผนผังกำหนดจุดท่องเที่ยว 9) ควรจัดให้ชุมชนมีส่วนร่วมตามหลักบวร คือ บ้าน วัด และโรงเรียน เพื่อร่วมกันพัฒนา ด้าน การท่องเที่ยว เปิดโอกาสให้คนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมคิด ร่วมทำ และร่วมรับผลประโยชน์ในทุกกิจกรรม 10) หน่วยงานภาครัฐควรจัดตั้ง ศูนย์ประสานงานเพื่อรวบรวมข้อมูลสำหรับการท่องเที่ยวแล้วเผยแพร่ให้กับบุคคลหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้รับรู้ แหล่งท่องเที่ยวแต่ละแห่ง ควรจัดตั้งคณะกรรมการการท่องเที่ยวเพื่อประสานงานกับหน่วยงานภายนอก

รวมทั้งสร้างเครือข่ายความร่วมมือด้านการท่องเที่ยวทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชน แนวทางพัฒนาดังกล่าว จะทำให้เกิดทิศทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวให้มีประสิทธิภาพสอดคล้องกับพฤติกรรมและความต้องการของนักท่องเที่ยวกลุ่มผู้สูงอายุ ส่งผลให้นักท่องเที่ยวกลุ่มผู้สูงอายุเกิดความประทับใจและตัดสินใจกลับมาเที่ยวซ้ำอีก รวมทั้งบอกต่อไปยังนักท่องเที่ยวคนอื่นๆ ก่อให้เกิดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน สอดคล้อง กับงานวิจัยของปวีณา งามประภาส (2560, หน้า 177-109) พบว่าแนวทางที่จะทำให้การท่องเที่ยวของชุมชนเกาะหลวงเกิดศักยภาพและสามารถรองรับนักท่องเที่ยวกลุ่มผู้สูงอายุได้ ควรมีการดำเนินงาน ดังนี้ 1) พัฒนา ปรับปรุง สถานที่แหล่งท่องเที่ยวให้สามารถรองรับนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุได้อย่างเต็มศักยภาพ เช่น การสร้างราวจับในแหล่งท่องเที่ยว การสร้างราวจับในสุขา เป็นต้น 2) ส่งเสริมให้มีการจัดอุปกรณ์เครื่องอำนวยความสะดวกด้าน การรักษาพยาบาล และชุดปฐมพยาบาลที่มีคุณภาพ 3) ส่งเสริมให้คณะกรรมการท่องเที่ยวได้มีโอกาสเข้าร่วมอบรม เพิ่มพูนความรู้เกี่ยวกับการบริการนักท่องเที่ยวกลุ่มผู้สูงอายุในหน่วยงานต่างๆ 4) ส่งเสริมการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวที่คำนึงถึงทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชนเป็นหลัก 5) ส่งเสริมให้ชุมชนมีบ้านพักแบบโฮมสเตย์ที่เป็นของชาวบ้านที่มีการบริการความสะดวกสบายสำหรับนักท่องเที่ยวทุกกลุ่มอายุทั้งในเรื่องของที่พัก อาหาร เครื่องดื่ม รวมถึงแหล่งกิจกรรม 6) จัดรถบริการรับส่งนักท่องเที่ยวไปยังที่พักโฮมสเตย์หรือไปยังแหล่งท่องเที่ยวเพิ่มเติม และสอดคล้องกับงานวิจัย ของนะภาพร ทาระอาธร และศิริวรรณ กวงเพ็ง (2564, หน้า 90-103) พบว่า แนวทางการพัฒนา แหล่งท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาในจังหวัดร้อยเอ็ดสำหรับกลุ่มนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุ ดังนี้ 1) ควรส่งเสริมและพัฒนาให้แหล่งท่องเที่ยว

มีเอกลักษณ์เฉพาะที่โดดเด่น 2) ควรพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและสิ่งอำนวยความสะดวกให้พร้อมต่อการให้บริการนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุ 3) ภาครัฐและเอกชน ควรให้ความร่วมมือในการพัฒนาสภาพถนนให้สะดวกในการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว 4) เอกชนที่เป็นเจ้าของที่พัก ควรปรับปรุงและพัฒนาที่พักให้เหมาะสมและปลอดภัยกับนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุ 5) ภาครัฐและเอกชน ควรส่งเสริมให้มีกิจกรรมในการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาที่มีลักษณะพิเศษและแปลกใหม่ สะท้อนถึงเอกลักษณ์ของจังหวัด

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะจากการวิจัยในครั้งนี้

1. แหล่งท่องเที่ยวควรนำแนวทางพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงศาสนาในจังหวัดศรีสะเกษเพื่อรองรับนักท่องเที่ยวกลุ่มผู้สูงอายุไปสู่การปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรม
2. หน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชนร่วมกันให้การสนับสนุนการท่องเที่ยวเชิงศาสนาในจังหวัดศรีสะเกษเพื่อรองรับนักท่องเที่ยวกลุ่มผู้สูงอายุอย่างยั่งยืน
3. หน่วยงานภาครัฐควรมีการจัดสรรงบประมาณสนับสนุนแหล่งท่องเที่ยวเชิงศาสนาในการพัฒนาศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวให้สามารถรองรับนักท่องเที่ยวกลุ่มผู้สูงอายุได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาการท่องเที่ยวเชิงศาสนาเชื่อมโยงกับการท่องเที่ยวรูปแบบอื่นๆ สำหรับรองรับนักท่องเที่ยวกลุ่มผู้สูงอายุ เช่น การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ การท่องเที่ยวเชิงเกษตรในจังหวัด ศรีสะเกษเพื่อสร้างเส้นทางท่องเที่ยวให้น่าสนใจและมีกิจกรรมที่หลากหลายมากยิ่งขึ้น
2. ควรมีการศึกษาสมรรถนะบุคลากร

ทางการท่องเที่ยวเพื่อรองรับนักท่องเที่ยวกลุ่ม
ผู้สูงอายุทั้งหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน และ
ภาคประชาชนในจังหวัดศรีสะเกษ

3. ควรมีการสร้างกลยุทธ์ทางการตลาด
การท่องเที่ยวเชิงศาสนาในจังหวัดศรีสะเกษ
เพื่อเป็นจุดหมายปลายทางของนักท่องเที่ยว
กลุ่มผู้สูงอายุ

เอกสารอ้างอิง

- กรมการศาสนา. (2557). *แนวทางการดำเนินงานโครงการส่งเสริมการท่องเที่ยวเส้นทางแสวงบุญ
ในมิติทางศาสนา ปี 2557*. กรมการศาสนา.
- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. (2549). *การส่งเสริมสินค้าการท่องเที่ยวความสนใจพิเศษ*. การท่องเที่ยว
แห่งประเทศไทย.
- จิราวดี รัตนไพฑูรย์ชัย. (2557). *ตลาดนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุ: โอกาสใหม่ไทย เด็บโตรับ AEC*. [http:// www.
itd.or.th/th/ตลาดนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุ](http://www.itd.or.th/th/ตลาดนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุ).
- ฉลองศรี พิมลสมพงศ์. (2554). *การวางแผนและพัฒนาตลาดการท่องเที่ยว* (พิมพ์ครั้งที่ 9). สำนักพิมพ์
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- ดาร์รัตน์ ภูธร. (2563). RT Phone Home ถึงเวลาท่องเที่ยวอย่างใส่ใจ. *จตุสารวิชาการการท่องเที่ยว
การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย*, 6(1), 69-71.
- ชนพล พรหมสูงษ์. (2562). เส้นทางท่องเที่ยวในมิติศาสนาบนถนนเขาวราช. *วารสารสายตรงศาสนา*,
16(5), 38-42.
- นะภาพร ทาระอาธร และศิริวรรณ กวงเพ็ง. (2564). ความพร้อมของจังหวัดร้อยเอ็ดสู่การเป็นแหล่งท่อง
เที่ยวเชิงพุทธศาสนาสำหรับกลุ่มนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุ. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาสารคาม*, 40(1), 90-103.
- บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา. (2559). *พฤติกรรมนักท่องเที่ยว (Tourist Behavior)* (พิมพ์ครั้งที่ 3). ห้างหุ้นส่วน
จำกัด เพรินซ์ฮาหลวง พรินดี้งแอนด์พับลิชชิง.
- ประเมษฐ์ พิษณุพันธ์เดชา. (2561). *การจัดการการท่องเที่ยวเชิงศาสนาของเกาะฮองกงที่มีอิทธิพล
ต่อนักท่องเที่ยวชาวไทย* [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์].
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ปวีณา งามประภาสม. (2560). การศึกษาศักยภาพและการเตรียมความพร้อมในการจัดการท่องเที่ยว
ชุมชนสำหรับผู้สูงอายุอย่างมีส่วนร่วม กรณีศึกษา ชุมชนท่องเที่ยวบ้านเมาะหลวง อำเภอ
แม่เมาะ จังหวัดลำปาง. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี*,
8(2), 177-190.
- พรรณธิดา เหล่าพวงศักดิ์. (2559). *แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงศาสนาเพื่อรองรับนักท่องเที่ยว
กลุ่มประชาคมเกษียณ จังหวัดกาญจนบุรี*. *วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยธนบุรี*, 10(21), 35-43.
- ภารดี นานาศิลป์. (2558). *แกนความรู้การพยาบาลผู้สูงอายุ: ผู้สูงอายุคือใคร อายุ หรือ ปัจจัยใดช่วย
กำหนด*. *พยาบาลสาร มหาวิทยาลัยเชียงใหม่*, 42(พิเศษ), 156-162.
- มนชนก จุลสิกข์. (2562). *แนวทางการจัดการการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนา วัดในพื้นที่ฝั่งธนบุรี*. *วารสาร
วิทยาการจัดการปริทัศน์*, 21(2), 203-210.

- ราณี อธิชัยกุล และชัชพล ทรงสุนทรวงศ์. (2552). *การส่งเสริมการท่องเที่ยวผู้สูงอายุจากทวีปยุโรปสู่ประเทศไทย*. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- ศิริวรรณ เสรีรัตน์. (2552). *การบริหารการตลาดยุคใหม่ (marketing management) ฉบับปรับปรุงใหม่ ปี 2552*. บริษัท ธรรมสาร จำกัด.
- ศุภลักษณ์ อัครางกูร. (2555). *พฤติกรรมนักท่องเที่ยว*. คลังน่านาวิทยา.
- สำนักงานจังหวัดศรีสะเกษ. (2565). *แผนพัฒนาจังหวัดศรีสะเกษ พ.ศ.2561 - 2565 (ฉบับทบทวนปี พ.ศ. 2565)*. กลุ่มงานยุทธศาสตร์และข้อมูลเพื่อการพัฒนาจังหวัด สำนักงานจังหวัดศรีสะเกษ.
- สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดศรีสะเกษ. (2565). *แบบรายงานแผนส่งเสริมการท่องเที่ยวเส้นทางแสวงบุญในมิติทางศาสนาของจังหวัดศรีสะเกษ*. สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดศรีสะเกษ.
- สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2564). *การสำรวจประชากรสูงอายุในประเทศไทย พ.ศ. 2564*. สำนักงานสถิติแห่งชาติ กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม.
- สุภาภรณ์ ประสงค์ทัน, ครินทร์ ฐานันดรสุข และसानนิตย์ เจริญบุญประเสริฐ. (2564). การท่องเที่ยวผู้สูงอายุ: การสำรวจข้อจำกัดทางการท่องเที่ยว กิจกรรมนันทนาการและความตั้งใจในการเดินทางท่องเที่ยว. *วารสารสังคมศาสตร์มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลตะวันออก*, 10(1), 119-131.
- Cochran, W. G. (1953). *Sampling techniques*. Wiley.
- Cronbach, L. J. (1951). Coefficient alpha and the internal structure of tests. *Psychometrika*, 16(3), 297-334.
- Dickman, S. (1997). *Tourism: An introductory text*. Holder Education.
- Rovinelli, R.J. & Hambleton, R.K. (1976). *On the use of content specialists in the assessment of criterion-referenced test Item validity*. American educational research association. <https://files.eric.ed.gov/fulltext/ED121845.pdf>.
- Taherdoost, H. (2016). Sampling methods in research methodology; How to choose a sampling technique for research. *International Journal of Academic Research in Management (IJARM)*, 5(2), 18-27.

การพัฒนาหลักสูตรเพื่อเสริมสร้างความสามารถในการจัดกระบวนการจัดการเรียนรู้ของครูที่จบการศึกษาไม่ตรงวุฒิทางวิทยาศาสตร์ในโรงเรียนประถมศึกษา Curriculum Development to Enhance Learning Management Ability for Non-Science Education Graduates in Elementary School

อุไรวรรณ หาญวงศ์¹
Uraiwan Hanwong¹

Received: 15 March 2023

Revised: 22 May 2023

Accepted: 30 May 2023

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ศึกษาความต้องการจำเป็นในการพัฒนาหลักสูตร (2) พัฒนาหลักสูตรเสริมสร้างความสามารถในการจัดกระบวนการจัดการเรียนรู้สำหรับครูที่จบการศึกษาไม่ตรงวุฒิ/วิชาเอกวิทยาศาสตร์ (3) ทดลองใช้หลักสูตร (4) ประเมินหลักสูตร ใช้การวิจัยและพัฒนา 4 ระยะ ระยะที่ 1 ศึกษาความต้องการจำเป็นในการพัฒนาหลักสูตร โดยผู้บริหารโรงเรียน 5 คน ครูที่สอนวิชาวิทยาศาสตร์ในระดับประถมศึกษา 250 คน คีศึกษานิเทศก์ 5 คน ระยะที่ 2 พัฒนาหลักสูตร ได้ยกร่างหลักสูตรและประเมินร่างหลักสูตร โดยครู คีศึกษานิเทศก์ ผู้เชี่ยวชาญด้านการจัดการเรียนการสอนวิทยาศาสตร์ การวัดและประเมินผล ระยะที่ 3 ทดลองใช้หลักสูตรกับครูผู้สอนวิทยาศาสตร์ จำนวน 30 คน ระยะที่ 4 ประเมินการพัฒนาหลักสูตร รูปแบบ CIPP Model ผลการวิจัย (1) ครูส่วนใหญ่ไม่แม่นยำในเนื้อหาวิทยาศาสตร์ ขาดความมั่นใจในการสอน ครูที่จบการศึกษา วิทยาศาสตร์บัณฑิต มีปัญหาด้านเทคนิควิธีสอน มีความต้องการเสริมความรู้เนื้อหาสาระวิทยาศาสตร์ เทคนิค การสอน วิธีการสอน การใช้สื่อ การวัดและประเมินผลการเรียนรู้อาจารย์ (2) หลักสูตรที่สร้างขึ้น มี 6 องค์ประกอบ 1) หลักการ 2) จุดมุ่งหมาย 3) เนื้อหาสาระของหลักสูตร 4) หน่วยการเรียนรู้ 4) กิจกรรมการเรียนการสอน ยึดการอบรมเชิงปฏิบัติการจัดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมโดยใช้กระบวนการกลุ่ม คีศึกษาเอกสารความรู้ด้วยตนเอง 5) สื่อและวัสดุอุปกรณ์ 6) การวัดและประเมินผล คุณภาพของหลักสูตรมีความสอดคล้องกันมากที่สุด ความเป็นประโยชน์ ความเป็นไปได้ ความเหมาะสม และความถูกต้องครบคลุมอยู่ในระดับมากที่สุด (3) ผล การทดลองใช้หลักสูตร ครูมีความรู้เนื้อหาวิทยาศาสตร์หลังการใช้หลักสูตรสูงกว่าก่อนการใช้หลักสูตร เขียนแผนการเรียนการสอน ปฏิบัติการสอนระดับดี ฟังพอใจในการใช้หลักสูตรระดับมากที่สุด (4) ผลการประเมิน การพัฒนาหลักสูตร กลุ่มตัวอย่างต้องการให้มีการพัฒนาหลักสูตรองค์ประกอบของหลักสูตรมีความเหมาะสมและสอดคล้องกันมาก การนำหลักสูตรไปใช้มีความเหมาะสม

¹ ผู้ช่วยศาสตราจารย์, ภาควิชาหลักสูตรการสอนและการเรียนรู้, คณะศึกษาศาสตร์, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
อีเมล : uraiwan.h@cmu.ac.th

¹ Assistant professor, Department of curriculum teaching and learning, Chaing Mai University
E-mail: uraiwan.h@cmu.ac.th

ครูมีความรู้ ความสามารถ มีความมั่นใจในการสอนมากขึ้น เกิดเครือข่ายทางวิชาการระหว่างมหาวิทยาลัย และองค์กรทางการศึกษามากขึ้น

คำสำคัญ: หลักสูตรเสริมสร้าง, การจัดการกระบวนการจัดการเรียนรู้, ครูที่จบการศึกษาไม่ตรงวุฒิทางวิทยาศาสตร์

Abstract

The objectives of this research were (1) to study the needs and requirements in curriculum development, (2) to develop a curriculum to enhance the ability to manage a learning management process for non-science education graduates in elementary school, (3) to test the capability of the curriculum and (4) to evaluate the curriculum. There were 4 phases according to the process of research and development, which were. - Phase 1: a study of the need for curriculum development by 5 school administrators, 250 science teachers in elementary school, and 5 educational supervisors. Phase 2: curriculum development involving drafting and evaluating the curriculum by teachers, education supervisors and science teaching experts in measurement and evaluation. Phase 3: curriculum trial by using the curriculum with 30 science teachers. Phase 4: assessment of curriculum development which is based on the Stufflebeam Curriculum Assessment Model (CIPP Model). It was found that. -

1. Most teachers were inaccurate in basic science content, lacked activity design for students to conduct experiments, were unable to adapt equipment for experiments and lacked confidence in teaching and lecturing.

2. The curriculum has 6 components: 1) curriculum principles 2) objectives 3) four learning units 4) teaching and learning activities based on participatory learning workshops (participatory learning) by using a group process to study knowledge documents and exchange knowledge. 5) media and equipment 6) measurement and evaluation. The results of the curriculum quality inspection by experts found that the developed curriculum's consistency, helpfulness, feasibility, suitability, and accuracy is at the highest level.

3. The results for the curriculum found that teachers had higher knowledge of basic scientific content and better lesson plans management after using the curriculum; teachers' teaching and learning science activities at the primary level was at a good level and the satisfaction in the curriculum was at the highest level.

4. The results of the evaluation of developing the curriculum found that the sample group wanted to develop a curriculum to enhance the ability to manage the learning management process for non-science education graduates. The curriculum adaptation was appropriate, consistent and created more networks with universities and educational organizations.

Keywords: Curriculum Enhancement, Organization of learning management process, Non-science education graduate

บทนำ

ปัจจุบันการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของประเทศไทย มีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องศึกษาแนวทางจากประเทศอื่นที่มีผลสัมฤทธิ์สูง เพื่อนำแนวทางที่ประสบความสำเร็จมาประยุกต์ใช้ในการยกระดับคุณภาพการศึกษาของไทย จากที่ประเทศไทยได้เข้าร่วมโครงการประเมินนักเรียนร่วมกับนานาชาติ (PISA) ในการใช้ความรู้และทักษะเพื่อแก้ปัญหาในชีวิตจริง “การรู้เรื่อง” (literacy) สามด้าน ได้แก่ การรู้เรื่องการอ่าน (reading literacy) การรู้เรื่องคณิตศาสตร์ (mathematical literacy) และการรู้เรื่องวิทยาศาสตร์ (scientific literacy) แนวโน้มจากการประเมิน PISA 2000 จนถึง PISA 2015 พบว่า ผลการประเมินทั้งสามด้านมีแนวโน้มลดลง แม้ว่าช่วง PISA 2009 ถึง PISA 2012 ผลการประเมินด้านวิทยาศาสตร์การอ่าน และคณิตศาสตร์จะมีแนวโน้มสูงขึ้น แต่ใน PISA 2015 ทั้งสามด้านกลับมีคะแนนลดลง จาก PISA 2012 คะแนนวิทยาศาสตร์ลดลงอย่างมีนัยสำคัญ และคะแนนลดลงจนเท่ากับการประเมินรอบ PISA 2006 ที่วิทยาศาสตร์เป็นวิชาหลัก ความถดถอยของคะแนนเฉลี่ย PISA ในระยะเวลา 15 ปี ที่ผ่านมา สะท้อนให้เห็นว่าประเทศไทยยังไม่สามารถขับเคลื่อนการพัฒนาคนให้มีศักยภาพในการพัฒนาทักษะเพื่อแข่งขันกับนานาชาติได้ จึงเป็นเหตุให้ประเทศไทยไม่สามารถผลิตแรงงานที่มีคุณภาพสู่ตลาดแรงงานได้

ปัจจัยที่ส่งต่อผลการประเมินโครงการ PISA ของประเทศไทย ส่วนหนึ่งเกิดจากการขาดแคลนครูที่มีคุณวุฒิวิทยาศาสตร์และคณิตศาสตร์ ข้อมูลจาก PISA 2006 พบว่า นักเรียนประมาณร้อยละ 20 ถึง ร้อยละ 30 ขาดครูวิทยาศาสตร์และคณิตศาสตร์ที่มีคุณวุฒิ และพบว่า PISA 2009 นักเรียนที่ขาดครู เพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 45 ถึงร้อยละ 47 หรือเกือบครึ่งหนึ่ง

ของนักเรียนทั้งหมด (สุนีย์ คล้ายนิล, 2555) แสดงให้เห็นว่าการขาดแคลนครูวิทยาศาสตร์และคณิตศาสตร์มีแนวโน้มเพิ่มขึ้น จากข้อมูลนี้ จึงพอบอกสาเหตุหนึ่งที่ผลการเรียนเฉลี่ยของนักเรียนมีคุณภาพลดต่ำลง จึงสะท้อนถึงวิธีการพัฒนาครูวิทยาศาสตร์ การพัฒนาครูเพื่อสร้างเสริมความรู้ในศาสตร์ของตนและศาสตร์ที่เกี่ยวข้องจึงเป็นเรื่องที่สำคัญ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การพัฒนาครูเพื่อให้สามารถออกแบบการจัดการเรียน การสอน ในลักษณะสะเต็มศึกษา ให้ผู้เรียนเกิด การเรียนรู้ และสามารถบูรณาการความรู้ ทักษะวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี วิศวกรรมศาสตร์ และคณิตศาสตร์ ไปใช้ในการเชื่อมโยงและแก้ปัญหาในชีวิตจริง รวมทั้งการพัฒนาระบบการหรือผลผลิตใหม่ ควบคู่ไปกับการพัฒนาทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 เพื่อการประกอบอาชีพในอนาคตได้ เนื่องด้วยวิทยาศาสตร์ซึ่งเป็นสาระที่ศึกษาทำความเข้าใจเกี่ยวกับธรรมชาติรอบตัว และจากธรรมชาติของนักเรียนระดับประถมศึกษา มักจะมีความช่างสงสัย มีคำถามตลอดเวลา สิ่งที่ควรพัฒนานักเรียนประถมศึกษาให้มีพื้นฐานทางการคิดคือพัฒนากระบวนการทางวิทยาศาสตร์ ทักษะการสังเกต สืบค้น ทดลอง คาดคะเน ตั้งสมมติฐาน การค้นพบ การสืบค้น เป็นต้น บทบาทของวิทยาศาสตร์ยังมีส่วนในการช่วยพัฒนาให้ผู้เรียนมีทักษะการคิด และแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบ คิดอย่างเป็นเหตุเป็นผล คิดสร้างสรรค์ คิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ มีทักษะที่สำคัญในการสืบค้นข้อมูลความรู้ สามารถตัดสินใจโดยใช้ข้อมูลที่หลากหลายและตรวจสอบได้

จากสถานการณ์ปัญหาคุณภาพการศึกษาไทยในปัจจุบันที่ขาดแคลนครูในสาขาวิชาสำคัญที่ควรได้รับการพัฒนา เช่น วิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์ ภาษา เป็นต้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งครูสอนไม่ตรงวิชาเอก ทำให้ครูขาดคุณภาพใน

การจัดการเรียนการสอน ซึ่งส่งผลต่อคุณภาพ การศึกษาไทยโดยรวม ปัญหาการขาดแคลนครูที่มีความรู้ที่สอนไม่ตรงตามสาระวิชาในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยส่วนใหญ่จะเกิดปัญหากับโรงเรียนระดับประถมศึกษา ซึ่งมีทั้งโรงเรียนขนาดเล็กและโรงเรียนในชนบท ปัญหาที่เกิดขึ้นส่วนหนึ่งเป็นผลมาจากการบรรจุครูใหม่ที่ไม่เพียงพอ กับความต้องการของโรงเรียน กล่าวคือ ขาดครูบางสาขาวิชา หรือมีคุณลักษณะไม่ตรงกับความต้องการของโรงเรียน ทำให้เกิดปัญหาครูจะสอนในวิชาที่ไม่ตรงกับความสามารถและสาขาวิชาที่จบการศึกษา (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2556) ซึ่งสาเหตุมาจาก 1) การผลิตและการบรรจุครูไม่สัมพันธ์กัน 2) นโยบายของรัฐบาลในการจำกัดกำลังคนหรือ การคืนอัตรากำลังทดแทนเกษียณอายุ ทำให้ไม่สามารถบรรจุครูได้ตามความต้องการ 3) โรงเรียนมีครูที่ไม่ครบอัตราและมีครูที่สอนไม่ตรงวุฒิปฏิบัติการสอน จำนวนครูไม่เพียงพอต่อจำนวนนักเรียน จึงทำให้ต้องหาครูในสาขาวิชาอื่นๆ ที่ไม่ตรงวุฒิการศึกษาหรือวิชาเอกมาสอนแทน โดยเฉพาะ วิชาวิทยาศาสตร์ สาเหตุดังกล่าวสามารถเชื่อมโยงไปถึงคุณภาพของผู้เรียน เนื่องจากครูผู้สอนไม่มีความรู้และความถนัดในวิชาที่จะสอนที่แตกต่างจากที่สำเร็จการศึกษา จึงส่งผลต่อเจตคติในการสอนวิชาวิทยาศาสตร์ ทำให้ผู้เรียนได้รับความรู้ไม่เป็นไปตามมาตรฐานและตัวชี้วัดการศึกษา ส่งผลกระทบต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาวิทยาศาสตร์ ทักษะวิทยาศาสตร์ ตลอดจนทักษะการคิดของนักเรียน การที่จะพัฒนาคุณภาพการศึกษาและคุณภาพของผู้เรียน ควรเริ่มจากการพัฒนาครู เพราะครูเป็นผู้วางรากฐานการเรียนรู้ให้แก่เด็กนักเรียน การที่ครูมีวุฒิการศึกษาไม่ตรงกับวิชาที่สอน มีประสบการณ์น้อย ขาดความรู้ ทำให้ครูขาดความมั่นใจในการจัดการเรียนการสอน มีเจตคติทางลบต่อการสอน ส่งผลโดยตรงต่อการ

ส่งเสริมผู้เรียนให้ มีความรู้พื้นฐานในการเรียนรู้อ การแก้ปัญหา และ การเรียนรู้ระดับสูงต่อไป จาก การศึกษาผลกระทบจากครูผู้สอนสอนไม่ตรงสาขา วิชาเอกต่อผลการทดสอบการศึกษาระดับชาติ ขั้นพื้นฐานระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 (รชากานต์ เคนชมพู่, 2555) พบว่าปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อผลการ ทดสอบโอเน็ต ได้แก่ ตัวแปรด้านครูผู้สอนสอน ตรงสาขาวิชา ด้านรายได้เฉลี่ยต่อปีของผู้ปกครอง นักเรียน และด้านอายุราชการครู ซึ่งในตัวแปร ด้านครูผู้สอนที่สอนตรงสาขาวิชาที่มีอิทธิพล 2 วิชา ได้แก่ วิชาคณิตศาสตร์และวิทยาศาสตร์ โดย ครูสอนตรงสาขาวิชาจะทำให้ผลคะแนนทดสอบ โอเน็ตของนักเรียนเพิ่มสูงกว่านักเรียนที่เรียนกับ ครูสอนไม่ตรงสาขาวิชาคณิตศาสตร์ ร้อยละ 9.40 และวิชาวิทยาศาสตร์ ร้อยละ 4.64

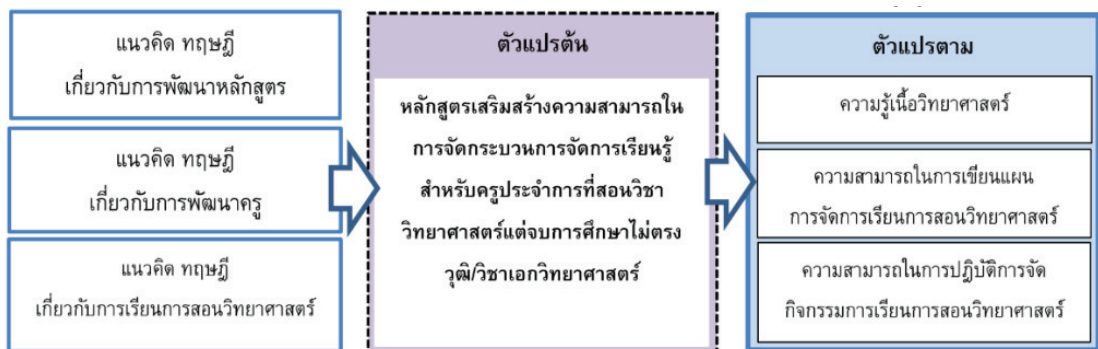
ดังนั้น ในการพัฒนาครูจึงให้ความสำคัญ และ มีความเชื่อว่าครูต้องเรียนรู้พัฒนาตนเองและ รับการส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง จึง มีนโยบายว่าครูทุกคนต้องได้รับการพัฒนาจาก หน่วยงานและพัฒนาตนเองทุกปี อย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง และต้องเข้ารับการพัฒนาอย่างต่อเนื่องปี ละ 100 ชั่วโมง ครูบรรจุใหม่ต้องผ่านการอบรม พัฒนาตนเองภายใต้กำกับดูแลของศึกษานิเทศก์ และผู้บริหาร และต้องผ่านการทดลองงาน 1 ปี ครูเก่าอายุงาน 10 ปี ขึ้นไป ต้องเข้ารับการพัฒนา ด้วย โดยมีองค์กร ทำหน้าที่ด้านพัฒนาครูเป็นการ เฉพาะ มีคู่มือการพัฒนาให้ครูเข้ารับการพัฒนา ตนเองตามความต้องการจากหน่วยงานหรือ มหาวิทยาลัยที่ได้รับมอบหมายจากรัฐ นอกจากนี้ มีการสร้างเครือข่ายการพัฒนา มีระบบพี่เลี้ยง/ ครูต้นแบบ เพื่อการพัฒนาทักษะการจัดการเรียน รู้ในรูปแบบและวิธีการต่างๆ ที่สอดคล้องกับ สถานการณ์และผู้เรียน มีระบบการนิเทศ ติดตาม และพัฒนาการทำงานของครูในชั้นเรียนโดยใช้ โรงเรียนเป็นฐาน

ผู้วิจัยจึงเล็งเห็นปัญหาและความสำคัญดังกล่าว จึงได้พัฒนาหลักสูตรเพื่อเสริมสร้างความสามารถในการจัดกระบวนการจัดการเรียนรู้สำหรับครูที่จบการศึกษาไม่ตรงวุฒิ/วิชาเอกวิทยาศาสตร์ เพื่อพัฒนาครูประจำการที่สอนวิชาวิทยาศาสตร์แต่จบการศึกษาไม่ตรงวุฒิ/วิชาเอกวิทยาศาสตร์ดังกล่าว ให้มีความรู้ความสามารถในการจัดการเรียนการสอนวิทยาศาสตร์ในระดับประถมศึกษาได้ เพราะนอกจากจะมีความรู้ความสามารถในการจัดการเรียนการสอนแล้ว ยังมีเครือข่ายผู้เชี่ยวชาญและศึกษานิเทศก์ ที่ทำหน้าที่เป็นพี่เลี้ยงคอยกำกับติดตามในการพัฒนาการเรียน การสอนจะทำให้เกิดชุมชนวิชาชีพ อันจะส่งผลให้นักเรียนมีเจตคติทางบวกต่อการเรียนวิชาวิทยาศาสตร์

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาความต้องการจำเป็นในการพัฒนาหลักสูตรเพื่อเสริมสร้างความสามารถในการจัดกระบวนการจัดการเรียนรู้ สำหรับครูที่จบการศึกษาไม่ตรงวุฒิ/วิชาเอกวิทยาศาสตร์
2. เพื่อพัฒนาหลักสูตรเสริมสร้างความสามารถในการจัดกระบวนการจัดการเรียนรู้ สำหรับครูที่จบการศึกษาไม่ตรงวุฒิ/วิชาเอกวิทยาศาสตร์
3. เพื่อทดลองใช้หลักสูตรเพื่อเสริมสร้างความสามารถในการจัดกระบวนการจัดการเรียนรู้ สำหรับครูที่จบการศึกษาไม่ตรงวุฒิ/วิชาเอกวิทยาศาสตร์
4. เพื่อประเมินหลักสูตรการเสริมสร้างความสามารถในการจัดกระบวนการจัดการเรียนรู้ สำหรับครูที่จบการศึกษาไม่ตรงวุฒิ/วิชาเอกวิทยาศาสตร์

กรอบความคิดในการวิจัย

ภาพที่ 1 กรอบความคิดในการวิจัย

วิธีการศึกษา

ระยะที่ 1 ศึกษาความต้องการจำเป็นในการพัฒนาหลักสูตรเพื่อเสริมสร้างความสามารถในการจัดกระบวนการจัดการเรียนรู้สำหรับครูที่จบการศึกษาไม่ตรงวุฒิ/วิชาเอกวิทยาศาสตร์

1. วิเคราะห์เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับสภาพ ปัญหา และความต้องการเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนวิชาวิทยาศาสตร์ ในโรงเรียนระดับประถมศึกษา
2. สัมภาษณ์ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย จำนวน 6 คน ประกอบด้วย ผู้บริหาร ครู ที่มีประสบการณ์

ในจัด การเรียนรู้วิทยาศาสตร์ไม่น้อยกว่า 5 ปี กำหนดประเด็นดังนี้ ครูที่สอนวิทยาศาสตร์ 1) มีสภาพ การสอนวิทยาศาสตร์อย่างไรบ้าง 2) ปัญหาการสอนวิทยาศาสตร์เป็นอย่างไร 3) มีความต้องการจัด การเรียนการสอนวิทยาศาสตร์อย่างไรบ้าง 5) มีความต้องการที่จะเรียนรู้เนื้อหาวิทยาศาสตร์ใดบ้าง ผลการสัมภาษณ์ข้อมูลใช้ การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา

3. สร้างแบบสัมภาษณ์ และแบบสอบถาม จากการสังเคราะห์ข้อมูลจากข้อที่ 1 และ 2 เพื่อ สอบถามสภาพ ปัญหา และความต้องการเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนวิชาวิทยาศาสตร์ใน โรงเรียนระดับประถมศึกษา กำหนดประเด็น การสัมภาษณ์เกี่ยวกับสภาพปัญหา และความ ต้องการเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนวิชา วิทยาศาสตร์ในโรงเรียนระดับประถมศึกษา ประเด็นในแบบสอบถามเกี่ยวกับ 1) ข้อมูลพื้นฐาน เกี่ยวกับวุฒิการศึกษาและสาขาที่สำเร็จการศึกษา ในระดับปริญญาตรี 2) สภาพการสอนวิทยาศาสตร์ 3) ปัญหาการสอนวิทยาศาสตร์ 4) ความต้องการจัดการเรียนการสอนวิทยาศาสตร์ 5) ความ ต้องการเรียนรู้ในเนื้อหาวิทยาศาสตร์ 6) ความ ต้องการรูปแบบและวิธีการพัฒนา

4. เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ ผู้บริหารโรงเรียน จำนวน 5 คน ศึกษานิเทศก์ จำนวน 5 คน และสอบถามครูที่สอนวิทยาศาสตร์ 250 คน สังกัดเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา เชียงใหม่ และเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลำพูน วิเคราะห์ข้อมูลสภาพ ปัญหา และความต้องการเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนวิชา วิทยาศาสตร์ในโรงเรียนระดับประถมศึกษา จาก การสัมภาษณ์และการสนทนากลุ่มใช้การวิเคราะห์ ข้อมูลเชิงเนื้อหา ส่วนข้อมูลเชิงปริมาณใช้ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย

ระยะที่ 2 พัฒนาหลักสูตรเพื่อเสริมสร้างความสามารถในการจัดการกระบวนการจัดการเรียนรู้สำหรับครูที่จบการศึกษาไม่ตรงวุฒิ/วิชาเอกวิทยาศาสตร์

1. ยกร่างหลักสูตรเพื่อเสริมสร้างความสามารถในการจัดการกระบวนการจัดการเรียนรู้สำหรับครูที่จบการศึกษาไม่ตรงวุฒิ/วิชาเอกวิทยาศาสตร์โดยนำข้อมูลจากขั้นตอนที่ 1 ดำเนินการโดยการประชุมกลุ่มย่อย และใช้แบบบันทึก ข้อมูลจากการประชุมกลุ่มย่อย ประเด็นได้แก่ โครงสร้างเนื้อหาสาระของหลักสูตร วิธีการดำเนินการจัดกิจกรรมในหลักสูตร สื่อการเรียนการสอน และการวัดและประเมินผล กลุ่มตัวอย่าง คือ ศึกษานิเทศก์ จำนวน 3 คน ครู จำนวน 6 คน สังกัดเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ และเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลำพูน ที่เกี่ยวข้องกับ การจัดการเรียนการสอนวิชา วิทยาศาสตร์ระดับประถมศึกษา และผู้เชี่ยวชาญ ด้านการจัดการเรียน การสอนวิชาวิทยาศาสตร์ ระดับประถมศึกษา จำนวน 3 คน โดยแบบสรุป ประเด็นการประชุมกลุ่มย่อย (focus group) มี ลักษณะเป็นการบันทึกข้อมูลที่ได้จากการระดม สมองจากการร่วมกันยกร่างหลักสูตร เพื่อเสริมสร้างความสามารถในการจัดการกระบวนการ จัดการ เรียนรู้สำหรับครูที่จบการศึกษาไม่ตรงวุฒิ/วิชาเอก วิทยาศาสตร์

2. ประเมินร่างหลักสูตรเพื่อเสริมสร้าง ความสามารถในการจัดการกระบวนการจัดการเรียนรู้สำหรับครูที่จบการศึกษาไม่ตรงวุฒิ/วิชาเอก วิทยาศาสตร์ เป็นการหาคุณภาพของหลักสูตร ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น โดยใช้การประชุมอิงกลุ่ม ผู้เชี่ยวชาญ (connoisseurship) จากประชากร ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 คน ซึ่งมีความเชี่ยวชาญ ในด้านการวัดและประเมินผล จำนวน 1 คน ด้าน หลักสูตรและการสอน จำนวน 2 คน ด้านการ

จัดการเรียนการสอนวิทยาศาสตร์ จำนวน 2 คน และใช้แบบประเมินหลักสูตรที่ใช้เกณฑ์ความสอดคล้อง ความเป็นประโยชน์ ความเป็นไปได้ ความเหมาะสม และด้านความถูกต้องครอบคลุม โดยแบบประเมินหลักสูตรมีลักษณะเป็นแบบมาตราประมาณค่า 5 ระดับ ที่ใช้เกณฑ์ความสอดคล้อง ความเป็นประโยชน์ ความเป็นไปได้ ความเหมาะสม และด้านความถูกต้องครอบคลุม วิเคราะห์ผลการพิจารณาตั้งแต่ 2.51 ขึ้นไป และใช้บันทึกข้อเสนอแนะเพิ่มเติมในระหว่าง การประชุม อิงกลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิ

3. นำหลักสูตรเพื่อเสริมสร้างความสามารถในการจัดกระบวนการจัดการเรียนรู้ สำหรับครูที่จบการศึกษาไม่ตรงวุฒิ/วิชาเอก วิทยาศาสตร์มาปรับตามข้อเสนอแนะ และนำไป ทดลองใช้ต่อไป

ระยะที่ 3 ทดลองใช้หลักสูตรเสริมสร้างความสามารถในการจัดกระบวนการจัดการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ สำหรับครูที่จบไม่ตรงวุฒิ/วิชาเอกวิทยาศาสตร์

นำหลักสูตรเสริมสร้างความสามารถในการจัดกระบวนการจัดการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ สำหรับครูที่จบไม่ตรงวุฒิ/วิชาเอกวิทยาศาสตร์ ที่สร้างขึ้น ไปทดลองใช้กับครูในสังกัดเขตพื้นที่ การศึกษาประถมศึกษาลำพูน เขต 2 จำนวน 15 โรงเรียนๆ ละ 2 คน รวมจำนวน 30 คน ตั้งแต่เดือนกุมภาพันธ์ ถึงเดือนกรกฎาคม 2565 เครื่องมือที่ใช้ในการทดลอง ใช้หลักสูตร ประกอบ ด้วยหลักสูตรเพื่อเสริมสร้างความสามารถในการจัดกระบวนการจัดการเรียนรู้สำหรับครูที่จบ การศึกษาไม่ตรงวุฒิ/วิชาเอกวิทยาศาสตร์ และ คู่มือการใช้หลักสูตร เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บ รวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบทดสอบความรู้ใน เนื้อหาวิทยาศาสตร์ มีลักษณะเป็นแบบเลือกตอบ

4. ตัวเลือก ตรวจสอบความตรงของข้อสอบโดย ผู้เชี่ยวชาญด้านวิทยาศาสตร์ และการวัดผลการ ศึกษา จำนวน 3 คน แบบประเมินแผนการจัดการ เรียนรู้ มีลักษณะเป็นข้อรายการองค์ประกอบ ของแผนการจัดการเรียนรู้ ตรวจสอบความตรง ความครอบคลุมขององค์ประกอบ และเกณฑ์การ ประเมินแผนการสอน แบบประเมินการปฏิบัติ การจัดการเรียนรู้ มีลักษณะเป็นข้อรายการ องค์ประกอบของการปฏิบัติการเรียนการสอน ตรวจสอบความตรง ความครอบคลุมของ องค์ประกอบ และเกณฑ์ในการประเมินการปฏิบัติ การสอน และแบบวัดความพึงพอใจต่อ การใช้ หลักสูตร ใช้การประเมินแบบมาตราประมาณค่า ผ่านการพิจารณาความตรงเชิงเนื้อหาโดย ผู้ทรงคุณวุฒิ 5 คน ซึ่งมีความเชี่ยวชาญด้าน การจัดการเรียน การสอนวิชาวิทยาศาสตร์ จำนวน 2 คน และด้าน การวัดประเมินผล จำนวน 3 คน

ระยะที่ 4 ประเมินหลักสูตรเสริมสร้าง ความสามารถในการจัดกระบวนการจัดการ เรียนรู้วิทยาศาสตร์ สำหรับครูที่จบไม่ตรงวุฒิ/ วิชาเอกวิทยาศาสตร์

ดำเนินการประเมินหลักสูตรเสริมสร้าง ความสามารถในการจัดกระบวนการจัดการ เรียนรู้วิทยาศาสตร์ที่สร้างขึ้น เครื่องมือที่ใช้ ในการประเมินประกอบด้วย แบบสัมภาษณ์ แบบมีโครงสร้าง สัมภาษณ์ผู้บริหาร ครู และ ศึกษานิเทศก์ กรรมการสถานศึกษาและผู้ปกครอง แบบสอบถามปลายเปิด และแบบสรุปประเด็นการ สนทนากลุ่ม สอบถามครู การประเมินหลักสูตร 1) ด้านบริบท 2) ด้านปัจจัยนำเข้า 3) ด้าน กระบวนการ 4) ด้านผลผลิต 5) ด้านผลกระทบ ผ่านการพิจารณาความสอดคล้องระหว่างข้อ กับวัตถุประสงค์โดยผู้ทรงคุณวุฒิด้านการวัด ประเมินผล จำนวน 3 คน

ที่มาของหลักสูตร

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การพัฒนาครูประจำการโดยใช้หลักสูตรเสริมสร้างความสามารถในการจัดการกระบวนการจัดการเรียนรู้สำหรับครูประจำการที่สอนวิชาวิทยาศาสตร์ แต่จบการศึกษาไม่ตรงวุฒิ/วิชาเอกวิทยาศาสตร์ จะช่วยให้ครูมีความรู้ในเนื้อหาวิทยาศาสตร์ที่จำเป็น สามารถออกแบบและจัดการเรียนการสอนวิทยาศาสตร์ระดับประถมศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ

แนวคิด

1. หลักสูตรเสริมสร้างความสามารถในการจัดการกระบวนการจัดการเรียนรู้สำหรับครูประจำการที่สอนวิชาวิทยาศาสตร์แต่จบการศึกษาไม่ตรงวุฒิ/วิชาเอกวิทยาศาสตร์
2. ความรู้เนื้อหาวิทยาศาสตร์พื้นฐาน
3. แผนการจัดการกิจกรรมการเรียนการสอนวิทยาศาสตร์
4. การปฏิบัติการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนวิทยาศาสตร์

หลักการ

1. มุ่งพัฒนาคุณภาพการศึกษาด้วยการเสริมสร้างความรู้ความสามารถในการจัดการกระบวนการจัดการเรียนรู้ของครูที่จบการศึกษาไม่ตรงวุฒิวิทยาศาสตร์
2. ส่งเสริมและพัฒนาบุคลากรทางการศึกษาที่จบการศึกษาไม่ตรงวุฒิทางวิทยาศาสตร์ ให้มีความรู้ในเนื้อหาวิทยาศาสตร์ที่จำเป็น สำหรับการเรียนการสอนวิทยาศาสตร์ระดับประถมศึกษา
3. ส่งเสริมและปรับเปลี่ยนบทบาทของครู ให้สามารถจัดการกระบวนการเรียนการสอนตามแนวทางการจัดการเรียนการสอนวิทยาศาสตร์ เพื่อพัฒนา ปรับปรุงหรือแก้ไขสภาพการณ์ในชั้นเรียนได้อย่างมีคุณภาพ

กระบวนการของหลักสูตร

จุดมุ่งหมาย

1. เพื่อศึกษาความรู้ในเนื้อหาวิทยาศาสตร์ที่จำเป็นสำหรับการสอนวิทยาศาสตร์ระดับประถมศึกษา
2. เพื่อออกแบบการจัดกิจกรรมการเรียนวิทยาศาสตร์ระดับประถมศึกษา
3. เพื่อดำเนินการจัดการเรียนการสอนวิทยาศาสตร์ในระดับประถมศึกษา
4. เพื่อพัฒนาตนเองอยู่เสมอ
5. เพื่อมีเจตคติทางบวกต่อการจัดการเรียนการสอนวิทยาศาสตร์ระดับประถมศึกษา
6. เพื่อสร้างเครือข่ายครูวิทยาศาสตร์ระดับประถมศึกษา

สื่อและวัสดุอุปกรณ์

1. สื่อและวัสดุอุปกรณ์การทดลองในการอบรมเชิงปฏิบัติการ
2. เอกสารความรู้เนื้อหาวิทยาศาสตร์พื้นฐาน

การวัดและประเมินผล

1. ความรู้เนื้อหาวิทยาศาสตร์พื้นฐาน
2. ความสามารถในการเขียนแผนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนวิทยาศาสตร์
3. ความสามารถในการปฏิบัติการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนวิทยาศาสตร์

กิจกรรมการเรียนการสอน

1. การอบรมเชิงปฏิบัติการรูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมโดยใช้กระบวนการกลุ่ม
2. ศึกษาเอกสารความรู้เนื้อหาวิทยาศาสตร์พื้นฐานด้วยตนเอง

เนื้อหาสาระของหลักสูตร

ความรู้ในเนื้อหาวิทยาศาสตร์ 4 ด้าน

1. เนื้อหาวิทยาศาสตร์พื้นฐาน
2. ลักษณะเฉพาะที่เกี่ยวข้องกับวิทยาศาสตร์
3. วิธีการจัดการเรียนการสอนวิทยาศาสตร์
4. การวัดและประเมินผลทางวิทยาศาสตร์

ผลการใช้หลักสูตร

1. การทดสอบความรู้เนื้อหาวิทยาศาสตร์พื้นฐาน
2. การประเมินการเขียนแผนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนวิทยาศาสตร์
3. การประเมินการปฏิบัติการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนวิทยาศาสตร์

การนำหลักสูตรไปใช้

ผู้นำหลักสูตรไปใช้ต้องเตรียมความพร้อมทุกด้านทั้งเครื่องมือและระบบ เพื่อสนับสนุนการอบรมเชิงปฏิบัติการรูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมโดยใช้กระบวนการกลุ่ม ร่วมกับการศึกษาเรียนรู้ด้วยตนเอง

ผลการศึกษา

ระยะที่ 1 ผลการศึกษาความต้องการจำเป็นในการพัฒนาหลักสูตร

สภาพ ปัญหา และความต้องการ การจัดการเรียนการสอนวิชาวิทยาศาสตร์ในโรงเรียนระดับประถมศึกษา พบว่า สภาพของครูที่สอนวิชาวิทยาศาสตร์ในโรงเรียนประถมศึกษา ส่วนใหญ่ไม่จบการศึกษาวิชาเอกวิทยาศาสตร์ ปฏิบัติการสอนทุกวิชาเพราะเป็นครูประจำชั้น บางโรงเรียนมีครูจบการศึกษาวิชาเอกวิทยาศาสตร์ สอนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ถึง 6 ปัญหาที่พบคือครูส่วนใหญ่ไม่แม่นยำในเนื้อหาวิทยาศาสตร์พื้นฐาน เช่นระบบนิเวศ สิ่งมีชีวิต วิทยาการคำนวณ พลังงาน การถ่ายเทอกลักษณะทางพันธุกรรม สมบัติของสสาร แรง ธรรมชาติของวิทยาศาสตร์ เจตคติทางวิทยาศาสตร์ ทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ ขาดการออกแบบกิจกรรมให้นักเรียนได้ทำการค้นคว้าทดลอง และขาดการใช้ทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ ไม่สามารถหาสิ่งใดแทนอุปกรณ์วิทยาศาสตร์ หรือปรับประยุกต์ใช้อุปกรณ์ที่จะสอนวิทยาศาสตร์ให้นักเรียนทดลอง ทำให้ขาดความมั่นใจในการสอน และสอนแบบบรรยาย

ส่วนครูที่จบการศึกษาวิทยาศาสตร์บัณฑิต มีปัญหาเกี่ยวกับเรื่องเทคนิค วิธีสอน วิธีการเขียนแผนการจัดการกิจกรรมการเรียนการสอน และการควบคุมชั้นเรียน มีความต้องการเสริมความรู้ในเนื้อหาสาระที่จำเป็นสำหรับการสอนวิทยาศาสตร์ระดับประถมศึกษา เทคนิคการสอน วิธีการสอนที่เน้นให้ผู้เรียนมีส่วนร่วม ในการเรียน การใช้สื่อการเรียนรู้ การวัดและประเมินผลการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ ประเด็นจากการศึกษาเหล่านี้ ผู้วิจัยได้นำไปออกแบบแนวทางการพัฒนาหลักสูตรเพื่อเสริมสร้างความสามารถในการจัดกระบวนการจัดการเรียนรู้สำหรับครูที่จบการศึกษาไม่ตรงวุฒิ/วิชาเอกวิทยาศาสตร์

ระยะที่ 2 ผลการพัฒนาหลักสูตร

หลักสูตรที่พัฒนาขึ้น มี 6 องค์ประกอบ ดังนี้

1. หลักการ หลักสูตรเพื่อเสริมสร้างความสามารถในการจัดกระบวนการจัดการเรียนรู้ของครูที่จบการศึกษาไม่ตรงวุฒิทางวิทยาศาสตร์ ในโรงเรียนประถมศึกษา มีหลักการสำคัญ คือ 1) มุ่งพัฒนาคุณภาพการศึกษาด้วยการเสริมสร้างความรู้ความสามารถในการจัดกระบวนการจัดการเรียนรู้ของครูที่จบการศึกษาไม่ตรงวุฒิวิทยาศาสตร์ 2) ส่งเสริมและพัฒนาบุคลากรทางการศึกษาที่จบการศึกษา ไม่ตรงวุฒิทางวิทยาศาสตร์ ให้มีความรู้ในเนื้อหาวิทยาศาสตร์ ที่จำเป็นสำหรับการเรียนการสอนวิทยาศาสตร์ระดับประถมศึกษา 3) ส่งเสริมและปรับเปลี่ยนบทบาทของครู ให้สามารถจัดกระบวนการเรียนการสอนตามแนวทางการจัดการเรียนการสอนวิทยาศาสตร์ เพื่อพัฒนา ปรับปรุง หรือแก้ไขสภาพการณ์ในชั้นเรียนได้อย่างมีคุณภาพ

2. จุดมุ่งหมาย เพื่อให้ครูผู้ปฏิบัติการสอนวิทยาศาสตร์ระดับประถมศึกษา 1) มีความรู้ในเนื้อหาวิทยาศาสตร์ 4 ด้าน คือ (1) ด้านเนื้อหาวิทยาศาสตร์พื้นฐาน (2) ด้านลักษณะเฉพาะที่เกี่ยวข้องกับวิทยาศาสตร์ (3) ด้านวิธีการจัดการเรียนการสอนวิทยาศาสตร์ และ (4) ด้านการวัดและประเมินผลทางวิทยาศาสตร์ ที่จำเป็นสำหรับการสอนวิทยาศาสตร์ระดับประถมศึกษา 2) มีความสามารถในการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้อัตโนมัติระดับประถมศึกษา 3) สามารถดำเนินการจัดการเรียน การสอนวิทยาศาสตร์ในระดับประถมศึกษาตามแนวทางการจัดการเรียนการสอนวิทยาศาสตร์ เพื่อพัฒนา ปรับปรุงหรือแก้ไขสภาพการณ์ในชั้นเรียนได้อย่างมีคุณภาพ 4) มีความใฝ่รู้ใฝ่เรียน และพัฒนาตนเองอยู่เสมอ 5) มีเจตคติทางบวกต่อการจัดการเรียนการสอน

วิทยาศาสตร์ในระดับประถมศึกษา 6) สามารถสร้างเครือข่ายครูวิทยาศาสตร์ระดับประถมศึกษาเพื่อให้ความช่วยเหลือ แนะนำครูคนอื่น ๆ ที่จบการศึกษาไม่ตรงวุฒิทางวิทยาศาสตร์ให้สามารถดำเนินการจัดการเรียนการสอนวิทยาศาสตร์ระดับประถมศึกษาได้ตามความสามารถ

3. เนื้อหาสาระของหลักสูตร ประกอบด้วย 4 หน่วยการเรียนรู้ คือ หน่วยการเรียนรู้ที่ 1 เนื้อหาวิทยาศาสตร์พื้นฐาน หน่วยการเรียนรู้ที่ 2 ลักษณะเฉพาะที่เกี่ยวข้องกับวิทยาศาสตร์ หน่วยการเรียนรู้ที่ 3 วิธีการจัดการเรียนการสอนวิทยาศาสตร์ และหน่วยการเรียนรู้ที่ 4 การวัดและประเมินผลทางวิทยาศาสตร์

4. กิจกรรมการเรียนการสอน ประกอบด้วย 2 ลักษณะคือ 1) การอบรมเชิงปฏิบัติการ ใช้การจัดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม (participatory learning) โดยใช้กระบวนการกลุ่ม (group process) และ 2) ศึกษาเอกสารความรู้เนื้อหาวิทยาศาสตร์พื้นฐานด้วยตนเอง

5. สื่อและวัสดุอุปกรณ์ ประกอบด้วย 1) สื่อและวัสดุอุปกรณ์การทดลองในการอบรม

เชิงปฏิบัติการ และ 2) เอกสารความรู้เนื้อหาวิทยาศาสตร์พื้นฐาน

6. การวัดและประเมินผล ประกอบด้วย 1) วิธีการวัด โดยการทดสอบความรู้เนื้อหาวิทยาศาสตร์พื้นฐาน การเขียนแผนการจัดการกิจกรรมการเรียนการสอนวิทยาศาสตร์ การปฏิบัติการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนวิทยาศาสตร์ 2) เครื่องมือ ได้แก่ แบบทดสอบความรู้เนื้อหาวิทยาศาสตร์พื้นฐาน แบบประเมินการเขียนแผนการจัดการกิจกรรมการเรียนการสอนวิทยาศาสตร์ แบบประเมินการปฏิบัติการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนวิทยาศาสตร์ 3) เกณฑ์ในการประเมินสามารถทำแบบทดสอบความรู้เนื้อหาวิทยาศาสตร์พื้นฐานได้อย่างน้อยร้อยละ 80 เขียนแผนการจัดการกิจกรรมการเรียนการสอนได้ในระดับดี ขึ้นไป ปฏิบัติการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนวิทยาศาสตร์ที่ได้ออกแบบไว้ได้ในระดับดีขึ้นไป

ผลการประเมินความสอดคล้องขององค์ประกอบในหลักสูตร ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ผลการประเมินความสอดคล้องขององค์ประกอบในหลักสูตร

ที่	รายการ	MEAN	SD	แปลความ
1	หลักการของหลักสูตรสอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการ	4.60	0.55	มากที่สุด
2	วัตถุประสงค์ของหลักสูตรสอดคล้องตอบสนองหลักการของหลักสูตร	4.80	0.45	มากที่สุด
3	เนื้อหาสาระในหลักสูตรสอดคล้องตอบสนองหลักการของหลักสูตร	4.40	0.55	มากที่สุด
4	เนื้อหาสาระในหลักสูตรตอบสนองวัตถุประสงค์ของหลักสูตร	4.60	0.55	มากที่สุด
5	แนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนสอดคล้องกับหลักการของหลักสูตร	4.40	0.55	มากที่สุด
6	แนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนสอดคล้องสนองตอบวัตถุประสงค์ของหลักสูตร	4.80	0.45	มากที่สุด
7	แนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนสอดคล้องกับเนื้อหาสาระของหลักสูตร	4.80	0.45	มากที่สุด
8	สื่อและแหล่งการเรียนรู้สอดคล้องกับกิจกรรมการเรียนการสอน	4.40	0.55	มากที่สุด
9	การวัดและประเมินผลการเรียนสอดคล้องตอบสนองหลักการของหลักสูตร	4.60	0.55	มากที่สุด

ตารางที่ 1 ผลการประเมินความสอดคล้องขององค์ประกอบในหลักสูตร (ต่อ)

ที่	รายการ	MEAN	SD	แปลความ
10	การวัดและประเมินผลการเรียนสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ในหลักสูตร	4.60	0.55	มากที่สุด
11	การวัดและประเมินผลการเรียนสอดคล้องกับเนื้อหาสาระในหลักสูตร	4.40	0.55	มากที่สุด
12	การวัดและประเมินผลการเรียนสอดคล้องกับแนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน	4.60	0.55	มากที่สุด
13	ความสอดคล้องระหว่างองค์ประกอบทุก ๆ ส่วนเมื่อพิจารณาโดยรวม	4.60	0.55	มากที่สุด
	ภาพรวม	4.58	0.50	มากที่สุด

จากตารางที่ 1 องค์ประกอบในของหลักสูตรทุกประเด็นมีความสอดคล้องในภาพรวมทุกรายการ อยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ย 4.58 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.50 ขอบเขตค่าเฉลี่ยอยู่ระหว่าง 4.40 ถึง 4.80 รายการที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด ได้แก่ วัตถุประสงค์ของหลักสูตรสอดคล้องตอบสนองหลักการของหลักสูตร แนวทางการจัดกิจกรรม

การเรียนการสอนสอดคล้องสนองตอบวัตถุประสงค์ของหลักสูตร และแนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนสอดคล้องกับเนื้อหาสาระของหลักสูตร

ความเหมาะสมของหลักสูตรด้านความเป็นประโยชน์ ความเป็นไปได้ ความเหมาะสมและความถูกต้อง ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ความเหมาะสมของหลักสูตรด้าน ความเป็นประโยชน์ ความเป็นไปได้ ความเหมาะสม และความถูกต้อง

รายการ	MEAN	SD	แปลความ
ด้านความเป็นประโยชน์	4.84	0.37	มากที่สุด
ด้านความเป็นไปได้	4.76	0.44	มากที่สุด
ด้านความเหมาะสม	4.64	0.49	มากที่สุด
ด้านความถูกต้องครอบคลุม	4.68	0.48	มากที่สุด
ภาพรวม	4.73	0.45	มากที่สุด

จากตารางที่ 2 ความเหมาะสมของหลักสูตร 4 ด้าน คือ ด้านความเป็นประโยชน์ ความเป็นไปได้ ความเหมาะสม และความถูกต้อง ในภาพรวมทุกด้านมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ย 4.73 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.45 ขอบเขตค่าเฉลี่ย อยู่ระหว่าง 4.64 ถึง 4.84 ด้านความเป็นประโยชน์ มีค่าเฉลี่ยสูงสุด 4.84

ระยะที่ 3 ผลการทดลองใช้หลักสูตรฯ
ผลการทดลองใช้หลักสูตรฯ ความรู้เนื้อหาวิทยาศาสตร์พื้นฐานของครู ความสามารถของครูในการเขียนแผนและการปฏิบัติการการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนวิทยาศาสตร์ระดับประถมศึกษา ดังตารางที่ 3 และ 4

ตารางที่ 3 ความรู้เนื้อหาวิทยาศาสตร์พื้นฐานของครู ก่อนและหลังการใช้หลักสูตรที่พัฒนาขึ้น (n=30 คน, คะแนนเต็ม 30 คะแนน)

การทดสอบ	MEAN	SD
ก่อนการใช้หลักสูตร	18.42	3.22
หลังการใช้หลักสูตร	26.65	2.47

จากตารางที่ 3 ความรู้เนื้อหาวิทยาศาสตร์พื้นฐานของครูหลังการใช้หลักสูตรที่พัฒนาขึ้น มีค่าเฉลี่ย 26.65 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 2.47 สูงกว่าก่อนการใช้หลักสูตร มีค่าเฉลี่ย 18.42 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 3.22

ตารางที่ 4 ความสามารถของครูในการเขียนแผนและการปฏิบัติการการจัดกิจกรรม การเรียนการสอน วิทยาศาสตร์ระดับประถมศึกษา (n=30 คน, คะแนนเต็ม 60 คะแนน)

ความสามารถของครูด้าน	MEAN	SD	แปลความ
การเขียนแผนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน	48.57	3.42	ดี
การปฏิบัติการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน	40.02	3.44	ดี

จากตารางที่ 4 ความสามารถของครูในการเขียนแผนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน วิทยาศาสตร์ระดับประถมศึกษา อยู่ในระดับดี มีค่าเฉลี่ย 48.57 (เกณฑ์ 41-50 หมายถึง ดี) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 3.42 ความสามารถในการปฏิบัติการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนวิทยาศาสตร์ระดับประถมศึกษาของครูอยู่ในระดับดี มีค่าเฉลี่ย 40.02 (เกณฑ์ 36-50 หมายถึง ดี) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 3.44

ความพึงพอใจต่อการใช้หลักสูตรเสริมสร้างกระบวนการจัดการเรียนรู้วิทยาศาสตร์สำหรับครู ที่จบการศึกษาไม่ตรงวุฒิ/วิชาเอกวิทยาศาสตร์ ดังตารางที่ 5

ตารางที่ 5 ความพึงพอใจต่อการใช้หลักสูตรเสริมสร้างกระบวนการจัดการเรียนรู้วิทยาศาสตร์สำหรับครู ที่จบการศึกษาไม่ตรงวุฒิ/วิชาเอกวิทยาศาสตร์

ที่	รายการ	MEAN	SD	แปลความ
1	ฉันชอบที่การจัดการศึกษาสอดคล้องกับปรัชญาและวัตถุประสงค์ของหลักสูตร	4.85	0.36	มากที่สุด
2	ฉันรู้สึกดีที่การอบรมมีแผนการศึกษาตลอดหลักสูตรอย่างชัดเจน	4.93	0.27	มากที่สุด
3	ฉันชอบที่เนื้อหาสาระที่มีในหลักสูตรตรงกับความต้องการ	4.93	0.27	มากที่สุด
4	จำนวนชั่วโมงในการเรียนแต่ละหน่วยทำให้ฉันรู้สึกอยากเรียนเพิ่มมากขึ้น	4.78	0.42	มากที่สุด
5	ฉันชอบกิจกรรมการเรียนที่ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ด้วยตนเองเป็นหลัก	4.85	0.36	มากที่สุด
6	ฉันชอบการจัดเนื้อหาในหลักสูตรเป็นลักษณะการบูรณาการ	4.81	0.40	มากที่สุด

ตารางที่ 5 ความพึงพอใจต่อการใช้หลักสูตรเสริมสร้างกระบวนการจัดการเรียนรู้วิทยาศาสตร์สำหรับครูที่จบการศึกษาไม่ตรงวุฒิ/วิชาเอกวิทยาศาสตร์

ที่	รายการ	MEAN	SD	แปลความ
7	ฉันชอบการเรียนรู้แต่ละครั้งที่เว้นระยะให้ผู้เรียนได้ทบทวนบทเรียน	4.85	0.36	มากที่สุด
8	การให้ผู้เรียนได้เรียนเนื้อหาหมาก่อนที่จะมีการอภิปรายทำให้ฉันรู้สึกสนุก	4.89	0.32	มากที่สุด
9	การมีคลิปวิดีโอประกอบเนื้อหาการสอนทำให้ฉันเรียนได้เข้าใจมากยิ่งขึ้น	4.89	0.32	มากที่สุด
10	ฉันคิดว่ามีความรู้เกี่ยวกับเนื้อหาวิทยาศาสตร์ระดับประถมศึกษามากขึ้น	4.70	0.47	มากที่สุด
11	ฉันรู้สึกมั่นใจในการสอนวิทยาศาสตร์ระดับประถมศึกษามากขึ้น	4.74	0.45	มากที่สุด
12	ฉันเข้าใจวิธีการสอนแนวใหม่ในวิชาคณิตระดับประถมศึกษามากขึ้น	4.78	0.42	มากที่สุด
13	ฉันชอบวิธีการเลือกใช้สื่อประกอบการสอนวิทยาศาสตร์	4.78	0.42	มากที่สุด
14	ฉันเข้าใจหลักการวัดและประเมินตามสภาพจริงดียิ่งขึ้น	4.78	0.42	มากที่สุด
15	ฉันชอบการเรียนรู้ที่ให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรม	4.93	0.27	มากที่สุด
ภาพรวม		4.83	0.22	มากที่สุด

จากตารางที่ 5 ครูมีความพึงพอใจต่อการใช้หลักสูตรในภาพรวมทุกรายการ อยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ย 4.83 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.22 ขอบเขตค่าเฉลี่ย อยู่ระหว่าง 4.70 ถึง 4.93 รายการที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด 4.93 ได้แก่ รู้สึกดีที่การอบรมมีแผนการศึกษาตลอดหลักสูตรอย่างชัดเจน ชอบเนื้อหาสาระในหลักสูตรตรงกับความต้องการ และชอบการเรียนรู้ที่ให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรม และมีข้อเสนอแนะเพิ่มเติมได้แก่ แนวทางการจัดการเรียนรู้ทำให้ครูที่จบการศึกษาไม่ตรงวุฒิ/วิชาเอกวิทยาศาสตร์ มีเจตคติที่ดี พร้อมเรียนรู้ ทบทวน มีความรู้ความสามารถ มีความมั่นใจในการออกแบบแผนการสอนและ นำแผนการสอนไปใช้ มีเครือข่ายครูและอาจารย์มหาวิทยาลัย ในการปรึกษาการเรียนการสอนวิชาวิทยาศาสตร์

ตอนที่ 4 ผลการประเมินการพัฒนาหลักสูตรฯ

ผลการประเมินการพัฒนาหลักสูตร สรุปแต่ละด้าน ดังนี้ 1) ด้านบริบท ผลการศึกษาสภาพ

ปัญหา และความต้องการ พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความต้องการให้มีการพัฒนาหลักสูตรเพื่อเสริมสร้างความสามารถในการจัดการกระบวนการจัดการเรียนรู้สำหรับครูที่จบการศึกษาไม่ตรงวุฒิ/วิชาเอกวิทยาศาสตร์ 2) ด้านปัจจัยนำเข้า องค์ประกอบของหลักสูตรมีความเหมาะสมและสอดคล้องกันมาก ทั้งด้านเนื้อหาสาระ ด้านกิจกรรม ด้านสื่อ ด้านการวัดและประเมินผล การเรียนรู้ ส่วนด้านเวลาที่ใช้ในการเรียนเรียนรู้แต่ละเรื่องน้อย เสนอแนะว่าควรเพิ่มเวลาอีกเรื่องละ 1 ชั่วโมง สำหรับเรื่องการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะทางวิทยาศาสตร์และการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการ ที่ใช้เวลาในการเรียนรู้เรื่องละ 1 สัปดาห์ ควรเพิ่มเป็นเรื่องละ 4 สัปดาห์ เพราะการออกแบบการจัดการเรียนการสอนต้องได้รับการพิจารณาปรับปรุง แก้ไข จากผู้เชี่ยวชาญก่อนนำไปจัดกิจกรรมการเรียนการสอน 3) ด้านกระบวนการภาพรวมของการดำเนินการจัดกิจกรรมมีความเหมาะสมในการนำหลักสูตรไปทดลองใช้

สามารถดำเนินการจัดการเรียนรู้ ตลอดจนวิธีการและขั้นตอนต่างๆ ได้ 4) ด้านผลผลิต พบว่าครูมีความรู้ด้านเนื้อหาวิทยาศาสตร์พื้นฐาน โดยมีความรู้สูงกว่าก่อนทดลองใช้หลักสูตร มีความสามารถในการเขียนแผนการจัดการจัดการเรียนการสอนวิทยาศาสตร์ และความสามารถในการปฏิบัติการจัดการกิจกรรมการเรียนการสอนวิทยาศาสตร์ระดับประถมศึกษาอยู่ในระดับดี มีความพึงพอใจต่อการใช้หลักสูตรอยู่ในระดับมากที่สุด ครูส่วนใหญ่มีความรู้เกี่ยวกับเนื้อหาวิทยาศาสตร์พื้นฐานเพิ่มขึ้น มีความรู้และทักษะในการเขียนแผนการจัดการจัดการเรียนการสอนดีขึ้น มีความเข้าใจและสามารถจัดการกิจกรรมการเรียน การสอนวิทยาศาสตร์ดีขึ้น ผู้บริหารศึกษานิเทศก์ และผู้เชี่ยวชาญ มีความคิดเห็นต่อครูว่า ครูมีความรู้ ความสามารถ มั่นใจในการจัดการเรียนการสอนวิชาวิทยาศาสตร์ในระดับประถมศึกษามากขึ้น 5) ด้านผลกระทบ เกิดเครือข่ายระหว่างหน่วยงานและเครือข่ายทั้งในโรงเรียนและนอกโรงเรียนมากขึ้น การจัดการเรียนการสอนในภาพรวมของโรงเรียนดีขึ้น เพราะครูนำความรู้และทักษะที่ได้รับจากการอบรมมาออกแบบการเรียนการสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

สรุปและอภิปรายผล

1. ผลการศึกษาสภาพ ปัญหา และความต้องการ การจัดการเรียนการสอนวิชาวิทยาศาสตร์ในโรงเรียนระดับประถมศึกษา พบว่าสภาพของครูที่สอนวิชาวิทยาศาสตร์ในโรงเรียนประถมศึกษา ส่วนใหญ่ไม่จบการศึกษาเอกวิทยาศาสตร์ ปฏิบัติการสอนทุกวิชาเพราะเป็นครูประจำชั้น บางโรงเรียนมีครูจบการศึกษาวิชาเอกวิทยาศาสตร์ สอนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ถึง 6 ปัญหาที่พบคือครูส่วนใหญ่ ไม่แม่นยำในเนื้อหาวิทยาศาสตร์พื้นฐาน เช่น ระบบนิเวศ สิ่งมีชีวิต

วิทยาการคำนวณ พลังงานการถ่ายทอดลักษณะทางพันธุกรรม สมบัติของสสาร แรง ธรรมชาติของวิทยาศาสตร์ เจตคติทางวิทยาศาสตร์ ทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ ขาดการออกแบบกิจกรรมให้นักเรียนได้ทำการค้นคว้าทดลอง และขาดการใช้ทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ ไม่สามารถหาสิ่งใดแทนอุปกรณ์วิทยาศาสตร์ หรือปรับประยุกต์ใช้อุปกรณ์ที่จะสอนวิทยาศาสตร์ให้นักเรียนทดลอง ทำให้ขาดความมั่นใจในการสอน และสอนแบบบรรยาย ส่วนครูที่จบการศึกษาวิทยาศาสตร์บัณฑิต มีปัญหาเกี่ยวกับเรื่องเทคนิควิธีสอน วิธีการเขียนแผนการจัดการเรียนการสอน และการควบคุมชั้นเรียน มีความต้องการเสริมความรู้ในเนื้อหาสาระที่จำเป็นสำหรับการสอนวิทยาศาสตร์ระดับประถมศึกษา เทคนิคการสอน วิธีการสอนที่เน้นให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการเรียน การใช้สื่อการเรียนรู้ การวัดและประเมินผลการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ ประเด็นจากการศึกษาเหล่านี้ ผู้วิจัยได้นำไปออกแบบแนวทางการพัฒนาหลักสูตรเพื่อเสริมสร้างความสามารถในการจัดการกระบวนการจัดการเรียนรู้สำหรับครูที่จบการศึกษาไม่ตรงวุฒิ/วิชาเอกวิทยาศาสตร์

2. ผลการพัฒนาหลักสูตรเพื่อเสริมสร้างความสามารถในการจัดการกระบวนการจัดการเรียนรู้สำหรับครูที่จบการศึกษาไม่ตรงวุฒิ/วิชาเอกวิทยาศาสตร์ มี 6 องค์ประกอบ ประกอบไปด้วย 1) หลักการ มีหลักการสำคัญของหลักสูตร คือ (1) มุ่งพัฒนาคุณภาพการศึกษาด้วยการเสริมสร้างความรู้ความสามารถในการจัดการกระบวนการจัดการเรียนรู้ของครูที่จบการศึกษาไม่ตรงวุฒิวิทยาศาสตร์ (2) ส่งเสริมและพัฒนาบุคลากรทางการศึกษาที่จบการศึกษาไม่ตรงวุฒิทางวิทยาศาสตร์ ให้มีความรู้ ในเนื้อหาวิทยาศาสตร์ที่จำเป็นสำหรับการเรียนการสอนวิทยาศาสตร์ระดับประถมศึกษา (3) ส่งเสริมและปรับเปลี่ยน

บทบาทของครู ให้สามารถจัดกระบวนการเรียน การสอนตามแนวทางการจัดการเรียนการสอน วิทยาศาสตร์ เพื่อพัฒนา ปรับปรุง หรือแก้ไข สภาพการณ์ในชั้นเรียนได้อย่างมีคุณภาพ 2) จุด มุ่งหมาย มีจุดมุ่งหมายของหลักสูตรคือ นวัตกรรม ทางการศึกษา ที่มุ่งให้บุคลากรทางการศึกษา ที่จบการศึกษาไม่ตรงวุฒิทางวิทยาศาสตร์ได้ นำไปใช้เป็นแนวทางหรือเครื่องมือในการพัฒนา ปรับปรุงและหรือแก้ไขสภาพการณ์ที่ประสบ อยู่ 3) เนื้อหาสาระของหลักสูตร ประกอบด้วย 4 หน่วยการเรียนรู้ คือ หน่วยการเรียนรู้ที่ 1 เนื้อหาวิทยาศาสตร์พื้นฐาน จำนวน 9 เรื่อง ๑ ละ 2 ชั่วโมง รวม 18 ชั่วโมง ประกอบด้วย เรื่อง ที่ 1 ระบบนิเวศ เรื่องที่ 2 สิ่งมีชีวิต เรื่องที่ 3 วิทยาการคำนวณ เรื่องที่ 4 เอกภพ เรื่องที่ 5 โลก เรื่องที่ 6 พลังงาน เรื่องที่ 7 สมบัติของสสาร เรื่องที่ 8 แรงแรง เรื่องที่ 9 การถ่ายทอดลักษณะ ทางพันธุกรรม หน่วยการเรียนรู้ที่ 2 ลักษณะ เฉพาะที่เกี่ยวข้องกับวิทยาศาสตร์ ประกอบด้วย เรื่องที่ 10 ธรรมชาติของวิทยาศาสตร์ 2 ชั่วโมง เรื่องที่ 11 เจตคติทางวิทยาศาสตร์ 2 ชั่วโมง เรื่องที่ 12 ทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ 4 ชั่วโมง หน่วยการเรียนรู้ที่ 3 วิธีการจัดการ เรียน การสอนวิทยาศาสตร์ จำนวน 4 เรื่อง ๑ ละ 3 ชั่วโมง รวม 12 ชั่วโมง ประกอบด้วย เรื่องที่ 13 การคิดทางวิทยาศาสตร์ เรื่องที่ 14 เทคนิคการใช้คำถามกระตุ้นความคิด เรื่องที่ 15 การจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะทางวิทยาศาสตร์ เรื่องที่ 16 การจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการ หน่วยการเรียนรู้ที่ 4 การวัดและประเมินผล วิทยาศาสตร์ จำนวน 3 เรื่อง ๑ ละ 2 ชั่วโมง ประกอบด้วย เรื่องที่ 17 การวัดและประเมินผล การทดลอง เรื่องที่ 18 การวัดและประเมินผล เจตคติทางวิทยาศาสตร์ เรื่องที่ 19 การวัดและ ประเมินผลทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ 4) กิจกรรม การเรียนการสอน ประกอบด้วย การ

อบรมเชิงปฏิบัติการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ แบบมีส่วนร่วม (participatory learning) โดยใช้ กระบวนการกลุ่ม (group process) ศึกษาเอกสาร ความรู้ด้วยตนเองและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ 5) สื่อ และวัสดุอุปกรณ์ เน้นวัสดุอุปกรณ์การทดลอง เอกสารความรู้ และ 6) การวัดและประเมินผล ทดสอบความรู้เนื้อหาวิทยาศาสตร์พื้นฐาน การ เขียนแผนการจัดกิจกรรม การเรียนการสอน วิทยาศาสตร์ การปฏิบัติการจัดกิจกรรมการเรียน การสอนวิทยาศาสตร์ โดยองค์ประกอบหลักสูตร ที่พัฒนาขึ้นมีความสอดคล้องกันมากที่สุด รวมทั้ง ผลการประเมินด้านความเป็นประโยชน์ ด้านความ เป็นไปได้ ด้านความเหมาะสม และด้านความ ถูกต้อง อยู่ในระดับมากที่สุดทุกด้าน ด้วยผู้วิจัย ได้กำหนดสัดส่วนของเนื้อหาสาระของหลักสูตร ในแต่ละองค์ประกอบ ได้พิจารณาจากความ สำคัญและความจำเป็นที่สามารถนำไปใช้จริง มี ความสัมพันธ์เชื่อมโยงกันทุกองค์ประกอบ และได้กำหนดกิจกรรมการฝึกอบรมโดยการอบรม เชิงปฏิบัติการใช้การจัดการเรียนรู้แบบมีส่วน ร่วมโดยกระบวนการกลุ่ม และการศึกษาเอกสาร ความรู้เนื้อหาวิทยาศาสตร์พื้นฐานด้วยตนเอง เนื่องจากผู้วิจัยได้ศึกษาวิเคราะห์ สังเคราะห์ ข้อมูลพื้นฐาน และเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการ พัฒนาหลักสูตร การพัฒนาครู การเรียนการสอน วิทยาศาสตร์ หลักสูตรการศึกษา ชั้นพื้นฐานกลุ่ม สาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ ศึกษาสภาพ ปัญหา และความต้องการการจัดการเรียนการสอนวิชา วิทยาศาสตร์ในโรงเรียนระดับประถมศึกษา เพื่อนำมาสร้างกรอบของการพัฒนาหลักสูตรเพื่อ เสริมสร้างความสามารถในการจัดกระบวนการ จัดการเรียนรู้สำหรับครูที่จบการศึกษาไม่ตรง วุฒิ/วิชาเอกวิทยาศาสตร์ มีสอดคล้องกับสภาพ บริบท ปัญหา และความต้องการของครู มีจุดร่วม จุดมุ่งหมายที่จะบรรลุเป้าหมายในความรู้ในเนื้อหา วิทยาศาสตร์ สามารถออกแบบแผนการจัดการ

เรียนการสอนและจัดการสอนวิชาวิทยาศาสตร์ระดับประถมศึกษา ทั้งนี้ ได้นำหลักการ แนวคิดของ Taba (1962) ที่ว่าการสร้างหลักสูตรจำเป็นต้องสำรวจความต้องการของผู้เรียน ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญที่จะนำไปใช้ในการกำหนดจุดมุ่งหมายของหลักสูตร รวมทั้งการเลือกและรวบรวมเนื้อหาสาระของหลักสูตร ให้เป็นไปตามลักษณะธรรมชาติของความรู้นั้นๆ มาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาหลักสูตร สอดคล้องกับการพัฒนาการเรียนการสอนของครูในระดับประถมศึกษาที่จบการศึกษาไม่ตรงวุฒิวิชาวิทยาศาสตร์ อีกทั้งรูปแบบดังกล่าวได้นำให้ผู้เชี่ยวชาญประกอบด้วยผู้เชี่ยวชาญและศึกษานิเทศก์ที่มีประสบการณ์พิจารณาความเหมาะสมและความเป็นไปได้ และใช้ข้อเสนอแนะเพื่อการปรับปรุงและพัฒนา จึงเป็นเหตุผลคุณภาพของหลักสูตรเพื่อเสริมสร้างความสามารถในการจัดกระบวนการจัดการเรียนรู้สำหรับครูที่จบการศึกษาไม่ตรงวุฒิ/วิชาเอกวิทยาศาสตร์ ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด

3. ผลการทดลองใช้หลักสูตรเสริมสร้างความสามารถในการจัดกระบวนการจัดการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ สำหรับครูที่จบไม่ตรงวุฒิ/วิชาเอกวิทยาศาสตร์ พบว่า สามารถพัฒนาครูให้มีความรู้เนื้อหาวิทยาศาสตร์พื้นฐานสูงขึ้นกว่าเดิม ครูมีความสามารถในการเขียนแผนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนวิชาวิทยาศาสตร์ และมีความสามารถในการปฏิบัติการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนวิชาวิทยาศาสตร์ระดับประถมศึกษาในระดับดี ครูมีความพึงพอใจต่อการใช้หลักสูตรในระดับมากที่สุด เนื่องจากเนื้อหาสาระของหลักสูตรที่พัฒนาขึ้นสอดคล้องกับสภาพ ปัญหาและความต้องการที่แท้จริงของครู ซึ่งเป็นเนื้อหาที่ประสบปัญหาในการเรียน การสอน ตรงกับความสนใจและอยากเรียนรู้ด้วยตนเอง (อภิสิทธิ์ เวทียนุกุล, 2551; ฉลาด จันทรมบัติ, 2550) ตลอดจนต้องการ

มีส่วนร่วมใน การแก้ปัญหาที่เป็นประโยชน์กับงาน และสร้างความรู้ความเข้าใจให้เกิดขึ้นด้วยตนเอง (พิมพ์พันธ์ เตชะคุปต์ และพรทิพย์ แข็งขัน, 2551) อีกทั้ง เอกสารความรู้เนื้อหาวิทยาศาสตร์พื้นฐานของหลักสูตรได้จัดเรียงเนื้อหาสาระตามโครงสร้างหลักสูตรที่เป็นขั้นตอนต่อเนื่องและสอดคล้องกัน ได้อธิบายองค์ความรู้ไว้อย่างเป็นระบบที่ครูสามารถเรียนรู้ด้วยตนเองได้ และสามารถทบทวนเนื้อหาความรู้ที่เรียนเพื่อความเข้าใจในเนื้อหาได้อย่างถูกต้อง เพื่อจะนำไปใช้ในการแก้ปัญหาที่ตนเองประสบอยู่ได้ทันที อีกทั้ง การดำเนินการใช้หลักสูตรได้ออกแบบ การอบรมเชิงปฏิบัติการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมโดยใช้กระบวนการกลุ่ม โดยเน้นให้ครูได้ฝึกปฏิบัติและการทำงานร่วมกันในการทดลองทางวิทยาศาสตร์ การประยุกต์ใช้วัสดุรอบตัวใน การออกแบบการทดลอง การฝึกใช้คำถามการฝึกทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ ซึ่งเป็นการอบรมที่ให้ครูได้เรียนรู้วิธีการแก้ไขปัญหาและพัฒนาทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ การออกแบบแผน การสอน การสร้างแบบวัดผล ประเมินผลที่ต้องดำเนินการเอง จึงได้เรียนรู้ทักษะ สิ่งจำเป็นใน การจัดกระบวนการจัดการเรียนการสอนจากผู้เชี่ยวชาญ ช่วยให้ได้รับความรู้และความเข้าใจ เร็วขึ้น และเข้าใจได้ดียิ่งขึ้น ซึ่งเป็นประโยชน์สูงสุดต่อการพัฒนาทักษะและความสามารถของครูที่จะนำไปสู่การนำไปปฏิบัติจริงในชั้นเรียนของตน นอกจากนี้ ยังช่วยพัฒนาทักษะและความรู้ให้กับครูอย่างมีประสิทธิภาพ โดยจะได้รับความรู้ใหม่ๆ และเทคนิคการสอนที่นำมาใช้ได้จริงในชั้นเรียนเพิ่มประสิทธิภาพในการสอนของครู การอบรมเชิงปฏิบัติการช่วยสร้างความเชื่อมั่นในการสอนของครูโดยมีโอกาสฝึกฝนการสอนและได้รับคำแนะนำและติชมจากผู้เชี่ยวชาญ ศึกษานิเทศก์ ช่วยให้ครูมีความมั่นใจในการสอน และยังสร้างความสัมพันธ์

ระหว่างครู วิทยากร ศึกษาในเทศก์ ได้มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น และการแบ่งทรัพยากรการเรียนรู้ ทำให้เกิดความรู้และ เกิดการขยายเครือข่ายความรู้ แล้วนำความรู้ที่มีอยู่มาเชื่อมโยงกับความรู้ใหม่ สามารถนำองค์ความรู้ที่ได้เรียนรู้ ไปประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติการจัดการเรียนการสอน สอดคล้องกับหลักการเรียนรู้ที่ผู้เรียนจะเกิดผลสูงสุด เมื่อการเรียนมีความหมายและมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนรู้ได้ลงมือปฏิบัติ (Bonwell & Eison, 1991) ผู้เรียนได้การเรียนรู้ที่มีความหมาย (meaningful learning) โดยผู้เรียนเห็นความสัมพันธ์ของสิ่งที่เรียนรู้กับโครงสร้างทางปัญญาที่ได้เก็บไว้ในความทรงจำที่จะสามารถนำมาใช้ในอนาคต (Ausubel, 1969) และสอดคล้องกับการพัฒนาครูวิทยาศาสตร์ที่ดี ของสถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี (2551) ที่ว่า ควรสร้างความเชื่อมโยงระหว่างความรู้เดิมและความรู้ใหม่ของครู เปิดโอกาสให้ครูมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ของตนเองในทุกขั้นตอน ควรสร้างสังคมการเรียนรู้ในบริบทที่คุ้นเคย หรือเป็นกันเอง กระตุ้นให้ครูเปรียบเทียบ วิเคราะห์ และช่วยแก้ปัญหาให้ครูเมื่อเกิดความขัดแย้งระหว่างความรู้เดิมและความรู้ใหม่ ช่วยพัฒนายุทธวิธีการสอนวิทยาศาสตร์ที่ดีให้กับครู ช่วยให้ครูมีความรู้ความเข้าใจอย่างเป็นรูปธรรมเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนวิทยาศาสตร์ เปิดโอกาสให้ครูทำงานร่วมกันเพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นจากปัญหาที่เคยประสบ ตลอดจนหาวิธีแก้ปัญหาร่วมกัน ให้ครูวิธีประเมินความรู้ความเข้าใจของตนเองเกี่ยวกับเนื้อหา วิธีสอน หรือเรื่องอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอนวิทยาศาสตร์อย่างต่อเนื่อง

4. ผลการประเมินการพัฒนาหลักสูตรเสริมสร้างความสามารถในการจัดกระบวนการจัดการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ สำหรับครูที่จบไม่ตรงวุฒิ/วิชาเอกวิทยาศาสตร์ พบว่า ด้านบริบท

กลุ่มตัวอย่างมีความต้องการให้มีการพัฒนาหลักสูตร ด้านปัจจัยนำเข้า องค์ประกอบของหลักสูตรมีความเหมาะสมและสอดคล้องกันมาก ด้านกระบวนการ ครูเห็นว่า ในภาพรวมของการดำเนินการจัดกิจกรรมมีความเหมาะสมด้านผลผลิต ครูมีความรู้ความเข้าใจในเนื้อหาวิทยาศาสตร์พื้นฐานสูงกว่าก่อนทดลองใช้หลักสูตร ครูสามารถเขียนแผนการสอนและปฏิบัติการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนวิทยาศาสตร์อยู่ในระดับดี และมีความพึงพอใจต่อการใช้หลักสูตรอยู่ในระดับ ดีมาก ด้านผลกระทบ มีผลต่อการบริการวิชาการที่เป็นรูปธรรม เกิดเครือข่ายกับมหาวิทยาลัยและองค์กรทางการศึกษาเพิ่มขึ้น อาจเนื่องมาจากผู้วิจัยได้วางแผนและดำเนินการพัฒนาหลักสูตรอย่างมีระบบ โดยใช้ข้อมูลทั้งเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณมาประกอบการวิเคราะห์ ข้อมูลที่นำมาสู่การสร้างหลักสูตรอย่างสอดคล้องและสัมพันธ์กัน ส่งผลให้องค์ประกอบทั้ง 6 องค์ประกอบ ที่ผู้ทรงคุณวุฒิประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ในระดับดี ซึ่งเป็นการหาคุณภาพของหลักสูตรที่พัฒนาขึ้น เป็นการช่วยตรวจสอบให้องค์ประกอบต่างๆ ที่สร้างขึ้นมีความถูกต้องมีความเหมาะสม มีความสอดคล้องสัมพันธ์กัน และมีความเป็นไปได้ สอดคล้องกับแนวคิดของ Taba (1962) ที่ว่าหลักสูตรควรออกแบบโดยกลุ่มผู้ใช้หลักสูตรเองด้วย จึงจะได้หลักสูตรที่สอดคล้องกับความต้องการของผู้บรม และจะอบรมในสิ่งที่เขาสามารถนำไปใช้ได้จริงๆ นอกจากนี้ การวิจัยครั้งนี้ทำให้เกิดเครือข่ายทางวิชาชีพ ประกอบด้วยครูกลุ่มตัวอย่าง ผู้เชี่ยวชาญ ศึกษานิเทศก์ และอาจารย์ในมหาวิทยาลัย ทำให้ครูสามารถพูดคุยแลกเปลี่ยนความรู้ ขอความช่วยเหลือในการจัดการเรียนการสอนจากเครือข่ายทางวิชาชีพได้อย่างต่อเนื่อง ซึ่งหลักการเรียนรู้ที่สำคัญของการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมเป็นการเรียนรู้ที่อาศัยประสบการณ์เดิมของผู้เรียน การ

สื่อสารโดยการพูดหรือการเขียนเป็นเครื่องมือในการแลกเปลี่ยน การวิเคราะห์และสังเคราะห์ความรู้ การมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนด้วยกันเองทำให้เกิดการขยายเครือข่ายองค์ความรู้ ทำให้เกิดการเรียนรู้ใหม่ๆ ที่ท้าทายอย่างต่อเนื่องและเป็นการเรียนรู้อย่างกว้างขวาง (กรมสุขภาพจิต, 2541; จริยา วิไลวรรณ, 2550) และพบว่าการวิจัยครั้งนี้ การจัดการเรียนการสอนในภาพรวมของโรงเรียนดีขึ้น เพราะครูนำความรู้และทักษะที่ได้รับจากการอบรมมาออกแบบการเรียนการสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 ผู้ที่มีบทบาทหน้าที่ในการออกแบบหลักสูตรเพื่อพัฒนาครู หรือหน่วยงานเกี่ยวข้องสามารถนำรูปแบบการจัดการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ สำหรับครูที่จบการศึกษาไม่ตรงวุฒิ/วิชาเอกวิทยาศาสตร์ ไปปรับประยุกต์ใช้ในการพัฒนา

หลักสูตรที่อยู่ในความรับผิดชอบ ให้มีความสอดคล้องกับสภาพ ปัญหา และความต้องการของครู เพื่อจะส่งผลต่อการพัฒนาครูได้อย่างมีประสิทธิภาพ

1.2 หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรสนับสนุนให้มีการพัฒนาครู เพื่อให้สามารถปฏิบัติการสอนวิชาวิทยาศาสตร์ในระดับประถมศึกษา เพื่อแก้ไขปัญหาได้ตรงประเด็น สามารถนำหลักสูตรฉบับนี้ไปปรับปรุงระยะเวลาที่ใช้ในแต่ละหน่วยและเนื้อหาสาระตามพื้นฐานความรู้ของครู

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

ควรนำผลการศึกษาไปต่อยอดโดยนำหลักสูตรเสริมสร้างความสามารถในการจัดการกระบวนการจัดการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ สำหรับครูที่จบไม่ตรงวุฒิ/วิชาเอกวิทยาศาสตร์ ไปใช้ในการพัฒนาครูประจำการที่สอนวิชาวิทยาศาสตร์ ในโรงเรียนประถมศึกษา เพื่อให้เกิดการพัฒนาอย่างต่อเนื่องโดยเน้นผลที่เกิดกับนักเรียนเป็นสำคัญ

เอกสารอ้างอิง

กรมสุขภาพจิต. (2541). *ทฤษฎีการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม*. กรมสุขภาพจิต.

จริยา วิไลวรรณ. (2550). *คู่มือ "คุณ Fa": วิทยากรกระบวนการผู้สร้างการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม (facilitator)*. ศูนย์จัดการความรู้เพื่อครอบครัวเข้มแข็ง สถาบันรักลูก.

ฉลาด จันทรสมบัติ. (2550). *การพัฒนา รูปแบบการจัดการความรู้ในชุมชน*. [วิทยานิพนธ์การศึกษา ดุษฎีบัณฑิต, มหาวิทยาลัยมหาสารคาม]. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

พิมพ์พันธ์ เดชะคุปต์ และพรทิพย์ แข็งขัน. (2551). *สมรรถนะครูและแนวทางการพัฒนาครูในสังคมที่เปลี่ยนแปลง*. พรักหวานกราฟฟิค.

รัชชานันต์ เคนชมพู่. (2555). *ผลกระทบจากครูผู้สอนสอนไม่ตรงสาขาวิชาเอกต่อผลการทดสอบการศึกษาระดับชาติขั้นพื้นฐาน ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 กรณีศึกษาโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ จังหวัดชัยภูมิ*. [ปริญาญญาปริญญา ดุษฎีบัณฑิต, มหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด]. มหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2556). *แนวทางการจัดการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2562*. บริษัทพิมพ์ดีจำกัด.

- สุนีย์ คล้ายนิล. (2555). *การศึกษาวิทยาศาสตร์ไทย: การพัฒนาและภาวะถดถอย*. สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี.
- อภิรักษ์ เวทยนุกูล. (2551). *เอกสารประกอบการฝึกอบรมหลักสูตร "เทคนิคการออกแบบการเรียนการสอน โดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ"*. ธรรมรักษ์การพิมพ์.
- Ausubel, D. (1969). *Educational psychology*. Rinehart and Winston.
- Bonwell, C. C., & Eison, J. A. (1991). *Active learning: Creating excitement in the classroom*. The George Washington University.
- Taba, H. (1962). *Curriculum development: Theory and practice*. Harcourt Brace Jovanovich.

พฤติกรรมกรรมการใช้โซเชียลมีเดียต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในจังหวัดร้อยเอ็ด

Social Media Usage Behavior Aimed at Improving the Quality of Life of the Elderly in Roi Et Province

สุธัญญา กฤตาคม¹
Sutanya Krittakom¹

Received: 20 November 2022

Revised: 15 February 2023

Accepted: 23 February 2023

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณเพื่อศึกษาพฤติกรรมกรรมการใช้โซเชียลมีเดียของผู้สูงอายุที่มีความสัมพันธ์และมีความแตกต่างกันต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในจังหวัดร้อยเอ็ด โดยศึกษาจากผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ในเขตเมืองร้อยเอ็ดที่ใช้โทรศัพท์มือถือแท็บเล็ตหรือคอมพิวเตอร์ จำนวน 314 คน สุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง เครื่องมือวิจัยใช้แบบสอบถามมีค่าความตรงของเนื้อหา 0.79 - 0.85 ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาครอนบาค 0.93 โดยให้กลุ่มตัวอย่างตอบแบบสอบถาม วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติเชิงพรรณนา หาค่าความสัมพันธ์ด้วยสถิติ Chi square และหาความแตกต่างด้วยสถิติ ANOVA ผลการวิจัย พบว่า พฤติกรรมการใช้โซเชียลมีเดียแต่ละวันของผู้สูงอายุ ช่วงเวลาในการใช้โซเชียลมีเดียของผู้สูงอายุ และวัตถุประสงค์ของผู้สูงอายุ มีความสัมพันธ์กับการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุโดยรวมอย่าง มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 การใช้โซเชียลมีเดียในแต่ละวัน ช่วงเวลาในการใช้โซเชียลมีเดีย ระยะเวลาของการใช้โซเชียลมีเดียและวัตถุประสงค์ของผู้สูงอายุแตกต่างกันมีผลต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตโดยรวม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 การใช้โซเชียลมีเดียในแต่ละวัน ช่วงเวลาในการใช้โซเชียลมีเดีย และวัตถุประสงค์ของผู้สูงอายุแตกต่างกันมีผลต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตแตกต่างกันทั้ง 4 ด้าน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

คำสำคัญ: พฤติกรรมการใช้โซเชียลมีเดีย, การพัฒนาคุณภาพชีวิต, ผู้สูงอายุ

¹ อาจารย์ประจำ คณะศิลปศาสตร์และวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด, Email: sutanya@reru.ac.th

¹ Lecturer, Faculty of Arts and Sciences Roi Et Rajabhat University, Email: sutanya@reru.ac.th

Abstract

This study was quantitative research, investigating the relationship and the difference of social media usage behavior for improving the quality-of-life of the elderly in Roi Et Province. The study was conducted on elderly people who were living in Roi Et city zone and who were users of smart phones, tablets or computers; 314 people were randomly selected in purposive random sampling. The research tool used a questionnaire with a content validity of 0.79 - 0.85 and a coefficient of alpha Cronbach 0.93. for the part of the sample that replied. The general data were analyzed by descriptive statistics. Relationships were determined by the Chi square statistic and the difference was determined using the one way ANOVA (F-test) statistic. It was found that the behavior of the elderly used social media daily, the duration of the elderly using social media and the purpose of the elderly using social media. There was a relationship with overall improving quality-of-life of the elderly at the statistical significance level of 0.05. The daily usage social media, the period of usage of social media, the duration of usage social media and the different on purposes of usage social media affected an overall improvement of quality-of-life at the statistical significance level of 0.05. For usage of social media, the period of and the different on purpose of usage affected the difference of improving quality-of-life in 4 aspects and was statistically significant at the 0.05 level.

Keywords: Social media usage behavior, improving quality of life, elderly people

บทนำ

สถานการณ์ของผู้สูงอายุของประเทศไทยในปัจจุบันทั้งจำนวนและสัดส่วนมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว ทำให้รัฐบาลได้จัดทำแผนนโยบายการเสริมสร้างและพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ ส่งเสริมให้ผู้สูงอายุสามารถเกิดทักษะ ให้สามารถพึ่งพาตนเองได้ ตอบสนองความต้องการขั้นพื้นฐานได้ตามที่ปรารถนา พึงพอใจในชีวิตทั้งในด้านจิตใจ ร่างกาย สังคม เศรษฐกิจ อารมณ์ สิ่งแวดล้อม ความมั่นคงในชีวิต ดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างเพียงพอและเหมาะสม (สุพิศตรา สุภาพ, 2540; บังอร ธรรมศิริ, 2549; เปรมศักดิ์ อาษากิจ, 2556) ซึ่งเรียกว่ามีคุณภาพชีวิตที่ดี ซึ่งกรมสุขภาพจิต (2545) ได้กำหนดตัวชี้วัดชีวิตการมีคุณภาพชีวิตที่ดีว่า ประกอบด้วย 1) ด้านร่างกาย 2) ด้านจิตใจ 3) ด้านความสัมพันธ์ทาง

สังคม และ 4) ด้านทางสิ่งแวดล้อม ซึ่งการพัฒนาให้ผู้สูงอายุให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นนั้นจำเป็นต้องมีการพัฒนาศักยภาพด้านการจัดการความรู้ด้วยเทคนิคการสื่อสารสาธารณะและเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อให้สามารถเข้าถึงข้อมูลข่าวสารและการสื่อสารทางสังคม

การสื่อสารสาธารณะและเทคโนโลยีสารสนเทศ รวมเรียกว่า โซเชียลมีเดีย (social media) เป็นการใช้เทคโนโลยีผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ตและเครือข่ายโทรศัพท์เคลื่อนที่ที่มีด้วยกันหลากหลายช่องทาง เป็นวิธีการสื่อสารที่สามารถ แชร่ รูปภาพ วิดีโอ เนื้อหา บทความ การแสดงความคิดเห็นรวมถึงการได้พบหรือรู้จักผู้คน แลกเปลี่ยนเรียนรู้เรื่องราว มีประสบการณ์ ซึ่ง ภิชะก ชัยนิรันดร์ (2553) ได้กล่าวไว้ว่า โซเชียลมีเดียช่วยให้เกิดปฏิสัมพันธ์เชิงสังคม

โดยเป็นการสื่อสารแบบที่สามารถมีผู้เข้าร่วมได้
หลายๆ คน (many-to-many) ทั้งนี้ได้มีหน่วยงาน
ต่างๆ ทั้งภาครัฐและเอกชนมองเห็นถึงความ
สำคัญและความจำเป็นต่อการสนับสนุนพัฒนา
กลุ่มผู้สูงอายุให้มีศักยภาพในการเข้าถึงแหล่ง
สารสนเทศและสามารถใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ
ที่จำเป็นได้อย่างเหมาะสมและมีประสิทธิภาพ
ซึ่งการสื่อสารด้วยโซเชียลมีเดีย มีหลากหลาย
รูปแบบ อาทิเช่น เฟสบุ๊ก (Facebook) ยูทูบ
(Youtube) ทวิตเตอร์ (Twitter) อินสตาแกรม
(Instagram) ไลน์ (Line) เป็นต้น ที่ผ่านการเผยแพร่
ภาพ เสียง เนื้อหา หรือภาพเคลื่อนไหว เชื่อมโยง
ความสัมพันธ์ให้เกิดเป็นสังคม (Holloman, 2013;
White, 2012; ระวี แก้วสุกใส และชัยรัตน์ จุสปาโล,
2556; กานดา รุณนะพงศา, 2557)

ทั้งนี้การใช้โซเชียลมีเดียในการพัฒนา
คุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุนั้น สามารถพัฒนา
คุณภาพชีวิตได้แตกต่างกันขึ้นอยู่กับพฤติกรรมการ
การใช้โซเชียลมีเดียของผู้สูงอายุคนนั้นๆ อาทิเช่น
ระยะเวลาในการใช้โซเชียลมีเดียต่อวัน ช่วงเวลาที่
ใช้โซเชียลมีเดีย ระยะเวลาที่เริ่มใช้โซเชียลมีเดีย
วัตถุประสงค์การใช้โซเชียลมีเดีย และ ผู้ที่ให้คำ
แนะนำและให้ความช่วยเหลือในการใช้โซเชียลมี
เดีย (กันตพล บรรทัดทอง, 2557) ดังนั้นผู้วิจัย
จึงสนใจศึกษาพฤติกรรมการใช้โซเชียลมีเดียของ
ผู้สูงอายุที่มีความสัมพันธ์กับการพัฒนาคุณภาพ
ของผู้สูงอายุหรือไม่และพฤติกรรมการใช้โซเชียล
มีเดียที่แตกต่างกันช่วยให้การพัฒนาคุณภาพชีวิต
ของผู้สูงอายุมีความแตกต่างกันหรือไม่อย่างไร

การวิจัยในครั้งนี้ผู้วิจัยเลือกศึกษาจากผู้
สูงอายุในเขตเมืองจังหวัดร้อยเอ็ด เนื่องจากเป็น
จังหวัดที่จำนวนผู้สูงอายุมากที่สุดในเขตสุขภาพ
7 อีกทั้งกลุ่มผู้สูงอายุที่อยู่ในเขตเมืองมีการใช้
โซเชียลมีเดียมากกว่าผู้สูงอายุที่อยู่ในเขตพื้นที่
ชนบท เนื่องจากเป็นพื้นที่ที่สามารถเข้าถึง

เครือข่ายอินเทอร์เน็ตได้ดีกว่าเขตชนบท
(จิตินันท์ ฝิวนิล, 2559)

การทบทวนวรรณกรรมและงานวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้มีการศึกษา
เกี่ยวกับ

1) **แนวคิดเกี่ยวกับผู้สูงอายุ** ที่ความ
ต้องการของผู้สูงอายุต้องการการสนับสนุนและ
ความเข้าใจในด้านร่างกาย ด้านจิตใจ ด้านการ
อยู่ร่วมกันทางสังคมแบบเข้าใจ ด้านความมั่นคง
ในชีวิต ผู้สูงอายุมีคุณภาพชีวิตที่ดี ความเป็นอยู่
อย่างปกติสุข ดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้เหมาะสม
ตอบสนองความต้องการขั้นพื้นฐานได้ตามที่
ปรารถนาพึงพอใจในชีวิตทั้งในด้านจิตใจ ร่างกาย
สังคม เศรษฐกิจ อารมณ์ สิ่งแวดล้อม

2) **แนวคิดการใช้โซเชียลมีเดีย (social
media)** ที่เป็นการสื่อสารผ่านเครือข่าย
อินเทอร์เน็ตและเครือข่ายโทรศัพท์เคลื่อนที่มี
ด้วยกันหลากหลายช่องทาง ลักษณะของโซเชียล
มีเดีย ที่ทำหน้าที่การสื่อสารโดยการเผยแพร่
ภาพ เสียง เนื้อหา หรือภาพเคลื่อนไหว เชื่อมโยง
ความสัมพันธ์ให้เกิดเป็นสังคม โดยเป็นทั้งผู้ผลิต
เนื้อหาและผู้รับเนื้อหา นำเสนอผลงานตัวตน
ผ่านอินเทอร์เน็ตให้ผู้อื่นรับรู้

3) **แนวคิดเกี่ยวกับพฤติกรรมการ
สื่อสาร** ที่เป็นพฤติกรรมที่บุคคลใดบุคคลหนึ่งที่
แสดงออกมาในอากัปกิริยาต่างๆ และพฤติกรรมการ
ใช้เครือข่ายสังคมออนไลน์ที่หมายถึงการกระ
ทำเพื่อสนองตอบความต้องการและการสร้าง
ประสบการณ์มีปฏิสัมพันธ์กันผ่านเว็บไซต์หรือ
แอปพลิเคชันต่างๆ เช่น Facebook, Line,
Instagram, Youtube และ Twitter

4) **แนวคิดคุณภาพชีวิตสำหรับผู้สูง
อายุ** การที่บุคคลมีวิถีชีวิต ความเป็นอยู่ที่มี
ความสุข สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่าง

เพียงพอและเหมาะสม ตอบสนองความต้องการขั้นพื้นฐานของตนเองได้ตามที่ปรารถนา ฟังพอใจในชีวิตทั้งในด้านจิตใจ ร่างกาย สังคม เศรษฐกิจ อารมณ์ สิ่งแวดล้อม ซึ่งกรมสุขภาพจิต (2545) ได้กำหนดตัวชี้วัดคุณภาพชีวิตไว้ 4 ด้าน ประกอบด้วย

(1) ด้านร่างกาย (physical domain) คือ การรับรู้สภาพความสมบูรณ์แข็งแรงของร่างกาย ความสามารถในการปฏิบัติกิจวัตรประจำวัน

(2) ด้านจิตใจ (psychological domain) คือ การรับรู้สภาพทางจิตใจของตนเอง ความเชื่อที่มีผลในทางที่ดีต่อการดำเนินชีวิต

(3) ด้านความสัมพันธ์ทางสังคม (social relationships) คือ ความสัมพันธ์กับบุคคลอื่น รวมถึงเรื่องอารมณ์ทางเพศ หรือการมีเพศสัมพันธ์

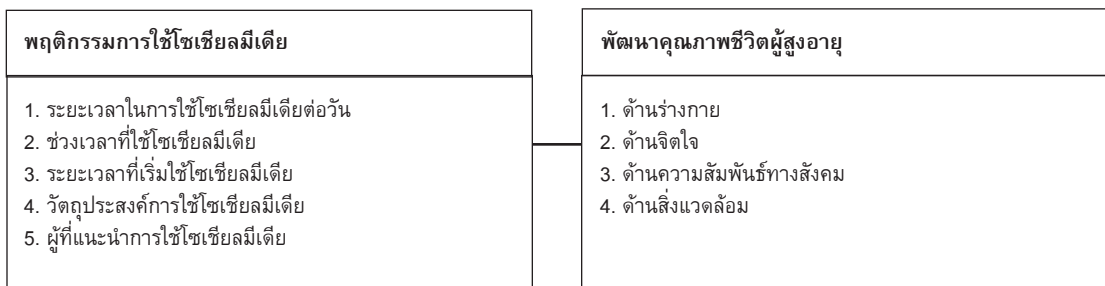
(4) ด้านสิ่งแวดล้อม (environment) คือ สิ่งแวดล้อมที่มีผลต่อการดำเนินชีวิต เช่น สิ่งแวดล้อมทางกายภาพ การคมนาคมสะดวก แหล่งประโยชน์ต่าง ๆ

กรอบแนวความคิดในงานวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาพฤติกรรม การใช้โซเชียลมีเดียของผู้สูงอายุต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ จากการทบทวนวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องได้ตัวแปรอิสระและตัวแปร ดังนี้

1. ตัวแปรอิสระ (independent variables) คือ พฤติกรรมการใช้โซเชียลมีเดีย มี 5 ตัวแปร ได้แก่ ระยะเวลาในการใช้โซเชียลมีเดียต่อวัน ช่วงเวลาที่โซเชียลมีเดีย ระยะเวลาที่เริ่มใช้โซเชียลมีเดีย วัตถุประสงค์การใช้โซเชียลมีเดีย และ ผู้ที่แนะนำโซเชียลมีเดีย (เอมิกา เหมมินทร์, 2556; กันตพล บรรทัดทอง, 2557; กายกาญจน์ เสนแก้ว, 2560; ประวิตร จันอับ, 2561)

2. ตัวแปรตาม (dependent variables) คือ การพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ ตามแบบประเมินของขององค์การอนามัยโลก [ชุดย่อ ฉบับภาษาไทย] WHOQOL - BREF - THAI (กรมสุขภาพจิต, 2545) ประกอบด้วย 4 ด้าน ได้แก่ ด้านร่างกาย ด้านจิตใจ ด้านความสัมพันธ์ทางสังคม และด้านสิ่งแวดล้อม

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างของพฤติกรรมการใช้โซเชียลมีเดียกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในจังหวัดร้อยเอ็ด

2. เพื่อศึกษาความแตกต่างของพฤติกรรมการใช้โซเชียลมีเดียต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในจังหวัดร้อยเอ็ด

สมมติฐานของการวิจัย

1. พฤติกรรมการใช้โซเชียลมีเดียของผู้สูงอายุมีความสัมพันธ์กับการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ
2. พฤติกรรมการใช้โซเชียลมีเดียของผู้สูงอายุที่แตกต่างกันมีผลต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุที่แตกต่างกัน

วิธีการศึกษา

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงปริมาณ (quantitative method) ใช้แบบสอบถามในการเก็บรวบรวมข้อมูล

ประชากร คือ ผู้ที่มีอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป ที่พักอาศัยอยู่เขตพื้นที่เทศบาลเมืองร้อยเอ็ด จังหวัดร้อยเอ็ด จำนวน 4,390 คน (เทศบาลเมืองร้อยเอ็ด, 2562) เป็นผู้สูงอายุที่ใช้โทรศัพท์มือถือ แท็บเล็ตหรือคอมพิวเตอร์ และเป็นผู้ที่สามารถให้ข้อมูลการใช้โซเชียลมีเดียและยินยอมในการให้สัมภาษณ์

กลุ่มตัวอย่าง การคำนวณกลุ่มตัวอย่างด้วยโปรแกรม G*Power Version 3.1.9.4 โดยกำหนดเป็นแบบ 2 ทิศทาง (2 Tails) ค่า Effect Size จากค่า r ในงานวิจัยที่ผ่านมา มีค่าเท่ากับ 0.2 ค่า $\alpha = .05$, ค่า Power ($1 - \beta$ error prob) = 95% (.95) ได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 314 คน

สุ่มตัวอย่าง เป็นการสุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง (purposive sampling) โดยเลือกจากผู้ที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไป มีการใช้โทรศัพท์มือถือ แท็บเล็ตหรือคอมพิวเตอร์ สะดวกและยินดีให้ข้อมูล

พื้นที่การวิจัย เขตเทศบาลเมืองร้อยเอ็ด ซึ่งเป็นเขตชุมชนที่หลากหลายขนาดมีความหลากหลายทั้งด้านเศรษฐกิจ และสภาพทางสังคม จำนวน 20 ชุมชน และแบ่งเป็น 3 เขต ไร่ ดังนี้ (เทศบาลเมืองร้อยเอ็ด, 2562)

เขตที่ 1 ชุมชนวัดป่าเรไร ชุมชนวัดคุ้ม ชุมชนท่านคร ชุมชนวัดเหนือ ชุมชนวัดบึง ชุมชนวัดศิริมงคล

เขตที่ 2 ชุมชนรอบเมือง ชุมชนพระอารามหลวง ชุมชนวัดเวฬุวัน ชุมชนศรีอุดม ชุมชนบ้านหนองหญ้าม้า ชุมชนทุ่งเจริญ ชุมชนพิพิธภัณฑ์ ชุมชนมังคังพัฒนา

เขตที่ 3 ชุมชนตลาดหนองแคน ชุมชน บขส. ชุมชนจันทร์เกษม ชุมชนโรงพยาบาล ชุมชนราษฎร์อุทิศ ชุมชนโรงเรียนเมือง

เครื่องมือ คือ แบบสอบถาม (questionnaire) ที่ผู้วิจัยได้สร้างและพัฒนาขึ้นจากการทบทวนวรรณกรรมและงานวิจัยที่ผ่านมา โดยแบ่งแบบสัมภาษณ์เป็น 4 ส่วน คือ

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม มี 8 ข้อคำถาม ได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพสมรส ระดับการศึกษา อาชีพก่อนอายุ 60 ปี อาชีพปัจจุบัน รายได้ปัจจุบัน (เฉลี่ยต่อเดือน) และ แหล่งที่มาของรายได้

ตอนที่ 2 ข้อมูลพฤติกรรมการใช้โซเชียลมีเดีย ที่ได้พัฒนามาจากงานวิจัยที่ผ่านมา มี 5 ตัวแปร ได้แก่ ระยะเวลาในการใช้โซเชียลมีเดียต่อวัน ช่วงเวลาที่โซเชียลมีเดีย ระยะเวลาที่เริ่มใช้โซเชียลมีเดีย วัตถุประสงค์การใช้โซเชียลมีเดีย และผู้ที่แนะนำโซเชียลมีเดีย

ตอนที่ 3 ข้อมูลการใช้โซเชียลมีเดีย เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ พัฒนาจากแบบประเมินคุณภาพชีวิตขององค์การอนามัยโลก WHOQOL - BREF-THAI มี 4 ด้าน ได้แก่ ด้านร่างกาย ด้านจิตใจ ด้านความสัมพันธ์ทางสังคม และ ด้านสิ่งแวดล้อม เป็นเป็นข้อคำถามแบบ Rating Scale 5 ระดับ

ตอนที่ 4 ข้อเสนอแนะ สำหรับให้ผู้ตอบแบบสอบถามเขียนข้อเสนอแนะ

การตรวจสอบเครื่องมือ ด้วยการหาความเที่ยงตรง (validity) โดยมีผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน ได้ค่า IOC = 0.79 - 0.85 และความเชื่อมั่น (reliability) ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาครอนบาค = 0.93

เก็บข้อมูล กลุ่มตัวอย่างตอบแบบสอบถาม (questionnaire) ด้วยตนเอง

การวิเคราะห์ข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปและข้อมูลตัวแปรเดียว ด้วยสถิติเชิงพรรณนา (descriptive statistic) การหาความสัมพันธ์ด้วยสถิติ Chi square และการหาความแตกต่าง ด้วยสถิติ ANOVA

ข้อพิจารณาสำหรับคุณธรรมและจริยธรรมในการวิจัย คำโครงการวิจัย (research proposal) ได้รับการรับรองเลขที่ 001/2564 ลงวันที่ 14 มกราคม พ.ศ.2564 จากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ มหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด

ผลการวิจัย

1. ข้อมูลทั่วไปของผู้สูงอายุ

ผลการศึกษาครั้งนี้พบว่า ผู้สูงอายุที่ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง ร้อยละ 62.7 มีอายุระหว่าง 60 - 78 ปี อายุเฉลี่ย 67.73 ปี (\bar{X} = 67.73, S.D. = 3.849) มีสถานสมรสคู่มาก

ที่สุด ร้อยละ 79.6 จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น/ตอนปลายมากที่สุด ร้อยละ 31.2 ก่อนเข้าสู่วัยผู้สูงอายุประกอบอาชีพรับจ้างทั่วไปมากที่สุด ร้อยละ 27.7 ปัจจุบันทำหน้าที่เป็นแม่บ้าน/พ่อบ้านมากที่สุด ร้อยละ 43.3 มีรายได้อยู่ระหว่าง 10,001 - 15,000 บาท มากที่สุด ร้อยละ 48.7 แหล่งรายได้หลัก คือ เบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ ร้อยละ 73.2 มีเงินออมเพียงร้อยละ 18.2 แสดงว่าผู้สูงอายุที่ตอบแบบสอบถามมีรายได้สูงแต่มีเงินออมเพียงส่วนน้อย ส่วนใหญ่มีเพียงพอใช้จ่ายในครัวเรือน

2. พฤติกรรมการใช้โซเชียลมีเดียของผู้สูงอายุ (รายละเอียดตามตารางที่ 1)

การวิจัยในครั้งนี้ ผู้สูงอายุที่ตอบแบบสอบถามมีพฤติกรรมการใช้โซเชียลมีเดีย โดยมีการใช้โซเชียลมีเดียมากกว่า 2 ชั่วโมงในแต่ละวัน ร้อยละ 68.2 ช่วงเวลาที่มีการใช้โซเชียลมีเดียมากที่สุด คือ ช่วงเช้า เวลา 05.00 - 11.00 น. ร้อยละ 55.4 ผู้สูงอายุที่ตอบแบบสอบถามมีการใช้โซเชียลมีเดียมานานมากกว่า 2 ปี ร้อยละ 89.8 โดยใช้โซเชียลมีเดียในการติดต่อสื่อสารกับครอบครัวและญาติมากที่สุด ร้อยละ 51.0 และเมื่อเกิดปัญหาในการใช้โซเชียลมีเดียจะขอคำแนะนำและความช่วยเหลือจากครอบครัวและญาติมากที่สุด ร้อยละ 87.9 รายละเอียดพฤติกรรมการใช้โซเชียลมีเดียของผู้สูงอายุที่ตอบแบบสอบถาม

ตารางที่ 1 พฤติกรรมการใช้โซเชียลมีเดียของผู้สูงอายุ (n = 314)

ลำดับ	ตัวแปร	จำนวน (คน)	ร้อยละ
1)	ระยะเวลาในการใช้โซเชียลมีเดียในแต่ละวัน		
	- น้อยกว่า 1 ชั่วโมง	3	1.0
	- 1-2 ชั่วโมง	97	30.9
	- มากกว่า 2 ชั่วโมง	214	68.2

ตารางที่ 1 พฤติกรรมการใช้โซเชียลมีเดียของผู้สูงอายุ (n = 314) (ต่อ)

ลำดับ	ตัวแปร	จำนวน (คน)	ร้อยละ
2)	ช่วงเวลาในการใช้โซเชียล		
	- ช่วงเช้า เวลา 05.00 - 11.00 น.	174	55.4
	- ช่วงกลางวัน เวลา 11.00 - 16.00 น.	59	18.8
	- ช่วงเย็น เวลา 16.00 - 19.00 น.	41	13.1
	- ช่วงกลางคืน เวลา 19.00 - 24.00 น.	35	11.1
	- ช่วงหลังเที่ยงคืน เวลา 00.00 - 05.00 น.	5	1.6
3)	ระยะเวลาของการใช้โซเชียลมีเดีย		
	- น้อยกว่า 1 ปี	4	1.3
	- 1 - 2 ปี	28	8.9
	- มากกว่า 2 ปี	282	89.8
4)	วัตถุประสงค์ของการใช้โซเชียลมีเดีย		
	-คุยกับเพื่อนปัจจุบันและเพื่อนเก่า	132	42.0
	-ใช้ในการติดตามข้อมูลข่าวสาร	19	6.1
	-ใช้เพื่อหาเพื่อนใหม่	3	1.0
	-ใช้ในการติดต่อสื่อสารกับครอบครัวและญาติ	160	51.0
5)	ผู้ที่ให้คำแนะนำและให้ความช่วยเหลือในการใช้โซเชียลมีเดีย		
	- เพื่อน	15	4.8
	- ครอบครัวและญาติ	276	87.9
	-บุคคลที่มีความเชี่ยวชาญ (ร้านขายโทรศัพท์)	23	7.3

3. ความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมการใช้โซเชียลมีเดียของผู้สูงอายุกับระดับคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ (รายละเอียดตามตารางที่ 2)

3.1 พฤติกรรมการใช้โซเชียลมีเดียในแต่ละวันของผู้สูงอายุมีความสัมพันธ์กับระดับคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ ด้านร่างกาย ด้านจิตใจ และ ด้านสิ่งแวดล้อม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ($X^2 = 26.911, 28.495$ และ 13.763 ตามลำดับ)

3.2 ช่วงเวลาในการใช้โซเชียลมีเดียของผู้สูงอายุไม่มีความสัมพันธ์กับระดับคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุทุกด้านอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

3.3 ระยะเวลาของการใช้โซเชียลมีเดียมีความสัมพันธ์กับระดับคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ ด้านร่างกาย ด้านจิตใจ และด้านสิ่งแวดล้อม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ($X^2 = 28.153, 24.168$ และ 14.798 ตามลำดับ)

3.4 วัตถุประสงค์ของการใช้โซเชียลมีเดียมีความสัมพันธ์กับระดับคุณภาพชีวิตทุกด้าน คือ ด้านร่างกาย ด้านจิตใจ ด้านความสัมพันธ์ทางสังคม และ ด้านสิ่งแวดล้อม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ($X^2 = 56.633, 14.597, 52.883$ และ 27.283 ตามลำดับ)

3.5 ผู้ที่ให้คำแนะนำและให้ความช่วยเหลือในการใช้โซเชียลมีเดียไม่มีความสัมพันธ์กับระดับคุณภาพชีวิตทุกด้าน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ตารางที่ 2 ความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมการใช้โซเชียลมีเดียในแต่ละวันของผู้สูงอายุที่มีต่อระดับคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ (n = 314)

ตัวแปร	ระดับความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมการใช้โซเชียลมีเดียของผู้สูงอายุกับระดับคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ (X ²)			
	ด้านร่างกาย	ด้านจิตใจ	ด้านความสัมพันธ์ทางสังคม	ด้านสิ่งแวดล้อม
1) การใช้โซเชียลมีเดียในแต่ละวัน - น้อยกว่า 1 ชั่วโมง - 1-2 ชั่วโมง - มากกว่า 2 ชั่วโมง	26.911***	28.495***	9.094	13.763**
ระดับความสัมพันธ์ (contingency coefficient: CC)	0.281	0.288	-	0.205
2) ช่วงเวลาในการใช้โซเชียลมีเดีย - ช่วงเช้า เวลา 05.00 - 11.00 น. และช่วงกลางวัน เวลา 11.00 - 16.00 น. - ช่วงเย็น เวลา 16.00 - 19.00 น. และช่วงกลางคืน เวลา 19.00 - 24.00 น. - ช่วงหลังเที่ยงคืน เวลา 00.00 - 05.00 น.	0.747	0.259	0.466	0.429
ระดับความสัมพันธ์ (contingency coefficient: CC)	-	-	-	-
3) ระยะเวลาของการใช้โซเชียลมีเดีย - น้อยกว่า 1 ปี - 1 - 2 ปี - มากกว่า 2 ปี	28.153***	24.618**	0.997	14.798**
ระดับความสัมพันธ์ (contingency coefficient: CC)	0.287	0.270	-	0.212
4) วัตถุประสงค์ของโซเชียลมีเดีย - คุยกับเพื่อนปัจจุบันและเพื่อนเก่าหาเพื่อนใหม่ - ใช้ติดต่อสื่อสารกับครอบครัวและญาติ - ใช้ในการติดตามข้อมูลข่าวสารอื่นๆ	56.633***	14.597***	52.883***	27.283***
ระดับความสัมพันธ์ (contingency coefficient: CC)	0.382	0.211	0.380	0.285
5) ผู้ที่ให้คำแนะนำและให้ความช่วยเหลือในการใช้โซเชียลมีเดีย - เพื่อน - ครอบครัวและญาติ - บุคคลที่มีความเชี่ยวชาญ และอื่นๆ	7.079	1.108	1.587	7.838
ระดับความสัมพันธ์ (contingency coefficient: CC)	-	-	-	-

*p < 0.05, **p < 0.01, ***p < 0.001

4. ความแตกต่างของพฤติกรรมการใช้โซเชียลมีเดียกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ

ความแตกต่างของตัวแปรด้านพฤติกรรมการใช้โซเชียลมีเดียของผู้สูงอายุที่มีผลต่อการ

พัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ โดยรวม (คะแนนคุณภาพชีวิตด้านร่างกาย+ด้านจิตใจ+ด้านความสัมพันธ์ทางสังคม+ด้านสิ่งแวดล้อม) พบว่า การใช้โซเชียลมีเดียในแต่ละวัน ช่วงเวลาในการใช้โซเชียลมีเดีย ระยะเวลาของการใช้โซเชียลมีเดีย

และวัตถุประสงค์ของใช้โซเชียลมีเดียของผู้สูงอายุที่แตกต่างกันมีผลต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.05 ($F = 25.833, 7.019, 13.335$ และ 29.735 ตามลำดับ) ส่วนพฤติกรรมในการขอ

คำแนะนำและให้ความช่วยเหลือในการใช้โซเชียลมีเดีย ไม่มีผลต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ($F = 1.398$) รายละเอียดดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ความแตกต่างของพฤติกรรมการใช้โซเชียลมีเดียของผู้สูงอายุที่มีผลต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ โดยรวม (n = 314)

พฤติกรรมการใช้โซเชียลมีเดีย	x	SD	df	F	p-value
1) การใช้โซเชียลมีเดียในแต่ละวัน			2	25.833	.000***
- น้อยกว่า 1 ชั่วโมง	65.67	20.984			
- 1-2 ชั่วโมง	65.87	9.825			
- มากกว่า 2 ชั่วโมง	74.18	8.774			
2) ช่วงเวลาในการใช้โซเชียลมีเดีย			4	7.019	.000***
- ช่วงเช้า เวลา 05.00 - 11.00 น.	69.61	10.075			
- ช่วงกลางวัน เวลา 11.00 - 16.00 น.	75.56	10.896			
- ช่วงเย็น เวลา 16.00 - 19.00 น.	69.71	6.497			
- ช่วงกลางคืน เวลา 19.00 - 24.00 น.	75.14	8.496			
- ช่วงหลังเที่ยงคืน เวลา 00.00 - 05.00 น.	80.60	4.219			
3) ระยะเวลาของการใช้โซเชียลมีเดีย			2	13.335	.000***
- น้อยกว่า 1 ปี	67.00	17.321			
- 1 - 2 ปี	62.79	13.379			
- มากกว่า 2 ปี	72.46	9.059			
4) วัตถุประสงค์ของใช้โซเชียลมีเดีย			3	29.735	.000***
- คุยกับเพื่อนปัจจุบันและเพื่อนเก่า	76.23	7.207			
- ใช้ในการติดตามข้อมูลข่าวสาร/อื่นๆ	77.68	6.438			
- ใช้เพื่อหาเพื่อนใหม่	70.00	6.245			
- ใช้ติดต่อสื่อสารกับครอบครัวและญาติ	66.96	10.233			
5) ผู้ที่ให้คำแนะนำและให้ความช่วยเหลือในการใช้โซเชียลมีเดีย			2	1.398	.249
- เพื่อน	75.53	6.653			
- ครอบครัวและญาติ	71.42	10.281			
- บุคคลที่มีความเชี่ยวชาญ และอื่นๆ	70.30	7.678			

*p < 0.05, **p < 0.01, ***p < 0.001

เมื่อพิจารณาความแตกต่างของพฤติกรรมการใช้โซเชียลมีเดียของผู้สูงอายุ ดังนี้ (รายละเอียดดังตารางที่ 4)

1. ระยะเวลาในการใช้โซเชียลมีเดียต่อวัน มีผลต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ คุณภาพชีวิตด้าน

ร่างกาย ด้านจิตใจ ด้านสังคม และด้านสิ่งแวดล้อม ที่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

2. ช่วงเวลาที่ใช้โซเซียลมีเดีย มีผลต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ คุณภาพชีวิตด้านร่างกาย ด้านจิตใจ ด้านสังคม และด้านสิ่งแวดล้อม ที่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

3. ระยะเวลาที่เริ่มใช้โซเซียลมีเดีย มีผลต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ ด้านร่างกาย ด้านจิตใจ และด้านสิ่งแวดล้อมที่ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ในส่วนของคุณภาพชีวิตด้านความสัมพันธ์

ทางสังคมไม่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

4. วัตถุประสงค์การใช้โซเซียลมีเดียมีผลต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ คุณภาพชีวิตด้านร่างกาย ด้านจิตใจ ด้านสังคม และด้านสิ่งแวดล้อม ที่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

5. ผู้ที่แนะนำการใช้โซเซียลมีเดียมีผลต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุด้าน สังคมที่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ในส่วนของคุณภาพชีวิตด้านร่างกาย ด้านจิตใจ และด้านสิ่งแวดล้อม ไม่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ตารางที่ 4 ความแตกต่างของพฤติกรรมการใช้โซเซียลมีเดียของผู้สูงอายุที่มีผลต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ รายด้าน (n = 314)

พฤติกรรมการใช้โซเซียลมีเดีย	ระดับคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ (F)			
	ด้านร่างกาย	ด้านจิตใจ	ด้านความสัมพันธ์ทางสังคม	ด้านสิ่งแวดล้อม
1) การใช้โซเซียลมีเดียในแต่ละวัน	25.833***	29.556***	6.321**	19.004***
2) ช่วงเวลาในการใช้โซเซียลมีเดีย	3.097*	10.284***	9.231***	6.061***
3) ระยะเวลาของการใช้โซเซียลมีเดีย	14.561***	11.041***	3.001	10.271***
4) วัตถุประสงค์ของโซเซียลมีเดีย	25.361***	3.239*	51.198***	8.096***
5) ผู้ที่ให้คำแนะนำและให้ความช่วยเหลือในการใช้โซเซียลมีเดีย	0.692	0.155	3.318*	2.388

* $p < 0.05$, ** $p < 0.01$, *** $p < 0.001$

การอภิปรายผลการวิจัย

1. ความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมการใช้โซเซียลมีเดียกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ

จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลจะเห็นว่า พฤติกรรมการใช้โซเซียลมีเดียด้านวัตถุประสงค์

ของการใช้โซเซียลมีเดียมีความสัมพันธ์กับระดับคุณภาพชีวิตของผู้สูงทุกด้าน ได้แก่ ด้านร่างกาย ด้านจิตใจ ด้านความสัมพันธ์ทางสังคม และด้านสิ่งแวดล้อม ทั้งนี้ความสัมพันธ์ดังกล่าวเป็นความสัมพันธ์ในเชิงบวกทุกด้าน และเป็นพฤติกรรมการใช้โซเซียลมีเดียพฤติกรรมเดียวที่มีความ

สัมพันธ์กับระดับคุณภาพชีวิตด้านความสัมพันธ์ทางสังคม แสดงให้เห็นว่าการใช้โซเชียลมีเดียของผู้สูงอายุนั้นมีวัตถุประสงค์ที่จำเป็นต่อคุณภาพชีวิต เช่น การค้นหาข้อมูลที่เป็นต่อการดูแลสุขภาพที่สามารถสืบค้นได้อย่างรวดเร็ว รวมทั้งการติดต่อสื่อสารกับลูกหลาน เพื่อน หรือแสวงหาความบันเทิง ผู้สูงอายุสามารถใช้โซเชียลมีเดียตอบสนองความต้องการด้านข้อมูลและความบันเทิงได้

ส่วนพฤติกรรมกรรมการใช้โซเชียลมีเดียด้านช่วงเวลาในการใช้โซเชียลมีเดียและผู้ที่ให้คำแนะนำและให้ความช่วยเหลือในการใช้โซเชียลมีเดียไม่มีความสัมพันธ์กับระดับคุณภาพชีวิตทุกด้าน แสดงให้เห็นว่าช่วงเวลาในการใช้โซเชียลมีเดียและผู้ที่ให้คำแนะนำและให้ความช่วยเหลือในการใช้โซเชียลมีเดีย ไม่ได้ช่วยส่งเสริมให้ผู้สูงอายุมีระดับคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น โดยผู้สูงอายุสามารถใช้โซเชียลมีเดียเวลาใดก็สามารถสืบค้นข้อมูลที่ต้องการได้ รวมทั้งผู้ที่ให้คำแนะนำและให้ความช่วยเหลือในการใช้โซเชียลมีเดียก็ไม่สามารถตอบสนองความต้องการข้อมูลต่างๆ หรือส่งเสริมความสัมพันธ์ทางสังคมของผู้สูงอายุ

ในส่วนของพฤติกรรมกรรมการใช้โซเชียลมีเดียของผู้สูงอายุด้านเวลาในการใช้โซเชียลมีเดียในแต่ละวันและระยะของการเริ่มใช้โซเชียลมีเดียมีความสัมพันธ์กับระดับคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ 3 ด้าน ได้แก่ ด้านร่างกาย ด้านจิตใจ และด้านสิ่งแวดล้อม แต่ไม่มีความสัมพันธ์กับระดับคุณภาพชีวิตด้านความสัมพันธ์ทางสังคม แสดงให้เห็นว่าพฤติกรรมทั้ง 2 ด้านนี้ไม่ได้ช่วยส่งเสริมระดับคุณภาพชีวิตไม่ว่าเวลาจะใช้โซเชียลมีเดียในแต่ละวันและระยะเวลาเริ่มใช้สื่อก็ทำให้เกิดความสัมพันธ์ทางสังคมทั้งในระดับครอบครัว เพื่อนหรือด้านอื่นๆ

2. ความแตกต่างของพฤติกรรมกรรมการใช้โซเชียลมีเดียต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ

จากการวิเคราะห์ข้อมูลจะเห็นว่าพฤติกรรมกรรมการใช้โซเชียลมีเดียในแต่ละวัน ช่วงเวลาในการใช้โซเชียลมีเดีย และ วัตถุประสงค์ของการใช้โซเชียลมีเดีย ที่แตกต่างกันมีผลต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุโดยรวม และรายด้านแตกต่างกันทุกด้าน ได้แก่ ด้านร่างกาย ด้านจิตใจ ด้านความสัมพันธ์ทางสังคม และ ด้านสิ่งแวดล้อม ซึ่งมีความสอดคล้องกับการศึกษาของ กันตพล บรรทัดทอง (2557) ที่พบว่าพฤติกรรมกรรมการใช้โซเชียลมีเดียของผู้สูงอายุ ทำให้ผู้สูงอายุมีความพึงพอใจที่แตกต่างกัน ซึ่งความพึงพอใจดังกล่าวมีผลต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตด้านจิตใจ ทำให้มีความรู้สึกมั่นใจในตัวเอง, เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมตนเอง, มีการระลึกเรื่องราวในอดีตที่ผ่านมา, ลดความซึมเศร้า และความเหงา และมีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงความเชื่อด้านสุขภาพได้ด้วย

เมื่อพิจารณาพฤติกรรมของการใช้โซเชียลมีเดียที่แตกต่างกันมีผลต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตรายด้านจะพบว่า ระยะเวลาของการใช้โซเชียลมีเดีย ที่แตกต่างกันมีผลต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุแตกต่างกัน 3 ด้าน ได้แก่ ด้านร่างกาย ด้านจิตใจ และ ด้านสิ่งแวดล้อม แตกต่างกัน แต่ผู้ที่ให้คำแนะนำและให้ความช่วยเหลือในการใช้โซเชียลมีเดียของผู้สูงอายุที่มีความแตกต่างกันมีผลทำให้ด้านความสัมพันธ์ทางสังคม ซึ่งผลการวิเคราะห์ข้อมูลจะเห็นว่าพฤติกรรมทั้งสองด้านนี้มีผลต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตที่มีความแตกต่างกันแบบตรงกันข้าม บ่งบอกว่าความสัมพันธ์ทางสังคมของผู้สูงอายุนั้นไม่ได้ขึ้นอยู่กับระยะเวลาที่เคยใช้โซเชียลมีเดียแต่ขึ้นอยู่กับผู้ที่ให้คำแนะนำและให้ความช่วยเหลือในการใช้

โซเซียลมีเดีย เป็นปัจจัยที่ก่อให้เกิดความสัมพันธ์ทางสังคม ถึงแม้ว่าผู้สูงอายุได้เริ่มใช้โซเซียลมีเดียมานานกับคนที่เพิ่งเริ่มใช้โซเซียลมีเดียสามารถมีความสัมพันธ์ทางสังคม เช่น การติดต่อสื่อสารกับเพื่อน การค้นหาเพื่อนใหม่ก็สามารถเกิดขึ้นได้ใกล้เคียง แต่การผู้สูงอายุมีผู้ให้คำแนะนำและให้ความช่วยเหลือในการใช้โซเซียลมีเดียเป็นการที่ทำให้ผู้สูงอายุได้มีความสัมพันธ์หรือเกิดปฏิสัมพันธ์กับบุคคลที่ให้ความช่วยเหลือ ดังนั้นปัจจัยดังกล่าวจึงทำให้ผู้สูงอายุเกิดความสัมพันธ์ทางสังคมที่แตกต่างกันได้

สรุปผลการวิจัย

ผลการวิจัยในครั้งนี้พบว่าวัตถุประสงค์ของโซเซียลมีเดียมีความสัมพันธ์กับระดับคุณภาพชีวิตทุกด้าน คือ ด้านร่างกาย ด้านจิตใจ ด้านความสัมพันธ์ทางสังคม และ ด้านสิ่งแวดล้อม และพฤติกรรมการใช้โซเซียลมีเดียในแต่ละวันของผู้สูงอายุและระยะเวลาของการใช้โซเซียลมีเดียมีความสัมพันธ์กับระดับคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ ด้านร่างกาย ด้านจิตใจ และ ด้านสิ่งแวดล้อม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 แต่ช่วงเวลาในการใช้โซเซียลมีเดียและผู้ให้คำแนะนำและให้ความช่วยเหลือในการใช้โซเซียลมีเดียไม่มีความสัมพันธ์กับระดับคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ และพฤติกรรมที่แตกต่างกันมีผลต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตโดยรวมแตกต่างกัน คือ การใช้โซเซียลมีเดียในแต่ละวัน ช่วงเวลาในการใช้โซเซียลมีเดีย ระยะเวลาของการใช้โซเซียลมีเดีย

วัตถุประสงค์ของโซเซียลมีเดีย อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 แต่ผู้ให้คำแนะนำและให้ความช่วยเหลือในการใช้โซเซียลมีเดียไม่มีความแตกต่างกัน เมื่อพิจารณาการพัฒนาคุณภาพชีวิตรายด้านจะพบว่าการใช้โซเซียลมีเดียในแต่ละวัน ช่วงเวลาในการใช้

โซเซียลมีเดีย และวัตถุประสงค์ของโซเซียลมีเดีย แตกต่างกันมีผลต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตที่แตกต่างกันทั้ง 4 ด้าน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ส่วนระยะเวลาของการใช้โซเซียลมีเดียที่แตกต่างกันมีผลต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตที่แตกต่างกันทั้ง 3 ด้าน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ยกเว้นด้านความสัมพันธ์ทางสังคม ตรงข้ามกับผู้ให้คำแนะนำและให้ความช่วยเหลือในการใช้โซเซียลมีเดียแตกต่างกันมีผลต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตด้านความสัมพันธ์ทางสังคมที่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ข้อเสนอแนะ

1. ผู้สูงอายุที่มีความรู้ความสามารถในการอ่านออกเขียนได้ มีรายได้ที่สามารถซื้อสมาร์ตโฟน แท็บเล็ตหรือ คอมพิวเตอร์ และสามารถจ่ายค่าอินเทอร์เน็ตได้ มีความสามารถในการใช้อินเทอร์เน็ตได้ เป็นกลุ่มผู้สูงอายุตอนต้นและอาศัยอยู่ในพื้นที่เขตเมืองที่มีสัญญาณอินเทอร์เน็ต

2. ผลการวิจัยพบว่าพฤติกรรมการใช้โซเซียลมีเดีย ประกอบด้วย เวลาการใช้โซเซียลมีเดียแต่ละวัน ช่วงเวลาในการใช้โซเซียลมีเดีย วัตถุประสงค์การใช้โซเซียลมีเดียที่มีความสัมพันธ์กับการพัฒนาคุณภาพชีวิต แต่พฤติกรรมการใช้โซเซียลมีเดีย ด้านระยะเวลาของการเริ่มใช้โซเซียลมีเดียและผู้ให้คำแนะนำและให้ความช่วยเหลือในการใช้โซเซียลมีเดียของผู้สูงอายุไม่มีความสัมพันธ์กับระดับคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ และพฤติกรรมการใช้โซเซียลมีเดียของผู้สูงอายุที่แตกต่างกันมีผลต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุแตกต่างกัน

3. จากผลการวิจัยจะเห็นว่าโซเซียลมีเดียเป็นวิธีการหนึ่งที่สามารถนำมาใช้ในดำเนินการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุทั้งด้านสุขภาพ

กาย สุขภาพจิต ความสัมพันธ์ทางสังคมและด้าน
สิ่งแวดล้อม

กิตติกรรมประกาศ

การวิจัยนี้ ผู้วิจัย ใช้ทุนภาควิชา
มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ คณะศิลปศาสตร์
และวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด

ในการดำเนินการวิจัย ทั้งนี้ผู้วิจัยขอบพระคุณ
อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.)
ที่ช่วยในการติดตามและค้นหากลุ่มตัวอย่าง
เจ้าหน้าที่เทศบาลเมืองร้อยเอ็ดที่ช่วยในค้นหา
ข้อมูลของผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ในเขตเทศบาล
เมืองร้อยเอ็ด

เอกสารอ้างอิง

- กรมสุขภาพจิต. (2545). *เครื่องชี้วัดคุณภาพชีวิตขององค์การอนามัยโลกชุดย่อ ฉบับภาษาไทย*. <https://dmh.go.th/test/whoqol/>
- กันตพล บันทัดทอง. (2557). *พฤติกรรมกรรมการใช้เครือข่ายสังคมออนไลน์และความพึงพอใจของกลุ่มคนผู้สูงอายุ* [วิทยานิพนธ์นิเทศศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยกรุงเทพ]. มหาวิทยาลัยกรุงเทพ.
- กานดา รุณนะพงศา. (2557). *ความหมายโซเชียลมีเดีย*. <https://www.gotoknow.org/posts/567331%5B2>
- กายกาญจน์ เสนแก้ว. (2560). *พฤติกรรมกรรมการใช้เครือข่ายสังคมออนไลน์ของ Gen-X ในกรุงเทพมหานคร* [การค้นคว้าอิสระปริญญาบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยกรุงเทพ]. มหาวิทยาลัยกรุงเทพ.
- จิตินันท์ ผิวนิล. (2559). การเข้าถึงบริการโทรคมนาคมและการสื่อสารออนไลน์ของผู้สูงอายุไทย. *วารสาร กสทช.ประจำปี 2559*, 1(1), 411-414.
- เทศบาลเมืองร้อยเอ็ด. (2562). *แผนยุทธศาสตร์การพัฒนาพ.ศ.2558 - 2562*. <https://roietmunicipal.go.th/roiet/category/>
- บั้งอร ธรรมศิริ. (2549). *ครอบครัวกับการดูแลผู้สูงอายุ*. วารสารการเวกฉบับนิทรรศการวันเจ้าฟ้า.
- ประวิตร จันอับ. (2561). *พฤติกรรมกรรมการใช้เครือข่ายสังคมออนไลน์และผลกระทบต่อนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ในจังหวัดพิษณุโลก* [ปริญญาศึกษามหาบัณฑิตสาขาวิชาเทคโนโลยีและการสื่อสารศึกษา, มหาวิทยาลัยนเรศวร]. มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- เปรมศักดิ์ อาษากิจ. (2556). *ตลาดผลิตภัณฑ์และบริการสำหรับผู้สูงอายุในจังหวัดเชียงใหม่*. มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนาภาคพายัพ.
- ภิเชก ชัยนรินทร์. (2553). *การตลาดแนวใหม่ผ่าน Social Media*. ซีอีดียูเคชั่น.
- ระวี แก้วสุกใส และ ชัยรัตน์ จุสปาโล. (2556). เครือข่ายสังคมออนไลน์: กรณีเฟสบุ๊ค (Facebook) กับการพัฒนาผู้เรียน. *วารสารมหาวิทยาลัยนราธิวาสราชนครินทร์*, 5(4), 197-215.
- สุพัตรา สุภาพ. (2540). *สังคมวิทยา*. ไทยวัฒนาพานิช.
- เอมิกา เหมมินทร์. (2556). *พฤติกรรมการใช้และความคิดเห็นเกี่ยวกับผลที่ได้จากการใช้เครือข่ายสังคมออนไลน์ (social media) ของประชาชนในเขตกรุงเทพมหานคร* [วิทยานิพนธ์หลักสูตรวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต, สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์]. สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.

Holloman, C. (2013). *The social media MBA*. John Wiley & Son.

White, C. M. (2012). *Social media, crisis communication, and emergency management*. Taylor & Francic Group.

**หลักเกณฑ์และคำแนะนำสำหรับผู้พิมพ์ บทความ หรือ บทความวิจัย
วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
(Instructions for the Authors)**

บทความและบทความวิจัยที่จะนำมาตีพิมพ์ในวารสารมหาวิทยาลัยมหาสารคามนี้ จะต้องได้รับการตรวจสอบทางวิชาการ (Peer review) ก่อน เพื่อให้วารสารมีคุณภาพในระดับมาตรฐานสากล และนำไปอ้างอิงได้ ผลงานที่ส่งมาตีพิมพ์ จะต้องเป็นงานบทบทความรู้เดิมและเสนอความรู้ใหม่ที่ทันสมัยรวมทั้งข้อคิดเห็นที่เกิดประโยชน์ต่อผู้อ่าน ผลงานไม่เคยถูกนำไปตีพิมพ์เผยแพร่ในวารสารอื่นใดมาก่อน และไม่ได้อยู่ในระหว่างการพิจารณาของวารสารใดๆ การเตรียมต้นฉบับที่จะมาลงตีพิมพ์ ควรปฏิบัติตามคำแนะนำดังนี้

การเตรียมต้นฉบับสำหรับบทความและบทความวิจัย

1. ภาษา เป็นภาษาไทยหรืออังกฤษก็ได้ ถ้าเป็นภาษาไทย ให้ยึดหลักการใช้คำศัพท์หรือการเขียนทับศัพท์ให้ยึดหลักของราชบัณฑิตยสถาน พยายามหลีกเลี่ยงการใช้ภาษาอังกฤษในข้อความ ยกเว้นกรณีจำเป็น ศัพท์ภาษาอังกฤษที่ปนไทย ให้ใช้ตัวเล็กทั้งหมด ยกเว้นชื่อเฉพาะซึ่งต้องขึ้นต้นด้วยตัวอักษรใหญ่ ถ้าเป็นภาษาอังกฤษ ควรให้ผู้เชี่ยวชาญในภาษาอังกฤษตรวจสอบความถูกต้องก่อนที่จะส่งต้นฉบับ

2. ขนาดของต้นฉบับ พิมพ์หน้าเดี่ยวบนกระดาษสัน ขนาด เอ 4 (216 x 279 มม.) ควรเว้นระยะห่างจากขอบกระดาษด้านบนและซ้ายมืออย่างน้อย 40 มม. (1.5 นิ้ว) ด้านล่างและขวามืออย่างน้อย 25 มม. (1 นิ้ว) พิมพ์ด้วยโปรแกรมไมโครซอฟท์เวิร์ด ด้วยรูปแบบอักษร browallia New ขนาด 16 ตัวอักษรย่อหน้า

3. จำนวนหน้า บทความและบทความวิจัย ไม่ควรเกิน 15 หน้า

การเรียงลำดับเนื้อหาบทความ และบทความวิจัย

1. ชื่อเรื่อง (Title) ควรสั้น กระชับ และสื่อเป้าหมายหลักของการศึกษาวิจัย ไม่ใช่ คำย่อ ความยาวไม่ควร เกิน 100 ตัวอักษร ชื่อเรื่องต้องมีทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ โดยให้นำชื่อเรื่องภาษาไทยขึ้นก่อน

2. ชื่อผู้พิมพ์และที่อยู่ ให้มีทั้งภาษาไทย และภาษาอังกฤษ และระบุตำแหน่งทางวิชาการ หน่วยงานหรือสถาบัน ที่อยู่ และ E-mail ของผู้พิมพ์ เพื่อใช้ติดต่อเกี่ยวกับต้นฉบับและบทความที่ตีพิมพ์แล้ว

3. บทคัดย่อ (Abstract) ให้มีทั้งภาษาไทย และภาษาอังกฤษ เป็นเนื้อความย่อที่อ่านแล้วเข้าใจง่าย โดยเรียงลำดับความสำคัญของเนื้อหา เช่น วัตถุประสงค์ วิธีการศึกษา ผลงานและการวิจารณ์ อย่างต่อเนื่องกัน ไม่ควรเกิน 500 คำ ไม่ควรมีคำย่อ ให้บทคัดย่อภาษาไทยขึ้นก่อนภาษาอังกฤษ

4. คำสำคัญหรือคำหลัก (Keyword) ให้ระบุทั้งภาษาไทย และภาษาอังกฤษ ใส่ไว้ท้ายบทคัดย่อของแต่ละภาษา

5. บทนำ (Introduction) เป็นส่วนของเนื้อหาที่บอกความเป็นมาและเหตุผลนำไปสู่การศึกษาวิจัย ให้ข้อมูลทางวิชาการพร้อมทั้งจุดมุ่งหมายที่เกี่ยวข้องอย่างคร่าว ๆ และมีวัตถุประสงค์ของการศึกษาและการวิจัยนั้นด้วย

6. วิธีการศึกษา (Method) ให้ระบุรายละเอียดวัสดุ อุปกรณ์ สิ่งที่น่ามาศึกษา จำนวนลักษณะเฉพาะของตัวอย่างที่ศึกษา ตลอดจนเครื่องมือและอุปกรณ์ต่าง ๆ ที่ใช้ในการศึกษา อธิบายวิธีการศึกษา หรือแผนการทดลองทางสถิติ การสุ่มตัวอย่าง วิธีการเก็บข้อมูลและวิธีการวิเคราะห์ข้อมูล

7. ผลการศึกษา (Results) แจ้งผลที่พบตามลำดับหัวข้อของการศึกษาวิจัยอย่างชัดเจนได้ใจความ ถ้าผลไม่ซับซ้อนไม่มีตัวเลขมาก ควรใช้คำบรรยาย แต่ถ้ามีตัวเลขมาก ตัวแปรมาก ควรใช้ตารางที่ แผนภูมิแทน ไม่ควรมีเกิน 5 ตารางหรือแผนภูมิ ควรแปลความหมายและวิเคราะห์ผลที่ค้นพบ และสรุปเปรียบเทียบกับสมมติฐานที่ตั้งไว้

8. วิจารณ์และสรุปผล (Discussion and conclusion) ชี้แจงว่าผลการศึกษาตรงกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย หรือแตกต่างไปจากผลงานที่มีผู้รายงานไว้ก่อนหรือไม่ อย่างไร เหตุผลใดจึงเป็นเช่นนั้น และมีพื้นฐานอ้างอิงที่เชื่อถือได้ และให้จบด้วยข้อเสนอแนะที่จะนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์หรือทั้งประเด็นคำถามการวิจัย ซึ่งเป็นแนวทางสำหรับการวิจัยต่อไป

9. ตารางที่ รูป รูปภาพ และแผนภูมิ (Table, Figure, Graph) ควรคัดเลือกเฉพาะที่จำเป็นแยกออกจากเนื้อเรื่องโดยเรียงลำดับให้สอดคล้องกับคำอธิบายในเนื้อเรื่อง และต้องมีคำอธิบายสั้น ๆ แต่สื่อความหมาย ได้สาระครบถ้วน ในกรณีที่เป็นตารางที่ คำอธิบาย ต้องอยู่ด้านบน ในกรณีที่เป็นรูปภาพ หรือแผนภูมิ คำอธิบายอยู่ด้านล่าง

10. กิตติกรรมประกาศ (Acknowledgement) ระบุสั้น ๆ ว่าได้รับการสนับสนุนทุนวิจัย และความช่วยเหลือจากองค์กรใดหรือใครบ้าง

11. เอกสารอ้างอิง (References) สำหรับการพิมพ์เอกสารอ้างอิง ทั้งเอกสารอ้างอิงที่เป็นภาษาไทย และภาษาอังกฤษโดยมีหลักการทั่วไป คือ เอกสารอ้างอิงต้องเป็นที่ถูกตีพิมพ์และได้รับการยอมรับทางวิชาการ ไม่ควรเป็นบทคัดย่อ และไม่ใช้การติดต่อสื่อสารระหว่างบุคคล ถ้ายังไม่ได้ถูกตีพิมพ์ต้องระบุว่า รอการตีพิมพ์ (in press)

11.1 การเขียนเอกสารอ้างอิง

เอกสารอ้างอิงให้เขียนตามรูปแบบ “Publication Manual of the American Psychological Association” (7th Edition)

1. หนังสือ (ในรูปแบบรูปเล่ม)

ชื่อ-สกุล. (ปีพิมพ์). *ชื่อเรื่อง*(พิมพ์ครั้งที่). สำนักพิมพ์.

ตัวอย่าง:

วิธาน ฐานะวุฑฒ์. (2547). *หัวใจใหม่-ชีวิตใหม่*. ปิติศึกษา.

2. บทความในวารสารอิเล็กทรอนิกส์

ชื่อ-สกุล. (ปี พิมพ์). ชื่อบทความ. *ชื่อวารสาร*, เลขของปีที่ (เลขของฉบับที่), เลขหน้า. /<https://doi.org/เลขdoi>

ตัวอย่าง:

มานะ สินธุวงษานนท์. (2549). ปัจจัยส่งเสริมการจัดการศึกษาที่ส่งผลต่อคุณภาพนักเรียนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. *วารสารครุศาสตร์*, 18(2), 115-116.

3. รายงานการประชุมเชิงวิชาการ (Proceeding)

ชื่อ-สกุล. (ปี). ชื่อบทความ. ในชื่อบรรณาธิการ (บ.ก.), ชื่อหัวข้อการประชุม. *ชื่อการประชุม* (น. เลขหน้า). ฐานข้อมูล.

ตัวอย่าง:

พัชรภา ตันติชูเวช. (2553). การศึกษาทั่วไปกับคุณลักษณะบัณฑิตที่พึงประสงค์ในประเทศมาเลเซีย และสิงคโปร์ ศึกษาโดยเปรียบเทียบกับประเทศไทย. ใน ศิริชัย กาญจนวาสี (บ.ก.), การขับเคลื่อนคุณภาพการศึกษาไทย. *การประชุมวิชาการและเผยแพร่ ผลงานวิจัยระดับชาติ* (น. 97-102). คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

4. หนังสือพิมพ์และหนังสือพิมพ์ออนไลน์

ชื่อ-สกุล. (ปี, /วัน/เดือน). ชื่อคอลัมน์. *ชื่อหนังสือพิมพ์*, เลขหน้า.

ตัวอย่าง:

พงษ์พรรณ บุญเลิศ. (2561, 15 สิงหาคม). เอลินิวส์ว่าไรดี: 'สื่อพิพิธภัณฑ' เชื่อม ยุคสมัย เข้าถึงด้วย 'มิติใหม่' อินเทอร์เน็ต. *เอลินิวส์*, 4.

5. หนังสือ (ในรูปแบบอิเล็กทรอนิกส์)

ชื่อ-สกุล. (ปีพิมพ์). *ชื่อเรื่อง* (พิมพ์ครั้งที่). URL

ตัวอย่าง:

กระทรวงศึกษาธิการ. (2560). *หลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2560 สำหรับเด็กอายุต่ำกว่า 3-5 ปี*. http://drive.google.com/file/d/1HiTwiRh1Er73h_VYIMh1cYWzQiaNI_Vc/view

6. วิทยานิพนธ์

ชื่อผู้แต่ง. (ปีพิมพ์). ชื่อเรื่อง [ชื่อระดับการศึกษา, ชื่อมหาวิทยาลัย]. องค์การหรือมหาวิทยาลัยที่เผยแพร่.
กฤษณา ทรัพย์สมบูรณ์. (2560). การศึกษาการปฏิบัติบทบาทผู้นำการพยาบาลทางคลินิกของพยาบาล
วิชาชีพ หอผู้ป่วยวิกฤต โรงพยาบาลศูนย์ สังกัดกระทรวงสาธารณสุข [วิทยานิพนธ์ปริญญา
โท, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย]. Chulalongkorn University Intellectual Repository (CUIR).

Reference are written in “Publication Manual of the American Psychological Association” (7th Edition)

1. Book

Mertens, D.M. (2014). *Research and evaluation in education and psychology: Integrating diversity with quantitative, qualitative, and mixed methods* (4th ed.). SAGE.

2. Academic Journal

Herbst-Damm, K.L., & Kulik, J.A. (2005). Volunteer support, marital status, and the survival times of terminally ill patients. *Health Psychology, 24*, 225-229. <https://doi.org/10.1037/0278-6133.24.2.225>

3. Conference Proceeding

Katz, I., Gabayan, K., & Aghajan, H. (2007). A multi-touch surface using multiple cameras. In J. Blanc-Talon, W. Philips, D. Popescu, & P. Scheunders (Eds.), *Lecture notes in computer science: Vol. 4678. Advanced concepts for intelligent vision systems* (pp. 97-108). Springer-Verlag. https://doi.org/10.1007/978-3-540-74607-2_9

4. Newspaper / Online Newspaper

Brody, J.E. (2007, December 11). Mental reserves keep brain agile. *The New York Times*. <http://www.nytimes.com>

5. E-book

Dahlberg, G., & Moss, P. (2005). *Ethics and politics in early childhood education*. <https://epdf.tips/ethics-and-politics-in-early-childhoodeducation-contesting-early-childhood.html>

6. Thesis/Dissertation

Earnhart, C.L. (2018). *Evaluating an on-line education module for autism screening in pediatric primary care in Arizona* [Doctoral dissertation, University of Arizona]. ProQuest Nursing & Allied Health Database.